

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

«ΤΟ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΣΤΗΝ ΑΥΛΗ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΓΩΝΙΕΣ
ΤΟΥ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟΥ»

Μπραέσας Δήμος, 'Ο Σαλίγκαρος'

ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ ΚΑΤΕΡΙΝΑ

Επιβλέπουσα καθηγήτρια

Επίκουρος καθηγήτρια του Π.Τ.Π.Ε.

ΝΑΚΟΥ ΕΙΡΗΝΗ

Β' βαθμολογήτρια

Επίκουρος καθηγήτρια του Π.Τ.Π.Ε.

ΓΕΡΟΚΩΣΤΑ ΒΑΡΒΑΡΑ

ΒΟΛΟΣ, 2006

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 4765/1
Ημερ. Εισ.: 09-01-2007
Δωρεά: Συγγραφέα
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ - ΠΠΕ
2006
ΓΕΡ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

«ΤΟ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΣΤΗΝ ΑΥΛΗ ΚΑΙ ΣΤΙΣ
ΓΩΝΙΕΣ ΤΟΥ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟΥ»

ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ ΚΑΤΕΡΙΝΑ

Επιβλέπτουσα καθηγήτρια

Επίκουρος καθηγήτρια του Π.Τ.Π.Ε.

ΝΑΚΟΥ ΕΙΡΗΝΗ

Β' βαθμολογήτρια

Επίκουρος καθηγήτρια του Π.Τ.Π.Ε.

ΓΕΡΟΚΩΣΤΑ ΒΑΡΒΑΡΑ

ΒΟΛΟΣ, 2006

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Για την ολοκλήρωση αυτής της πτυχιακής εργασίας οι ευχαριστίες μου ανήκουν σε όσους βοήθησαν και συνέβαλαν σε αυτή την προσπάθεια.

Πρώτα από όλους οφείλω να ευχαριστήσω θερμά και ειλικρινά την κα Μιχαλοπούλου Κατερίνα, Επίκουρος καθηγήτρια του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης στο γνωστικό αντικείμενο «Θεωρία και Μεθοδολογία Δραστηριοτήτων Νηπιαγωγείου», μαζί με την οποία καθορίσαμε και διαμορφώσαμε το θέμα αυτής της εργασίας. Οι ενδιαφέρουσες προτάσεις, οι διορθώσεις και οι συμβουλές της, αποτέλεσαν ουσιαστική βοήθεια. Χωρίς την υπομονή και το ενδιαφέρον της δεν θα μπορούσε να ολοκληρωθεί με επιτυχία, θεωρώ, η παρούσα πτυχιακή διατριβή.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω την κα Νάκου Ειρήνη, Επίκουρος καθηγήτρια του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης, στο γνωστικό αντικείμενο «Μουσειακή Εκπαίδευση- Μουσειακά προγράμματα». Τα μαθήματα της αλλά και ο τρόπος διδασκαλίας της μου άνοιξαν νέους ορίζοντες και έστρεψαν το ενδιαφέρον μου στο θέμα του χώρου.

Θα ήθελαν να ευχαριστήσω τις 20 νηπιαγωγούς που με δέχτηκαν στα νηπιαγωγεία και μου επέτρεψαν να παρατηρήσω και να φωτογραφίσω τους χώρους. Χωρίς τη συνεργασία τους δεν θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί η έρευνα.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω την καλή μου φίλη Τσιτσιβά Άννα, τελειόφοιτη του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης, η οποία πραγματοποίησε τη σχεδίαση των κατόψεων των εσωτερικών χώρων κάποιων νηπιαγωγείων.

Τέλος, δεν θα μπορούσα να μην ευχαριστήσω τους ανθρώπους που με στήριξαν οικονομικά και ηθικά τα 4 αυτά χρόνια και αναφέρομαι στους γονείς μου, Σπύρο και Αριστέα και την αδερφή μου, Γιούλα, και σε όλους όσους ήταν δίπλα μου αυτό το χρονικό διάστημα.

στα αγαπημένα μου πρόσωπα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος.....	σελ.7
---------------	-------

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Κεφάλαιο πρώτο: Το παιχνίδι.....	σελ.10
Εισαγωγή.....	σελ.11
1.1 Χαρακτηριστικά του παιχνιδιού.....	σελ.12
1.2 Θεωρίες για το παιχνίδι.....	σελ.16
1.3 Απόψεις παιδαγωγών για το παιχνίδι.....	σελ.20
1.4 Τα είδη του παιχνιδιού.....	σελ.27
1.5 Ο χώρος του παιχνιδιού.....	σελ.32

Κεφάλαιο δεύτερο: Παιδί και παιχνίδι.....	σελ.37
Εισαγωγή.....	σελ.38
2.1 Ο ρόλος του παιχνιδιού στην ανάπτυξη του παιδιού.....	σελ.39
2.2 Η σημασία του παιχνιδιού στην παιδαγωγική διαδικασία.....	σελ.45
2.3 Ο ρόλος της νηπιαγωγού.....	σελ.52
2.4 Το παιχνίδι ως μέσο θεραπείας και αξιολόγησης.....	σελ.56

Κεφάλαιο τρίτο: Το ομαδικό παιχνίδι.....	σελ.60
Εισαγωγή.....	σελ.61
3.1 Το ομαδικό παιχνίδι.....	σελ.62
3.2 Το συμβολικό παιχνίδι.....	σελ.68
3.3 Το κινητικό παιχνίδι.....	σελ.77

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Κεφάλαιο πρώτο: Μεθοδολογία έρευνας.....σελ.	82
1.1 Οι υποθέσεις της έρευνας.....σελ.	83
1.2 Οι μέθοδοι της έρευνας.....σελ.	83
1.3 Το δείγμα και ο χρόνος της έρευνας.....σελ.	85
Κεφάλαιο δεύτερο: Έρευνα.....σελ.	85
2.1 Καταγραφή παρατηρήσεων.....σελ.	86
2.2 Ταξινόμηση και επεξεργασία δεδομένων.....σελ.	106
Κεφάλαιο τρίτο: Αποτελέσματα.....σελ.	109
3.1 Αποτελέσματα για το παιχνίδι στην αυλή.....σελ.	110
3.2 Αποτελέσματα για το παιχνίδι στις γωνιές.....σελ.	119
Κεφάλαιο τέταρτο: Συμπεράσματα.....σελ.	128
4.1 Συμπεράσματα για το παιχνίδι στην αυλή.....σελ.	129
4.2 Συμπεράσματα για το παιχνίδι στις γωνιές.....σελ.	131
Κεφάλαιο πέμπτο: Προτάσεις οργάνωσης του χώρου.....σελ.	133
5.1 Προτάσεις οργάνωσης εξωτερικού χώρου-αυλή.....σελ.	134
5.2 Προτάσεις οργάνωσης εσωτερικού χώρου-γωνιές.....σελ.	136
Αντί επιλόγου.....σελ.	140
Βιβλιογραφία.....σελ.	141
Παράρτημα.....σελ.	146

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το παιχνίδι είναι αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής των ανθρώπων. Σημαντικότερο όμως ρόλο παίζει στη ζωή των παιδιών. Καθ' όλη την διάρκεια των σπουδών μου πολλά μαθήματα αναφερόταν σε αυτό το θέμα, προσεγγίζοντας το θεωρητικά. Στα πλαίσια της πρακτικής άσκησης, ερχόμενη σε επαφή με τα παιδιά, συνειδητοποίησα πως το παιχνίδι είναι πιο σημαντικό απ' ό τι νόμιζα.

Έτσι, επέλεξα για θέμα της πτυχιακής εργασίας το χώρο όπου πραγματοποιείται το παιχνίδι, δηλαδή την αυλή και τις γωνιές. Ο χώρος, θεωρώ, πως είναι ένας από του σημαντικότερους παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν το παιχνίδι των παιδιών. Επίσης, δεν με ενδιέφερε να παρατηρήσω το παιχνίδι των παιδιών μόνο στις γωνιές (συμβολικό παιχνίδι) αλλά και το παιχνίδι στην αυλή (κυρίως κινητικό), γιατί θεωρώ εξίσου σημαντικά όλα τα είδη του παιχνιδιού.

Η εργασία αποτελείται από το θεωρητικό μέρος και από το εμπειρικό μέρος:

Το θεωρητικό μέρος χωρίζεται σε τρία κεφάλαια. **Το πρώτο κεφάλαιο** έχει τίτλο «*Το παιχνίδι*» και περιλαμβάνει μια θεωρητική προσέγγιση του παιχνιδιού. Περιλαμβάνει ορισμούς και κάποιες θεωρίες για το παιχνίδι. Ακολουθούν απόψεις παιδαγωγών για το παιχνίδι και τέλος, γίνεται μια αναφορά στα είδη του παιχνιδιού και στο χώρο όπου διεξάγεται το παιχνίδι. **Το δεύτερο κεφάλαιο** έχει τίτλο «*Το παιδί και το παιχνίδι*». Αυτό δεν σημαίνει πως τα όσα αναφέρθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο δεν είχαν σχέση με το παιδί. Απλά σε αυτό το κεφάλαιο γίνεται μια αναφορά στον πολύπλευρο ρόλο του παιχνιδιού στην ανάπτυξη του παιδιού και στην παιδαγωγική διαδικασία. Επίσης, περιλαμβάνει το ρόλο της νηπιαγωγού και τέλος, γίνεται μια αναφορά στο ρόλο του παιχνιδιού ως μέσο θεραπείας και αξιολόγησης. **Το τρίτο κεφάλαιο**, με τίτλο «*Το ομαδικό παιχνίδι*», περιλαμβάνει τρεις ενότητες. Η πρώτη αναφέρεται στο ομαδικό παιχνίδι και στα χαρακτηριστικά του. Στη συνέχεια, υπάρχουν οι ενότητες που αναφέρονται στο συμβολικό παιχνίδι και στο κινητικό παιχνίδι. Το συμβολικό παιχνίδι αναφέρεται στο παιχνίδι των παιδιών στις γωνιές, ενώ το κινητικό παιχνίδι αναφέρεται στο παιχνίδι των παιδιών στην αυλή.

Το ερευνητικό μέρος περιλαμβάνει τέσσερα κεφάλαια: **Το πρώτο κεφάλαιο**, με τίτλο «*Μεθοδολογία της έρευνας*», αναφέρεται στα εργαλεία της έρευνας, στο δείγμα και στη διάρκεια της έρευνας, καθώς και στις υποθέσεις που έγιναν πριν την πραγματοποίηση της έρευνας. **Το δεύτερο κεφάλαιο** έχει τίτλο «*Έρευνα*» και περιλαμβάνει την έρευνα που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της πτυχιακής

εργασίας. Πιο συγκεκριμένα, περιλαμβάνει την καταγραφή των παρατηρήσεων, την επεξεργασία και ταξινόμηση των δεδομένων. **Το τρίτο κεφάλαιο**, με τίτλο «Αποτελέσματα» περιλαμβάνει τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την καταγραφή των παρατηρήσεων. **Το τέταρτο κεφάλαιο** έχει τίτλο «Συμπεράσματα» και περιλαμβάνει τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την έρευνα. Τέλος, **το πέμπτο κεφάλαιο**, με τίτλο «Προτάσεις οργάνωσης του χώρου του παιχνιδιού», περιλαμβάνει προτάσεις για την οργάνωση του εξωτερικού χώρου, δηλαδή της αυλής, και του εσωτερικού χώρου, δηλαδή των γωνιών.

Στο τέλος της εργασίας υπάρχει η βιβλιογραφία και το παράρτημα που περιλαμβάνει: τους οδηγούς παρατήρησης που χρησιμοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της παρατήρησης, πίνακες αποτελεσμάτων για την αυλή και τις γωνιές, κατόψεις εσωτερικών χώρων κάποιων νηπιαγωγείων, φωτογραφίες από αυλές και γωνιές κάποιων νηπιαγωγείων και τέλος, εικόνες-προτάσεις για την οργάνωση των αυλών και των γωνιών.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ
ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το παιχνίδι ποτέ δεν έμεινε απαρατήρητο από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Η νεώτερη Παιδαγωγική και η σύγχρονη ψυχολογία άρχισαν να στρέφουν την προσοχή τους περισσότερο στο παιχνίδι, απ' ό,τι τις προηγούμενες εποχές.

Αρχικά, θα δώσουμε την ετυμολογική προέλευση του όρου. Το παιχνίδι προέρχεται από την αρχαία λέξη *παιχνίδιον* < *παίχνιον* + *υποκοριστική κατάληξη* – *ίδιον*. Η λέξη *παίχνιον* προέρχεται από το ρήμα *παίζω*, το οποίο είναι παράγωγο της λέξης *παις*, *παιδός*. Συμπερασματικά, το παιχνίδι έχει άμεση σχέση με τη λέξη *παιδί*, για αυτό είναι τόσο συνδεδεμένο με την παιδική ηλικία.

Ο όρος 'παιχνίδι- παίζω' έχει και μεταφορική έννοια: σημαίνει *εμπαίζω*, *αντιμετωπίζω τα πράγματα χωρίς σοβαρότητα*. Επίσης ο όρος *παιχνίδι* έχει καταχρηστική σημασία μέσα σε φράσεις, όπως: *παίζω χαρτιά*, *παίζω προ- πο κ.ά.* Αυτού του είδους τα «παιχνίδια» δεν διατηρούν τα στοιχεία της ελεύθερης επιλογής και ευχάριστης εκτέλεσης αλλά την προσδοκία για ένα υλικό κέρδος .

Αυτό το κεφάλαιο είναι ένα εισαγωγικό κεφάλαιο, το οποίο περιλαμβάνει τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του παιχνιδιού και τις θεωρίες που έχουν διατυπωθεί. Έπειτα, ακολουθούν οι απόψεις των παιδαγωγών, τα είδη των παιχνιδιών και ο χώρος του παιχνιδιού. Ο σκοπός αυτού του κεφαλαίου είναι να παρουσιαστούν εκείνα τα στοιχεία που είναι απαραίτητα να γνωρίζει κάποιος για το παιχνίδι.

1.1 ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ

Τα χαρακτηριστικά του παιχνιδιού, που θα αναφερθούν παρακάτω, θα πρέπει να μην συναντώνται σε άλλες συμπεριφορές και είναι αυτά που κάνουν το παιχνίδι να ξεχωρίζει από τις άλλες δραστηριότητες. Για να χαρακτηρίσουμε μια δραστηριότητα «παιχνίδι» θα πρέπει να συγκεντρώνει τα παρακάτω χαρακτηριστικά και όχι κάποια από αυτά.

Το παιχνίδι χαρακτηρίζεται από την **ευχάριστη διάθεση** αυτού που παίζει. Είναι ιδιαίτερα διασκεδαστικό για αυτόν που παίζει, ακόμα και αν κάποιος που το παρακολουθεί δεν το θεωρεί ευχάριστο.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό γνώρισμα, που οι περισσότεροι μπορούμε να αναγνωρίσουμε, είναι η **ζωηρότητα**. Τα παιδιά τρέχουν, χοροπηδούν, φωνάζουν, μιμούνται κ.ά. Η ζωηρότητα είναι παγκόσμιο χαρακτηριστικό του παιχνιδιού.

Το παιχνίδι είναι απρόβλεπτο αν και τα παιδιά γνωρίζουν τι παίζουν. Αυτό συμβαίνει γιατί το παιχνίδι παρέχει στο παιδί την ελευθερία να διαφοροποιήσει το παιχνίδι του κατά την διάρκεια του.

Είναι μια δραστηριότητα, που φαίνεται να μην έχει συγκεκριμένο στόχο. Στην πραγματικότητα έχει στόχο την απόλαυση και αυτός ο στόχος έχει σημασία για αυτόν που παίζει. Το κέρδος από το παιχνίδι είναι η χαλάρωση και η απόλαυση, για αυτό θεωρείται **μη- παραγωγικό**.

Κινείται στα δικά του χρονικά και χωρικά πλαίσια. Το παιδί κατά την διάρκεια του παιχνιδιού «μεταφέρεται» σε όποια χρονική στιγμή θέλει και επιτάσσει το παιχνίδι του, καθώς και σε όποιο χώρο θέλει (σπίτι, νοσοκομείο, μπακάλικο, κ.ά.).

Επίσης, κατά τη διάρκεια του συμβολικού παιχνιδιού, η συμπεριφορά του παιδιού είναι **μη πραγματική**. Το παιδί υποδύεται μια κατάσταση χωρίς να την κάνει πραγματικά.

Έτσι προκύπτει και ακόμα ένα χαρακτηριστικό, η **φαντασία**. Το παιχνίδι δημιουργεί μια «φανταστική κατάσταση». Αυτό όμως δε σημαίνει πως η δραστηριότητα που υποδύεται το παιδί δεν υπάρχει στην πραγματικότητα (για παράδειγμα αντί να πίνει νερό, κάνει πως πίνει από ένα άδειο ποτήρι). Το παιδικό παιχνίδι προϋποθέτει την παιδική φαντασία. «Η φαντασιακή κατάσταση διαμορφώνει την πραγματικότητα ανάλογα με τις επιθυμίες και τις ανάγκες των παιδιών» (Αυγητίδου Σ.,2000: 21).

Μπορεί όμως το παιχνίδι να ανήκει στη φαντασία του παιδιού αλλά καταλαμβάνει πραγματική θέση στο χώρο και το χρόνο. Το παιχνίδι έχει «διάρκεια, αρχή και τέλος, και παίζεται σε πραγματικό χώρο» (Γερμανός Δ., 1998:58).

Ο Garvey υποστήριξε πως ένα ακόμα χαρακτηριστικό γνώρισμα του παιχνιδιού είναι η **ενεργός συμμετοχή** του ατόμου. Το παιδί παίζει όταν συμμετέχει ενεργά στο παιχνίδι. «Όταν παρακολουθεί παθητικά ένα παιχνίδι, δεν σημαίνει ότι παίζει» (Nicky Hayes, 1998: 206).

Επιπλέον, δεν μπορεί να αναγκαστεί κάποιος να παίζει γιατί το παιχνίδι είναι μια **αυθόρμητη και εθελοντική δραστηριότητα**. Δεν υπάρχουν καταναγκασμοί. Οι Rubin και οι συνεργάτες του (1983) διατύπωσαν την άποψη ότι το παιχνίδι είναι **εσωτερικά υποκινούμενο**. Το παιδί αντιλαμβάνεται ότι αυτό που κάνει δεν του το επιβάλουν, όπως γίνεται, για παράδειγμα, με το διάβασμα. Το παιδί επιλέγει να παίζει και γνωρίζει ότι παίζει. (Nicky Hayes, 1998: 206).

Είναι μια ελεύθερη και συνειδητή δραστηριότητα αλλά **«μη σοβαρή»**. Σύμφωνα με τον Bateson «όταν παίζουμε, δεν κάνουμε κάτι στα σοβαρά» (Nicky Hayes, 1998: 216). Παρόλα αυτά το παιχνίδι χαρακτηρίζεται από ένα βαθμό σοβαρότητας, μιας και το παιδί όταν παίζει ασχολείται αποκλειστικά με το παιχνίδι του σαν να μην υπάρχει τίποτα άλλο γύρω του.

Το παιχνίδι είναι μεν μια ελεύθερη δραστηριότητα αλλά μπορεί να υποκινηθεί και από έναν ενήλικα. Μπορεί ένα παιδί να παίζει μόνο του ή με παρέα. Επίσης, δεν είναι απαραίτητο να παίζουν παιδιά με παιδιά αλλά και παιδιά με ενήλικες.

Το παιχνίδι έχει **ατομοκεντρικό** χαρακτήρα. Το παιδί κατά την διάρκεια του αντιλαμβάνεται τα πράγματα με βάση τον εαυτό του. Ενδιαφέρεται κυρίως για τον τρόπο που θα χρησιμοποιήσει ένα αντικείμενο, παρά για τις ιδιότητες του αντικειμένου (Nicky Hayes, 1998: 207).

Το παιχνίδι έχει ένα **δυσπόστατο, αντιφατικό** χαρακτήρα. Από τη μια πλευρά δίνει τη δυνατότητα στο παιδί να έρθει σε επαφή με κοινωνικούς ρόλους, με πρότυπα συμπεριφοράς. Έπειτα προχωρά στην αναπαράστασή τους και τελικά στην βίωση και την εσωτερίκευση. Από την άλλη πλευρά, όμως, δίνει την ευκαιρία και τη δυνατότητα στο παιδί να ανατρέψει τους κανόνες και τις συμπεριφορές που επιβάλλονται σε μια κοινωνία.

Κεντρική σημασία στο παιχνίδι έχουν τα ενδιαφέροντα και οι ιδέες των παιδιών. Επίσης το παιχνίδι είναι φυσικό μιας και τα παιδιά είναι οι εαυτοί τους (Wood Elizabeth- Neville Bennett, 2001: σελ. 301-328).

Το παιχνίδι είναι «**απρόβλεπτο** ως προς την εξέλιξη και την κατάληξή του» (Γερμανός Δ., 1998: 58). Αυτό συμβαίνει γιατί το παιδί έχει την ελευθερία, ως ένα βαθμό, να αλλάζει και να διαμορφώνει την εξέλιξη και το τέλος του παιχνίδι του

Τα παραπάνω χαρακτηριστικά μπορεί να τα συναντήσουμε και σε άλλες δραστηριότητες. Για παράδειγμα, κάποιος μπορεί να ζωγραφίζει αυθόρμητα και να απολαμβάνει αυτή την δραστηριότητα. Η ζωγραφική όμως δεν είναι παιχνίδι γιατί έχει συγκεκριμένο σκοπό: να μετατρέψει τον πραγματικό κόσμο σε σχέση με την αισθητική. Η ονειροπόληση, από την άλλη, είναι ευχάριστη αλλά δεν έχει ενεργό συμμετοχή αυτού που ονειροπολεί.

«Κατά το παίξιμο των παιχνιδιών, η απομόνωση από τον κόσμο δεν είναι μοναξιά, διότι όσο παίζουν, όλοι οι παίκτες αίρουν τις διαφορές τους κι ενώνονται για να δημιουργήσουν μια κοινή ταυτότητα και μια σιγουριά ο ένας για τον άλλον» (Susan M. Pearce, 2002:82)

Μέσα από τους ορισμούς που έχουν δοθεί για το παιχνίδι μπορούν να συνοψιστούν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του παιχνιδιού. Ένας από αυτούς είναι: «παιχνίδι είναι οποιαδήποτε ενέργεια δεν έχει συγκεκριμένο πρακτικό σκοπό, αλλά προσφέρει ευχαρίστηση επειδή είναι διασκεδαστικό. Είναι οποιαδήποτε δραστηριότητα πραγματοποιείται σύμφωνα με ορισμένους κανόνες (και ενδεχομένως συγκεκριμένα αντικείμενα), αποσκοπώντας στη διασκέδαση. Είναι οποιαδήποτε μη-σοβαρή ενέργεια» (Λεξικό Μπαμπινιώτης, :1315).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Αυγητίδου Σ., *Το παιχνίδι σύγχρονες ερευνητικές και διδακτικές προσεγγίσεις*, Εκδόσεις Δαρδανός, Αθήνα 2000
2. Γερμανός Δημήτρης, *Χώρος και διαδικασίες αγωγής: Η παιδαγωγική ποιότητα του χώρου*, 'Παιδαγωγική Σειρά', Εκδόσεις GUTENBERG, Αθήνα 1998
- 3 Nicky Hayes, *Εισαγωγή στην ψυχολογία*, 'Βασικά εγχειρίδια ψυχολογικής γνώσης', Εκδόσεις «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ», Αθήνα 1998
4. Wood Elizabeth- Neville Bennett, *Οι θεωρίες των εκπαιδευτικών για το παιχνίδι. Κονστρουκτιβισμός ή κοινωνικός κονστρουκτιβισμός;*, στο Αυγητίδου Σοφία (επιμ.), *Το παιχνίδι, Σύγχρονες ερευνητικές και διδακτικές προσεγγίσεις*, Εκδόσεις Τυπωθήτω, Αθήνα 2001
5. Λεξικό Μπαμπινιώτης

1.2 ΘΕΩΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ

Όλοι γνωρίζουμε τον όρο «παιχνίδι», ο οποίος φαίνεται να έχει μια σημασία αποδεκτή από όλους, αλλά δεν έχει γίνει εφικτό να δοθεί ένας ορισμός αποδεικτός από όλους. Πολλοί φιλόσοφοι και παιδαγωγοί έχουν ασχοληθεί με το παιχνίδι, διατυπώνοντας κάποιες θεωρίες, προσπαθώντας έτσι να ερμηνεύσουν μια από τις πιο σημαντικές, αν όχι τη σημαντικότερη, εκφράσεις της ζωής του ανθρώπου και κυρίως της παιδικής ηλικίας.

Οι θεωρίες που θα ακολουθήσουν χωρίζονται σε διάφορες κατηγορίες, εξαιτίας της διαφορετικής οπτικής γωνίας από την οποία προσεγγίζεται το παιχνίδι η κάθε κατηγορία.

Μια από τις **κλασικές θεωρίες** για το παιχνίδι είναι η θεωρία της πλεονάζουσας ενέργειας, την οποία διατύπωσε αρχικά ο Spencer το 1873. Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία ο ανθρώπινος οργανισμός παράγει πλεονάζουσα ενέργεια, η οποία παράγεται μετά την κάλυψη των βασικών αναγκών επιβίωσης του οργανισμού. «Το παιχνίδι είναι η διέξοδος της πλεονάζουσας ενέργειας που παράγει ο ανθρώπινος οργανισμός» (Nicky Hayes, 1998: 208)

Ο Patrick (1916) και ο Lazarus έχουν υποστηρίξει την θεωρία της αναουηχής, σύμφωνα με την οποία το παιχνίδι είναι ένας τρόπος ξεκούρασης και χαλάρωσης. Είναι ένα μέσο για να ξεκουραστεί ο άνθρωπος από έντονες και κοπιαστικές δραστηριότητες. Έτσι ανανεώνει τις δυνάμεις του και αποκτά ενέργεια για να συνεχίσει τις δραστηριότητές του (Κοντογιάννη Άλκηστις, 2000:34).

Άλλη μια κλασική θεωρία, είναι η θεωρία του αταβισμού ή της ανακεφαλαίωσης, που διατύπωσε ο St. Hall (1920), ο οποίος έδωσε έμφαση στα εξελικτικά στάδια της ζωής του ανθρώπου. Η θεωρία της ανακεφαλαίωσης βασίζεται στο βιογενετικό νόμο του Haeckel σύμφωνα με τον οποίο τα στάδια ανάπτυξης του παιδιού είναι η ανακεφαλαίωση των σταδίων της εξέλιξης της ανθρωπότητας. Με το παιχνίδι το παιδί στα πρώτα χρόνια της ζωής του ξαναπερνάει από τα στάδια εκείνα που πέρασε ο άνθρωπος για να φτάσει στη σημερινή του μορφή (Ματσαγγούρας Η., 1982).

Η τέταρτη θεωρία, των κλασικών θεωριών, είναι η θεωρία της αυτοαγωγής ή της προπαρασκευαστικής εξάσκησης. Η θεωρία της αυτοαγωγής προτάθηκε από τον C. Groos το 1901. Η συγκεκριμένη θεωρία υποστήριξε ότι το παιχνίδι βοηθάει στην απόκτηση και την τελειοποίηση των δεξιοτήτων. Πιο συγκεκριμένα το παιδί μέσα

από το παιχνίδι αποκτά, εξασκεί και βελτιώνει τις δεξιότητες εκείνες είναι αναγκαίες για την επιβίωση του ατόμου ως ενήλικα. Η ίδια θεωρία υποστηρίζεται από τον J. S. Bruner (1972) και από τον κοινωνιοβιολόγο S. J. Gould (1981) (Αντωνιάδης, 1994).

Ο W. McDougal, διαφωνώντας με την θεωρία της αυτοαγωγής, διατύπωσε τη θεωρία της άμιλλας. Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία κίνητρο του παιδικού παιχνιδιού είναι ο ανταγωνισμός. Το παιδί μέσα από το παιχνίδι προσπαθεί να ανταγωνιστεί και να ξεπεράσει τους συνομηλίκους του.

Η τελευταία θεωρία των κλασικών θεωριών είναι η θεωρία της έξαρσης του Εγώ, η οποία υποστηρίζεται από τον ψυχολόγο J. Chateau. Το παιχνίδι δίνει τη δυνατότητα στο παιδί να αναδεικνύει τις δυνατότητές του, να επιβεβαιώνεται η ύπαρξή του και να ακολουθεί κανόνες αυτοβούλως. Έτσι ξεπερνάει το συναίσθημα μειονεξίας και επιβεβαιώνεται το Εγώ του (Ματσαγγούρας Η., 1982).

Ο J. Huizinga προσεγγίζει το παιχνίδι ιστορικά και πολιτισμικά, διατυπώνοντας μια ιστορική θεωρία. Στη θεωρία του υποστήριξε ότι το παιχνίδι είναι μια από τις βάσεις του πολιτισμού. Θέτει το homo ludens –άνθρωπο παίζοντα, υποστηρίζοντας πως το παίζει είναι εξίσου σημαντικό με το λογίζεσθαι και το κατασκευάζειν (homo sapiens και homo faber). Θεωρούσε πως ο πολιτισμός γεννιέται και εξελίσσεται σαν παιχνίδι. (Κοντογιάννη Άλκηστις, 2000:37).

Η θεωρία της κάθαρσης ανήκει στις ψυχαναλυτικές θεωρίες και διατυπώθηκε το 1924 από τον S. Freud και συμπληρώθηκε από τον Er. Erikson το 1950. Σύμφωνα με τον S. Freud το παιδί μέσα από το παιχνίδι εκφράζει τους φόβους του και τους αντιμετωπίζει, ικανοποιεί τις επιθυμίες του και αφήνει ελεύθερα τα ένστικτά του. Το παιδί εκτονώνει την υπερέντασή του και βρίσκει ανακούφιση από τις συγκινήσεις. Το παιδί μέσα από το ελεύθερο παιχνίδι επαναλαμβάνει ένα φόβο του μέχρι να το ελέγξει και να τον ξεπεράσει. Επιπλέον το παιχνίδι είναι μια διέξοδος του παιδιού από την πραγματικότητα. (Nicky Hayes, 1998:215).

Ο J. Piaget διατύπωσε μια αναπτυξιακή θεωρία για το παιχνίδι, σύμφωνα με την οποία τα στάδια της νοητικής ανάπτυξης του παιδιού έχουν σχέση με τα είδη του παιχνιδιού. «Το παιχνίδι σχετίζεται με την εξέλιξη των νοητικών λειτουργιών» (Κοντογιάννη Άλκηστις, 2000:42) και θεωρείται μια πράξη αφομοίωσης.

Υποστήριξε πως υπάρχουν τρία στάδια νοητικής ανάπτυξης και στο κάθε στάδιο τα παιδιά εμπλέκονται με διαφορετικό είδος παιχνιδιού. Στο στάδιο της αισθησιοκινητικής ανάπτυξης το είδος του παιχνιδιού που αναπτύσσεται είναι το παιχνίδι άσκησης. Στο προσυλλογιστικό στάδιο έχουμε την εμφάνιση του

συμβολικού παιχνιδιού και στο στάδιο της συγκεκριμένης σκέψης το παιδί ασχολείται με παιχνίδια που έχουν κανόνες και αναπτύσσεται το κοινωνικό παιχνίδι (Nicky Hayes,1998:203).

Μια από τις σύγχρονες θεωρίες για το παιχνίδι είναι αυτή του Vygotsky (1967), η οποία υποστήριξε ότι το παιχνίδι είναι η βάση για την κατανόηση του κοινωνικού περιβάλλοντος. «Το παιχνίδι είναι το μέσο εκείνο με το οποίο το παιδί αναπτύσσει το βασικό πλαίσιο για την κατανόηση του περιβάλλοντος» (Nicky Hayes,1998:218). Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού το παιδί δημιουργεί μια φανταστική κατάσταση. Το παιδί έχει μια επιθυμία να εκπληρωθούν κάποιες συναισθηματικές του ανάγκες από την κοινωνία και επειδή δεν εκπληρώνονται δημιουργείται μια ένταση. Το παιχνίδι είναι το μέσο εκείνο που βοηθάει στην εκτόνωση της έντασης.

Οι ενδιάμεσοι μηχανισμοί είναι τα αντικείμενα που χρησιμοποιεί το παιδί με σκοπό να ενεργεί στο περιβάλλον πιο αποτελεσματικά. Για παράδειγμα, δεν θα χτυπήσει το ταμπούρλο με το χέρι- όπως έκανε μέχρι τώρα- αλλά θα χρησιμοποιήσει ένα κουτάλι, αφού έτσι κάνει πιο πολύ θόρυβο.

Επιπλέον το παιδί κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού χρησιμοποιεί σύμβολα, δηλαδή «αντικείμενα τα οποία αντιπροσωπεύουν έννοιες ή ιδέες» (Nicky Hayes, 1998:219). Σύμφωνα με τον Vygotsky το παιδί με τους ενδιάμεσους μηχανισμούς και τη χρήση συμβολών μπορεί να αναπτύξει τις εσωτερικές αναπαραστάσεις για τα αντικείμενα και τη χρήση τους. (Nicky Hayes, 1998: 219).

Ο Vygotsky αρνείται να ορίσει το παιχνίδι ως βάση της ευχαρίστησης για του εξής λόγους: υπάρχουν δραστηριότητες που προκαλούν μεγαλύτερη ευχαρίστηση και επιπλέον πολλά παιχνίδια περικλείουν χαρακτηριστικά κόπωσης. «Έτσι το πρόβλημα προσεγγίζεται από την πλευρά της εκπλήρωσης των αναγκών του παιδιού[...] και θεωρεί ότι [...] είναι αδύνατο να φανταστούμε τη μοναδικότητα αυτού του τύπου δραστηριότητας, που ονομάζουμε παιχνίδι» (Κανάκης Μ., 1989: 22).

Οι παραπάνω θεωρίες είναι ένα μέρος των θεωριών που έχουν διατυπωθεί για το παιχνίδι. Διαπιστώνουμε πως δεν μπορεί να βρεθεί μια θεωρία με την οποία θα συμφωνούνε όλοι. Αυτό συμβαίνει γιατί το παιχνίδι αφενός αλλάζει μορφή και αφετέρου η πολύπλοκη και πολυδιάστατη φύση του παιχνιδιού δεν επιτρέπει να δοθεί μια και μόνο θεωρία.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Nicky Hayes, *Εισαγωγή στην ψυχολογία*, 'Βασικά εγχειρίδια ψυχολογικής γνώσης', Εκδόσεις «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ», Αθήνα 1998
2. Κοντογιάννη Άλκηστις, *Η δραματική τέχνη στην εκπαίδευση*, Εκδόσεις «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ», Αθήνα 2000
3. Ματσαγγούρας Ηλίας, *Ψυχοπαιδαγωγικά θέματα προδημοτικής και πρωτοδημοτικής αγωγής*, Εκδόσεις Φελέκη, Αθήνα 1982
4. Αντωνιάδης Α. *Το παιχνίδι*, University Studio Press, Θεσσαλονίκη, 1994
5. Κανάκης Μανόλης, *Το παιχνίδι και ο ρόλος του στην ανάπτυξη του παιδιού*, «Διαβάζω», τεύχος 236, 1989

1.3 ΑΠΟΦΕΙΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ

Για πρώτη φορά, το 1840, εμφανίζεται το νηπιαγωγείο με την ονομασία Kindergarten (νηπιακός κήπος). Όμως τη σημαντικότητα του παιχνιδιού, για την παιδική ηλικία, αναγνώρισαν οι παιδαγωγοί πολλούς αιώνες πριν και έχει απασχολήσει διαχρονικά πολλούς φιλοσόφους και παιδαγωγούς, από τα κλασικά χρόνια μέχρι και τα μεταγενέστερα.

Ξεκινώντας την ανάδρομη στο παρελθόν συναντάμε τον Πλάτων (427-348 π.χ.), ο οποίος είναι ο πρώτος που πρότεινε την ομαδική αγωγή των νηπίων (3-6 χρόνων) και θεωρείται ο θεμελιωτής της αγωγής των παιδιών. Ο Πλάτων θεωρούσε ότι το παιχνίδι πρέπει να χρησιμοποιείται κατάλληλα για τη σωματική και πνευματική εξέλιξη των παιδιών. Αναγνώρισε τον παιδαγωγικό και διδακτικό ρόλο του παιχνιδιού, υποστηρίζοντας: «*παίζοντας τρέφε τους παίδας*». Επειδή, ο αυθορμητισμός ήταν έμβλημα της παιδικής ηλικίας στην αρχαιότητα, ο Πλάτων, πίστευε πως τα παιχνίδια τα οποία είναι μέσα αγωγής, είναι όσα τα παιδιά επινοούν μόνα τους (Κόφφας Κ. Α., 1994: 32).

Υποστήριξε, επίσης, ότι η παιχνιδώδης απασχόληση μπορεί να εξασφαλίσει την επιτυχία σε επαγγελματικό αλλά και προσωπικό επίπεδο, αφού προετοιμάζει τα παιδιά για την μετέπειτα ζωή τους. Για αυτό το λόγο «προσανατόλιζε τα παιδικά παιχνίδια στην κατεύθυνση της επαγγελματικής ή επιστημονικής μύησης» (Κυριαζοπούλου- Βαληνάκη Π., τόμος 1^{ος}, 1977:28). Έδινε τόση μεγάλη σημασία που θεωρούσε υποχρέωση του κράτους να επιλέγει τα κατάλληλα παιχνίδια για την διαμόρφωση του ήθους στα παιδιά.

Ο επόμενος που αναγνώρισε τη παιδαγωγική σημασία του παιχνιδιού, συμφωνώντας με τον Πλάτωνα, είναι ο Αριστοτέλης, τον οποίο επαναλαμβάνουν οι μετέπειτα παιδαγωγοί, όπως Montaigne, Clarendon κ.ά.. Έλεγε, «πως η ηλικία 2-5 χρόνων είναι η ηλικία του παιχνιδιού» (Κόφφας Κ. Αλέξανδρος, 1994:36) και πως το παιχνίδι είναι το καταλληλότερο μέσο για την φυσική ανάπτυξη του παιδιού. Υποστήριξε, όπως και ο Πλάτων, πως το παιχνίδι μπορεί να προετοιμάσει τα παιδιά για το μελλοντικό τους επάγγελμα, θεωρώντας το «*κράτιστον και ήδιστον*» μέσο για αυτό το σκοπό, λέγοντας: «*δι»ο τας παιδίας είναι δει τας μιμήσεις των ύστερον σπουδαζομένων*». (Κυριαζοπούλου- Βαληνάκη Π., τόμος 1^{ος}, 1977: 28).

Κατά την περίοδο του Μεσαίωνα ο **Da Felltre** (1378-1446) υποστήριξε πως η αγωγή του παιδιού θα πρέπει να είναι ευχάριστη και τόνιζε τη σημασία ενός

ευχάριστου και κατάλληλου περιβάλλοντος. Πρότεινε την εναλλαγή δραστηριοτήτων και παιχνιδιού, αναγνωρίζοντας το παιχνίδι ως το μέσο εκείνο το οποίο προσφέρει στα παιδιά ξεκούραση και καταπολεμεί την πλήξη (Κυριαζοπούλου- Βαληνάκη Π., τόμος 1^{ος}, 1977: 36).

Την ίδια περίοδο ο ανθρωπιστής **Michel de Montaigne** (1533-1592) θεωρούσε τα παιχνίδια των παιδιών κάτι ξεχωριστό και πίστευε πως είναι μια από τις σοβαρότερες ασχολίες τους (Κυριαζοπούλου- Βαληνάκη Π., τόμος 1^{ος}, 1977: 36).

Επίσης, ο Μοραβός επίσκοπος και παιδαγωγός, **John Amos Comenius** (1592-1670) τόνισε τη μεγάλη σημασία του παιχνιδιού, το οποίο θεωρούσε αναπόσπαστο μέρος της ζωής των παιδιών. Υποστήριξε πως τα παιδιά πρέπει να παίζουν με ό,τι θέλουν, να νιώθουν ευχαρίστηση παίζοντας και να νιώθουν την ελευθερία που τους προσφέρει το παιχνίδι. Θεωρούσε πως το παιχνίδι προετοιμάζει το παιδί για να αντιμετωπίσει τις μελλοντικές (Κόφφας Κ. Αλ., 1994:42).

Ο Άγγλος, φιλόσοφος και γιατρός, **John Locke** (1632-1704) στο έργο του «*Thoughts on education*», το οποίο μιλούσε για την εκπαίδευση έχοντας ως επίκεντρο το παιδί, τόνισε πως η απόκτηση γνώσεων είναι το πιο ασήμαντο μέρος της αγωγής. Ήταν πρεσβευτής της άποψης ότι τα παιδιά θα πρέπει να μαθαίνουν με ένα φυσικό και βιωματικό τρόπο και το καλύτερο μέσο είναι το παιχνίδι: «*παίζοντας το παιδί μαθαίνει*» (Κυριαζοπούλου- Βαληνάκη Π., τόμος 1^{ος}, 1977: 40-42).

Ο υπέρμαχος των δικαιωμάτων των παιδιών, ο Γάλλος φιλόσοφος και παιδαγωγός, **J. J. Rousseau** (1712-1778) ασχολήθηκε με την φιλοσοφία της αγωγής. Αναφερόμενος στην αγωγή της πρώτης παιδικής ηλικίας συνιστά τη φυσική αγωγή και το ελεύθερο παιχνίδι. Θα πρέπει, όμως τα παιχνίδια να χρησιμοποιούνται, από τα παιδιά, ελεύθερα με βάση τις δικές τους ανάγκες (Κυριαζοπούλου- Βαληνάκη Π., τόμος 1^{ος}, 1977: 42-43).

Ο Ελβετός παιδαγωγός **J. H. Pestalozzi** (1746-1827) ανέπτυξε τις θεωρίες του έχοντας ζήσει κοντά στα παιδιά. Υποστήριξε πως ο ρόλος του παιχνιδιού στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού είναι ιδιαίτερα σημαντικός (Κυριαζοπούλου- Βαληνάκη Π., τόμος 1^{ος}, 1977: 47-48).

Ένας άλλος παιδαγωγός που αναγνώρισε τη σπουδαιότητα του παιχνιδιού είναι ο Γερμανός παιδαγωγός **F. Froebel** (1782-1852), ο οποίος είναι γνωστός σαν «*απόστολος της αξίας του παιχνιδιού*» (Σιβροπούλου Ρ., 2004:16)..

Όταν ίδρυσε το νηπιακό κήπο (Kindergarten) του Blankenburg το 1840, κυριαρχούσε, εκτός των τραγουδιών, το παιχνίδι και άλλες παιχνιδάδες

δραστηριότητες. Θεωρούσε το παιχνίδι ως την πρώτη εκδήλωση της παιδικής δραστηριότητας (Κυριαζοπούλου- Βαληνάκη Π., τόμος 1^{ος}, 1977: 49-74).

Γι' αυτό, διατυπώνοντας τη βασική του ιδέα, υποστήριξε ότι το παιχνίδι θα πρέπει να είναι η βάση της αγωγής των παιδιών και «ο κεντρικός άξονας της διδακτικής μεθοδολογίας των δραστηριοτήτων στο νηπιαγωγείο» (Σιβροπούλου Ρ., 2004:16). Υποστήριξε πως το παιδί είναι από τη φύση του δραστήριο, ενεργητικό και θα πρέπει να σεβόμαστε και να ακολουθούμε αυτή τη φύση.

Τα παιδιά θα πρέπει να μαθαίνουν παίζοντας, να ασκούν τις αισθήσεις τους και να μούνται στην αριθμητική σκέψη. Έτσι, δημιούργησε μια σειρά παιδαγωγικών παιχνιδιών, τα Δώρα, τα οποία είναι οικοδομικό υλικό σε εφτά σειρές (Σιβροπούλου Ρ., 2004:16).

Η **Maria Montessori** (1870-1952), Ιταλίδα γιατρός και παιδαγωγός, θεωρούσε πως η κίνηση, άρα και το παιχνίδι, είναι έμφυτη ψυχική ανάγκη των παιδιών. Το νηπιαγωγείο έχει υποχρέωση να ικανοποιεί αυτή την ανάγκη, οργανώνοντας κατάλληλες δραστηριότητες. Βλέπουμε, όμως, στο μοντεσοριανό σχολείο να προωθείτε μεν το παιχνίδι με ειδικά σχεδιασμένο υλικό, από την άλλη όμως δεν βλέπουμε να υπάρχουν ελεύθερα δημιουργικά παιχνίδια, ομαδικά, μιμητικά, παιχνίδια φαντασίας, κ.ά. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να παραμελείται η φαντασία του παιδιού και η ανάγκη του για δημιουργία (Κυριαζοπούλου- Βαληνάκη Π., τόμος 1^{ος}, 1977:75-141).

Την ίδια περίοδο ο Βέλγος γιατρός, ψυχολόγος και παιδαγωγός **Ovide Decroly** (1871-1932) υποστήριξε ότι: «Το παιχνίδι έχει μεγάλη αξία για το παιδί. Αποτελεί απαραίτητη προετοιμασία για τη μελλοντική σοβαρή ενασχόληση του παιδιού και ανταποκρίνεται σε όλες τις ανάγκες του» (Κυριαζοπούλου- Βαληνάκη Π., 1977:157). Γι' αυτό το λόγο επινόησε τα δικά του παιδαγωγικά παιχνίδια, τα οποία έχουν σχέση με την αγωγή και την διδασκαλία.

Τα παιχνίδια δεν χρησιμοποιούνται κάθε μέρα παρά μόνο για την κάλυψη κάποιου κενού. Επιλέγονται ελεύθερα από τα παιδιά και παίζονται ατομικά και κάθε παιδί επιλέγει ένα παιχνίδι ανάλογα με τις δυνατότητές του. Υπάρχουν πολλοί τύποι παιχνιδιών άλλα μόνο σε ένα αντίτυπο, ενώ τα υλικά από τα οποία είναι φτιαγμένα είναι χαρτιά, εικόνες, σχέδια των παιδιών, κουτιά ξύλινα κ.ά. Στόχος των παιδαγωγικών παιχνιδιών είναι να προωθούν την παρατήρηση και τη δράση των παιδιών (παιχνίδια παρατηρητικότητας), την ανάπτυξη των αισθήσεων (παιχνίδια όσφρησης, ακοής, αφής κ.ά), των κινητικών ικανοτήτων, η ενίσχυση της μνήμης και

της φαντασίας, η μύηση στην αριθμητική, την ανάγνωση και τη γραμματική (παιχνίδια αριθμησης, συνειρμού κ.ά) (Κυριαζοπούλου- Βαληνάκη Π., τόμος 1^{ος}, 1977:174-180).

Ένας από τους θεμελιωτές του ‘δημιουργικού’ σχολείου, ο **Ed. Claparede** (1873-1940), ψυχολόγος και παιδαγωγός, θεωρούσε πως «*το παιχνίδι είναι η εργασία του παιδιού*». Το ενδιαφέρον του για την τάση του παιδιού προς το παιχνίδι άρχισε όταν διάβασε το βιβλίο του Carl Groos, «*Τα παιχνίδια των ζώων*». Θεωρούσε πως το παιχνίδι έχει μεγάλη παιδαγωγική αξία και «σε αυτό θα πρέπει να στηρίζεται η διδακτική και παιδαγωγική εργασία του σχολείου» (Κυριαζοπούλου- Βαληνάκη Π. τόμος 1^{ος}, 1977:200).

Ο Claparede ίδρυσε το Νοέμβριο του 1913 το «*Σπίτι των μικρών*» με σκοπό την έρευνα αλλά και την εκπαίδευση των νηπιαγωγών. Ήταν ένα εργαστήριο για πειραματισμούς και για την παρατήρηση των παιδιών. Το «σπίτι των μικρών» ήταν χωρισμένο σε 3 τμήματα και φοιτούσαν παιδιά 3-9 χρόνων. Κάθε τμήμα περιλαμβάνει συγκεκριμένες ηλικίες και οι δραστηριότητες που περιλαμβάνει, του δίνουν το όνομά του (Κυριαζοπούλου- Βαληνάκη Π., τόμος 1^{ος}, 1977: 184-186).

Το πρώτο τμήμα αποτελείται από παιδιά 3-5 χρόνων και είναι το «*τμήμα των κατασκευαστών*». Αποτελείται από παιδιά προσχολικής ηλικίας, όπως θα λέγαμε σήμερα. Οι κατασκευές είναι το επίκεντρο των απασχολήσεων των παιδιών, αφού προσφέρουν περισσότερες πηγές για την ανάπτυξη της φαντασίας. Κυρίαρχα στοιχεία αυτού του τμήματος είναι το παιχνίδι, η μίμηση και η κίνηση τα οποία συνδυάζονται αυθόρμητα. Υπάρχουν, επίσης, η «*αίθουσα της πλαστικής*», «*η αίθουσα των γλωσσικών ασκήσεων*», «*η αίθουσα υπολογισμού*» και «*το εργαστήριο των μαθητευομένων*». Σε αυτές τις αίθουσες τα παιδιά ενεργούν αυθόρμητα, ενώ οι δραστηριότητες έχουν μεγάλη ποικιλία ανάλογα με τις ικανότητες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών (Κυριαζοπούλου- Βαληνάκη Π., τόμος 1^{ος}, 1977: 186).

Το παιδαγωγικό υλικό των παιχνιδιών στο «σπίτι των μικρών» περιλαμβάνει τα εξής παιχνίδια: το τριγωνικό αριθμητήριο, δίσκο των 100 σφαιρών, τις κολόνες του υπολογισμού, τις στήλες των δίσκων, το υλικό των κατασκευών, το παιχνίδι των επιφανειών, το δίσκο των 66 κύβων και το τετράγωνο των επιφανειών. Υπάρχει μεγάλη ποικιλία παιχνιδιών για να καλύπτονται οι ικανότητες, οι ανάγκες και οι προτιμήσεις των παιδιών (Κυριαζοπούλου- Βαληνάκη Π. τόμος 1^{ος}, 1977:190)

Ένας από τους οπαδούς της «*Νέας Αγωγής*», ο κοινωνιολόγος, φιλόσοφος και παιδαγωγός, **John Dewey** (1859-1952) υποστήριξε, περισσότερο από κάθε σύγχρονο

παιδαγωγό, πως η εμπειρία έχει σημαντικό ρόλο στη διαδικασία της μάθησης. Υποστήριξε πως η μάθηση πρέπει να πηγάζει από τις αυθόρμητες και φυσιολογικές δραστηριότητες του παιδιού. Βασική του θέση είναι το αξίωμα «learning by doing» και το παιχνίδι θα πρέπει να οδηγεί στον εμπλουτισμό της εκπαίδευσης του παιδιού. Σε αντίθετη περίπτωση το παιχνίδι είναι μια απλή διασκέδαση (Κόφφας Κ. Αλ., 1994:51).

Ο **Roger Cousinet** (1881-1974) είναι υποστηρικτής του ελεύθερου κοινού παιχνιδιού. Θεωρούσε πως η εργασία στο νηπιαγωγείο έχει προπαρασκευαστικό χαρακτήρα. Ως κύρια εργασία του παιδιού θεωρούσε το παιχνίδι, στο οποίο όμως κυριαρχούν οι θυμοί και οι κραυγές παρά η συνεργασία. Μόνο μέσα από το ελεύθερο-έμμεσα κατευθυνόμενο- κοινό παιχνίδι και τις άλλες μορφές παιχνιδιού (ρυθμικό, μιμητικό, δραματικό), που θα περιλαμβάνει 2-3 παιδιά, μπορεί να προωθηθεί η συνεργασία, η κοινωνικότητα και η ομαδικότητα. Η νηπιαγωγός θα πρέπει να «εκμεταλλεύεται» το παιχνίδι και με κατάλληλη προετοιμασία στη διάρκεια του διαλείμματος, και να ενθαρρύνει έτσι κάθε αυθόρμητη εκδήλωση των παιδιών (Κυριαζοπούλου- Βαληνάκη Π., τόμος 1^{ος},1977: 207).

Ο Γάλλος **C.Freinet** (1896-1966) θεωρούσε πως είναι πολύ σημαντικό το αυθόρμητο μιμητικό παιχνίδι. Τα παιχνίδια αυτά γεννιούνται κάθε φορά που αφήνουμε τα παιδιά να παίζουν μόνα τους, χωρίς κατευθύνσεις. Σημαντικό ρόλο παίζει ο φυσικός ρυθμός του παιδιού μέσα από τον οποίο συνειδητοποιεί τις δυνάμεις της δημιουργίας του και της μίμησης και μπορεί να ερμηνεύσει τις συγκινήσεις του. Το παιδί μπορεί να παίζει με κινήσεις και θόρυβο, ενώ παράλληλα ταυτίζεται με το μιμούμενο πρόσωπο ή αντικείμενο (Κυριαζοπούλου- Βαληνάκη Π., τόμος 1^{ος},1977: 236).

Κατά την διάρκεια του 20^{ου} αιώνα πολλοί ήταν οι παιδαγωγοί και οι ψυχολόγοι που ασχολήθηκαν με το παιχνίδι. Η **Susan Issacs** υποστήριξε ότι το παιδί μαθαίνει μέσα από δραστηριότητες που επιλέγει μόνο του. Η πιο χαρακτηριστική δραστηριότητα είναι το παιχνίδι, το οποίο είναι ο καλύτερος τρόπος για να μάθουν τα παιδιά. Το παιχνίδι συντελεί στην ανάπτυξη των σωματικών ικανοτήτων, βοηθάει το παιδί να εξερευνήσει το περιβάλλον του και τέλος έχει να κάνει με τη φαντασία και τις επιθυμίες του παιδιού (Σιβροπούλου Ρ, 2004:18).

Ο **Piaget**, ένας από τους μεγάλους παιδαγωγούς του 20^{ου} αιώνα, υποστήριξε ότι το παιχνίδι σχετίζεται με την ανάπτυξη των πνευματικών ικανοτήτων του παιδιού. Θεωρούσε ότι το παιχνίδι έχει άμεση σχέση με τα τρία στάδια της νοητικής

ανάπτυξης του παιδιού. Σε κάθε στάδιο ανάπτυξης αντιστοιχεί ένα είδος παιχνιδιού. Σύμφωνα με τον Piaget, «η ποιότητα του παιχνιδιού κατά την περίοδο της προλογικής νόησης προέρχεται άμεσα από τα χαρακτηριστικά του εγωκεντρισμού» (Michael Cole- Sheila R. Cole, 2002:167). Κατέληξε στο συμπέρασμα ότι κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού υπερισχύει η αφομοίωση σε σχέση με την συμμόρφωση, για αυτό ελαχιστοποίησε τη σημασία του παιχνιδιού στην γνωστική ανάπτυξη.

Ο Bruner και οι συνεργάτες του τονίζουν τη μεγάλη σημασία του παιχνιδιού στην ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού. Βλέπει το παιχνίδι σαν έναν τρόπο για να μάθει κανείς. Ειδικά για το συμβολικό παιχνίδι υποστήριξε ότι προσφέρει στα παιδιά ασφάλεια, χαλάρωση και άνεση. Ο Bruner έκανε ένα πείραμα για να μελετήσει «την αποτελεσματικότητα των ικανοτήτων και εμπειριών τις οποίες αποκτά το άτομο από το παιχνίδι» (Ματσαγγούρας Η., 1982: 190). Η θέση του Bruner για το ρόλο του ενήλικου στην αναπτυξιακή πορεία του παιδιού, είναι παρόμοια με αυτή του Vygotsky, και εκφράζεται με την έννοια της σκαλωσιάς.

Συνοψίζοντας, τα παραπάνω παρατηρούμε ότι όλοι οι παιδαγωγοί ασχολήθηκαν ιδιαίτερα με το παιχνίδι και με τον τρόπο με τον οποίο επιδρά στην ανάπτυξη του παιδιού. Όλοι συμφωνούν ότι το παιχνίδι επιδρά καθοριστικά στην σωματική, πνευματική και νοητική ανάπτυξη του παιδιού. Επίσης, συμφωνούν για το σημαντικό ρόλο που έχει το παιχνίδι στη διαδικασία της μάθησης.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Κυριαζοπούλου- Βαληνάκη Π., *Νηπιαγωγική*, τόμος 1^{ος} , Εκδόσεις ΑΔΕΛΦΟΙ ΒΛΑΣΣΗ, Αθήνα 1977
2. Κόφφας Κ. Αλέξανδρος, *Γενική διδακτική μεθοδολογία δραστηριοτήτων προσχολικής αγωγής*, Ρέθυμνο 1994
3. Σιβροπούλου Ρ., *Η οργάνωση και ο σχεδιασμός του χώρου(νηπιαγωγείου) στο πλαίσιο του παιχνιδιού*, Εκδόσεις Πατάκη Αθήνα 2004
6. Michael Cole- Sheila R. Cole, *Η ανάπτυξη των παιδιών- Γνωστική και ψυχοκοινωνική ανάπτυξη κατά την νηπιακή και μέση παιδική ηλικία*, Εκδόσεις Τυπωθήτω –Γιώργος Δαρδάνος, Αθήνα 2002
7. Ματσαγγούρας Η., *Ψυχοπαιδαγωγικά θέματα προδημοτικής και πρωτοδημοτικής αγωγή*, Εκδόσεις Φελέκη, Αθήνα 1982

1.4 ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΠΑΙΧΝΙΔΙΩΝ

Τη λέξη «παιχνίδι» την χρησιμοποιούμε για να περιγράψουμε κάθε παιδική δραστηριότητα, ακόμα και για τα βρέφη. Υπάρχει μια μεγάλη ποικιλία παιχνιδιών, που έχουν άμεση σχέση με τις ικανότητες και τις επιθυμίες, αλλά και με τη νοητική, σωματική και πνευματική τους εξέλιξη.

Παιχνίδι δεν είναι μόνο τα γνωστά ομαδικά παιχνίδια αλλά και «οι σωματικές και πνευματικές ασκήσεις, όπως λύση αινιγμάτων, χειροτεχνίες, με πρώτες ύλες (πηλό, ξύλο κ.ά), η ιχνογραφία, το τραγούδι και άλλες δραστηριότητες» (Καραμπάτσος Α., 1990:25).

Αρχικά θα γίνει μια αναφορά στα κυριότερα είδη των παιχνιδιών που διακρίνονται ως προς τη φύση και το περιεχόμενό τους. Έτσι, έχουμε τα εξής:

1) Παιχνίδια ενστίκτου: Χαρακτηριστικό γνώρισμα αυτών των παιχνιδιών είναι η ενστικτώδης δράση, που είναι ασυνείδητη. Τα παιχνίδια ενστίκτου έχουν να κάνουν με την κίνηση, το τρέξιμο κ.ά.. Κατά τη διάρκεια της βρεφικής ηλικίας παιχνίδια ενστίκτου είναι τα παιχνίδια με τις κουδουνίστρες, τα ζωάκια που βγάζουν ήχους κ.ά. Επίσης, «γύρω στο 4^ο έτος εμφανίζεται η τάση προς το μυθώδες και θαυμαστό (παραμύθια, προσωπική μυθοπλασία), που οδηγεί στην εφεύρεση νέων παιχνιδιών» (Κορωπιώτου Α., 1989:27).

2) Τα παιχνίδια των αγοριών και των κοριτσιών: Τα παιχνίδια των παιδιών διαφοροποιούνται ανάλογα με το φύλο. Τα αγόρια αρέσκονται να παίζουν παιχνίδια που «ταιριάζουν» περισσότερο στην αντρική φύση, ενώ τα παιχνίδια των κοριτσιών χαρακτηρίζονται από τη μίμηση των γυναικείων ασχολιών.

3) Φυσικά παιχνίδια: Είναι τα παιχνίδια που έχουν να κάνουν με τις σωματικές ικανότητες και είναι δύναμης και σκληραγωγίας. Παιχνίδια αυτής της κατηγορίας είναι το περπάτημα πάνω στους φράχτες, το γρήγορο κατέβασμα στις σκάλες κ.ά. Σε αυτήν την κατηγορία εντάσσονται τα παιχνίδια ταχύτητας, στα οποία έχει μεγάλη σημασία ποιος θα φτάσει πρώτος ή ποιος θα πιάσει πρώτος τον άλλον. Επίσης, υπάρχουν παιχνίδια ευκινησίας, ισορροπίας και δεξιοτεχνίας.

4) Τα πνευματικά παιχνίδια: Είναι τα παιχνίδια που αφορούν την άσκηση των πνευματικών ικανοτήτων των παιδιών. Τέτοια παιχνίδια είναι παιχνίδια μνήμης, παιχνίδια προσοχής και συνδυαστικά παιχνίδια. Σε αυτά τα παιχνίδια τα παιδιά θα πρέπει να καταβάλλουν μεγάλη προσπάθεια για να τα λύσουν.

5) Τα γλωσσικά παιχνίδια: Είναι τα παιχνίδια που αφορούν τη γλωσσική εξέλιξη των παιδιών και είναι αινίγματα, παιχνίδια παραγωγής, συναισθηματικά παιχνίδια και σκηνικά παιχνίδια.

6) Ελεύθερο παιχνίδι: Αυτό το είδος του παιχνιδιού βοηθάει το παιδί να αποκαλύψει την προσωπικότητα και το χαρακτήρα του.

7) Παιχνίδι εντεταγμένο: Είναι τα παιχνίδια στα οποία ισχύουν κάποιοι κανόνες και πρέπει να τηρούνται από όλους.

8) Το ηλεκτρονικό παιχνίδι: Τα ηλεκτρονικά παιχνίδια κατέχουν κυρίαρχη θέση ανάμεσα στα παιχνίδια των παιδιών σήμερα. Είναι τα παιχνίδια τα οποία, με τη βοήθεια της τεχνολογίας, προσφέρουν στα παιδιά δυνατότητες που δεν τους προσφέρουν τα παραδοσιακά παιχνίδια.

9) Το θεατρικό παιχνίδι: Είναι το είδος του παιχνιδιού στο οποίο το παιδί πειραματίζεται με τις αισθήσεις του, το σώμα του και τη φαντασία του.

Ο **Piaget** υποστήριξε ότι το παιχνίδι έχει άμεση σχέση με τα **εξελικτικά στάδια της νοητικής ανάπτυξης** του παιδιού και ότι το παιχνίδι διέρχεται από τα τρία εξελικτικά στάδια. Έτσι, υπάρχουν τα εξής είδη παιχνιδιών:

- 1. Τα πρακτικά παιχνίδια:** Εμφανίζονται κατά το στάδιο της αισθησιοκινητικής ανάπτυξης, στα δυο πρώτα χρόνια της ζωής του παιδιού (0-2 ετών). Τα πρακτικά παιχνίδια περιλαμβάνουν εξερευνητικά παιχνίδια, όπως κούταγμα, άγγιγμα, άρπαγμα κ.ά. Έτσι προχωράει σε μια πρώτη εξερεύνηση του περιβάλλοντος. Επίσης παιχνίδι θεωρείται, σε αυτό το στάδιο, και οποιαδήποτε φωνητική εκδήλωση, όπως ψέλλισμα καθώς και οι επαναλαμβανόμενες κινήσεις των ποδιών και των χεριών.
- 2. Τα συμβολικά παιχνίδια:** Στο επόμενο στάδιο της νοητικής ανάπτυξης του παιδιού, το προσυλλογιστικό, εμφανίζονται τα συμβολικά παιχνίδια (2- 6 ετών). Τα παιδιά κατά τη διάρκεια του συμβολικού παιχνιδιού αναλαμβάνουν διάφορους ρόλους και μιμούνται καταστάσεις από τη ζωή τους. Το παιδί αρχίζει να χρησιμοποιεί σύμβολα κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού του. Η ανάπτυξη του συμβολικού παιχνιδιού συμπίπτει με την είσοδο του παιδιού στο νηπιαγωγείο.
- 3. Τα παιχνίδια με κανόνες:** Είναι το κοινωνικό παιχνίδι των παιδιών, που εμφανίζεται στο στάδιο της συγκεκριμένης σκέψης (7-11 ετών) και είναι το αποτέλεσμα της συνεχούς οργάνωση του φανταστικού παιχνιδιού. Το παιδί πλέον χρησιμοποιεί στα παιχνίδια του κανόνες που ρυθμίζουν τη

συμπεριφορά όσων παίζουν. «Για τα παιχνίδια με κανόνες απαιτούνται τουλάχιστον δυο παιδιά που προϋποθέτει την ανάπτυξη των διαπροσωπικών σχέσεων και της προσαρμοστικότητας» (Κιτσαράς Δ. Γ.,1991:98).

Ο Wallon προχωράει σε μια διαφορετική κατηγοριοποίηση του παιχνιδιού.

Έτσι έχουμε:

1. Λειτουργικά παιχνίδια: Είναι τα παιχνίδια που έχουν σχέση με τον καλύτερο συντονισμό των χεριών.
2. Παιχνίδια φαντασίας: Έχουν ως στόχο «την πρόσληψη και την κατανόηση του εξωτερικού ερεθίσματος» (Γερμανός Δ.,1998:71).
3. Παιχνίδια δημιουργικών κατασκευών: Το παιδί σε αυτά τα παιχνίδια έχει τη δυνατότητα να συναρμολογεί, να χρησιμοποιεί διάφορα υλικά, να τροποποιεί.

Το κοινωνικό παιχνίδι αποτελείται από 5 κατηγορίες, από τις οποίες περνάνε όλα τα παιδιά αλλά δεν είναι ιδιαίτερα ευδιάκριτες. Αρχικά το παιδί παίζει μόνο του χωρίς να ενδιαφέρεται για τις δραστηριότητες των άλλων παιδιών. Είναι το μοναχικό παιχνίδι, που εμφανίζεται στην ηλικία των 2 ετών. Το παιδί εξερευνά το περιβάλλον μόνο του και αναπτύσσει τις κινητικές του δεξιότητες. Στη συνέχεια έχουμε το παιχνίδι του θεατή, όπου είναι μια πρώτη προσέγγιση του παιδιού στην ομάδα άλλων παιδιών. Δεν συμμετέχει στο παιχνίδι τους, αλλά παρατηρεί και αντιδρά σε αυτό που κάνουν αν δεν του αρέσει. Το παράλληλο παιχνίδι, όπου το παιδί παίζει παράλληλα με άλλα παιδιά αλλά στη και ακόμα δεν μοιράζονται τίποτα. Το καθένα ενεργεί μόνο του. Έπειτα αρχίζει να παίζει με τα άλλα παιδιά και να μοιράζεται τα παιχνίδια. Αυτό γίνεται κατά τη διάρκεια του συντροφικού παιχνιδιού. Τέλος το παιδί αρχίζει να συμμετέχει σε οργανωμένα παιχνίδια, όπου υπάρχουν κανόνες και διαχωρισμός των ρόλων. Κατά το συνεργατικό παιχνίδι κυριαρχεί το στοιχείο της ομάδας.

Τα παιχνίδια των παιδιών, με κριτήριο τον αριθμό των παιδιών που παίζουν μαζί, χωρίζονται σε ομαδικά και ατομικά. Τα παιδιά επιλέγουν να παίζουν είτε μόνα τους είτε σε ομάδες. Αρχικά τα παιδιά προτιμούν να παίζουν μόνα του και σιγά-σιγά δημιουργούν ομάδες.

Ένας άλλος διαχωρισμός είναι τα αυθόρμητα και τα κατευθυνόμενα παιχνίδια. Το αυθόρμητο παιχνίδι είναι το παιχνίδι που επιλέγει μόνο του το παιδί και πηγάζει από μια εσωτερική και φυσική ανάγκη του παιδιού για παιχνίδι. Το κατευθυνόμενο είναι το είδος του παιχνιδιού το οποίο κατευθύνεται από έναν ενήλικα (γονιός, δάσκαλος, κ.ά). Ο ενήλικας διαμορφώνει τις συνθήκες εκείνες ώστε να

αποδεσμευτεί η δημιουργία και να ενισχυθεί η ομάδα με την κοινή δραστηριότητα. Κυρίως τα παιδιά μέχρι την ηλικία των 6 ετών προτιμούν τα κατευθυνόμενα παιχνίδια.

Τέλος, θα υπάρχει το παιχνίδι- αντικείμενο. Είναι τα παιχνίδια εκείνα που έχουν κατασκευαστεί από τον άνθρωπο. Μπορεί να είναι το μέσο εκείνο με το οποίο παίζει το παιδί ή να του δίνει το κίνητρο να ξεκινήσει ένα παιχνίδι (Τσιαντζή-Σμαράγδα Μ., 1996:127).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Καραμπάτσος Αντώνης, *Το παιδικό παιχνίδι, τα είδη και η σημασία του στην παιδαγωγική διαδικασία*, «Διαβάζω», τεύχος 236, Αθήνα 1989
2. Κορωπιώτου Αλεξάνδρα, *Το παιδί και το παιχνίδι: μια ψυχολογική προσέγγιση*, «Διαβάζω», τεύχος 236, Αθήνα 1989
3. Κιτσαράς Δ Γεώργιος, *Εισαγωγή στην Προσχολική Παιδαγωγική*, Εκδόσεις: Παπαζήση, Αθήνα 1991
4. Γερμανός Δημήτρης, *Χώρος και διαδικασίες αγωγής: Η παιδαγωγική ποιότητα του χώρου*, 'Παιδαγωγική Σειρά', Εκδόσεις GUTENBERG, Αθήνα 1998
5. Τσιαντζή- Σμαράγδα Μαρία, *Αγωγή της προσχολικής Ηλικίας*, 'Παιδαγωγική σειρά', Εκδόσεις GUTENBERG, Αθήνα 1996

1.5 Ο ΧΩΡΟΣ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ

Ένας από τους παράγοντες που επηρεάζουν το παιδικό παιχνίδι είναι ο χώρος. Η διαμόρφωση του χώρου δίνει κίνητρα και ερεθίσματα στα παιδιά, ώστε το παιχνίδι τους να είναι πιο δημιουργικό. Ο Caillois υποστήριξε ότι «ο χώρος του παιχνιδιού περιορίζει τοπολογικά το ίδιο το παιχνίδι» (Γερμανός Δ.,1998:68). Με τον όρο «χώρος του παιχνιδιού» αναφερόμαστε τόσο στο χώρο τον οποίο ζούνε τα παιδιά, όσο και στο χώρο του νηπιαγωγείου.

Ο κοινωνιότοπος στον οποίο ζούνε τα παιδιά επηρεάζει τις δυνατότητες για παιχνίδι των παιδιών. Όσα παιδιά κατοικούν σε υπαίθριους κοινωνιότοπους έχουν τη δυνατότητα για παιχνίδι έξω από το σπίτι, μιας και ο διαθέσιμος χώρος είναι πολύ μεγαλύτερος από το διαθέσιμο χώρο των παιδιών των αστικών κοινωνιότοπων. Έτσι τα παιδιά των υπαίθριων περιοχών χρησιμοποιούν την αυλή, τον κήπο, το δρόμο για τα παιχνίδια τους (Κιτσαράς Γ.,2001:182).

Αντίθετα, τα παιδιά των αστικών περιοχών παίζουν σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους, σε παιχνιδότοπους. Κατά συνέπεια υπάρχει διαφοροποίηση και ως προς το είδος των παιχνιδιών. Τα παιδιά της πρώτης κατηγορίας προτιμούν ομαδικά κινητικά παιχνίδια, ενώ της δεύτερης κατηγορίας κυρίως τα ατομικά. (Μπότσογλου Κ., 2001:365-390).

Υπάρχουν πολλών ειδών παιχνιδότοπων όπως οι παραδοσιακοί παιχνιδότοποι, οι παιχνιδότοποι περιπέτειας, οι παιχνιδότοποι γειτονιάς, οι τοπικοί παιχνιδότοποι, οι ολοκληρωμένοι παιχνιδότοποι κ.ά. Οι παραδοσιακοί παιχνιδότοποι είναι συνήθως εξοπλισμένοι με τσουλήθρες, κούνιες, τραμπάλες. Προορίζονται κυρίως για παιχνίδι σωματικής άσκησης. Οι παιχνιδότοποι περιπέτειας, σε αντίθεση με τους παραδοσιακούς παιχνιδότοπους, δεν βασίζονται στη χρήση κατασκευαστικού εξοπλισμού. Τα παιδιά μπορούν να χρησιμοποιούν τον παιχνιδότοπο με όποιο τρόπο θέλουν και τους προσφέρονται υλικά όπως λάστιχα, σωλήνες, τούβλα κ.ά. (Μπότσογλου Κ., 2001:365-390).

Αναφορικά με το χώρο του νηπιαγωγείου, ένας παράγοντας που, υποθετικά, επηρεάζει το παιχνίδι είναι η πυκνότητα του χώρου του νηπιαγωγείου. Πυκνότητα του χώρου ως προς τον αριθμό των παιδιών που βρίσκονται στην αίθουσα και ως προς το διαθέσιμο υλικό. Η αύξηση ή η μείωση του αριθμού των νηπίων στο διαθέσιμο χώρο, μπορεί να προσφέρει θετικά αποτελέσματα. (Μπονώτη Φ.,2001:41)

Με την μείωση του διαθέσιμου χώρου υποθέτουμε ότι μειώνονται τα κινητικά παιχνίδια αλλά αυξάνεται η φυσική επαφή ανάμεσα στα παιδιά. «Με τη αύξηση του αριθμού των παιδιών, στον ήδη μειωμένο χώρο, υποθέτουμε ότι θα αυξηθεί το συμβολικό παιχνίδι» (Μπονώτη Φ.,2001:41). Αντίστοιχα με την μείωση του διαθέσιμου υλικού μπορεί να αναπτυχθούν περισσότερο οι κοινωνικές σχέσεις των παιδιών, μιας και θα πρέπει να μοιράζονται το υλικό. Από την άλλη «η αύξηση του υλικού μπορεί να δώσει στα παιδιά περισσότερες ευκαιρίες για την ανταλλαγή θεμάτων και τη δραματική αλληλεπίδραση» (Μπονώτη Φ.,2001:41).

Οι χώροι του νηπιαγωγείου χωρίζεται σε εξωτερικούς και εσωτερικούς χώρους. Θα πρέπει να είναι διαμορφωμένοι με τέτοιο τρόπο, ώστε να ευνοούν το παιχνίδι των παιδιών και να εξασφαλίζεται η ασφάλειά τους. Θα πρέπει να είναι απλοί και προσαρμοσμένοι στις ανάγκες και τις διαστάσεις των παιδιών.

Ο εξωτερικός χώρος του νηπιαγωγείου περιλαμβάνει την αυλή, η οποία θα πρέπει να είναι διαμορφωμένη με τέτοιο τρόπο ώστε να δίνονται στα παιδιά πολλές δυνατότητες για άσκηση και ψυχαγωγία. Υπάρχουν όμως κάποια σημεία που είναι απαραίτητα να γνωρίζουμε πριν διαμορφώσουμε την αυλή του νηπιαγωγείου. Υπάρχουν δυο περιοχές: *η περιοχή παιχνιδιού και ελεύθερου χρόνου και η περιμετρική ζώνη κυκλοφορίας*. (Γερμανός Δ.,1998).

Η περιμετρική ζώνη κυκλοφορίας είναι η περιοχή που παρεμβάλλεται ανάμεσα στον χώρο έξω από το νηπιαγωγείο και στο κτίριο του νηπιαγωγείου. Είναι η περιοχή που προστατεύει το χώρο του νηπιαγωγείου από εξωτερικές ενοχλήσεις και προστατεύει τα παιδιά. Όσον αφορά την περιοχή του παιχνιδιού και του ελεύθερου χρόνου, χωρίζεται επίσης σε δυο τμήματα: το πρώτο τμήμα είναι ασφαλτοστρωμένο και χρησιμεύει περισσότερο για μετακινήσεις και «για παιχνίδι «καθαρό», δηλαδή χωρίς κίνδυνο για τα παιδιά να λερωθούν από άμμο ή λάσπες καθώς παίζουν» (Γερμανός Δ.,1998: 127).

Το δεύτερο τμήμα είναι ο χώρος όπου υπάρχει το πράσινο και χρησιμεύει για το ελεύθερο παιχνίδι των παιδιών. Ο χώρος για το ελεύθερο παιχνίδι είναι ο χώρος στον οποίο τα παιδιά επιδίδονται κυρίως σε κινητικά παιχνίδια. Για αυτό, θα πρέπει να είναι απαλλαγμένος από διάφορα εμπόδια, όπως για παράδειγμα παγκάκια τοποθετημένα σε διάφορα σημεία μέσα στο χώρο του παιχνιδιού, πέτρες κ.ά. Οι μεγάλες ανωμαλίες του εδάφους, όπως προεξοχές, ανοίγματα, θα πρέπει να διορθώνονται για την αποφυγή ατυχημάτων. «Από την άλλη πλευρά δεν είναι απαραίτητο το έδαφος να είναι εντελώς ισοπεδωμένο. Όταν υπάρχουν μικρές

ανωμαλίες δίνεται η ευκαιρία για ωραίες σωματικές ασκήσεις» (Δαράκη Π.-Χατζηκωνσταντίνου Φ., 1981:142).

Τα παιχνίδια θα πρέπει να είναι συγκεντρωμένα σε ένα συγκεκριμένο σημείο και να εξασφαλίζουν την ασφάλεια των παιδιών. Έτσι θα πρέπει να έχει μια παιδική χαρά με όργανα αναρρίχησης, τραμπάλες, τσουλήθρα, κορμοί ισορροπίας, πύργος, σκοινένια σκάλα, κ.ά. Κάτω από αυτά θα πρέπει να υπάρχει άμμος ώστε να αποφεύγονται τα ατυχήματα. Επίσης θα πρέπει να διαθέτει αμμοδόχο με φτυάρια, κουβαδάκια, κ.ά. ώστε να παιδιά να επιδίδονται σε παιχνίδια με νερό και άμμο ή ακόμα και σε παιχνίδια –αθλοπαιδιές. «Τα παιχνίδια θα πρέπει να αφήνουν περιθώρια στη φαντασία των παιδιών» (Δαράκη Π.-Χατζηκωνσταντίνου Φ., 1981:142).

Οι εσωτερικοί χώροι του νηπιαγωγείου και κυρίως ο χώρος του παιχνιδιού (δωμάτιο παιχνιδιού) θα πρέπει να είναι διαμορφωμένος ώστε να κάνει τα παιδιά να νιώθουν άνετα. Συνήθως στα νηπιαγωγεία το δωμάτιο παιχνιδιού ταυτίζεται με το χώρο όπου πραγματοποιούνται οι οργανωμένες δραστηριότητες. Για αυτό το λόγο ο χώρος της αίθουσας χωρίζεται σε διάφορες γωνιές, όπως: η γωνιά της ζωγραφικής, η γωνιά της μουσικής, η γωνιά της βιβλιοθήκης, η γωνιά του κομμωτηρίου, η γωνιά του κουκλοθέατρου, η γωνιά της φύσης κ.ά.

Οι γωνιές θα πρέπει να είναι καλά οργανωμένες. Να περιλαμβάνουν τα υλικά εκείνα που θα προωθούν τη φαντασία και θα προσφέρουν στα παιδιά τη δυνατότητα να οργανώνουν δημιουργικά παιχνίδια. Για κάθε γωνιά υπάρχουν αντίστοιχα υλικά τα οποία θα πρέπει να περιλαμβάνει, αλλιώς τα παιδιά αποφεύγουν να χρησιμοποιήσουν τη γωνιά που έχει ελλείψεις.

Κάθε γωνιά θα πρέπει να εμπλουτίζεται ή και να «παραχωρεί» τη θέση της σε μια άλλη γωνιά. «Οι γωνιές θα πρέπει να οργανώνονται μέσα σε κλίμα συνεργασίας και ομαδικής εργασίας ανάμεσα στη νηπιαγωγό και τα παιδιά» (Κακανά Δόμνα, 1994:30). Θα πρέπει να είναι ελκυστικές και ευδιάκριτες.

Γωνιές είναι χώροι που ο καθένας τους έχει συγκεκριμένο θέμα λειτουργίας και είναι εξοπλισμένος με το κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό (Γερμανός Δ., 2002). Για παράδειγμα, η γωνιά της μουσικής θα πρέπει να διαθέτει μουσικά όργανα, κασετόφωνο, εικόνες μουσικών οργάνων κ.ά. Η γωνιά της βιβλιοθήκης θα πρέπει να διαθέτει βιβλία, περιοδικά, καρεκλάκια κ.ά (Οδηγός Νηπιαγωγού, 2006:62).

Επίσης κάθε γωνιά, για να λειτουργεί σωστά, θα πρέπει να υπάρχουν σε αυτή 4-6 παιδιά. Ο αριθμός των γωνιών και το μέγεθος τους επηρεάζεται από το μέγεθος

της τάξης και τον αριθμό των παιδιών. Επίσης, επηρεάζεται από τις προτιμήσεις και τα ενδιαφέροντα των παιδιών.

Οι οργανωμένες δραστηριότητες μπορούν όμως να πραγματοποιηθούν και στον εξωτερικό χώρο. Το σημείο όπου θα πραγματοποιηθεί η δραστηριότητα είναι συνήθως ένας απομονωμένος χώρος για να μην αποσπάται εύκολα η προσοχή των παιδιών. Μπορεί να είναι κοντά σε ένα δέντρο όπου η νηπιαγωγός μαζεύει τα παιδιά γύρω της σε κυκλική διάταξη.

Εν κατακλείδι, οι χώροι του νηπιαγωγείου, στους οποίους διεξάγεται το παιχνίδι των παιδιών, θα πρέπει να είναι ασφαλείς, λειτουργικοί, να προσφέρουν δυνατότητες για δημιουργία και να είναι προσαρμοσμένοι στην παιδική κλίμακα, αλλά και στις επιθυμίες των παιδιών.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Κιτσαράς Δ. Γεώργιος, *Προσχολική Παιδαγωγική*, 2^η έκδοση, Έκδοση του συγγραφέα, Αθήνα 2001
2. Μπότσογλου Καφένια, *Η παιδαγωγική ποιότητα των υπαίθριων χώρων*, στο Αυγητίδου Σ. (επιμ.), *Το παιχνίδι ερευνητικές και διδακτικές προσεγγίσεις*, Εκδόσεις Τυπωθήτω, Αθήνα 2001
3. Γερμανός Δημήτρης, *Χώρος και διαδικασίες αγωγής: Η παιδαγωγική ποιότητα του χώρου*, 'Παιδαγωγική Σειρά', Εκδόσεις GUTENBERG, Αθήνα 1998
4. Μπονώτη Φ., *Κοινωνική συμπεριφορά των παιδιών στην προσχολική ηλικία*, Πανεπιστημιακές σημειώσεις, Βόλος 2001
5. Δαράκη Πέπη- Χατζηκωνσταντίνου Φρόσω, *Παιδικοί σταθμοί και νηπιαγωγεία*, Εκδόσεις Δίπτυχο, Αθήνα 1981,
6. Κακανά Δόμνα, *Θεωρία και μεθοδολογία δραστηριοτήτων στην προσχολική αγωγή*, Εκδοτικός οίκος Αδερφών Κυριακίδη Α.Ε, Θεσσαλονίκη 1994
7. Οδηγός Νηπιαγωγού, *Εκπαιδευτικοί σχεδιασμοί, δημιουργικά περιβάλλοντα μάθησης*, Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων, Αθήνα 2006

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ
ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΠΑΙΧΝΙΔΙ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το παιχνίδι, όπως είδαμε στον προηγούμενο κεφάλαιο, κατέχει σημαντική θέση στη ζωή του παιδιού και είναι συνυφασμένο με την ψυχαγωγία και τη χαρά. Μέσα από το παιχνίδι το παιδί επικοινωνεί με τα άλλα παιδιά και τους ενήλικες, εκφράζει συναισθήματα, ανακαλύπτει το περιβάλλον, μαθαίνει κ.ά

Το παιχνίδι συμβάλει στην ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού, γεγονός που αναγνωρίστηκε και τονίστηκε από πολλούς παιδαγωγούς. Έτσι σε αυτό το κεφάλαιο θα παρουσιαστεί με συντομία, αλλά με περιεκτικότητα, η συμβολή του παιχνιδιού στην πολύπλευρη ανάπτυξη του παιδιού.

Επίσης, το παιχνίδι, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην παιδαγωγική διαδικασία, καθώς είναι ένα άριστο μέσο για την οικοδόμηση γνώσεων. Η σημαντικότητα του παιχνιδιού έγκειται στο γεγονός ότι το παιδί επιλέγει να παίξει και με αυτό τον τρόπο μπορεί να αποκτά γνώσεις μέσα από την πιο ευχάριστη δραστηριότητα του. Η νηπιαγωγός είναι αυτή που θα προσφέρει στα παιδιά δυνατότητες για παιχνίδι, αλλά και θα το χρησιμοποιήσει κατά τη διάρκεια των οργανωμένων δραστηριοτήτων.

Ακολουθεί ο ρόλος της νηπιαγωγού, ο οποίος αναφέρεται τόσο στη συμβολή της στην ανάπτυξη του παιδιού όσο και στη διαδικασία της μάθησης. Επίσης αναφέρονται κάποια από τα χαρακτηριστικά που πρέπει να διαθέτει μια καλή νηπιαγωγός.

Τέλος, γίνεται μια αναφορά στο θεραπευτικό και αξιολογικό ρόλο του παιχνιδιού. Το παιχνίδι είναι μια μέθοδος ψυχανάλυσης, που χρησιμοποιείται από ψυχαναλυτές. Η νηπιαγωγός όμως έχει τη δυνατότητα να εκμεταλλευτεί τον αξιολογικό ρόλο του παιχνιδιού.

2.1 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Το παιδί μέσα από το παιχνίδι έχει τη δυνατότητα να αναπτύξει δεξιότητες και ικανότητες. Κάθε είδος παιχνιδιού μπορεί να προσφέρει στο παιδί τις δυνατότητες εκείνες που χρειάζονται για να αναπτυχθεί ολόπλευρα. Μέσα από τον ορισμό που ακολουθεί φαίνεται η συμβολή του παιχνιδιού στην ανάπτυξη του παιδιού: *«Παιχνίδι είναι μια απασχόληση ομαδική ή ατομική, οργανωμένη ή αυθόρμητη, στην οποία συμμετέχει το σώμα, το μυαλό ή και τα δυο και αποβλέπει στη διασκέδαση ή την ψυχαγωγία ή και την άσκηση του σώματος.»*

2.1.1 Γνωστική ανάπτυξη

Η ανάπτυξη των γνωστικών ικανοτήτων είναι μια από τη συμβολή του παιχνιδιού στην ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού. Ικανοποιείται η περιέργεια και η ανάγκη για εξερεύνηση. Έτσι, το παιδί προχωράει στην ερευνά και την ανακάλυψη. Μέσα από το παιχνίδι ανακαλύπτει το περιβάλλον του και τις ιδιότητες των αντικειμένων. Τα παιδιά θέλουν να πιάσουν, να ψηλαφούν, να συναρμολογούν, να χαλάνε διάφορα αντικείμενα του περιβάλλοντος που εντοπίσουν και τους κεντρίζουν το ενδιαφέρον (Σιβροπούλου Ρ. 2004: 33-35).

Το παιδί έχει τις δικές του απόψεις, αντιλήψεις και εμπειρίες. Οι προϋπάρχουσες αντιλήψεις του είναι η βάση για τις γνώσεις που θα διαμορφώσει μέσα από την εξερεύνηση και την ανακάλυψη. Οι εικόνες που λαμβάνει το παιδί από το περιβάλλον αργότερα θα τις συνδέσει με λέξεις και θα κατανοήσει απόλυτα τις έννοιες.

Μέσα από το παιχνίδι ενισχύονται η ικανότητα σκέψης, η ικανότητα γενίκευσης, ταξινόμησης, η ικανότητα να διακρίνει ομοιότητες και διαφορές. Το παιδί προχωρά σε πειράματα, προβλέψεις, παρατηρήσεις (Σιβροπούλου Ρ. 2004: 33-35).

Επίσης, προάγεται η γλωσσική ικανότητα. Με τον όρο γλωσσική ικανότητα εννοούμε την ανάγκη για γλωσσική επικοινωνία, η ικανότητα χειρισμού του προφορικού λόγου, το λεξιλόγιο. Το παιδί μέσα από το παιχνίδι αυξάνει το λεξιλόγιο

του, μαθαίνει να οργανώνει μια φράση συντακτικά και γραμματικά ορθά. (Κιτσαράς Δ. Γ., 2001:180-181).

Κυρίως το συμβολικό παιχνίδι, παιχνίδι ανώτερης φαντασίας, ασκεί σημαντική επίδραση στη γνωστική ανάπτυξη (Κανάκης Μ., 1989:21). Αυτό συμβαίνει, γιατί μιμούμενο κάποιο ρόλο, υιοθετεί το απαραίτητο λεξιλόγιο. Για παράδειγμα, εάν μιμηθεί ένα γιατρό, θα πρέπει να χρησιμοποιήσει λέξεις όπως εξέταση, άρρωστος, ιατρείο κ.ά.

2.1.2 Σωματική ανάπτυξη

Ένα βασικό χαρακτηριστικό γνώρισμα της παιδικής ηλικίας είναι η κίνηση. Τα παιδιά, κυρίως της προσχολικής ηλικίας, επιλέγουν-εκτός των άλλων- παιχνίδια που έχουν να κάνουν με την κίνηση. Με αυτό τον τρόπο το παιχνίδι γίνεται ένα άριστο μέσο για τη σωματική ανάπτυξη.

Μέσα από τα παιχνίδια βελτιώνεται η λειτουργία των διαφόρων ομάδων μυών και του αναπνευστικού συστήματος. Οι μύες αναπτύσσονται με έναν αβίαστο και ευχάριστο τρόπο, ασκούνται οι σωματικές δυνάμεις και τελειοποιούνται τα μέλη του σώματος. Ικανότητες και δεξιότητες που βελτιώνονται με το παιχνίδι είναι: ευλυγισία, επιδεξιότητα, ισορροπία, αντοχή κ.ά. (Σιβροπούλου Ρ., 2004:32).

Το είδος των παιχνιδιών που προωθούν τη σωματική ανάπτυξη είναι τα κινητικά παιχνίδια. Το παιχνίδι που πραγματοποιείται στον υπαίθριο χώρο την υγιεινή ζωή, την εκγύμναση και την άθληση. Το παιδί έχει τη δυνατότητα να τρέξει, να σκαρφαλώσει, να εκτονωθεί, να αναπνεύσει φρέσκο αέρα. (Οδηγός Νηπιαγωγού, 2006: 27).

Το κινητικό παιχνίδι καταλαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος των παιχνιδιών των παιδιών και το προτιμούν σε σχέση με άλλες δραστηριότητες του προγράμματος της ημέρας. (Οδηγός Νηπιαγωγού, 2006:336).

Σκοπός του νηπιαγωγείου, μέσα από οργανωμένες δραστηριότητες φυσικής αγωγής, είναι: «να γνωρίσουν τα παιδιά το σώμα τους και να το ελέγχουν, να εκφράζονται δημιουργικά με το σώμα τους [...]» (Οδηγός Νηπιαγωγού, 2006:337).

Η αντίληψη και η νοητική εικόνα του σώματος παίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των εννοιών του χώρου, του χρόνου και του ρυθμού.

Μέσα από τις σωματικές και πνευματικές δραστηριότητες εξερευνά και οργανώνει το χώρο του. Η αντίληψη του χώρου επηρεάζει ικανότητες, όπως η γραφή, ο προσανατολισμός, η ισορροπία κ.ά. Το παιδί, βασισμένο στο σώμα του, αποκτά σημεία αναφοράς. «Για παράδειγμα αν, το βράδυ, ρωτήσουμε ένα παιδί «τι έκανες σήμερα;», θα μας απαντήσει ό,τι έκανε το σώμα του, όπως έφαγα, πλύθηκα, κοιμήθηκα κ.ά» (Σιβροπούλου Ρ.,2004:32).

Το παιδί έχει την ευκαιρία να αντιληφθεί το χώρο γύρω από το σώμα του, να διερευνήσει τρόπους μετακίνησης από τον ένα χώρο στον άλλο, να μοιράζεται το χώρο με τα άλλα παιδιά. (Οδηγός Νηπιαγωγού, 2006:338).

Επιπλέον, το παιδί ανακαλύπτει το ρυθμό μέσα από τις δικές του συνήθειες και δραστηριότητες. Μέσα στο παιχνίδι το παιδί τρέχει με συγκεκριμένο ρυθμό, βαδίζει με συγκεκριμένο ρυθμό, ενώ σε παιχνίδια ρόλων υπάρχει διαδοχή και επανάληψη.

Επίσης, αντιλαμβάνεται την ποιότητα της κίνησης, δηλαδή μαθαίνει να διακρίνει τις δυναμικές κινήσεις από τις ανάλαφρες, τις γρήγορες από τις αργές κ.ά.

Συνοψίζοντας, το παιχνίδι βοηθάει το παιδί να σχηματίσει μια καλύτερη αντίληψη για το σώμα του, πράγμα που επιδρά στην κατανόηση και διαμόρφωση των εννοιών χώρος, χρόνος, ρυθμός, στις σχέσεις του με τους άλλους και στην εξερεύνηση και κατανόηση του περιβάλλοντος.

2.1.3 Κοινωνική ανάπτυξη

Τα παιδιά με τη είσοδό τους στο χώρο του νηπιαγωγείου έρχονται σε επαφή με άλλα άτομα, που δεν τους είναι γνωστά και οικεία. Το παιχνίδι είναι ένα άριστο μέσο που προωθεί την κοινωνικοποίηση του νηπίου, καθώς είναι από τις πρώτες τους κοινωνικές συμπεριφορές- να όχι η πρώτη για μερικά παιδιά.

Το παιχνίδι, κυρίως το συμβολικό παιχνίδι, «συμβάλει στην ελάττωση του εγωκεντρισμού, στην κατανόηση του ρόλου και της αναγκαιότητας των κοινωνικών κανονισμών και την ανάπτυξη της εμπάθειας» (Ματσαγγούρας Ηλίας,1988: 142)

Το κοινωνικό παιχνίδι έχει στάδια από τα οποία περνάνε τα παιδιά. Όσο μεγαλώνουν, τόσο μεγαλώνει ο αριθμός των ατόμων που παίζουν μαζί (μοναχικό, το παιχνίδι του θεατή, παράλληλο, συντροφικό, συνεργατικό). Επίσης, τα παιδιά που έχουν αδέρφια, πηγαίνοντας στο νηπιαγωγείο, συμμετέχουν πιο εύκολα σε παιχνίδια

με άλλα παιδιά. Αντιθέτως, τα μοναχοπαίδια δυσκολεύονται να ενταχθούν στη μικρή κοινωνία του νηπιαγωγείου.

Μπορεί, εκ πρώτης όψεως, να θεωρήσουμε ότι το παράλληλο, το συντροφικό και το συνεργατικό παιχνίδι βοηθούν στην κοινωνικοποίηση του παιδιού, αλλά δεν είναι έτσι. Με τον όρο κοινωνικοποίηση δεν αναφερόμαστε μόνο στις σχέσεις που αναπτύσσει το νήπιο με τα άλλα παιδιά. Αναφερόμαστε στους κανόνες, στις στάσεις, στις συμπεριφορές. Για παράδειγμα, εάν ένα αγοράκι παίζει με την κιθάρα παριστάνοντας τον κιθαρίστα (ατομικό, μοναχικό και συμβολικό παιχνίδι) αυτομάτως υιοθετεί κοινωνικές συμπεριφορές που αφορούν το πρότυπο του κιθαρίστα. (Κανάκης Μ., 1989:21-24).

Παρακολουθώντας το κοινωνικό παιχνίδι των παιδιών μπορούμε να εντοπίσουμε τις απόψεις, τις πεποιθήσεις, τις προκαταλήψεις τους.

Οι ηγετικές τάσεις κάποιων παιδιών μπορούν να εντοπιστούν μέσα από το παιχνίδι. Συνήθως, στις ομάδες, υπάρχουν τα παιδιά που προτιμούν το ρόλο του αρχηγού, ενώ κάποια άλλα αναλαμβάνουν τους ρόλους που τους δίνει ο αρχηγός. Όταν σε μια ομάδα υπάρχουν δυο ή και παραπάνω παιδιά με ηγετικές τάσεις, εκδηλώνεται επιθετικότητα. Μπορεί η επιθετικότητα να είναι μεμονωμένη συμπεριφορά, αλλά καθώς το παιδί που την εκφράζει συναναστρέφεται με άλλα παιδιά, μεταφέρει την επιθετικότητά του (Σιβροπούλου Ρ., 2004: 37).

Μέσα από τις συγκρούσεις που δημιουργούνται «αναγκάζονται» να βρουν τρόπους και κανόνες ώστε να αποτρέπουν και να αποφεύγουν την επανάληψη κάποιας άσχημης κατάστασης.

Τα ομαδικά παιχνίδια βοηθούν τα παιδιά να αναπτύξουν την κοινωνικότητά τους. Μέσα από αυτό το είδος παιχνιδιού το παιδί μαθαίνει να μοιράζεται, να συνεργάζεται, να ανταλλάσσει απόψεις. Μαθαίνει να λύνει τις διαφορές που υπάρχουν, να εκτιμά τους άλλους, να δέχεται την ήττα και τους κανόνες (Σινανίδου Μ., 1989: 75-79).

Επίσης, τα ρυθμικά και μιμητικά παιχνίδια δίνουν την ευκαιρία στα παιδιά να αναλαμβάνουν κοινωνικούς ρόλους. Με αυτό τον τρόπο μιμούνται κοινωνικές συμπεριφορές, αλληλεπιδρούν με τους άλλους και κατανοούν κοινωνικές καταστάσεις. Αντιλαμβάνονται ποια συμπεριφορά είναι «κοινωνικά σωστή ή λάθος». Για παράδειγμα, ένα παιδί δεν μπορεί να μιμείται τον πυροσβέστη και να φοράει στολή γιατρού (Καραμπάτσος Α., 1989:25-30).

2.1.4 Συναισθηματική ανάπτυξη

Η επίδραση του παιχνιδιού στην παιδική ψυχή και το συναισθηματικό τομέα είναι μεγάλη. Το παιχνίδι είναι ένας τρόπος έκφρασης των συναισθημάτων και ένα μέσο εκτόνωσης του άγχους και της υπερέντασης.

Όταν το παιδί παίζει βιώνει διάφορες συναισθηματικές καταστάσεις, ευχάριστες και δυσάρεστες. Το παιδί μπορεί να εκφράζει τα συναισθήματά του και να διαπιστώνει τις αντιδράσεις των άλλων.

Κατά τη διάρκεια των ευχάριστων συναισθηματικών καταστάσεων, το παιδί εκφράζει την αγάπη του προς ένα ή περισσότερα πρόσωπα, επαναλαμβάνει συνήθειες που του είναι ευχάριστες (π.χ. κάνει πως διαβάζει ένα παραμύθι γιατί του αρέσει όταν του διαβάζουν παραμύθια στο σπίτι), εκφράζει την τρυφερότητά του στα ζώα κ.ά. Το είδος των παιχνιδιών που βοηθάνε στην έκφραση θετικών συναισθημάτων είναι κυρίως τα συμβολικά παιχνίδια.

Όσον αφορά στις δυσάρεστες συναισθηματικές καταστάσεις, το παιχνίδι έχει θεραπευτικό αποτέλεσμα, γιατί βοηθάει το παιδί να εκτονώνεται. Έτσι επανέρχεται η συναισθηματική ισορροπία. Αρνητικά συναισθήματα, όπως ο θυμός, η λύπη, η επιθετικότητα, ο φόβος εκφράζονται μέσα από τα παιχνίδια των παιδιών. Τα πολεμικά παιχνίδια είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα της εκτόνωσης της επιθετικότητας. Τα συμβολικά και τα παιχνίδια αλλαγής ρόλων βοηθούν το παιδί να εκφράσει τα συναισθήματά του. Επίσης τα παιχνίδια συναισθηματικής επένδυσης (π.χ. μπάλα, κούκλα) βοηθούν τα παιδιά να προχωρήσουν στην αντικατάσταση της μητέρας. (Σαμλίδης Ν.,1988:82).

Τέλος, κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού, το παιδί βιώνει πρωτόγνωρα συναισθήματα όπως ο ανταγωνισμός, η ικανοποίηση να προσφέρεις βοήθεια κ.ά. Με αυτό τον τρόπο καλλιεργείται το πνεύμα συνεργασίας και παύει να έχει την εγωκεντρική άποψη που είχε. Αναλαμβάνει ρόλους, συνεργάζεται, μαθαίνει να χάνει, υπερασπίζεται, υπακούει κ.ά

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Σιβροπούλου Ρ., *Η οργάνωση και ο σχεδιασμός του χώρου(νηπιαγωγείου) στο πλαίσιο του παιχνιδιού*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2004
2. Κιτσαράς Δ. Γεώργιος, *Προσχολική Παιδαγωγική*, 2^η έκδοση, Έκδοση του συγγραφέα, Αθήνα 2001
3. Κανάκης Μανόλης, *Το παιχνίδι και ο ρόλος του στην ανάπτυξη του παιδιού*, «Διαβάζω», τεύχος 236, 1989
4. Οδηγός Νηπιαγωγού, *Εκπαιδευτικοί σχεδιασμοί, δημιουργικά περιβάλλοντα μάθησης*, Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων, Αθήνα 2006
5. Ματσαγγούρας Ηλίας, *Ψυχοπαιδαγωγικά θέματα προδημοτικής και πρωτοδημοτικής αγωγής*, Εκδόσεις Φελέκη, Αθήνα 1982
6. Σινανίδου Μαρία, *Το παιχνίδι και η σημασία του*, «Σύγχρονη Εκπαίδευση», τεύχος 38, 1988
7. Σαμλίδης Νίκος, *Το παιδί και το παιχνίδι*, «Σύγχρονη Εκπαίδευση», τεύχος 38, 1988

2.2 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ ΣΤΗΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Οι έννοιες «παιχνίδι και μάθηση» έχουν κεντρική σημασία για την επιστήμη της αγωγής. Στην προσχολική εκπαίδευση δίνεται μεγάλη σημασία στην αξία του παιχνιδιού ως μέσο μάθησης και θεωρείται θεμέλιο του αναλυτικού προγράμματος. Όμως τόσο η έννοια του παιχνιδιού, όσο και η σχέση του με τη μάθηση παραμένουν προβληματικές τόσο στη θεωρία όσο και στην πράξη (Wood Elizabeth- Neville Bennett, 2001:301-328).

Η μάθηση μπορεί να περιγραφεί ως μια πορεία από το συγκεκριμένο στο αφηρημένο. Το αφηρημένο απαιτεί ένα ανώτερο στάδιο συνείδησης σε σχέση με το υπάρχον για το παιδί.

Ο Vygotsky, είναι υποστηρικτής του κοινωνικού κονστρουκτιβισμού, θεωρούσε ότι το παιχνίδι παρέχει ένα ισχυρό κίνητρο για μάθηση στα παιδιά και υποστήριξε ότι η μάθηση κατευθύνει την ανάπτυξη (Wood Elizabeth- Neville Bennett, 2001:305).

Συνέδεσε το παιχνίδι με την ανάπτυξη των ανώτερων νοητικών λειτουργιών. Εξωτερικά το παιχνίδι μοιάζει με διασκέδαση αλλά ουσιαστικά είναι η εργασία των παιδιών. Ο Vygotsky θεωρούσε ότι στο παιχνίδι «το παιδί πάντοτε υπερβαίνει τη μέση ηλικία του, την καθημερινή του συμπεριφορά, στο παιχνίδι, το παιδί μοιάζει σαν να γίνεται ένα κεφάλι ψηλότερο» (Stig Brostrom, 2001:275).

Σύμφωνα με τον Vygotsky η φαντασία αρχίζει μέσω του παιχνιδιού, πριν δεν υπάρχει. «Τα παιδιά μεταθέτουν τη γνώση και τις ικανότητες σε διαφορετικά πλαίσια, εντάσσοντας τη φαντασία και την πραγματικότητα σε ένα ενιαίο πλαίσιο» (Wood Elizabeth- Neville Bennett, 2001:305).

Ο Piaget, υποστηρικτής του κονστρουκτιβισμού, θεωρούσε ότι το παιχνίδι μπορεί να διευκολύνει τη μάθηση, η οποία «εξαρτάται από την εξερεύνηση, την ανακάλυψη, την άμεση εμπειρία και την ικανότητα του παιδιού να δομεί τη λογική και το νόημα σε ένα κυρίαρχα ατομικό επίπεδο» (Wood Elizabeth- Neville Bennett, 2001:303).

Υποστήριξε ότι το παιχνίδι δεν είναι όμοιο με τη μάθηση αλλά μπορεί να διευκολύνει τη μάθηση. Το παιχνίδι είναι, περισσότερο, ένας τρόπος απόκτησης πληροφοριών μέσω της εμπειρίας παρά η μετατροπή της εμπειρίας στο νου (Wood Elizabeth- Neville Bennett, 2001:303).

Η προσέγγιση του Bruner (1966) στηρίζεται στην εξελικτική ψυχολογία του Piaget. Υποστηρίζει την ανακαλυπτική μάθηση, «επικεντρώνει στην δράση του παιδιού πάνω στα πράγματα και χαρακτηρίζεται από τρία στάδια» (Σολομωνίδου Χρ., 1999:46) :

- α) ενεργό στάδιο (enactive): το παιδί δρα άμεσα πάνω στα πράγματα,
- β) εικονικό στάδιο (iconic): το παιδί κατασκευάζει εικόνες για τα πράγματα, τις οποίες χειρίζεται δίχως να δρα άμεσα πάνω σ' αυτά,
- γ) συμβολικό στάδιο (symbolic): το πέρασμα του παιδιού στο τρίτο στάδιο χαρακτηρίζεται από το χειρισμό συμβόλων και όχι πλέον από το χειρισμό εικόνων – αντικειμένων.

Ο Scheuerl θεωρεί ότι η «παιχνιώδης μάθηση» είναι το ανώτερο επίπεδο μάθησης. Θεωρεί «τη μάθηση, που επιτυγχάνεται με το παιχνίδι, ως μια δοκιμαστική χρήση, άσκηση και εξάσκηση, μια μη ολοκληρωμένη προκαταρκτική μορφή της «κύριας μάθησης» (Πανταζής Σ., 1997:19).

Υποστήριξε ότι το παιχνίδι είναι μια διαδικασία προετοιμασίας για τη μάθηση. Θεωρεί ότι «το παιδί, όταν ασχολείται με τα παιχνίδια, ταυτίζεται ψυχικά και φυσικά με τη διαδικασία της εργασιακής και δημιουργικής απασχόλησης» (Πανταζής Σ., 1997:19).

Ο Twellmann τόνισε «τις σχέσεις που υπάρχουν ανάμεσα στο παιχνίδι, ως μορφή ζωής ή μορφή τέχνης, και στις διαδικασίες της διδασκαλίας και της μάθησης» (Πανταζής Σ., 1997:19).

Απέδωσε τη σχέση ανάμεσα στο παιχνίδι και τη μάθηση με έναν τριπλό τρόπο. Υποστήριξε ότι για να μπορεί κάποιος να παίξει πρέπει πρώτα να μάθει κάτι, ότι το παιχνίδι δίνει τη δυνατότητα να κατανοηθεί και να διασφαλιστεί αυτό που έμαθε κάποιος και τέλος, ότι έχει μάθει κάποιος υπάρχει στη διάθεση του με τη «μορφή παιχνιδιού» (Πανταζής Σ., 1997:19-20).

Ο Fritz υποστήριξε ότι τα παιδιά παίζουν για δικής τους ικανοποίηση και όχι για να μάθουν, μιας και η μάθηση δεν είναι γνώρισμα του παιχνιδιού. Χαρακτήρισε «τη μάθηση ως μια μορφή επεξεργασίας της πληροφορίας και το παιχνίδι ως μια αλλαγή (μετατροπή) μιας πληροφορίας» (Πανταζής Σ., 1997:20).

Το παιχνίδι συντελεί στην αλλαγή της σχέσης του παιδιού με την πραγματικότητα καθώς η δράση του παιδιού αρχίζει βαθμιαία να καθορίζεται όχι από αντικείμενα και τα χαρακτηριστικά τους αλλά από έννοιες.

Το νηπιαγωγείο γίνεται το πεδίο μέσα στο οποίο αναζητάται ή δοκιμάζεται η «καλύτερη» ή η «αποτελεσματικότερη» μέθοδος διδασκαλίας, με σκοπό να γίνει κατανοητό στα νήπια ένα σύνολο προεπιστημονικών εννοιών. Με βάση τις γνωστικές και νοητικές ικανότητες των νηπίων διαμορφώνεται η κατάλληλη παιδαγωγική στρατηγική.

Οι τρόποι με τους οποίους μαθαίνουν τα παιδιά είναι πολλοί και αναφέρουμε, ενδεικτικά, μερικούς. Μαθαίνουν μέσα από τις αισθήσεις τους, βλέπουν, ακούν, μυρίζουν. Μέσω της μίμησης των πράξεων, των στάσεων και της γλώσσας αλλά και μέσα από την ανάληψη ρόλων. Με τον πειραματισμό, τη συζήτηση και τη συνεργασία. (Οδηγός Νηπιαγωγού, 2006). Όλα αυτά πραγματοποιούνται μέσα από το παιχνίδι. Όταν τα παιδιά παίζουν, απορροφώνται από αυτό που κάνουν και χρησιμοποιούν όλες τους τις δυνάμεις για αποδοτική μάθηση.

Το παιχνίδι είναι μια καθημερινή δραστηριότητα των παιδιών και μια ανεξάντλητη πηγή μάθησης και εισάγεται στο νηπιαγωγείο ως παιδαγωγική στρατηγική. Είναι ένα μέσο που συγκεντρώνει τα χαρακτηριστικά «μιας τέλει παιδαγωγικής διδασκαλίας, ενώ η διδασκαλία δεν μπορεί να είναι πιο αποτελεσματική παρά μόνο με το παιχνίδι» (Κυριαζοπούλου- Βαληνάκη Π., 1977:222).

Το παιχνίδι, με τη μορφή των αυθόρμητων και οργανωμένων δραστηριοτήτων, αποτελεί στοιχείο μιας εξατομικευμένης παιδαγωγικής διαδικασίας και προάγει την απευθείας σχέση του παιδιού με τη γνώση.

Η διαδικασία μάθησης εναρμονίζεται με τα στάδια ανάπτυξης των παιδιών. Η επιλογή και η οργάνωση των γνώσεων αποτελεί αυτό που το παιδί μπορεί να κάνει. Οι διαδικασίες μάθησης και το είδος της προβλεπόμενης σχέσης ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και τη γνώση συναντώνται στο παιχνίδι.

Η προσχολική εκπαίδευση, μέσω του παιχνιδιού, αναγνωρίζει την ιδιαιτερότητα της παιδικής φύσης και προάγει την ενδεδειγμένη εκπαιδευτική πρακτική δίνοντας βαρύτητα στη διερεύνηση, την ενεργό μάθηση και τη μάθηση μέσω της αλληλεπίδρασης. (Μακρυνιώτη Δ., 2004:85-159).

Το παιχνίδι ενσωματωμένο σε περιβάλλον αγωγής μπορεί να λειτουργήσει τόσο στο επίπεδο της παιδαγωγικής σχέσης, όσο και στο επίπεδο της παιδαγωγικής διαδικασίας:(Γερμανός Δ., 1998:67-68):

- Στο επίπεδο της παιδαγωγικής σχέσης: Το παιχνίδι μπορεί να αξιοποιηθεί ως όργανο επικοινωνίας τόσο ανάμεσα στα παιδιά, όσο και ανάμεσα σε παιδιά και

εκπαιδευτικούς. Επίσης μπορεί να λειτουργήσει ως διέξοδος στα προβλήματα σχέσεων και στις δυσχέρειες συνεργασίας που εμφανίζονται. Τέλος, το παιχνίδι μπορεί να γίνει το εργαλείο για την κατανόηση και τη γνώση του παιδιού.

- Στο επίπεδο της παιδαγωγικής διαδικασίας: Το παιδί μέσα από το παιχνίδι έχει τη δυνατότητα να αναπτύσσει τις ικανότητες του (σωματικές, λεκτικές, συναισθηματικές κ.ά). Επιπλέον, μυείται σε διάφορους ρόλους και συμπεριφορές ενηλίκων. Για αυτό, το παιχνίδι, μπορεί να αποτελέσει ένα άριστο μέσο μετάδοσης του παιδαγωγικού μηνύματος και ένα πεδίο όπου μπορεί να αναπτυχθεί η δημιουργικότητα του.

Το παιδί παίζοντας έρχεται σε επαφή με διάφορα υλικά και μπορεί να τα εξερευνήσει, να ανακαλύψει κάποιες από τις ιδιότητές τους κ.ά. Του δίνεται η δυνατότητα να δοκιμάζει πράγματα χωρίς να υπάρχει το σωστό ή το λάθος, χωρίς να ντρέπεται για ένα λάθος. Αντιθέτως, μαθαίνει μέσα από τα λάθη του και νιώθει υπερήφανο για κάτι που ανακαλύπτει μόνο του. Επειδή το κίνητρο για παιχνίδι είναι η ανάγκη για ανακάλυψη, ψυχαγωγία κ.ά, το παιδί θυμάται περισσότερα πράγματα, αφού δεν του επιβάλλουν να μάθει κάτι, αλλά επειδή το ίδιο θεωρεί σημαντικό αυτό που έμαθε μόνο του (Σιβροπούλου Ρ., 2004:23-30).

Μέσα από το παιχνίδι ανακαλύπτει τον εαυτό του και τον κόσμο. Χρησιμοποιεί τις εμπειρίες του για να λύσει διάφορα προβλήματα που προκύπτουν κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού. Δημιουργούνται καταστάσεις πειραματισμού, ταξινόμησης, σύγκρισης, προβληματισμού κ.ά. Καλλιεργεί τη γλώσσα του και διευρύνει το λεξιλόγιο του με αβίαστο τρόπο (Σιβροπούλου Ρ., 2004:23-30).

Το παιχνίδι παρέχει τη δυνατότητα στα παιδιά να μάθουν τους τρόπους με τους οποίους μπορούν να μάθουν και η μάθηση συντελείται χωρίς φόβο ή ύψωση φραγμών. Επιπλέον, τα παιδιά στη διάρκεια του παιχνιδιού έχουν μια αίσθηση κυριότητας που είναι βασική στην παιδική μάθηση (Wood Elizabeth- Neville Bennett, 2001:311).

«Επειδή το παιχνίδι είναι απολαυστικό, εντείνει το ενδιαφέρον, την εμπλοκή και την δραστηριοποίηση και παρέχει σημαντικές, γεμάτες νόημα εμπειρίες, οι οποίες οδηγούν στη μάθηση» (Wood Elizabeth- Neville Bennett, 2001:304).

Τα παιδιά από όλα τα είδη των παιχνιδιών μπορούν να αποκομίσουν σημαντικές γνώσεις και δεξιότητες. Τέτοια παιχνίδια είναι τα δημιουργικά, τα διδακτικά, τα μουσικά, τα κατασκευαστικά κ.ά. Στη συνέχεια παρουσιάζουμε τα είδη των παιχνιδιών που έχουν διδακτικό χαρακτήρα.. Τα παιχνίδια που συμβάλλουν στη

μάθηση δεν είναι ελεύθερα παιχνίδια που επιλέγονται από τα παιδιά. Το χαρακτηριστικό τους είναι η ύπαρξη κανόνων και η δημιουργία τους από τους ενήλικες.

Τα διδακτικά παιχνίδια είναι μια μέθοδος «η οποία προκαλεί ευχάριστο κίνητρο για τη λύση των γνωστικών προβλημάτων» (Τσιαντζή- Σμαράγδα Μ., 1995:186). Είναι τα λεγόμενα γνωστικά παιχνίδια και, κατά την εκπαιδευτική διαδικασία, συνδυάζονται με άλλες μεθόδους όπως η παρατήρηση, η συζήτηση, η επίδειξη κ.ά. Τέτοια παιχνίδια είναι οι τόμπολες, το ντόμινο, επιτραπέζια κ.ά.

Επίσης, υπάρχουν παιχνίδια όπου τα παιδιά καλούνται να συναρμολογήσουν, να τακτοποιήσουν, να διακρίνουν το χρώμα κ.ά. Τα παιχνίδια αυτά έχουν καθορισμένο τον τρόπο με τον οποίο θα πρέπει να χρησιμοποιούνται από τα παιδιά. Μέσα από αυτά τα παιχνίδια αναπτύσσονται ικανότητες όπως, ταχύτητα, ακρίβεια, συντονισμός κινήσεων, λεπτομερή παρατήρηση κ.ά. (Τσιαντζή- Σμαράγδα Μ., 1995:186).

Στη διάρκεια της νηπιακής ηλικίας σημαντική θέση κατέχουν τα προφορικά διδακτικά παιχνίδια, όπως παιχνίδια-αινίγματα. Επίσης τα επιτραπέζια, τα παιχνίδια ταχύτητας, ταξινόμησης κ.ά. Τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας προτιμούν παιχνίδια που απαιτούν προσοχή, γνώσεις, επιδεξιότητα. Η νηπιαγωγός θα πρέπει να κατευθύνει τη δραστηριότητα των παιδιών και να προσπαθεί να συγκεντρώσει την προσοχή τους στο σημείο που θέλει (π.χ. ταξινόμηση), ώστε να μην αγνοήσουν το πρόβλημα που τέθηκε, με αποτέλεσμα να χαλάσει το παιχνίδι.

«Τα μουσικά διδακτικά παιχνίδια έχουν πιο πλατύ φάσμα ενέργειας. Αυτά εισχωρούν ως τρόπος και ως μέθοδος της εκπαίδευσης σε κάθε σύνθεση της μουσικής συστηματοποιημένης απασχόλησης» (Τσιαντζή- Σμαράγδα Μ., 1995: 203).

Τα μουσικά διδακτικά παιχνίδια χρησιμοποιούνται στη μουσική διδασκαλία και είναι ένα μέσο για να αξιολογήσει ο παιδαγωγός τις μουσικές ικανότητες του κάθε παιδιού και αποβλέπουν στην ανάπτυξη της μουσικής αντίληψης. Τα μουσικά παιχνίδια δίνουν τη δυνατότητα για κίνηση, τραγούδι, μουσική. (Τσιαντζή- Σμαράγδα Μ., 1995: 203).

Τα παιδιά κατακτούν το ρυθμό, τη μελωδία, το τέμπο μέσα από έναν ευχάριστο και διασκεδαστικό τρόπο. Οι κανόνες και οι διαδικασίες των μουσικών παιχνιδιών θυμίζουν τα ομαδικά παιχνίδια και «βοηθούν τα παιδιά να αναπτύξουν μια ενεργό σχέση με τη μουσική και να κατανοήσουν με εμπειρικό τρόπο ορισμένες

βασικές έννοιες όπως ηχώχρωμα, ύφος, δυναμική.....» (Οδηγός νηπιαγωγού, 2006:330).

Η δραματοποίηση μιας ιστορίας είναι ένα ακόμη είδος παιχνιδιού όπου μπορεί να συνδυαστεί η μάθηση με την παιχνιδώδη διδασκαλία. Τα παιδιά μαθαίνουν έναν ρόλο όπου θα πρέπει να λένε και να κάνουν συγκεκριμένα πράγματα. Τα παιδιά μέσα από τη δραματοποίηση αποδέχονται συμπεριφορές και πρότυπα, κατακτούν την εκφραστικότητα και δεξιότητες να δραματοποιούν.

Επίσης, το θεατρικό παιχνίδι είναι ένα ακόμα είδος παιχνιδιού όπου διδάσκει άμεσα. Αυτό που επιτυγχάνεται με το θεατρικό παιχνίδι είναι η αρμονία ρόλων και παιδαγωγικού κλίματος (Καραμπάτσος Α, 1989:25).

Οι παιχνιδώδης δραστηριότητες γίνονται το μέσο με το οποίο μεταδίδονται γνώσεις και δεξιότητες. «Το παιχνίδι συνιστά στρατηγική διδασκαλίας η οποία μάλιστα εγγυάται την καθιέρωση της μη μηχανιστικής μάθησης, της ενεργούς συμμετοχής, της συνεργασίας» (Μακρυγιώτη Δ. ,2000:114).

Το παιχνίδι είναι ο καλύτερος τρόπος για να αποκτήσει το παιδί τις γνώσεις και δεξιότητες που πρέπει. «Η παιχνιδώδης μορφή διδασκαλίας δημιουργεί ζωνρό και γνήσιο ενδιαφέρον, που αποτελεί και βασική προϋπόθεση κάθε διδασκαλίας» (Καραμπάτσος Α.,1989:29).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Πανταζής Σπύρος, *Η παιδαγωγική και το παιχνίδι-αντικείμενο στο χώρο του νηπιαγωγείου*, Ερευνητική προσέγγιση, Εκδόσεις GUTENBERG, Αθήνα 1997
2. Wood Elizabeth- Neville Bennett, *Οι θεωρίες των εκπαιδευτικών για το παιχνίδι. Κονστрукτιβισμός ή κοινωνικός κονστрукτιβισμός;*, στο Αυγητίδου Σοφία (επιμ.), *Το παιχνίδι, Σύγχρονες ερευνητικές και διδακτικές προσεγγίσεις*, Εκδόσεις Τυπωθήτω, Αθήνα 2001
3. Κυριαζοπούλου- Βαληνάκη Π., *Νηπιαγωγική*, τόμος 3^{ος}, Εκδόσεις ΑΔΕΛΦΟΙ ΒΛΑΣΣΗ, Αθήνα 1977
4. Τσιαντζή- Σμαράγδα Μαρία, *Εφαρμοσμένη Παιδαγωγική στα παιδιά της προσχολικής ηλικίας*, 'Παιδαγωγική σειρά', Εκδόσεις GUTENBERG, Αθήνα 1995
5. Μακρυνιώτη Δήμητρα, *Το παιχνίδι στο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου*, στο Γκούγκουλη Κ.- Κούρια Α.(επιμ.), *Παιδί και παιχνίδι στη νεοελληνική κοινωνία (19^{ος} και 20^{ος} αιώνας)*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2000
6. Καραμπάτσος Αντώνης, *Το παιδικό παιχνίδι. Τα είδη και η σημασία του στην παιδαγωγική διαδικασία*, «Διαβάζω», τεύχος 236, Αθήνα 1989
7. Οδηγός Νηπιαγωγού, *Εκπαιδευτικοί σχεδιασμοί, δημιουργικά περιβάλλοντα μάθησης*, Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων, Αθήνα 2006

2.3 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

Για να μπορέσει το παιχνίδι να συντελέσει στην ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού θα πρέπει να υπάρχουν οι κατάλληλες συνθήκες. Η νηπιαγωγός θα πρέπει να διαμορφώσει το χώρο ανάλογα με τον αριθμό των παιδιών. Θα πρέπει να προσφέρει τα κατάλληλα υλικά, να δίνει αφορμές και κίνητρα για παιχνίδι και αυθόρμητες δραστηριότητες. Μέσα από τις αυθόρμητες δραστηριότητες τα παιδιά εκφράζουν τα συναισθήματα τους, συνεργάζονται με άλλα παιδιά και αποκτούν γνώσεις με έναν φυσικό και αβίαστο τρόπο.

Η νηπιαγωγός θα πρέπει να ενθαρρύνει και να υποστηρίζει τα παιδιά ώστε να διευρύνουν το παιχνίδι τους πραγματοποιώντας δραστηριότητες λίγο πιο προωθημένες από αυτές που θα μπορούσαν να πραγματοποιήσουν χωρίς βοήθεια. (Αυγητίδου Σ. 2001).

Θα πρέπει να κατανοήσει πως το παιχνίδι είναι ένας καλός δείκτης για να παρακολουθεί την ανάπτυξη των παιδιών άλλα και να εντοπίσει κάποια στοιχεία του χαρακτήρα του κάθε παιδιού. Θα πρέπει να γνωρίζει πως για κάθε ικανότητα υπάρχουν ανάλογα παιχνίδια και να τα προωθεί ανάλογα με το στόχο που έχει, λαμβάνοντας υπόψη την ηλικία και τις επιθυμίες, τις ικανότητες, τις εμπειρίες των παιδιών.

Η νηπιαγωγός θα πρέπει να παρατηρεί το κάθε νήπιο και να βγάζει συμπεράσματα που αφορούν τον τρόπο σκέψης του και το επίπεδο ανάπτυξης. Θα πρέπει να σέβεται τη διαφορετικότητα και να είναι σε θέση να καταλαβαίνει τα νήπια.

Με τον ερχομό των παιδιών στο νηπιαγωγείο, η νηπιαγωγός πρέπει να γνωρίσει τις εμπειρίες των παιδιών, το περιβάλλον στο οποίο ζουν. Μια καλή νηπιαγωγός θα πρέπει να εκτιμά κάθε προσπάθεια των νηπίων ανεξάρτητα από το αποτέλεσμα και να επαινεί την εργασία που είναι αποτέλεσμα προσπάθειας. Θα πρέπει να δίνει τη δυνατότητα ελεύθερης έκφρασης και ανάπτυξη της φαντασίας. Για παράδειγμα, κατά τη διάρκεια των εικαστικών θα πρέπει να αποδέχεται τη ζωγραφιά του κάθε νηπίου, ανεξάρτητα με το αν είναι σωστή (για τους ενήλικες). Κάθε παιδί έχει τη δική του αντίληψη για τα πράγματα γύρω του και η επιβολή προτύπων περιορίζει τη φαντασία. (Κυριαζοπούλου- Βαληνάκη Π., τόμος 2^{ος}, 1977:342-344).

Για να βοηθήσει στη διανοητική ανάπτυξη των νηπίων θα πρέπει η ίδια να διαθέτει ένα ευρύ φάσμα γνώσεων. Οι γνώσεις της θα την βοηθήσουν να δίνει σωστές

απαντήσεις στις ερωτήσεις των παιδιών, ενώ σε περίπτωση που δεν γνωρίζει τη σωστή απάντηση θα πρέπει να μην δίνει καμία απάντηση.

Επίσης, θα πρέπει να χειρίζεται σωστά τον προφορικό λόγο και να χρησιμοποιεί το απαραίτητο λεξιλόγιο για κάθε περίπτωση, μιας και η γλωσσική ανάπτυξη των παιδιών επηρεάζεται από τη γλωσσική ποιότητα των ενηλίκων. Να γνωρίζει και να λαμβάνει υπόψη τις εμπειρίες και τις προϋπάρχουσες αντιλήψεις των παιδιών για το περιβάλλον και τα φαινόμενα. Με αυτό τον τρόπο θα μπορεί να προωθή τις κατάλληλες δραστηριότητες και να ενθαρρύνει το παιδί να βιώνει διάφορες εμπειρίες (Κυριαζοπούλου- Βαληνάκη Π., τόμος 2^{ος}, 1977:348).

Όσον αφορά την κοινωνική ανάπτυξη των νηπίων, η νηπιαγωγός θα βοηθήσει να αντιληφθούν πως θα πρέπει να συνυπάρχουν όλοι μαζί μέσα στην τάξη. Να δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά να λύνουν τις διαφορές τους, χωρίς να επεμβαίνει άμεσα και να δίνει η ίδια τη λύση (Κυριαζοπούλου- Βαληνάκη Π., τόμος 2^{ος}, 1977:350-351).

Να δημιουργεί τις συνθήκες που είναι απαραίτητες προκειμένου να οργανώνουν τα παιδιά δραστηριότητες με ομαδικό και συνεργατικό χαρακτήρα που θα έχουν ως στόχο την κοινωνικοποίηση των παιδιών, όπως δραστηριότητες εμπιστοσύνης, συνεργασίας, γνωριμίας, το παιχνίδι «καθρέφτες» κ.ά. Οι συγκεκριμένες δραστηριότητες προωθούν και τη συναισθηματική ανάπτυξη.

Επίσης, η ανάθεση εργασιών σε παιδιά (π.χ. καθαρισμός της τάξης) βοηθάει στην προώθηση της συνεργασίας. Επιπλέον θα πρέπει να μάθει στα νήπια πως πάντα υπάρχουν και όρια σε ό,τι κάνουν. Για να το πετύχει αυτό θα πρέπει να εξηγεί το λόγο που θέτει κάποια όρια μέσα στην τάξη, αντί να λέει ένα απλό «δεν κάνει» ή «δεν πρέπει». Επιπλέον τα νήπια πρέπει να αντιληφθούν πως έχουν, όχι μόνο δικαιώματα, αλλά και υποχρεώσεις και θα πρέπει να σέβονται τα άλλα παιδιά. Η ικανότητα της νηπιαγωγού να οργανώνει την τάξη και να αντιλαμβάνεται τις ανάγκες των παιδιών είναι πολύ σημαντική.

Τα συναισθήματα που βιώνει ένα παιδί στο νηπιαγωγείο είναι διάφορα. Τα αρνητικά συναισθήματα έχουν κάποια αίτια και είναι αυτά που θα πρέπει η νηπιαγωγός να εντοπίσει Αρχικά δέχεται το παιδί όπως είναι και το αφήνει να εκφράσει αυτό που νιώθει. Στη συνέχεια με σωστή καθοδήγηση, με κατανόηση και υπομονή, προσπαθεί να εξομαλύνει τα αίτια και κατ'επέκταση τα αρνητικά συναισθήματα.

Αυτό που κυρίως θα πρέπει να κατακτήσουν τα νήπια είναι η αίσθηση της ευθύνης και της ανεξαρτησίας. Η νηπιαγωγός δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά να

αναλάβουν την ευθύνη του φαγητού τους, του ρουχισμού τους, των παιχνιδιών της τάξης κ.ά. Η τάξη θα είναι ευθύνη των νηπίων, θα πρέπει να τη διατηρούν καθαρή και να τακτοποιούν τα παιχνίδια και τα υλικά που χρησιμοποιούν (Κυριαζοπούλου-Βαληνάκη Π., τόμος 2^{ος}, 1977:349-350).

Η νηπιαγωγός γνωρίζοντας το επίπεδο ανάπτυξης των παιδιών, τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντά τους είναι σε θέση να επιλέξει τα κατάλληλα υλικά και να οργανώσει τις κατάλληλες δραστηριότητες ώστε να προωθήσει τη μάθηση. Θα πρέπει επίσης να δημιουργήσει ένα παιδαγωγικό κλίμα, όπου το λάθος δεν απορρίπτεται (Κυριαζοπούλου- Βαληνάκη Π., τόμος 2^{ος}, 1977:353-348).

Επίσης, είναι σε θέση να γνωρίζει τότε μπορεί να εισάγει μια καινούργια έννοια, τεχνική ή υλικό. Ο ρόλος της είναι κυρίως βοηθητικός και δεν είναι η «αυθεντία» που προσπαθεί να μεταδώσει γνώσεις. Σκοπός της θα πρέπει να είναι η οικοδόμηση γνώσεων από τα ίδια τα παιδιά με τη σωστή καθοδήγησή της. Μέσα από την παιχνιδώδη διδασκαλία οι γνώσεις οικοδομούνται πιο εύκολα. Η νηπιαγωγός θα πρέπει να χρησιμοποιεί το διδακτικό παιχνίδι για να πετύχει τους προγραμματισμένους της στόχους. Επίσης πρέπει μπορεί να λύνει τυχόν εκπαιδευτικά και παιδαγωγικά προβλήματα. (Κυριαζοπούλου- Βαληνάκη Π., τόμος 2^{ος}, 1977:353-354).

Συνοψίζοντας, μια καλή νηπιαγωγός θα πρέπει να έχει μεγάλη αγάπη για τα παιδιά. Να διαθέτει συναισθηματική ωριμότητα, καλή διάθεση και υπομονή. Να ενδιαφέρεται για τις ανησυχίες και τα προβλήματα των παιδιών. Μιας και είναι πρότυπο για τα παιδιά, θα πρέπει να διαθέτει χιούμορ, καλούς τρόπους, να είναι δίκαιη και συνεργάσιμη και να νιώθει παιδί. Φυσικά, πρέπει να συνεργάζεται και να είναι φιλική με τους συναδέλφους της και τους γονείς. Επίσης, να συμβουλευέται ειδικούς (π.χ. γυμναστές, μουσικούς κ.ά) ώστε να μαθαίνει νέες μεθόδους και να μπορεί να προσφέρει στα παιδιά το καλύτερο.

Τέλος, δεν πρέπει να ξεχνά τη σημαντικότητα του ρόλου που έχει αναλάβει, τη διαπαιδαγώγηση των νηπίων. Ένας ρόλος που πρέπει να είναι δημιουργικός, συμβουλευτικός και αξιολογικός. Ο ρόλος της νηπιαγωγού είναι πολύπλευρος γιατί ασχολείται με όλες τις φάσεις της ζωής του παιδιού (Δαράκη Π.- Χατζηκωνσταντίνου Φ., 1981:18).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Αυγητίδου Σοφία., *Το παιχνίδι σύγχρονες ερευνητικές και διδακτικές προσεγγίσεις*, Εκδόσεις Δαρδανός, Αθήνα 2000
2. Δαράκη Πέπη- Χατζηκωνσταντίνου Φρόσω, *Παιδικοί Σταθμοί Και Νηπιαγωγεία*, Εκδόσεις Δίπτυχο, Αθήνα 1981
3. Κυριαζοπούλου- Βαληνάκη Π., *Νηπιαγωγική- Συστήματα και μέθοδοι, Σύγχρονες τάσεις και κατευθύνσεις*, τόμος 1^{ος}, Εκδόσεις ΑΔΕΛΦΟΙ ΒΛΑΣΣΗ, Αθήνα 1977

2.4 ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΩΣ ΜΕΣΟ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Η παιχνιοθεραπεία είναι μια ειδική μορφή ψυχοθεραπείας για τα παιδιά. Τα προβλήματα που μπορεί να αντιμετωπίζει ένα παιδί συνήθως δεν μπορούν να λυθούν με τις συνηθισμένες μεθόδους ψυχοθεραπείας για ενήλικες.

Το παιχνίδι είναι μια αγαπημένη δραστηριότητα των παιδιών, ένας αυθόρμητος τρόπος έκφρασης, όπου το παιδί κατά τη διάρκεια του εκφράζει συναισθήματα, φόβους, άγχη. Ο θεραπευτής παρατηρώντας το παιχνίδι ενός παιδιού μπορεί να διακρίνει αυτά που το παιδί δεν μπορεί να εκφράσει με λόγια, ερμηνεύοντας τις συμβολικές σημασίες και τα εσωτερικά κίνητρα (Χατζηχρήστου Γ. Χρυσή, 2004:311).

Η ψυχολόγος M. Klein χρησιμοποίησε το παιχνίδι για ψυχανάλυση και θεραπεία νηπίων, παιδιών και εφήβων. Υποστήριξε ότι το παιδικό παιχνίδι «μπορεί να αντικαταστήσει τη μέθοδο των ελευθέρων συνειρμών στην ψυχανάλυση» (Ματσαγγούρας Η., 1982:188). Το παιχνίδι χρησιμοποιήθηκε ως θεραπευτικό μέσο από τους ψυχαναλυτές κατά τη δεκαετία του 1920.

Υπάρχουν διάφορες μορφές ψυχαναλυτικής παιχνιοθεραπείας, όπως «οι ενεργητικές μορφές θεραπείας, η μη-κατευθυνόμενη θεραπεία, η πελατοκεντρική θεραπεία του Rogers» (Μπονώτη Φ.,2001:56).

Το παιδί βρίσκεται σε ένα δωμάτιο (συμβουλευτικό δωμάτιο) και του δίνεται η δυνατότητα να ζωγραφίσει, να παίξει με τις κούκλες, να κάνει κατασκευές κ.ά. Ο θεραπευτής θα πρέπει να είναι φιλικός με το παιδί, να του επιτρέπει να εκφράζει τα συναισθήματα είτε θετικά είτε αρνητικά, να μην δείχνει βιασύνη, να έχει υπομονή και ανεκτικότητα, να μην κατευθύνει τη συζήτηση με το παιδί. Μέσα από την παρατήρηση του παιχνιδιού ο θεραπευτής μπορεί να ανιχνεύσει προβλήματα που μπορεί να υπάρχουν στην οικογένεια, στο σχολείο και γενικά στο περιβάλλον του παιδιού. Η παιχνιοθεραπεία είναι μια διαδικασία που απαιτεί χρόνο και γίνεται σταδιακά και βαθμιαία. Οι αρχές αυτής της προσέγγισης είναι η φιλική και ανεκτική σχέση και ο σεβασμός στις ικανότητες των παιδιών (Μπονώτη Φ.,2001:56).

Στην κατευθυνόμενη παιχνιοθεραπεία ο θεραπευτής χρησιμοποιεί τεχνικές, όπως το παιχνίδι με κούκλες, τα κατευθυνόμενα παιχνίδια φαντασίας, το σχέδιο και οι σωματικές ασκήσεις κ.α., οι οποίες ενισχύουν τη σχέση και έχουν συγκεκριμένη στοιχειοθεσία.

Τέλος, υπάρχει η κλασσική ψυχαναλυτική παιχνιοθεραπεία όπου το παιχνίδι λειτουργεί ως μέσο επαφής με το παιδί ως μέσο παρατήρησης και άντλησης πληροφοριών, και ως τεχνική προώθησης της επικοινωνίας μέσω της ερμηνείας (Κουλάκογλου, 1999)

Πέραν, όμως, της θεραπευτικής ιδιότητας του παιχνιδιού, που απευθύνεται σε ειδικούς (ψυχαναλυτές), έχει και άλλη μια ιδιότητα που αφορά τη νηπιαγωγό: η παρατήρηση του παιχνιδιού είναι ένα άριστο μέσο για τη νηπιαγωγό, ώστε να πάρει αρκετές πληροφορίες για το επίπεδο ανάπτυξης του παιδιού και τις δεξιότητες που έχει αναπτύξει. Επίσης δίνονται πληροφορίες για τον τρόπο με τον οποίο το παιδί αντιμετωπίζει νέες καταστάσεις και προσεγγίζει καινούρια αντικείμενα.

Η αξιολόγηση μέσω του παιχνιδιού «συνιστά μια εξαιρετική εναλλακτική λύση για τον έλεγχο δεξιοτήτων και πλευρών της ανάπτυξης όταν κάτι τέτοιο είναι δύσκολο να γίνει με σταθμισμένα τεστ ή ερωτηματολόγια (Beeghley, 1993)» (Χατζηχρήστου Γ. Χρυσή, 2004:312). Κυρίως χρησιμοποιείται σε παιδιά μικρής ηλικίας και σε παιδιά με νοητικά προβλήματα.

Τα παιχνίδια τα οποία μπορούν να δώσουν πληροφορίες για το επίπεδο ανάπτυξης ενός παιδιού είναι κυρίως τα παιχνίδια-αντικείμενα. Ο τρόπος με τον οποίο χειρίζονται τα παιχνίδια βοηθάει να δούμε τη σωματική, συναισθηματική, γνωστική και κοινωνική ανάπτυξη. Για παράδειγμα, όταν ένα παιδί φτιάχνει ένα παζλ μπορούμε να δούμε την επιμονή του και την υπομονή του ή αν παίζει με τα τουβλάκια μπορούμε να δούμε την λεπτή κινητικότητα των δαχτύλων του, την ικανότητα να χειρίζεται μικρά αντικείμενα.

Από το συμβολικό του παιχνίδι μπορούμε να δούμε, από τον τρόπο που παίζει με τα άλλα παιδιά, την ικανότητα συνεργασίας, τη φαντασία που διαθέτει και την ικανότητα να μοιράζεται. Από τα κατασκευαστικά παιχνίδια μπορούμε να αξιολογήσουμε τις οπτικοκινητικές δεξιότητες, μιας και αυτού του είδους τα παιχνίδια απαιτούν συναρμολόγηση και τοποθέτηση. Από το χειρισμό των υλικών ζωγραφικής μπορούμε να δούμε τη λεπτή κινητικότητα, την ικανότητα αντιγραφής απλών σχημάτων κ.ά

Παρατηρώντας το παιχνίδι των παιδιών με άλλα παιδιά και με ενήλικες, μπορούμε να δούμε τις ικανότητες που έχει ένα παιδί: την ικανότητα συγκέντρωσης και το χρόνο που μπορεί να απορροφηθεί από ένα έργο, το επίπεδο αντίληψης του, το βαθμό στον οποίο απογοητεύεται από τα άλλα παιδιά, τον τρόπο που αλληλεπιδρά και συνεργάζεται με τα άλλα παιδιά, την ικανότητα οργάνωσης ενός παιχνιδιού, τη

χρήση της γλώσσας, το βαθμό στον οποίο χρησιμοποιεί τη φαντασία του σε ένα παιχνίδι.

Με αυτό τον τρόπο η νηπιαγωγός μπορεί να οδηγηθεί σε κάποια συμπεράσματα για το ποιες ικανότητες έχει ανεπτυγμένες ένα παιδί και σε ποιο βαθμό, για τα ενδιαφέροντα του παιδιού και για το ρυθμό με τον οποίο μπορεί να αποκτήσει δεξιότητες. Έτσι η νηπιαγωγός μπορεί να οργανώνει τις δραστηριότητες με βάση τις εκπαιδευτικές ανάγκες των παιδιών.

Για να βγάλει κανείς ασφαλή συμπεράσματα απαιτείται μια συστηματική, προσεκτική και συνεχιζόμενη παρατήρηση. Θα πρέπει η παρατήρηση να γίνεται σε ένα μεγάλο χρονικό διάστημα, να λαμβάνεται υπόψη η ηλικία και η φυσιολογική συμπεριφορά αυτής της ηλικίας. Επίσης, θα πρέπει να θεωρείται σημαντικό ό,τι κάνει το παιδί και όχι λεπτομέρεια και αδιάφορο.

Συνοψίζοντας, το παιχνίδι είναι ένα χρήσιμο και σημαντικό μέσο τόσο για τους ειδικούς (παιχνιοθεραπεία) όσο και για τους νηπιαγωγούς (αξιολόγηση). Η χρήση του παιχνιδιού στο πλαίσιο της ψυχολογικής διαδικασίας είναι πολύ σημαντικό. Το παιχνίδι χρησιμοποιείται κυρίως κατά την αξιολόγηση και τον εντοπισμό δυσκολιών, καθώς και κατά την αντιμετώπιση των ψυχολογικών προβλημάτων.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ματσαγγούρας Ηλίας, *Ψυχοπαιδαγωγικά θέματα προδημοτικής και πρωτοδημοτικής αγωγής*, Εκδόσεις Φελέκη, Αθήνα 1982
2. Μπονώτη Φ., *Κοινωνική συμπεριφορά των παιδιών στην προσχολική ηλικία*, Πανεπιστημιακές σημειώσεις, Βόλος 2001
3. Χατζηχρήστου Γ. Χρυσή, *Εισαγωγή στη σχολική ψυχολογία*, Εκδόσεις «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ», Αθήνα 2004
4. Κουλάκογλου Κ., *Παιχνιοθεραπεία*, στο Ασημάκης Π. (επιμ), *Σύγχρονες ψυχοθεραπείες στην Ελλάδα: Από τη θεωρία στη εφαρμογή*, Ινστιτούτο Προσωπικής Ανάπτυξης, Αθήνα 1999

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ
ΤΟ ΟΜΑΔΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το τρίτο, και τελευταίο κεφάλαιο του θεωρητικού μέρους, αναφέρεται στο ομαδικό παιχνίδι. Ο σημαντικότερος ρόλος του ομαδικού παιχνιδιού είναι ο κοινωνικοποιητικός. Ρόλος που ταυτίζεται με έναν από τους ρόλους του νηπιαγωγείου. Η κοινωνικοποίηση των νηπίων είναι κύριο μέλημα της νηπιαγωγού.

Το ομαδικό παιχνίδι περιλαμβάνει διάφορες κατηγορίες παιχνιδιών, για αυτό και κρίθηκε σκόπιμο να αναφερθούμε στα είδη του ομαδικού παιχνιδιού τα οποία αφορούν και το θέμα της πτυχιακής εργασίας.

Το συμβολικό και το κινητικό παιχνίδι είναι ομαδικά παιχνίδια, αλλά έχουν πολλές διαφορές. Έτσι, γίνεται μια αναφορά, αρχικά, στα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του συμβολικού παιχνιδιού και έπειτα του κινητικού παιχνιδιού. Επίσης, αναφέρεται και ο ρόλος της νηπιαγωγού και ο τρόπος που μπορεί να επηρεάσει τα παραπάνω είδη παιχνιδιών.

3.1 ΤΟ ΟΜΑΔΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ

Τα ομαδικά παιχνίδια είναι ένα από τα πιο συχνά είδη παιχνιδιών, όχι μόνο για την προσχολική ηλικία, αλλά και για τα μετέπειτα παιδικά χρόνια. Η σπουδαιότητα τους μεγάλη και αναγνωρίσιμη από τους παιδαγωγούς ακόμα και των αρχαίων χρόνων.

Αρχικά θα γίνει μια ιστορική αναδρομή, θα ακολουθήσουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του ομαδικού παιχνιδιού, ο ρόλος του στην ανάπτυξη των παιδιών και τέλος, ο ρόλος της νηπιαγωγού.

3.1.1 Ομαδικό παιχνίδι και παιδί

Η σημαντικότητα του ρόλου του ομαδικού παιχνιδιού αναγνωρίστηκε από την αρχαιότητα. Οι Έλληνες ήταν οι πρώτοι που αναγνώρισαν τη σπουδαιότητα του ομαδικού παιχνιδιού και το θεωρούσαν ως ένα μέσο διαπαιδαγώγησης των παιδιών, πέρα από μέσο διασκέδασης και ψυχαγωγίας. Ο Πλάτων θεωρούσε τα ομαδικά παιχνίδια ως ένα βασικό μέσο αγωγής και υποστήριξε πως πρέπει να αφήνουν τα παιδιά να παίζουν ελεύθερα μέχρι τα 6 χρόνια. (Δαράκη Π., 1994:11).

Υπάρχουν πολλές μαρτυρίες για τα ομαδικά παιχνίδια της αρχαιότητας από παλιούς σχολιαστές, όπως ο Ευστάθιος και λεξικογράφους, όπως ο Πολυδεύκης και ο Ησύχιος. Σύμφωνα με τον Πολυδεύκη τα ομαδικά παιχνίδια γίνονταν στην ύπαιθρο και οι παίχτες ήταν αγόρια. Τα παιχνίδια τους ήταν το κυνηγητό, η σβούρα, το κρυφτό κ.ά. Αντίθετα τα κορίτσια έπαιζαν μέσα στο σπίτι κυρίως με κούκλες. (Δαράκη Π., 1994:12)

Τα ομαδικά παιχνίδια, σύμφωνα με τον F. Froebel, περιλαμβάνουν πολλά σύμβολα. Τα παιδιά κατά τη διάρκεια των ομαδικών παιχνιδιών μιμούνται καταστάσεις και συμπεριφορές των ενηλίκων. Το παιχνίδι είναι η διέξοδος της ανάγκης του παιδιού να ταυτιστεί με τους ενήλικες, να συμμετάσχει στις δραστηριότητες τους. «Μέσα από τη μίμηση εκτονώνεται και ισορροπείται αυτή η ανάγκη» (Δαράκη Π.,1994:11). Το παιδί έχει το δικό του ρόλο που είναι σημαντικός για το παιχνίδι.

Το ομαδικό παιχνίδι είναι, ίσως, ο καλύτερος τρόπος για να διαμορφωθεί η προσωπικότητα του παιδιού αλλά και να αναπτυχθεί ολόπλευρα. Τα παιδιά που προτιμούν τα ομαδικά παιχνίδια αναπτύσσονται αρμονικά σωματικά, πνευματικά και συναισθηματικά.

Υπάρχουν ομαδικά παιχνίδια όπου τα παιδιά καλούνται να επιδείξουν σωματικές ικανότητες και να βελτιώσουν τις σωματικές τους δεξιότητες, όπως το σχοινάκι, τα πεντόβολα κ.ά.. Τα παιδιά μέσα από τα κινητικά ομαδικά παιχνίδια καλύπτουν την ανάγκη για κίνηση και δράση. Η σωματική τους ανάπτυξη είναι αρμονική μιας και τα παιδιά γυμνάζουν το σώμα τους συνέχεια ενώ ταυτόχρονα βελτιώνουν τις σωματικές τους ικανότητες. Από την άλλη πλευρά, τα ομαδικά συμβολικά παιχνίδια δίνουν τη δυνατότητα στο παιδί να μιμηθεί κοινωνικές συμπεριφορές. Μιμούνται συνήθειες, επαγγέλματα των ενηλίκων και αποκτούν τη δική τους αίσθηση για την κοινωνία.

Με το ομαδικό παιχνίδι το παιδί αποκτά την ανεξαρτησία που θέλει ενώ παράλληλα ασκείται στην πειθαρχία. Το παιδί πρέπει να υπακούει σε κανόνες και όταν μιμείται συμπεριφορές θα πρέπει να τις μιμείται σωστά. Το ομαδικό παιχνίδι είναι ένα άριστο μέσο αυτοαγωγής και αυτογνωσίας.

Αυτοαγωγής, γιατί καθώς το παιδί γνωρίζει το εαυτό του και τις δυνάμεις του, καθώς έχει τη δυνατότητα να δοκιμάζεται σε διάφορες φάσεις του παιχνιδιού. Αντιλαμβάνεται πως θα πρέπει να εκτιμάει και τις δυνάμεις του αντιπάλου. Αυτογνωσίας, γιατί η συμμετοχή του παιδιού σε μια ομάδα, η συνεργασία με τους άλλους, οι διαπροσωπικές σχέσεις οδηγούν το παιδί στην κοινωνικοποίηση, συμβάλλουν στην ηθική ανάπτυξη και προσφέρουν στοιχεία για την αυτογνωσία (Αγαλιώτης Γ., 1988).

Επίσης συνειδητοποιεί έννοιες όπως δικαιοσύνη, ισότητα, αλληλεγγύη. Η κοινωνικοποίηση μέσα από το ομαδικό παιχνίδι έρχεται με αβίαστο και φυσικό τρόπο. Το παιδί αντιλαμβάνεται πως το δικό του συμφέρον ταυτίζεται με το συμφέρον ολόκληρης της ομάδας. «Όταν κατανοήσει τι θέλει η ομάδα, τότε συνειδητοποιεί και τη δική του θέληση και μαθαίνει τότε είναι δίκαιο να την επιβάλλει» (Καλύβα Ε.- Schlaepfer Ε. – Heiniger U·1982:115).

Το ομαδικό παιχνίδι είναι μια μικρή κοινωνία που έχει κανόνες που όλοι πρέπει να ακολουθούν. Οι κανόνες συνθέτουν ένα ρυθμιστικό και κανονιστικό πλαίσιο αναφοράς για τους μετέχοντες. Θα πρέπει, οι μετέχοντες να γνωρίζουν τους

κανόνες, την εφαρμογή τους και τις συνέπειες της καταπάτησής τους. (Μακρυνιώτη Δ., 2000)

Αναπτύσσεται ένα κλίμα φιλίας και συνεργασίας και ξεπερνιούνται ελαττώματα όπως εγωισμός, πλεονεξία κ.ά. Επίσης μαθαίνει να αποδέχεται την ήττα και να συνειδητοποιεί πως δεν θα κερδίζει πάντα. (Δαράκη Π., 1994:17)

Στα πρώτα χρόνια της ηλικίας του κυριαρχεί ο εγωισμός και η επιθετικότητα, η τάση δηλαδή να κυριαρχήσει κάποιος στους άλλους. Το παιχνίδι είναι μια φυσιολογική δραστηριότητα των παιδιών και δίνει τη δυνατότητα εκτόνωσης της επιθετικότητας. Η αγωνιστικότητα του ζωηρού παιχνιδιού επιφέρει την κάθαρση. Για παράδειγμα, το παιδί εκτονώνεται όταν κλωτσάει τη μπάλα ή όταν κυνηγάει ένα άλλο παιδί.

Τα επιθετικά παιδιά συνειδητοποιούν πως η επιθετική συμπεριφορά έχει αρνητικές επιπτώσεις, όπως να χάσει κάποιος τους φίλους του και να μην είναι αποδεκτός.

Η ηλικία είναι ένας παράγοντας που επηρεάζει όχι μόνο το είδος άλλα και το χαρακτήρα των παιχνιδιών. Τα παιχνίδια με ανταγωνιστικό χαρακτήρα κυριαρχούν στις ηλικίες 6-18. Ειδικότερα τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας έχουν την τάση να τα θέλουν όλα δικά τους. Μαλώνουν μεταξύ τους για ένα παιχνίδι και αρνούνται να το παραχωρήσουν ή να το μοιραστούν. Σύμφωνα με τον Piaget, τα παιδιά αρχίζουν να προτιμούν παιχνίδια με κανόνες από τα 7 τους χρόνια και μετά. Στο προηγούμενο στάδιο προτιμούν το συμβολικό παιχνίδι, όπου μπορεί να παίζουν ομαδικά αλλά δεν είναι κάτι που επιδιώκουν. Γενικότερα τα παιδιά μικρής ηλικίας προτιμούν τα μοναχικά ατομικά παιχνίδια.

Τα παιχνίδια των παιδιών διαφοροποιούνται ανάλογα με την ηλικία και το φύλο τους. Τα αγόρια μικρής ηλικίας, γύρω στα 2-5 προτιμούν να παίζουν με μπάλες, τουβλάκια κ.ά. Μεγαλώνοντας προτιμούν κινητικά ομαδικά παιχνίδια όπως το κυνηγητό, το κρυφτό κ.ά. Τα κορίτσια προσχολικής ηλικίας προτιμούν να παίζουν με τις κούκλες, ακόμα και αν είναι μόνα τους ενώ μεγαλώνοντας προτιμούν ομαδικά παιχνίδια όπως βόλεϊ, σχοινάκι κ.ά. Γενικά στα παιδιά προσχολικής ηλικίας αρχίζουν να αναπτύσσονται τα ομαδικά παιχνίδια. Τα παιδιά μπορούν να παίζουν και μόνα τους και με παρέα. Μεγαλώνοντας τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια προτιμούν παιχνίδια ομαδικά, με περισσότερη δράση και ανταγωνισμό.

Ο χώρος του ομαδικού παιχνιδιού θα πρέπει να είναι ένας άνετος και ευρύχωρος χώρος όπως η ύπαιθρος, η αίθουσα φυσικής αγωγής, ο δρόμος κ.ά. Στο

νηπιαγωγείο σπάνια υπάρχει χώρος για φυσική αγωγή ή κάποια αίθουσα ευρύχωρη. Γι' αυτό τα ομαδικά κινητικά παιχνίδια μπορούν να πραγματοποιούνται μόνο στην αυλή, όταν το επιτρέπει ο καιρός ή σε έναν ευρύχωρο και άνετο χώρο.

Όσον αφορά το συμβολικό παιχνίδι όταν ο χώρος είναι περιορισμένος, οι γωνιές είναι ελάχιστες χωρίς τη δυνατότητα να υπάρχουν πολλά υλικά. Όμως δεν μπορούμε να θεωρήσουμε πως η ύπαρξη περιορισμένου υλικού έχει αρνητικές επιπτώσεις στο παιχνίδι των παιδιών. «Η ύπαρξη άφθονου εξοπλισμού μπορεί να συμβάλει στη μείωση των συγκρούσεων, ο μικρότερος εξοπλισμός μπορεί να βοηθήσει τα παιδιά να μάθουν να παίζουν μαζί, με συνεργατικό πνεύμα» (Zick Rubin, 1987:133). Σημασία έχει η ποιότητα των υλικών και ο τρόπος που η νηπιαγωγός έχει οργανώσει το χώρο.

Τα παιδιά που παίζουν ομαδικά κινητικά παιχνίδια στην αυλή «επιδιώκουν, συνήθως, να χωροθετήσουν τα παιχνίδια τους σε περιοχές οι οποίες παρουσιάζουν το μεγαλύτερο δυνατό αντιληπτικό ενδιαφέρον» (Γερμανός Δ., 1998:113).

Ανάλογα με τον τόπο όπου βρίσκονται τα παιδιά, πόλη ή χωριό, διαφέρει και ο χώρος του παιχνιδιού. Στα χωριά τα παιδιά μπορούν να παίζουν στο δρόμο, στην αυλή, στις πλατείες, σε χώρους όπου υπάρχουν δέντρα. Αντίθετα, στις πόλεις τα παιδιά δεν έχουν πολλές επιλογές πέρα από τους παιχνιδότοπους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τα παιδιά του χωριού να δημιουργούν καλύτερες κοινωνικές σχέσεις μιας και έρχονται συχνά σε επαφή με άλλα παιδιά. Επίσης, τα παιχνίδια τους είναι πιο δημιουργικά και με περισσότερη φαντασία.

3.1.2 Ο ρόλος της νηπιαγωγού

Η νηπιαγωγός μπορεί να επηρεάσει το ομαδικό παιχνίδι των παιδιών με την οργάνωση του χώρου και την επιλογή των υλικών. Η ίδια γνωρίζει το χώρο και θα πρέπει να τον οργανώσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

Μπορεί ο χώρος να είναι πολύ μικρός αλλά με σωστή οργάνωση μπορεί να γίνει λειτουργικός και να δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά να επιλέγουν διάφορα παιχνίδια. Η επιλογή κατάλληλου υλικού είναι ένας παράγοντας που επηρεάζει τα παιχνίδια. Η νηπιαγωγός θα πρέπει να επιλέγει το υλικό εκείνο που θα κεντρίζει το ενδιαφέρον των παιδιών.

Σημαντικός είναι ο ρόλος της νηπιαγωγού στη δημιουργία ομάδων. Τα παιδιά στην προσχολική ηλικία δεν είναι ακόμα σε θέση να συμμετέχουν σε ομαδικά παιχνίδια. Η ίδια θα πρέπει να δημιουργεί καταστάσεις όπου τα παιδιά θα αρχίζουν να λειτουργούν μέσα σε ομάδες. Στην αρχή μπορεί να δημιουργεί μικρές ομάδες ώστε να μπορέσουν τα παιδιά να προσαρμοστούν. Αργότερα οι ομάδες μπορούν να μεγαλώνουν και να γίνονται πιο σύνθετες.

Για τη δημιουργία ομάδων λαμβάνει υπόψη «τις ατομικές ιδιομορφίες της συμπεριφοράς τους και τις σχέσεις τους με τους συνομήλικους» (Τσιαντζή-Σμαράγδα Μ.,1996:97). Γνωρίζει ποια παιδιά έχουν ηγετικές τάσεις και ποια είναι συνεσταλμένα. Η οργάνωση των ομάδων στηρίζεται στις συμπάθειες και αντιπάθειες των παιδιών. Θα πρέπει όταν μπαίνει ένας καινούργιος παίχτης στην ομάδα να είναι αρεστός από τα παιδιά.

Η νηπιαγωγός παρακολουθεί το παιχνίδι των παιδιών για να εξασφαλίζει όχι μόνο την σωματική ακεραιότητα των παιδιών αλλά και την τήρηση των κανόνων. Επεμβαίνει όταν δημιουργούνται εντάσεις και προσπαθεί να δημιουργεί ένα κλίμα συνεργασίας. Επιπλέον, μπορεί να συμμετέχει στα παιχνίδια των παιδιών ώστε τα παιδιά να βλέπουν πως και η νηπιαγωγός ακολουθεί τους κανόνες του παιχνιδιού.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Δαράκη Πέπη, Ομαδικά παιχνίδια των παιδιών μας, 'Παιδαγωγική σειρά', Εκδόσεις GUTENBERG, Αθήνα 1994
2. Αγαλιώτης Γιάννης, *Η αντιμετώπιση του παιχνιδιού στη σημερινή κοινωνία και ο θεμελιώδης ρόλος του στην διανοητική ανάπτυξη*, «Σύγχρονη Εκπαίδευση», τεύχος 38, Αθήνα 1988
2. Καλύβα Ε.- Schlaepfer E. – Heiniger U., *Ψυχολογία του παιδικού χαρακτήρα*, Εκδόσεις Κοροντζή, Αθήνα 1982
3. Zick Rubin, *Οι φίλιες του παιδιού*, μτφρ: Κελεσίδου Άννα, Εκδόσεις Π. Κουτσούμπος Α.Ε. Αθήνα 1987
4. Γερμανός Δημήτρης, *Χώρος και διαδικασίες αγωγής: Η παιδαγωγική ποιότητα του χώρου*, 'Παιδαγωγική Σειρά', Εκδόσεις GUTENBERG, Αθήνα 1998
5. Τσιαντζή- Σμαράγδα Μαρία, *Αγωγή της προσχολικής Ηλικίας*, 'Παιδαγωγική σειρά', Εκδόσεις GUTENBERG, Αθήνα 1996

3.2 ΤΟ ΣΥΜΒΟΛΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ

Η χρήση συμβόλων είναι ίσως το μεγαλύτερο επίτευγμα των παιδιών και συμβάλει στην ανάπτυξη πολλών δεξιοτήτων. Παιδαγωγοί και ψυχολόγοι αναγνωρίζουν τη σπουδαιότητα του συμβολικού παιχνιδιού. Με το συμβολικό παιχνίδι το παιδί «εφοδιάζεται με τη μαγική δύναμη του παιχνιδιού και κατακτά ό,τι του αρνιέται το κοινωνικό περιβάλλον, ο κόσμος γύρω του» (Γέρου Θ.,1984:31).

3.2.1 Συμβολικό παιχνίδι και παιδί

Σύμφωνα με τον Piaget (1979) το δεύτερο στάδιο της γνωστικής ανάπτυξης των παιδιών είναι το προεννοιολογικό στάδιο ή στάδιο προ-διεργασιικών αναπαραστάσεων (2 έως 7 ετών). Το παιδί σε αυτό το στάδιο συλλαμβάνει τα πράγματα συνολικά και αντιδιαστέλλει το «σημαίνον» από το «σημαινόμενο», δηλαδή τις λέξεις ή τα σχήματα από τα αντικείμενα. Αυτό σημαίνει απόκτηση σκέψεως, και ο Piaget την ορίζει ως εσωτερική αναπαράσταση εξωτερικών πράξεων. (Ματσαγγούρας Η., 1982). Αυτό δίνει τη δυνατότητα στο παιδί να αποζητά πράγματα που έχει καταγράψει εσωτερικά, αλλά δεν βλέπει. Κατά τη διάρκεια αυτού του σταδίου εμφανίζεται η συμβολική σκέψη. Με τη βοήθεια της συμβολικής σκέψης το παιδί είναι «είναι ικανό να σκέφτεται για πράγματα που δεν βρίσκονται στο άμεσο φυσικό περιβάλλον του» (Βοσνιάδου Σ.,1994:17).

Σε αυτό το στάδιο έχουμε την εμφάνιση του συμβολικού παιχνιδιού. Ο εγωκεντρισμός είναι ένα χαρακτηριστικό του συμβολικού παιχνιδιού, διότι το παιδί προσπαθεί να δώσει στην πραγματικότητα τη μορφή που επιθυμεί να έχει ο γύρω του κόσμος.

Στο φανταστικό παιχνίδι «το παιδί υποβοηθείται να απομακρυνθεί από το εδώ και τώρα μιας συγκεκριμένης κατάστασης, πράγμα που ένας εκπαιδευτικός θεωρεί ότι είναι η βάση της αφηρημένης σκέψης και υπόθεσης» (Wood Elizabeth- Neville Bennett,2001:315).

Συμβολικό παιχνίδι σημαίνει ότι το παιδί με μια ενέργεια υπονοεί μια άλλη. Μέσα σε αυτό γεννιούνται δυο είδη οργάνων: τα σύμβολα που παρουσιάζουν κάποια ομοιότητα με αυτά που συμβολίζουν και αυτά που συμβολίζονται. Τα παιχνίδια

αντικαταστάτες πρέπει να δίνουν τη δυνατότητα να δρα κάποιος με αυτά όπως και με τα πραγματικά και να αναπαριστούν σύμφωνες αναλογικά σχέσεις προς αυτά. (Piaget-Inhelder).

Το παιδί κατά τη διάρκεια του συμβολικού παιχνιδιού χρησιμοποιεί με συμβολικό τρόπο τα αντικείμενα, τα συναισθήματα και τις εμπειρίες. Έχει τη δυνατότητα να «μιμείται πρόσωπα, ζώα, πράγματα, γεγονότα, τα οποία είναι απόντα» (Κόφφας Κ. Αλ., 1994:76). Το παιδί αλλοιώνει την πραγματικότητα, τροποποιεί τα δεδομένα και ερμηνεύει την εμπειρία κατά τρόπο ελεύθερο και φανταστικό. (Παρασκευόπουλος, 1986).

Ο Vygotsky (1967) υποστήριξε ότι το συμβολικό παιχνίδι δίνει στα παιδιά τη δυνατότητα να σκέφτονται και να ενεργούν με πιο σύνθετους τρόπους. Σύμφωνα με τον Vygotsky «Στο παιχνίδι ένα παιδί είναι πάντα πάνω από την ηλικία του, πάνω από την καθημερινή του συμπεριφορά. Στο παιχνίδι είναι σαν να είναι ένα κεφάλι ψηλότερο απ' όσο είναι στην πραγματικότητα» (Michael Cole- Sheila R. Cole, 2002:168). Υποστήριξε ότι το συμβολικό παιχνίδι συμβάλει στην ανάπτυξη της ικανότητας για συμβολική αναπαράσταση.

Ο Mead (1934) επισήμανε ότι το μοναχικό παιχνίδι έχει συμβολική ή φανταστική διάθεση. Το παιδί κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού εξοικειώνεται με τους άλλους υποδυόμενο τους ρόλους του. Ο άλλος, ως ξένος, μετατρέπεται σταδιακά σε οικείο, εφόσον το παιδί μεταμφιεζόμενο σε άλλον τον κατακτά. Έτσι, στο συμβολικό επίπεδο η απόσταση ανάμεσα στο παιδί και στον ενήλικο μειώνεται. Κατά τον Mead το οργανωμένο παιχνίδι στηρίζεται στην έννοια του «αναλαμβάνω το ρόλο του άλλο» (role taking). Το παιδί ερμηνεύοντας το ρόλο του φροντίζει παράλληλα να λαμβάνει υπόψη του και το ρόλο του άλλου. Ερμηνεύοντας το ρόλο του άλλου (role playing) το παιδί αναπαριστά την κοινωνική περίσταση μέσα στην οποία τον συνάντησε. Η προσέγγιση του άλλου μέσα από το παιχνίδι προσφέρει στο παιδί ένα πλαίσιο μέσα από το οποίο το παιδί μαθαίνει τους κοινωνικούς ρόλους πειραματιζόμενο (Μακρυνιώτη Δ., 2000:93).

Ο Freud (1959) υποστήριξε ότι το συμβολικό παιχνίδι είναι ο μηχανισμός των παιδιών για την ανακούφιση των φόβων και του άγχους. Σύμφωνα με τον Bruner (1973) τα παιδιά κατά τη διάρκεια του συμβολικού παιχνιδιού χαλαρώνουν, νιώθουν άνετα και ασφαλή. Ο Singer (1973) θεωρούσε ότι το παιδί μέσα από το συμβολικό παιχνίδι την αυτοπεποίθηση και τον αυτοέλεγχο του και είναι συνδεδεμένο με την συμβολική ικανότητα. Θεωρούσε ότι αναπτύσσονται η φαντασία, η αφηρημένη

σκέψη και η μάθηση νέων λέξεων. Ο Ellis (1973) θεωρούσε πως το παιδί ανακουφίζεται από την πλήξη που νιώθει ενώ η Smilansky (1968) υποστήριξε πως μέσα από το συμβολικό παιχνίδι αναπτύσσεται η δημιουργική σκέψη. Ο Hutt (1979) δίνει ιδιαίτερη σημασία στη χρήση των αντικειμένων και υποστήριξε ότι προωθείται η εξερεύνηση των πολλαπλών χρήσεων των αντικειμένων (Μπονώτη Φ., 2001).

Το κοινωνικο-δραματικό παιχνίδι είναι το δραματικό παιχνίδι που παίζεται με τους συνομηλίκους του. Σύμφωνα με τον Garvey (1977) επιτρέπει την εξάσκηση και την τελειοποίηση των κανόνων αλληλεπίδρασης. Επίσης, η Smilansky (1968) υποστήριξε ότι αυτό το είδος του παιχνιδιού προωθεί την ανάπτυξη της συνεργασίας και ταυτόχρονα με το παίξιμο των ρόλων μειώνεται η εγωκεντρική σκέψη των παιδιών αυτής της ηλικίας.

Στο συμβολικό παιχνίδι διαφαίνονται σοβαρά άγχη και διλήμματα του παιδιού και εφευρίσκονται λύσεις μέσω αυτού με τρόπους που τους προσδιορίζει το παιδί και αντιστοιχούν στο επίπεδο κατανόησής του. Το συμβολικό παιχνίδι δίνει μορφή στα άγχη του και καθησυχάζει τους φόβους του, όταν τα παιδιά βγαίνουν νικητές (Winnicott, 1976).

Όταν χρησιμοποιείται ο συμβολισμός, το παιδί κάνει σαφή διάκριση ανάμεσα στη φαντασίωση και το γεγονός, ανάμεσα στα εξωτερικά και εσωτερικά αντικείμενα, ανάμεσα στην πρωταρχική δημιουργικότητα και την αντίληψη. Έτσι, αναπτύσσεται η ικανότητα του παιδιού να χρησιμοποιεί την πολιτιστική δυνατότητα στο βαθμό που είναι διαθέσιμη στο άμεσο κοινωνικό περιβάλλον (Winnicott, 2000).

Κατά τη διάρκεια του συμβολικού παιχνιδιού έχουμε την εμφάνιση του φανταστικού φίλου. Το παιδί επιστρατεύει έναν φανταστικό φίλο, έναν βοηθό που βρίσκεται πάντα κοντά του. Με αυτό τον τρόπο διευκολύνεται η προσαρμογή του στην πραγματικότητα. Η φανταστική συντροφιά «είναι αναγκαία για την ομαλή μετάβαση από το φανταστικό στο πραγματικό, από το ατομικό στο κοινωνικό» (Γέρου Θ., 1984:43). Πολλές φορές ο φανταστικός φίλος μπορεί να είναι ένα ζώο που υπάρχει στο σπίτι. Το παιδί μονολογεί ή συζητά με φανταστικούς συμπαίκτες και ζει φανταστικά γεγονότα.

Τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας, λόγω του εγωκεντρισμού, συγχέουν τις υποκειμενικές εντυπώσεις με την πραγματικότητα. Ο ανιμισμός είναι αποτέλεσμα αυτής της αδυναμίας και αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα της παιδικής σκέψης. Το παιδί δεν φαντάζεται μόνο πρόσωπα, με τα οποία συνδιαλέγεται, αλλά αποδίδει ζωή και αναθέτει ρόλους σε άψυχα αντικείμενα.

Παράλληλα με το συμβολικό παιχνίδι έχουμε το μιμητικό, όπου τα παιδιά μιμούνται πρόσωπα από το άμεσο κοινωνικό περιβάλλον. Το παιδί εκτελεί πράξεις που βλέπει να κάνουν οι μεγαλύτεροι με κινήσεις και χειρονομίες. (Κόφφας Κ. Αλ.,1994:74). Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού το παιδί προσθέτει στο «εγώ» του και άλλα «εγώ» και συχνά επέρχεται κάποια σύγχυση μεταξύ φανταστικού και πραγματικού. Η παιδαγωγική σημασία του μιμητικού παιχνιδιού είναι σημαντική. Υπάρχουν παιχνίδια για μίμηση, όπως «αχ! κουνελάκι», «κάνετε, γυναίκες, ρόκα» κ.α, που είναι λαϊκά παιχνίδια που συνοδεύονται με ρυθμικές κινήσεις ανάλογα με το επάγγελμα, τις ασχολίες ή το ρόλο που υποδύονται τα παιδιά (Αναγνωστόπουλος Β.Δ., 2001:119).

Το συμβολικό παιχνίδι προάγει τη γλωσσική ικανότητα αφού το παιχνίδι, ακόμα και στην ατομική του μορφή, συνοδεύεται από συζήτηση. Τα παιδιά αναλαμβάνοντας ρόλους χρησιμοποιούν το απαραίτητο λεξιλόγιο και εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους, γεγονός που συμβάλει στην γλωσσική ανάπτυξη.

Επιπλέον, μεγάλη είναι η συμβολή του συμβολικού παιχνιδιού στην απόκτηση (προ)αναγνωστικών δεξιοτήτων. Μέσα από την ανάληψη ρόλων δίνονται στα ευκαιρίες ενασχόλησης με το γραπτό λόγο, όπως έκδοση ιατρικών συνταγών, δημιουργία τηλεφωνικού καταλόγου, συμβουλευονται συνταγές για μαγειρική, γράφουν προσκλήσεις, κ.ά. «Το συμβολικό παιχνίδι δίνει την ευκαιρία στα παιδιά να συνειδητοποιήσουν τους πραγματικούς σκοπούς που εξυπηρετεί η ανάγνωση και η γραφή» (Γιαννικοπούλου Α. Α.,1998:135).

Υπάρχουν όμως διάφορα στάδια μέχρι το παιδί την ανάπτυξη του κοινωνικο-δραματικού παιχνιδιού. Ο Piaget υποστήριξε ότι τα «πρώτα παιχνίδια προσποίησης του παιδιού περιλαμβάνουν την αναγνώριση ενός αντικειμένου από ένα άλλο» (Μπονώτη Φ.,2001:11). Γύρω στα 3 χρόνια τα παιδιά έχουν το σώμα τους σαν σημείο αναγνώρισης άλλων αντικειμένων ή ανθρώπων. Τέλος στην περίοδο της προσχολικής ηλικίας τα παιδιά επινοούν το κοινωνικο-δραματικό παιχνίδι που αποτελεί μίμηση των δραστηριοτήτων των ενηλίκων. Κατά τη διάρκεια του κοινωνικο-δραματικού παιχνιδιού τα παιδιά αφήνουν τη μοναχική υπόκριση και αρχίζουν μαζί με άλλα παιδιά να υποδύονται διάφορους ρόλους.

Πριν αναπτυχθεί το κοινωνικό-δραματικό παιχνίδι προηγείται μια εξέλιξη του παιχνιδιού. Όσο τα παιδιά μεγαλώνουν τα παιχνίδια γίνεται περισσότερο συμβολικό, ενώ το φανταστικό παιχνίδι γίνεται πιο κοινωνικό.

Σύμφωνα με έρευνες, τα παιδιά αρχίζουν την προσποίηση από τους 19 μήνες. Αρχικά τα παιδιά παίζουν μόνα τους, το παιχνίδι είναι κυρίως μιμητικό και μέχρι τα 3 χρόνια τα παιδιά δίνουν ιδιαίτερη σημασία στην προσωποποίηση. Τα αντικείμενα χρησιμοποιούνται κυρίως με βάση τα φυσικά τους χαρακτηριστικά. Όσο μεγαλώνουν αρχίζουν να χρησιμοποιούν τα αντικείμενα με διάφορους τρόπους ανεξάρτητα από τα φυσικά τους χαρακτηριστικά (γύρω στα 3-4 χρόνια).

Τα παιδιά κατά τη διάρκεια του κοινωνικο-δραματικού παιχνιδιού χρησιμοποιούν ρόλους ή ιδιότητες, σχέδια δράσης ή γραμμές πορείας και αντικείμενα ή χώρους.

Οι ρόλοι αποδίδονται σε παιδιά που συμμετέχουν αλλά και σε παιδιά που δεν είναι μαζί τους την ώρα του παιχνιδιού. Τα παιδιά προτιμούν να παίζουν ρόλους ενηλίκων. Οι ρόλοι χωρίζονται σε 4 κατηγορίες: (Garvey, 1990)

α) Πρακτικοί ρόλοι: Είναι οι χαρακτήρες που οργανώνονται από ένα αντικείμενο ή μια δραστηριότητα και έχουν να παρουσιάσουν συγκεκριμένες λειτουργίες. Για παράδειγμα, αν δυο παιδιά παίζουν στο μανάβικο ένα παιδί θα πρέπει να είναι ο μπακάλης και ένα άλλο ο πελάτης.

β) Οικογενειακοί ρόλοι: Είναι οι χαρακτήρες που αφορούν οικογενειακές και συμπληρωματικές σχέσεις. Έχουν τη μεγαλύτερη συχνότητα στο συμβολικό παιχνίδι και συνήθως εμφανίζονται ανά ζεύγη, όπως μαμά- μπαμπάς, μαμά-παιδί κ.ά. Πολλές φορές οι οικογενειακοί ρόλοι συμπίπτουν με τους πρακτικούς ρόλους και είναι πολύ συχνοί στο φανταστικό παιχνίδι των παιδιών και παίζονται για μεγάλο χρονικό διάστημα.

γ) Ρόλοι χαρακτήρα: Χωρίζονται σε στερεότυπους και φανταστικούς. Οι στερεότυποι ρόλοι είναι χαρακτήρες που αφορούν ρόλους-επαγγέλματα και τη συμπεριφορά που συνοδεύει το κάθε επάγγελμα, όπως γιατρός, αστυνόμος, μουσικός κ.ά. Σε αυτούς τους ρόλους μπορούν να προβλεφθούν οι στάσεις και οι συμπεριφορές. Οι φανταστικοί ρόλοι είναι χαρακτήρες που δεν υπάρχουν στην πραγματικότητα αλλά στη φαντασία των παιδιών. Οι φανταστικοί ρόλοι έχουν κύρια ονόματα και προέρχονται από την τηλεόραση, τα παραμύθια, την παράδοση, όπως τα στρουμφάκια, ο άγιος-Βασίλης κ.ά.

δ) Περιφερειακοί ρόλοι: Είναι οι χαρακτήρες που δεν αναγνωρίζεται η ταυτότητα τους και βρίσκονται στο περιθώριο την ώρα του παιχνιδιού. Είναι τα πρόσωπα τα οποία ζητούνται στο τηλέφωνο χωρίς όμως το παιδί να αναγνωρίζει την ταυτότητα του.

Τα σχέδια δράσης είναι το σενάριο που θα χρησιμοποιήσει ένα παιδί για να παίξει και τα οποία δεν αποτελούν πιστή αντιγραφή πραγματικού γεγονότος. Είναι κάποια θέματα που επιλέγουν τα παιδιά για τα παιχνίδια τους όπως ψώνια, ταξίδι, επίσκεψη κ.ά (Μπονώτη Φ.,2001)

Τέλος, τα αντικείμενα είναι ένα βασικό συστατικό του συμβολικού παιχνιδιού. Κάθε ρόλος συνοδεύεται από κάποια αντικείμενα, τα οποία επηρεάζουν τα παιδιά. Τα ρούχα είναι πολύ σημαντικά κατά τη διάρκεια της προσποίησης και βοηθάν τα παιδιά να μπουνε καλύτερα στο ρόλο. Το κάθε αντικείμενο δεν είναι απαραίτητο να χρησιμοποιείται με τον τρόπο που συνήθως το χρησιμοποιούμε. Ανάλογα με τη φαντασία του κάθε παιδιού μπορεί να μετατρέψει ένα αντικείμενο σε κάτι άλλο που θα το βοηθήσει στο παιχνίδι του.

Το παιχνίδι, πέρα από δραστηριότητα, έχει και μια δεύτερη σημασία: το παιχνίδι-αντικείμενο. Είναι παιχνίδια όπως κούκλες, αυτοκινητάκια, σβούρες κ.ά. και τα παιδιά τα χρησιμοποιούν κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού τους.

Για τα παιδιά τα αντικείμενα που υπάρχουν στο περιβάλλον τους μπορούν να γίνουν παιχνίδια. Αυτό όμως έχει σαν αποτέλεσμα «να διαταράσσεται η δεδομένη τάξη των αντικειμένων στο χώρο του σπιτιού» (Πανταζής Σ., 1997:29). Οι γονείς, για να διασφαλίσουν την τάξη, καταφεύγουν στα παιχνίδια-αντικείμενα που προορίζονται για παιχνίδι.

Τα παιχνίδια αντικείμενα είναι κατασκευές που παραπέμπουν συμβολικά στα αντίστοιχα πραγματικά αντικείμενα. Προσφέρουν στα παιδιά την πειστική αναπαράσταση μιας αντικειμενικής πραγματικότητας (Κλήμης Ν.,2000:353).

Πολλές φορές τα παιδιά κατασκευάζουν μόνα τους ή με τη βοήθεια των ενηλίκων τα παιχνίδια τους. Με αυτό τον τρόπο μαθαίνει να χρησιμοποιεί κάποια εργαλεία, αυξάνεται την αυτοπεποίθηση του και δημιουργεί μια σχέση με την πραγματικότητα (Πανταζής Σ., 1997).

3.2.2 Ο ρόλος της νηπιαγωγού

Η νηπιαγωγός έχει τη δυνατότητα να προωθήσει το συμβολικό παιχνίδι. Θα πρέπει να κατανοήσει τη σπουδαιότητα του συμβολικού παιχνιδιού για τα ίδια τα παιδιά.

Θα πρέπει να ενθαρρύνει τα παιδιά να αναλαμβάνουν ρόλους χωρίς όμως να τα περιορίζει και να καθορίζει το θέμα του παιχνιδιού. Επίσης θα πρέπει να παρέχει μια μεγάλη ποικιλία υλικών, ώστε τα παιδιά να έχουν μια τη δυνατότητα να επιλέγουν.

Ο χώρος του παιχνιδιού είναι πολύ σημαντικός για αυτό οι γωνιές θα πρέπει να δημιουργούνται με βάση τις επιθυμίες των παιδιών, το χώρο του νηπιαγωγείου και τον αριθμό των παιδιών. Θα πρέπει να είναι ελκυστικές και να προωθούν τη δημιουργικότητα και τη φαντασία.

Οι γωνιές θα πρέπει να αλλάζουν, όχι μόνο υλικά αλλά και θέμα. Η νηπιαγωγός, μέσα από την παρατήρηση, μπορεί να αντιληφθεί τότε τα παιδιά έχουν βαρεθεί μια γωνιά.

Ο λόγος που θα έχουν βαρεθεί μια γωνιά θα διερευνηθεί μέσα από τη συζήτηση. Μπορεί να παιδιά να έχουν βαρεθεί να χρησιμοποιούν τα ίδια υλικά στη γωνιά του μπακάλικου, οπότε η νηπιαγωγός θα πρέπει να αντικαταστάσει τα υπάρχον υλικά με άλλα. Επίσης, τα παιδιά μπορεί να έχουν βαρεθεί την ίδια τη γωνιά, δηλαδή το μπακάλικο. Τότε η νηπιαγωγός ρωτάει τα παιδιά τι θα προτιμούσαν να υπάρχει αντί για μπακάλικο και προχωράνε στην αντικατάσταση της γωνιάς.

Επίσης, η νηπιαγωγός μέσα από δραστηριότητες μπορεί να δώσει ιδέες στα παιδιά για καινούργια και δημιουργικά συμβολικά παιχνίδια. Ένα καλό ερέθισμα (π.χ. τραγούδι, εικόνες κ.ά) μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την δημιουργία ενός καινούργιου συμβολικού παιχνιδιού.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Γέρου Θεόφραστος, *Το συμβολικό παιχνίδι βάση και αφετηρία καλλιτεχνικής δραστηριότητας στο σχολείο*, Εκδόσεις Δίπτυχο, Αθήνα 1984
2. Ματσαγγούρας Ηλίας, *Ψυχοπαιδαγωγικά θέματα προδημοτικής και πρωτοδημοτικής αγωγή*, Εκδόσεις Φελέκη, Αθήνα 1982
3. Βοσνιάδου Στέλλα, *Κείμενα εξελικτικής ψυχολογίας*, 2^{ος} τόμος, 'Σκέψη', Εκδόσεις GUTENBERG, Αθήνα, 1994
4. Wood Elizabeth- Neville Bennett, *Οι θεωρίες των εκπαιδευτικών για το παιχνίδι. Κονστрукτιβισμός ή κοινωνικός κονστрукτιβισμός;*, στο Αυγητίδου Σοφία (επιμ.), *Το παιχνίδι, Σύγχρονες ερευνητικές και διδακτικές προσεγγίσεις*, Εκδόσεις Τυπωθήτω, Αθήνα 2001
5. Κόφφας Κ. Αλέξανδρος, *Γενική διδακτική μεθοδολογία δραστηριοτήτων προσχολικής αγωγής*, Ρέθυμνο 1994
6. Παρασκευόπουλος Ιωάννης, *Εξελικτική ψυχολογία: Η ψυχική ζωή από τη σύλληψη ως την ενηλικίωση*, 2^{ος} τόμος, 'Προσχολική ηλικία', Αθήνα, 1986
7. Michael Cole- Sheila R. Cole, *Η ανάπτυξη των παιδιών- Γνωστική και ψυχοκοινωνική ανάπτυξη κατά την νηπιακή και μέση παιδική ηλικία*, Εκδόσεις Τυπωθήτω –Γιώργος Δαρδάνος, Αθήνα 2002
8. Chateau J., *Το παιχνίδι του παιδιού*, 'Ψυχολογία του παιδιού', μτφρ: Ευροτήρη Η., Εκδόσεις Κένταυρος, Αθήνα 1974
9. Μακρυνιώτη Δήμητρα, *Το παιχνίδι στο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου*, στο Γκούγκουλη Κ.- Κούρια Α.(επιμ.), *Παιδί και παιχνίδι στη νεοελληνική κοινωνία (19^{ος} και 20^{ος} αιώνας)*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2000
10. Μπονώτη Φωτεινή, *Κοινωνική συμπεριφορά των παιδιών στην προσχολική ηλικία*, Πανεπιστημιακές σημειώσεις, Βόλος 2001
11. Winnicott D., *Το παιδί, το παιχνίδι και η πραγματικότητα*, μτφρ: Κωστόπουλος Γ., Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2000
12. Winnicott D, *Το παιδί, η οικογένεια και ο εξωτερικός του κόσμος*, μτφρ: Παραδέλλης Φ., Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1976

13. Αναγνωστόπουλος Δ. Β., *Γλωσσικό υλικό για το νηπιαγωγείο (από τη θεωρία στην πράξη)*, 'Βασική βιβλιοθήκη προσχολικής εκπαίδευσης', 5^η έκδοση, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2001
14. Γιαννικοπούλου Α. Αγγελική, *Από την προανάγνωση στην ανάγνωση*, 'Βασική βιβλιοθήκη του νηπιαγωγού', 3^η έκδοση, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα, έτος 1^{ης} έκδοσης 1998
15. Garvey C., *Το παιχνίδι και η επίδρασή του στην εξέλιξη του παιδιού*, μτφρ: Σταυροπούλου Σ., Εκδόσεις Κουτσουμπός, Αθήνα 1990
16. Κλήμης Ναυρίδης, *Το παιχνίδι ως εμπόρευμα*, στο Γκούγκουλη Κ.- Κούρια Α.(επιμ.), *Παιδί και παιχνίδι στη νεοελληνική κοινωνία (19^{ος} και 20^{ος} αιώνας)*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2000
17. Πανταζής Σπύρος, *Η παιδαγωγική και το παιχνίδι-αντικείμενο στο χώρο του νηπιαγωγείου*, Ερευνητική προσέγγιση, Εκδόσεις GUTENBERG, Αθήνα 1997

3.3 ΤΟ ΚΙΝΗΤΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ

Τα ομαδικά κινητικά παιχνίδια είναι ιδιαίτερα αγαπητά στα παιδιά της προσχολικής ηλικίας. Οι κινήσεις που πραγματοποιούνται κατά την διάρκεια των κινητικών παιχνιδιών είναι πολλές. Τα παιδιά τρέχουν, πηδάνε, σκαρφαλώνουν, βαδίζουν. Παρακάτω θα αναφερθούμε στο ρόλο του κινητικού παιχνιδιού στην ανάπτυξη του παιδιού, τα είδη κινητικού παιχνιδιού καθώς και τους παράγοντες που επηρεάζουν το κινητικό παιχνίδι. Επίσης γίνεται αναφορά στο ρόλο της νηπιαγωγού.

3.3.1 Κινητικό παιχνίδι και παιδί

Τα κινητικά παιχνίδια συμβάλουν στην σωματική ανάπτυξη των παιδιών. Χάρη στη έντονη κινητική δραστηριότητα βελτιώνεται η λειτουργία του αναπνευστικού συστήματος ενώ παράλληλα «γυμνάζονται» οι διάφοροι μύες.

Επιπλέον, αναπτύσσονται και τελειοποιούνται βασικές κινητικές δεξιότητες, όπως ευκινησία, ισορροπία, ταχύτητα κ.ά. Ανάλογα με το είδος του κινητικού παιχνιδιού, τα παιδιά, υιοθετούν την ανάλογη συμπεριφορά. Για παράδειγμα, σε άλλα παιχνίδια τρέχουν πιο γρήγορα για να πιάσουν κάποιον, ενώ σε άλλα πρέπει να βαδίσουν αργά για να ισορροπήσουν.

Τα κινητικά παιχνίδια, σαν ομαδικά παιχνίδια που είναι, προάγουν την ομαδικότητα και τη συλλογικότητα. Τα παιδιά συνεργάζονται για να νικήσει η ομάδα τους αλλά ταυτόχρονα σέβονται τους κανόνες του κάθε παιχνιδιού.

Υπάρχουν διάφορα κινητικά παιχνίδια ανάλογα με «το περιεχόμενο, το χαρακτήρα των κινητικών προβλημάτων, τον τρόπο οργάνωσης τους και τη δυσκολία των κανόνων» (Τσιαντζή- Σμαράγδα Μ., 1996:105). Έτσι, έχουμε τις παρακάτω κατηγορίες:

- Παιχνίδια με υποθέσεις: Σε αυτά τα παιχνίδια υπάρχουν υπόθεση και ρόλοι. Ο αριθμός των παιδιών μπορεί να είναι πολύ μεγάλος, ενώ οι κανόνες είναι απλοί. Ο τρόπος που θα παίξουν τα παιδιά είναι καθορίζεται από την υπόθεση, όπως για παράδειγμα στο παιχνίδι «ο λύκος και τα κατσικάκια».

- Παιχνίδια χωρίς υπόθεση: Εδώ ανήκουν τα κινητικά παιχνίδια τα οποία δεν έχουν συγκεκριμένους ρόλους. Τέτοια παιχνίδια είναι το κυνηγητό, το κρυφτό κ..α. Σε αυτά τα παιχνίδια δεν υπάρχει συγκεκριμένη υπόθεση.

- Παιχνίδια ασκήσεων: Είναι παιχνίδια που απαιτούν ασκήσεις, όπως πήδημα, στήριγμα στο ένα πόδι κ.ά. Για παράδειγμα τα παιδιά πηδάνε από το ένα στεφάνι στο άλλο στηριζόμενα στο ένα τους πόδι κάθε φορά. Σκοπός των παιχνιδιών, αυτής της κατηγορίας, είναι η άσκηση και η βελτίωση συγκεκριμένου είδος κίνησης.

- Παιχνίδια-διαγωνισμοί: Τα παιχνίδια αυτά δεν έχουν υπόθεση. Η διαφορά τους με τα παιχνίδια χωρίς υπόθεση έγκειται στο γεγονός ότι στα παιχνίδια-διαγωνισμοί απαιτείται η λύση συγκεκριμένων κινητικών προβλημάτων. Επίσης οι ομάδες δεν είναι απαραίτητο να σχηματίζονται γιατί κάθε παιδί προσπαθεί να τα καταφέρει μόνο του. Ένα παράδειγμα, είναι τα παιχνίδια ταχύτητας.

- Παιχνίδια- αθλοπαιδιές: Πρόκειται για παιχνίδια- σπορ και οι ομάδες που σχηματίζονται δεν είναι πολύ μεγάλες. Αυτά τα παιχνίδια προτιμούνται κυρίως από παιδιά μεγαλύτερης ηλικίας. Παιχνίδια που ανήκουν σε αυτήν την κατηγορία είναι το βόλεϊ, το ποδόσφαιρο, κ.ά

Η επιλογή του κινητικού παιχνιδιού επηρεάζεται από κάποιους παράγοντες, όπως, ο χώρος, η χρονική στιγμή και η ηλικία. Τα παιδιά ανάλογα με το συνδυασμό των παραπάνω παραγόντων είτε επιλέγουν κινητικά παιχνίδια είτε όχι.

Αναφορικά με το χώρο, τα κινητικά παιχνίδια πραγματοποιούνται στον υπαίθριο χώρο του νηπιαγωγείου ή σε μια αίθουσα διαμορφωμένη για ανάλογες δραστηριότητες (π.χ. δραστηριότητες φυσικής αγωγής). «Ο υπαίθριος χώρος θα πρέπει να προσφέρει τη δυνατότητα στο παιδί να αναπτύσσεται ολόπλευρα» (Μπότσογλου Κ., 2001: 19-20). Στην αυλή θα πρέπει να υπάρχουν παραδοσιακές στατικές κατασκευές, όπως κούνιες, τραμπάλες κ.ά., ώστε να προσφέρονται στα παιδιά ευκαιρίες για σωματική άσκηση.

Όσον αφορά τη χρονική στιγμή τα παιδιά επιλέγουν να παίξουν κινητικά παιχνίδια στο διάλειμμα, μετά το φαγητό, ενώ σπάνια επιλέγουν τις πρωινές ώρες. Ο καιρός είναι ένας πολύ σημαντικός παράγοντας. Τα παιδιά προτιμούν τα κινητικά παιχνίδια τις μέρες όπου έχει καλό καιρό και έχουν τη δυνατότητα να βγούνε στην αυλή.

Η ηλικία είναι ένας πολύ σημαντικό παράγοντας που επηρεάζει την επιλογή του κινητικού παιχνιδιού. Τα παιδιά μεγαλώνοντας δείχνουν ιδιαίτερη προτίμηση στα κινητικά παιχνίδια. Εξάλλου στην προσχολική ηλικία αναπτύσσονται τα παιχνίδια με κανόνες, ενώ ταυτόχρονα τα παιδιά έχουν ανάγκη από παιχνίδια που απαιτούν επιδεξιότητα, συνεργασία, ταχύτητα, ευκινησία κ.ά. Τα παιδιά αντιλαμβάνονται το λόγο ύπαρξης των κανόνων και τα ίδια επιδιώκουν να τηρούνται οι κανόνες.

3.3.20 ρόλος της νηπιαγωγού

Κατά τη διάρκεια της ημέρας η νηπιαγωγός μπορεί να οργανώνει κινητικά παιχνίδια, ενδιάμεσα από τις οργανωμένες δραστηριότητες. Τα παιδιά έχουν έτσι τη δυνατότητα να εκτονώνουν την ενέργεια που διαθέτουν και να μπορούν να είναι πιο συγκεντρωμένα κατά τη διάρκεια των οργανωμένων δραστηριοτήτων. Συνήθως, τα κινητικά παιχνίδια οργανώνονται από τη νηπιαγωγό κατά τη διάρκεια των δραστηριοτήτων της φυσικής αγωγής. Ο χρόνος που θα πρέπει να γίνονται οι δραστηριότητες φυσικής αγωγής είναι συνήθως πριν το φαγητό και μετά από δυο, συνήθως, δραστηριότητες.

Όταν η νηπιαγωγός θέλει να οργανώσει ένα κινητικό παιχνίδι θα πρέπει αρχικά να λαμβάνει υπόψη τις δεξιότητες και τις προτιμήσεις των παιδιών, καθώς και το στόχο που θέτει η ίδια. Προσπαθεί να οργανώνει παιχνίδια όπου να μπορούν να συμμετέχουν όλα τα παιδιά

Όταν παρουσιάζει στα παιδιά ένα καινούργιο παιχνίδι οφείλει, καταρχήν, να εξηγήσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο το περιεχόμενο και τους κανόνες του παιχνιδιού. Ταυτόχρονα θα πρέπει να δίνει την ελευθερία στα παιδιά να διανέμουν τους ρόλους. Η επέμβαση της νηπιαγωγού θα γίνει μόνο για να μην αναλαμβάνουν τα ίδια παιδιά ίδιους ρόλους. Για παράδειγμα, όλα τα παιδιά θα πρέπει να δοκιμάσουν το ρόλο του αρχηγού. Επίσης μπορεί να μάθει στα παιδιά ένα λάχισμα ώστε τα παιδιά να μπορούν μόνα τους να διανέμουν τους ρόλους. Η νηπιαγωγός πρέπει να παρακολουθεί την εξέλιξη του παιχνιδιού, να επιβραβεύει τα παιδιά που είναι λιγότερο θαρραλέα και να υπενθυμίζει τους κανόνες. Επίσης να τους μάθει πως μετά από ένα κινητικό παιχνίδι ακολουθεί η χαλάρωση, ώστε να είναι σε θέση να παρακολουθήσουν τις επόμενες δραστηριότητες

Συνοψίζοντας, ο ρόλος της νηπιαγωγού την ώρα του παιχνιδιού δεν περιορίζεται μόνο στην επίβλεψη του παιχνιδιού των παιδιών, ώστε να εξασφαλίζει τη σωματική ακεραιότητα των παιδιών, αλλά « αξιοποιεί και να οργανώνει τον εξωτερικό χώρο, σχεδιάζει δραστηριότητες, προσφέρει κατάλληλο υλικό, διαχειρίζεται το χρόνο ώστε να συνδυάζεται το αυτόνομο παιχνίδι των παιδιών με το παιχνίδι που σχεδιάζει και διευκολύνει την ανάπτυξη του παιχνιδιού παρεμβαίνοντας διακριτικά» (Οδηγός Νηπιαγωγού, 2006: 27).

Δεν πρέπει να ξεχνάμε πως οι προτάσεις των παιδιών για παραλλαγές των κινητικών παιχνιδιών είναι δεκτές και θα πρέπει να υποστηρίζονται.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- 1.Τσιαντζή- Σμαράγδα Μαρία, *Αγωγή της προσχολικής Ηλικίας*, ‘Παιδαγωγική σειρά’, Εκδόσεις GUTENBERG, Αθήνα 1996
- 2.Οδηγός Νηπιαγωγού, *Εκπαιδευτικοί σχεδιασμοί, δημιουργικά περιβάλλοντα μάθησης*, Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων, Αθήνα 2006
- 3.Μποτσογλου Καφενια, *Η παιδαγωγική ποιότητα των υπαίθριων χώρων, στο* Αυγητίδου Σ. (επιμ.), *Το παιχνίδι ερευνητικές και διδακτικές προσεγγίσεις*, Εκδόσεις Τυπωθήτω, Αθήνα 2001

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

1.1 ΟΙ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Αρχική μας υπόθεση ήταν ότι ο χώρος, όπου διαδραματίζεται το παιχνίδι, μπορεί να επηρεάσει το παιχνίδι των παιδιών. Πιο συγκεκριμένα, ο τρόπος που είναι σχεδιασμένη η αυλή και ο τρόπος που είναι οργανωμένες οι γωνιές μπορούν να επηρεάσουν το συμβολικό και κινητικό παιχνίδι των παιδιών. Επίσης, υποθέτουμε, ότι η τυχόν παρέμβαση ή συμμετοχή της νηπιαγωγού μπορεί να επηρεάσει το παιχνίδι.

Οι υποθέσεις μας, λοιπόν, είναι οι εξής:

1. Ο χώρος μπορεί να επηρεάσει το παιχνίδι των παιδιών, είτε θετικά είτε αρνητικά,
2. Η παρέμβαση της νηπιαγωγού μπορεί να επηρεάσει, θετικά ή αρνητικά το παιχνίδι των παιδιών,
3. Η συμμετοχή της νηπιαγωγού μπορεί να επηρεάσει, θετικά ή αρνητικά το παιχνίδι των παιδιών.

1.2 Η ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε ήταν η παρατήρηση. Η έρευνα αποτελείται από τα εξής στάδια: τη συλλογή δεδομένων, την ταξινόμηση των δεδομένων, την επεξεργασία των δεδομένων και την εξαγωγή συμπερασμάτων.

1. Συλλογή δεδομένων: Έγινε με την παρατήρηση, των χώρων του παιχνιδιού των παιδιών και των παιχνιδιών που πραγματοποιούνταν, και την καταγραφή των παρατηρήσεων.

2. Ταξινόμηση και επεξεργασία δεδομένων: Οι παρατηρήσεις ταξινομήθηκαν σε κατηγορίες και εντοπίστηκαν αυτές που αφορούσαν, πραγματικά, την έρευνα.

3. Συμπεράσματα: Με βάση την ταξινόμηση και την επεξεργασία των δεδομένων προέκυψαν τα συμπεράσματα της έρευνας.

Κατά τη διάρκεια της έρευνας χρησιμοποιήθηκε ένας οδηγός παρατήρησης, ο οποίος συγκεντρώνει τα χαρακτηριστικά εκείνα που θέλαμε να παρατηρήσουμε.

Ο οδηγός περιλαμβάνει τα εξής μέρη: 1^ο) την παρατήρηση της αυλής και την παρατήρηση της συμπεριφοράς της νηπιαγωγού, στη διάρκεια του παιχνιδιού και 2^ο) την παρατήρηση των γωνιών και την παρατήρηση της συμπεριφοράς της νηπιαγωγού στη διάρκεια του παιχνιδιού.

Στον οδηγό παρατήρησης χρησιμοποιήθηκαν οι όροι: «κατάλληλη» ή «μη-κατάλληλη» για την αυλή και «οργανωμένες» ή «μη-οργανωμένες» για τις γωνιές. Με τον όρο «κατάλληλη αυλή» εννοούμε την αυλή που είναι κατάλληλη για παιχνίδι και είναι ασφαλής, που περιλαμβάνει δέντρα, πολλά παιχνίδια και είναι ‘στρωμένη’ όχι μόνο με τσιμέντο αλλά και με γρασίδι. Μια αυλή μπορεί να είναι κατάλληλη χωρίς να συγκεντρώνει απαραίτητα όλα τα χαρακτηριστικά. Με τον όρο «μη-κατάλληλη αυλή» εννοούμε την αυλή που δεν συγκεντρώνει κάποια χαρακτηριστικά και δεν είναι κατάλληλη για παιχνίδι.

Με τον όρο «οργανωμένες γωνιές» εννοούμε τις γωνιές που είναι κατάλληλες για το παιχνίδι των παιδιών και είναι γωνιές με πολλά υλικά, σε καλή κατάσταση, ευδιάκριτες και ελκυστικές. Δηλαδή, η κάθε γωνιά διακρίνεται από τις άλλες και είναι οργανωμένες ώστε να προσελκύουν τα παιδιά.

Η παρέμβαση έχει διαφορετική μορφή σε κάθε περίπτωση. Μπορεί να είναι με προτροπή ή με προσταγή. Με προτροπή η νηπιαγωγός δίνει ερεθίσματα στα παιδιά και σκοπός της είναι να παίξουν τα παιδιά. Με προσταγή η νηπιαγωγός θέλει να επιβάλει στα παιδιά να παίξουν για να διατηρηθεί η ησυχία μέσα στην τάξη. Η παρέμβαση της νηπιαγωγού περιλαμβάνει τις εξής κατηγορίες: α) αν αφήνει ελεύθερα τα παιδιά, β) αν τα παροτρύνει, γ) αν δίνει ερεθίσματα, δ) αν τα καθοδηγεί, π.χ. η νηπιαγωγός χωρίζει τα παιδιά σε ομάδες ή τους λέει σε ποια γωνιά πρέπει να πάνε. Τέλος, η νηπιαγωγός μπορεί να αδιαφορεί για το παιχνίδι των παιδιών ή να το παρακολουθεί από μακριά.

Επίσης, η παρέμβαση της νηπιαγωγού διαφοροποιείται από τη συμμετοχή. Λέγοντας συμμετοχή της νηπιαγωγού εννοούμε να αναλαμβάνει έναν ρόλο μέσα στο παιχνίδι των παιδιών, όχι απλώς να παρατηρεί. Παίζει μαζί με τα παιδιά και δεν ανήκει σε κάποια από τις παραπάνω κατηγορίες.

1.3 ΤΟ ΔΕΙΓΜΑ ΚΑΙ Ο ΧΡΟΝΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Για την πραγματοποίηση της έρευνας παρατηρήσαμε 20 νηπιαγωγεία στο νομό Λάρισας. Θεωρήσαμε ότι τα 20 νηπιαγωγεία θα μπορούσαν να μας δώσουν κάποια ασφαλή συμπεράσματα ώστε να εξασφαλιστεί η αξιοπιστία της έρευνας. Δεν αντιμετωπίσαμε δυσκολία στο να μας δεχτούνε 20 νηπιαγωγοί στο χώρο του νηπιαγωγείου τους.

Τα νηπιαγωγεία επιλέχθηκαν τυχαία και βρίσκονται στο κέντρο της πόλης, σε συνοικίες και σε κοινότητες λίγο έξω από την πόλη.

Οι επισκέψεις στα νηπιαγωγεία έγιναν είτε την ώρα του διαλείμματος και την ώρα των ελεύθερων δραστηριοτήτων. Σκοπός μας ήταν να παρατηρήσουμε τα παιδιά κατά τη διάρκεια των ελευθέρων δραστηριοτήτων. Ο χρόνος παραμονής σε ένα νηπιαγωγείο κυμαινόταν στα 20 λεπτά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ
ΕΡΕΥΝΑ

2.1 ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ

1^ο Νηπιαγωγείο

Αυλή: Η αυλή ήταν μεγάλη και περιείχε διάφορα παιχνίδια για τα παιδιά, όπως κούνιες, τσουλήθρα κ.ά. Ήταν σε καλή κατάσταση και ασφαλής για το παιχνίδι των παιδιών. Τα παιδιά βγαίνοντας στην αυλή άρχισαν το παιχνίδι σε ολόκληρη την αυλή. Κάποια παιδιά πήγαιναν στην αμμοδόχο, άλλα στην παιδική χαρά και άλλα στα δέντρα. Μια ομάδα κοριτσιών έβγαζε μέσα από την αίθουσα κάποια από τα παιχνίδια τους και άλλαζαν το σκηνικό. Για παράδειγμα, έβγαλαν έξω κάποια αντικείμενα από το κουκλόσπιτο, τα τοποθέτησαν στο κιόσκι και είπαν πως πήγαν στο εξοχικό της Αγγελικής. Η νηπιαγωγός δεν έδινε σημασία στο παιχνίδι των παιδιών και καθόταν σε ένα παγκάκι.

Γωνιές: Η ώρα που παρατήρησα τα παιδιά ήταν κατά τη διάρκεια των ελεύθερων δραστηριοτήτων. Οι γωνιές ήταν μεσαίου μεγέθους αλλά ευδιάκριτες, επειδή υπήρχαν ταμπέλες, και ελκυστικές. Περιλάμβαναν πολλά υλικά και έτσι τα παιδιά μπορούσαν να πραγματοποιήσουν ένα δημιουργικό παιχνίδι. Παρόλο που ο αριθμός των παιδιών ήταν μεγάλος, λόγω της ποικιλίας των υλικών δεν παρατήρησα να δημιουργείται κάποιο πρόβλημα στο παιχνίδι. Δεν υπήρχε ιδιαίτερη προτίμηση σε κάποια γωνιά, αντιθέτως τα παιδιά πήγαιναν σε όλες τις γωνιές. Η νηπιαγωγός κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού παρότρυνε τα παιδιά να χρησιμοποιούν τις γωνιές και να παίζουν όλοι μαζί. Τους πρότεινε παιχνίδια που θα μπορούσαν να παίξουν.

2^ο Νηπιαγωγείο

Αυλή: Η αυλή ήταν πολύ μεγάλη και ασφαλής. Περιλάμβανε σχεδόν τα πάντα, όπως κούνιες, τσουλήθρες, δέντρα, κ.ά. Ήταν τετράγωνη, ‘στρωμένη’ με τσιμέντο και γρασίδι και σε άριστη κατάσταση. Όπως και στο προηγούμενο νηπιαγωγείο, τα παιδιά χρησιμοποιούσαν ολόκληρη την αυλή, χωρίς την παρέμβαση νηπιαγωγού της νηπιαγωγού. Τα παιχνίδια τους ήταν κυρίως κινητικά, τα οποία πραγματοποιούνταν κυρίως στην παιδική χαρά της αυλής. Κάποια παιδιά που έπαιζαν στην αμμοδόχο επιδίδονταν κυρίως σε συμβολικό παιχνίδι (π.χ. φτιάχνουμε το σπίτι μας από άμμο, στην παραλία ενός νησιού....). Η νηπιαγωγός αδιαφορούσε για το παιχνίδι των παιδιών.

Γωνιές: Οι γωνιές ήταν μικρές αλλά πολύ καλά οργανωμένες, με πολλά υλικά, για παράδειγμα στη γωνιά της μουσικής υπήρχαν πολλά μουσικά όργανα και σε ικανοποιητικό βαθμό. Επίσης, ήταν αρκετά ελκυστικές, λόγω των υλικών που ήταν σε πολύ καλή κατάσταση. Τα παιδιά χρησιμοποιούσαν τις γωνιές και επιδίδονταν σε συμβολικό παιχνίδι στη γωνιά του μπακάλικου και του κουκλόσπιτου. Στη γωνιά του κουκλόσπιτου υπήρχαν 6 κορίτσια αλλά χάρη στα πολλά υλικά έπαιζαν αρμονικά. Παιδιά υπήρχαν και στις υπόλοιπες γωνιές. Η νηπιαγωγός δεν παρέμβαινε στο παιχνίδι των παιδιών, αδιαφορούσε, τα άφηγε ελεύθερα και δεν τους πρότεινε να παίξουν κάτι.

3^ο Νηπιαγωγείο

Αυλή: Η αυλή δεν ήταν σε καθόλου καλή κατάσταση και δεν ήταν ασφαλής. Σε κάποια σημεία η αυλή ήταν επικίνδυνη για τα παιδιά καθώς περιείχε σίδερα και κομμάτια από ξύλα. Περιλάμβανε μόνο αμμοδόχο, βρύσες και ένα κιόσκι πάνω από την αμμοδόχο. Επιπλέον, η αυλή ήταν περιμετρική και τα παιδιά καθόταν, πολύ συχνά, στο πίσω μέρος της αυλής. Τα παιδιά δεν έπαιζαν στην αυλή, κάποια καθόταν στην αμμοδόχο χωρίς να κάνουν κάτι συγκεκριμένο, ενώ τα υπόλοιπα παιδιά απλά περπατούσαν γύρω-γύρω από την αυλή. Τέλος, 2 παιδιά έμπαιναν μέσα στην αίθουσα του νηπιαγωγείου. Η νηπιαγωγός σε όλη τη διάρκεια του διαλείμματος δεν ασχολήθηκε καθόλου με τα παιδιά και καθόταν σε ένα παγκάκι μαζί με μια άλλη νηπιαγωγό. Ακόμα και όταν κάποια παιδιά βρίσκονταν στο πίσω μέρος, όπου ήταν και το πιο επικίνδυνο, η νηπιαγωγός δεν πήγε για να δει τι κάνουν τα παιδιά και να τους προτείνει κάτι πιο δημιουργικό.

Γωνιές: Οι γωνιές ήταν σε παρόμοια κατάσταση με την αυλή, δηλαδή δεν ήταν σε καλή κατάσταση. Δεν περιλάμβαναν υλικά, σχεδόν καθόλου, για παράδειγμα το κουκλόσπιτο διέθετε μόνο δυο κούκλες και λίγες καρέκλες. Η μια ήταν δίπλα στην άλλη και κάποιες δεν ήταν καθόλου ευδιάκριτες, δεν ξεχώριζαν μεταξύ τους. Ο χώρος του νηπιαγωγείου δεν ήταν τόσο μικρός, ώστε να περιορίζονται τόσο οι γωνιές. Η νηπιαγωγός παρότρυνε τα παιδιά να παίζουν και να πηγαίνουν στις γωνιές. Ο τρόπος παρότρυνσης ήταν τέτοιος που 'ανάγκαζε' τα παιδιά να πάνε στις γωνιές. Η νηπιαγωγός ήθελε να κάθονται ήσυχα. Το παιχνίδι τους όμως κρατούσε ελάχιστα και δεν ήταν καθόλου δημιουργικό, δεν περιλάμβανε φαντασία. Τα παιδιά κάθονταν στις γωνιές και έπαιζαν, κυρίως ατομικά, με όποια αντικείμενα είχαν οι γωνιές. Κυρίως θέλανε να πηγαίνουν στη γωνιά του βαλαέτου. Όταν πήγαιναν πολλά παιδιά, στη συγκεκριμένη γωνιά, η νηπιαγωγός τους έλεγε να καθίσουν να ζωγραφίζουν και να μην φωνάζουν.

4^ο Νηπιαγωγείο

Αυλή: Η αυλή δεν ήταν κατάλληλη, δεν περιλάμβαναν πολλά πράγματα για τα παιδιά και δεν υπήρχαν ερεθίσματα. Για παράδειγμα, διέθετε μόνο πεζούλια, δέντρα, αμμοδόχο και βρύσες. Ήταν μια μικρή αυλή, με χαλίκια και τσιμέντο. Τα παιδιά όμως έπαιζαν στην αυλή μετά από την παρέμβαση νηπιαγωγού της νηπιαγωγού. Πιο συγκεκριμένα, τα παιδιά βγαίνοντας στην αυλή καθόταν κάτω από τα δέντρα, χωρίς να κάνουν κάτι συγκεκριμένο. Η νηπιαγωγός πρότεινε στα παιδιά να πάρουν μπάλες και στεφάνια και να παίζουν. Η ίδια τους είχε μάθει κάποια παιχνίδια για να παίζουν στην αυλή. Τα παιδιά πήραν μπάλες και στεφάνια και άρχισαν να παίζουν. Η νηπιαγωγός σε όλη τη διάρκεια του παιχνιδιού έπαιζε με τα παιδιά, συμμετείχε στο παιχνίδι τους.

Γωνιές: Ο χώρος του νηπιαγωγείου ήταν μικρός και έτσι οι γωνιές ήταν μεσαίου μεγέθους αλλά ήταν ευδιάκριτες, δηλαδή τα παιδιά μπορούσαν να ξεχωρίσουν τις γωνιές μεταξύ τους. Δεν περιλάμβαναν πολλά υλικά αλλά μόνο τα απαραίτητα, για παράδειγμα η γωνιά του οικοδομικού υλικού διέθετε ένα κουτί τουβλάκια. Η νηπιαγωγός παρότρυνε τα παιδιά να παίζουν, με προτρεπτικό τρόπο. Είχε ορίσει πόσα παιδιά θα πηγαίνουν σε κάθε γωνιά. Τα παιδιά πήγαιναν στις γωνιές αλλά δεν έδειχναν ενδιαφέρον για τις γωνιές. Έχαναν γρήγορα το ενδιαφέρον τους και εγκατέλειπαν το παιχνίδι.

5^ο Νηπιαγωγείο

Αυλή: Και σε αυτό το νηπιαγωγείο η αυλή δεν ήταν κατάλληλη, περιλαμβάνοντας μόνο αμμοδόχο και βρύσες. Η κατάσταση της ήταν μέτρια, δηλαδή δεν ήταν πολύ περιποιημένη και ήταν ‘στρωμένη’ με τσιμέντο. Και εδώ τα παιδιά δεν είχαν πολλές επιλογές για να παίξουν αλλά η νηπιαγωγός οργάνωνε παιχνίδια στην αυλή. Με αυτόν τον τρόπο τα παιδιά δεν κάθονταν αλλά συμμετείχαν σε οργανωμένα παιχνίδια. Η νηπιαγωγός χρησιμοποιούσε κάθε υλικό που διέθετε το νηπιαγωγείο, και μπορούσε να χρησιμοποιηθεί, και μαζί με τα παιδιά οργάνωναν παιχνίδια. Έτσι, έπαιζαν μουσικές καρέκλες ή ‘δέντρα και πουλιά’, παιχνίδια που μπορούσαν να πραγματοποιηθούν στην αυλή. Η νηπιαγωγός έπαιζε μαζί τους μουσικές καρέκλες ή στο παιχνίδι ‘δέντρα και πουλιά’ έκανε ή το πουλί ή το δέντρο.

Γωνιές: Αντίθετα με την αυλή, ο εσωτερικός χώρος του νηπιαγωγείου ήταν πολύ καλά οργανωμένος. Οι γωνιές περιλάμβαναν πολλά υλικά, όχι μόνο τα συνηθισμένα, όπως στη γωνιά καβαλέτου υπήρχαν πολλά υλικά για να ζωγραφίσουν (τέμπερες, νερομπογιές), πινέλα, και χρωματιστά χαρτιά. Επίσης, ήταν ευδιάκριτες λόγω των ταμπελών που υπήρχαν πάνω από κάθε γωνιά. Σε κάθε γωνιά πήγαινε συγκεκριμένος αριθμός παιδιών κάτι που είχε συμφωνήσει η νηπιαγωγός με τα παιδιά. Οι γωνιές άλλαζαν κατά τη διάρκεια της χρονιάς ή εμπλουτίζονταν ανάλογα με τις επιθυμίες των παιδιών. Για παράδειγμα, η γωνιά του κομμωτηρίου εμπλουτιζόταν με υλικά που έφερναν τα παιδιά από το σπίτι τους. Τα παιδιά έπαιζαν στις γωνιές και φαινόταν να το διασκεδάζουν. Δεν έδειχνα να βαριούνται και έπαιζαν για αρκετή ώρα σε κάθε. Τα παιχνίδια τους ήταν από το πιο γνωστά, όπως για παράδειγμα «οι φίλες», μέχρι και παιχνίδια με το οικοδομικό υλικό, όπως για παράδειγμα «οι πύργοι». Η νηπιαγωγός άφηνε ελεύθερα τα παιδιά αλλά τα καθοδηγούσε λέγοντας τους σε ποιες γωνιές να πηγαίνουν.

6^ο Νηπιαγωγείο

Αυλή: Η αυλή ήταν μεγάλη, τετράγωνη και σε άριστη κατάσταση. Ήταν ‘στρωμένη’ με τσιμέντο και γρασίδι και εξασφάλιζε την ασφάλεια των παιδιών. Περιλάμβανε δέντρα, κούνιες, τσουλήθρα κ.ά. Τα παιδιά έπαιζαν στην αυλή και τρέχανε, πηγαίνοντας σε κάθε γωνιά της αυλής. Έπαιζαν διάφορα παιχνίδια σε ομάδες και άλλαζαν σε τακτά χρονικά διαστήματα, ομάδες και παιχνίδι. Για παράδειγμα, έπαιζαν σε ομάδες στο γύρω-γύρω όλοι ή στην αμμοδόχο. Τα παιχνίδια τους πραγματοποιούνταν με άνεση παρόλο που ήταν πολλά παιδιά (21) γιατί ήταν μια μεγάλη αυλή. Η νηπιαγωγός δεν είχε καμιά συμμετοχή ή παρέμβαση νηπιαγωγού στη διάρκεια του παιχνιδιού. Άφηνε ελεύθερα τα παιδιά, χωρίς να τα παροτρύνει ή να τα καθοδηγεί. Απλά τους φώναζε, με έντονο ύφος, όταν μαζευόταν πολλά μαζί σε ένα σημείο και τους έλεγε να πάνε οι μισοί σε άλλο σημείο.

Γωνιές: Υπήρχαν λίγες γωνιές (4), χωρίς υλικά. Για παράδειγμα, η γωνιά του παιδαγωγικού υλικού διέθετε δυο παζλ, όχι σε καλή κατάσταση. Επίσης, δεν ήταν τόσο ευδιάκριτες καθώς δεν υπήρχαν υλικά στις γωνιές και ήταν πολύ μικρές. Τα παιδιά δεν έπαιζαν καθόλου και τα περισσότερα καθόταν στα τραπεζάκια και ζωγράφιζαν. Όσα δεν ζωγράφιζαν απλά καθόταν σε μια γωνιά (π.χ. βιβλιοθήκης) χωρίς να «χρησιμοποιούν» τη γωνιά (π.χ. δεν έπαιρνε ένα παραμύθι). Πολλά παιδιά ανυπομονούσαν να βγούνε στην αυλή, αλλά η νηπιαγωγός τους έλεγε πως δεν ήρθε η ώρα. Η νηπιαγωγός ενδιαφερόταν κυρίως να υπάρχει ησυχία για αυτό τους έδινε από ένα χαρτί για να ζωγραφίζουν. Δεν τα παρότρυνε καθόλου να παίξουν και δεν τους πρότεινε κάποιο παιχνίδι.

7^ο Νηπιαγωγείο

Αυλή: Η αυλή ήταν κατάλληλη, δηλαδή διέθετε κούνιες, δέντρα, αμμοδόχο κ.ά. Ήταν μεσαίου μεγέθους ‘στρωμένη’ με τσιμέντο. Τα παιδιά και σε αυτό το νηπιαγωγείο, όπως και σε προηγούμενα, τα παιδιά έπαιζαν διάφορα κινητικά παιχνίδια, κυρίως σε ομάδες. Τα παιδιά χρησιμοποιούσαν ολόκληρη την αυλή και πραγματοποιούσαν πολλά παιχνίδια. Η νηπιαγωγός δεν παρέμβαινε στο παιχνίδι των παιδιών αλλά τα παρακολουθούσε από μακριά. Τα άφηνε ελεύθερα να παίζουν ό,τι θέλουν και όπως θέλουν.

Γωνιές: Οι γωνιές ήταν μικρές αλλά πολύ καλά οργανωμένες. Είχαν πολλά υλικά, για παράδειγμα η γωνιά του κουκλόσπιτου διέθετε κούκλες, πιατάκια, ηλεκτρική κουζίνα, κ.ά. Ήταν ευδιάκριτες και ελκυστικές, δηλαδή τα παιδιά ξεχώριζαν τις γωνιές και ήταν πολύ περιποιημένες και καθαρές. Η νηπιαγωγός διαμόρφωνε τις γωνιές σε συνεργασία με τα παιδιά και δεν παρέμβαινε στο παιχνίδι τους. Τα παιδιά έπαιζαν στις γωνιές, ομαδικά και ατομικά, όπως στη γωνιά της μουσικής έπαιζαν τους μουσικούς. Δεν υπήρχε ιδιαίτερη προτίμηση σε κάποιες γωνιές και δεν υπήρχε διαχωρισμός αγοριών- κοριτσιών. Για παράδειγμα, στη γωνιά της μεταμφίεσης πήγαιναν και αγόρια και κορίτσια. Η νηπιαγωγός παρακολουθούσε το παιχνίδι των παιδιών και δεν τα καθοδηγούσε, τα άφηνε ελεύθερα.

8^ο Νηπιαγωγείο

Αυλή: Η αυλή δεν ήταν πολύ μεγάλη, σε τριγωνικό σχήμα και είχε αμμοδόχο και παιδική χαρά. Ήταν ‘στρωμένη’ με γρασίδι και τσιμέντο. Τα παιδιά έπαιζαν κυρίως στο γρασίδι, το αμφιθέατρο και στην παιδική χαρά και όχι τόσο την αμμοδόχο. Τα παιχνίδια τους ήταν, ομαδικά στο γρασίδι (π.χ. κάνανε πικ-νικ) και ατομικά στην παιδική χαρά (το καθένα έπαιζε μόνο του στα παιχνίδια που υπήρχαν στην παιδική χαρά). Η νηπιαγωγός δεν παρέμβαινε στο παιχνίδι τους αλλά τους τα άφηνε ελεύθερα. Κάποιες στιγμές έκανε προτάσεις για κάποια παιχνίδια που θα μπορούσαν να παίξουν στην παιδική χαρά. Τους είπε, με προστακτικό τόνο, να χρησιμοποιούν, για παράδειγμα το ‘γύρω-γύρω όλοι’. Για πολύ λίγο τους μιλούσε και στη συνέχεια καθόταν στο αμφιθέατρο.

Γωνιές: Οι γωνιές δεν ήταν καθόλου ελκυστικές, κυρίως λόγω της έλλειψης υλικών. Για παράδειγμα, η γωνιά της μουσικής είχε όχι μόνο τρία είδη μουσικών οργάνων αλλά και πολύ μικρό αριθμό μουσικών οργάνων. Δηλαδή, υπήρχαν ένα ταμπουρίνο, ένα ζευγάρι κουδουνάκια και ένα τύμπανο. Τα παιδιά δεν πήγαιναν στις γωνιές παρά μόνο στη γωνιά του καβαλέτου για να ζωγραφίσουν. Αλλά και στη γωνιά του καβαλέτου υπήρχε μόνο ένα χαρτί και έτσι ζωγράφιζε για πολύ ώρα ένα παιδί. Η νηπιαγωγός δεν άφηνε ελεύθερα τα παιδιά να παίξουν και φώναζε να κάνουν ησυχία. Επίσης, καθοδηγούσε τα παιδιά λέγοντας τους σε ποιες γωνιές να πηγαίνουν. Για παράδειγμα, έλεγε στα κορίτσια να πηγαίνουν στη γωνιά του παιδαγωγικού υλικού και τα αγόρια στη γωνιά του οικοδομικού υλικού. Τα παιχνίδια τους ήταν περιορισμένα και για πολύ λίγο, δηλαδή δεν έπαιζαν κάτι συγκεκριμένο. Δεν έβρισκαν κάτι ενδιαφέρον στις γωνιές και μετά από λίγη ώρα έφευγαν από τη γωνιά που καθόταν, αφού τα υλικά των γωνιών ήταν λίγα και σε μέτρια τα κατάσταση. Τα παιδιά δεν είχαν πολλά αντικείμενα ώστε να τα χρησιμοποιούν στα παιχνίδια τους.

9^ο Νηπιαγωγείο

Αυλή: Η αυλή δεν ήταν κατάλληλη για το παιχνίδι των παιδιών και περιλάμβανε μόνο δέντρα και αμμοδόχο. Δεν ήταν πολύ περιποιημένη και ασφαλής. Τα παιδιά δεν επιθυμούσαν, όπως σε άλλα νηπιαγωγεία, να βγούνε στην αυλή, προτιμούσαν να κάθονται μέσα στην τάξη. Δεν είχαν πρόβλημα να κάθονται μέσα και να παίζουν εκεί. Όταν έβγαιναν έξω πήγαιναν όλα στην αμμοδόχο, μιας και δεν υπήρχε κάτι άλλο για να πάνε να παίξουν. Έτσι, τα παιδιά συνωστίζονταν σε ένα μέρος και έτσι δεν έπαιζαν. Η νηπιαγωγός αδιαφορούσε και άφηνε να παιδιά να παραμένουν όλα μαζί στην αμμοδόχο. Δεν τους έκανε προτάσεις και δεν έδινε ερεθίσματα.

Γωνιές: Οι γωνιές διέθεταν υλικά, όπως για παράδειγμα η γωνιά οικοδομικού και παιδαγωγικού υλικού, αλλά τα υλικά ήταν σε κακή κατάσταση. Επιπλέον ήταν πολύ μικρές και όχι τόσο ευδιάκριτες, δηλαδή δεν ήταν ξεκάθαρο που είναι κάθε γωνιά. Για παράδειγμα, τα λίγα παζλ δεν βρίσκονταν μόνο στη γωνιά του παιδαγωγικού υλικού αλλά και σε άλλα σημεία της αίθουσας. Τα παιδιά δεν έπαιζαν στις γωνιές και κυρίως ζωγραφίζανε στη γωνιά του καβαλέτου και στα τραπεζάκια. Η νηπιαγωγός δεν παρότρυνε τα παιδιά να παίζουν, δεν τους πρότεινε παιχνίδια και αδιαφορούσε. Τα παιδιά ήταν ελεύθερα να κινούνται μέσα στην αίθουσα και για αυτό προτιμούσαν να τρέχουν μέσα στην τάξη.

10^ο Νηπιαγωγείο

Αυλή: Η αυλή ήταν από τις πιο οργανωμένες που υπάρχουν στα νηπιαγωγεία που παρατηρήσαμε. Ήταν μια μεγάλη αυλή, με γρασίδι και χώμα, σε άριστη κατάσταση και αρκετά ασφαλής για τα παιδιά. Περιλάμβανε κούνιες, αμφιθέατρο, δέντρα κ.ά. Τα παιδιά απολάμβαναν την αυλή και πραγματοποιούσαν πολλά παιχνίδια, ομαδικά και ατομικά. Για παράδειγμα, στο αμφιθέατρο έπαιζε μια ομάδα παιδιών κάνοντας την οικογένεια που πήγε θέατρο και κάποια άλλα ‘έπαιζαν’ θέατρο. Ο αριθμός των παιδιών ήταν σχετικά μικρός (12 παιδιά) με αποτέλεσμα τα παιχνίδια τους να πραγματοποιούνται πιο άνετα και με μεγαλύτερη ασφάλεια. Η νηπιαγωγός δεν είχε καμία παρέμβαση στο παιχνίδι των παιδιών. Τα παρακολουθούσε από μακριά και φρόντιζε για την ασφάλεια τους.

Γωνιές: Οι γωνιές δεν ήταν, σε αντίθεση με την αυλή, καθόλου καλά οργανωμένες. Δεν περιλάμβαναν πολλά υλικά και κάποιες δεν περιλάμβαναν καθόλου υλικά, όπως η γωνιά του μπακάλικου που δεν είχε τίποτα εκτός από το έπιπλο του μπακάλικου. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τα παιδιά να μην πηγαίνουν στις γωνιές και να προτιμούν να βγαίνουν στην αυλή. Λόγω της έλλειψης υλικών οι γωνιές δεν ήταν πολύ ευδιάκριτες. Η νηπιαγωγός έλεγε στα παιδιά να παίζουν και στις γωνιές, λέγοντάς τους να ζωγραφίσουν ή να φτιάξουν παζλ. Τα παιδιά ήθελαν να βγούνε στην αυλή αλλά η νηπιαγωγός με έντονο ύφος τους έλεγε πως τώρα πρέπει να παίζουν στις γωνιές.

11^ο Νηπιαγωγείο

Αυλή: Η αυλή ήταν τριγωνικού σχήματος και μικρού μεγέθους. Ο αριθμός των παιδιών, σε σχέση με την αυλή, ήταν μεγάλος (20 παιδιά), δηλαδή θα έπρεπε να υπάρχει μεγαλύτερη αυλή για να μπορούν να παίζουν όλα τα παιδιά. Το μόνο που περιλάμβανε ήταν παγκάκια, αμμοδόχο και λίγα δέντρα. Τα παιδιά δεν έπαιζαν στην αυλή, κάποια από αυτά πήγαιναν στην αμμοδόχο και απλώς «ανακάτευαν» το χώμα. Τα υπόλοιπα παιδιά είτε καθόταν στα δέντρα, χωρίς να κάνουν κάτι συγκεκριμένο, είτε κοιτούσαν τα παιδιά που μάλωναν στην αμμοδόχο. Η νηπιαγωγός καθόταν στο παγκάκι και κοιτούσε τα παιδιά, δεν είχε καμία παρέμβαση και δεν πρότεινε στα παιδιά κάποια παιχνίδια.

Γωνιές: Οι γωνιές ήταν μικρές και όχι ιδιαίτερα ευδιάκριτες, δηλαδή δεν διακρινόταν που είναι η κάθε γωνιά. Όσες είχαν υλικά ήταν σε κακή κατάσταση, για παράδειγμα η γωνιά της βιβλιοθήκης περιλάμβανε ελάχιστα παραμύθια σε κακή κατάσταση. Τα περισσότερα παιδιά ζωγράφιζαν, ενώ κάποια άλλα ήταν στη γωνιά του παιδαγωγικού υλικού αλλά δεν έφτιαχναν το παζλ, απλά ανακάτευαν τα κομμάτια. Ένα μόνο κοριτσάκι πήγε για λίγο στη γωνιά της μεταμφίεσης. Η νηπιαγωγός ήταν αδιάφορη και καθόταν σε ένα γραφείο που υπήρχε έξω από την αίθουσα, άφηνε εντελώς ελεύθερα τα παιδιά.

12^ο Νηπιαγωγείο

Αυλή: Η αυλή ήταν μεγάλη και ‘στρωμένη’ με τσιμέντο και γρασίδι. Είχε σχεδόν τα πάντα: παιδική χαρά, δέντρα, αμμοδόχο πεζούλια. Τα παιδιά έπαιζαν σε κάθε σημείο της αυλής, διάφορα παιχνίδια είτε ομαδικά, είτε ατομικά. Για παράδειγμα, τα παιδιά προτιμούσαν να παίζουν μόνα τους στις κούνιες, στην τσουλήθρα και σε μικρές ομάδες στην αμμοδόχο ή στο γύρω-γύρω όλοι (π.χ. το γύρω-γύρω όλοι ήταν ένα λεωφορείο). Ο αριθμός των παιδιών (15) επέτρεπε να χρησιμοποιείται ολόκληρη η αυλή με άνεση και ασφάλεια. Η νηπιαγωγός δεν παρέμβαινε στο παιχνίδι των παιδιών αλλά δεν ήταν αδιάφορη. Άφηνε μεν ελεύθερα τα παιδιά αλλά φρόντιζε για τη σωματική τους ασφάλεια. Όμως, δεν τους έδινε ερεθίσματα και δεν τα καθοδηγούσε.

Γωνιές: Οι γωνιές ήταν ευδιάκριτες αλλά δεν ήταν καθόλου ελκυστικές κυρίως επειδή δεν είχαν υλικά. Για παράδειγμα, η γωνιά του κουκλόσπιτου περιλάμβανε μόνο τρεις κούκλες. Επιπλέον, τα υλικά ήταν σε πολύ κακή κατάσταση και τα παιδιά δεν πρόσεχαν πολύ τα λίγα υλικά που υπήρχαν. Τα παιδιά δεν έπαιζαν στις γωνιές και όταν πήγαιναν «κατέστρεφαν» τα είδη κατεστραμμένα υλικά που υπήρχαν. Τα περισσότερα παιδιά έτρεχαν μέσα στην αίθουσα και κλοτσούσαν ό,τι έβρισκαν μπροστά τους. Η νηπιαγωγός δεν έδινε σημασία στα παιχνίδια των παιδιών και τα άφηνε εντελώς ελεύθερα να κάνουν ό,τι θέλουν μέσα στην τάξη.

13^ο Νηπιαγωγείο

Αυλή: Η αυλή ήταν από τσιμέντο και χόμα, μεσαίου μεγέθους. Ήταν τριγωνικού σχήματος και σε άριστη κατάσταση. Είχε κούνιες, τσουλήθρα, αμφιθέατρο, κ.ά. Τα παιδιά έπαιζαν σε ομάδες διάφορα παιχνίδια, κυρίως κινητικά, όπως έτρεχαν ανάμεσα στα παγκάκια ή έπαιζαν στην τσουλήθρα κ.ά.. Υπήρχαν και κάποια παιδιά που προτιμούσαν συμβολικό παιχνίδι, κυρίως στο αμφιθέατρο και στην αμμοδόχο, όπως ότι πήγαν για καφέ. Όλα τα παιδιά έπαιζαν, δεν υπήρχε κάποιο παιδί που να κάθεται. Η νηπιαγωγός δεν παρέμβαινε στο παιχνίδι των παιδιών. Δεν τα καθοδηγούσε, δεν αδιαφορούσε και παρακολουθούσε τα παιδιά. Τα παιδιά ήταν εντελώς ελεύθερα να χρησιμοποιήσουν την αυλή όπως ήθελαν.

Γωνιές: Οι γωνιές ήταν ελκυστικές, με πολλά υλικά, όπως για παράδειγμα η γωνιά του κουκλόσπιτου περιλάμβανε πολλές κούκλες, ηλεκτρική κουζίνα, τηλέφωνο κ.ά.. Τα παιδιά πήγαιναν στις γωνιές χωρίς να χωρίζονται σε αγόρια και κορίτσια. Τα αγόρια πήγαιναν στη γωνιά της μεταμφίεσης και έπαιζαν μαζί με τα κορίτσια, παιχνίδια όπως ‘μεταμφιέσεις’, δηλαδή ο καθένας έκανε μια μεταμφίεση. Όλες οι γωνιές είχαν παιδιά, χωρίς να είναι κάποιες γωνιές αδιάφορες. Ο αριθμός των παιδιών σε κάθε γωνιά δεν ήταν μεγάλος και έτσι δεν υπήρχε συνωστισμός σε μια γωνιά και σε μια άλλη να μην υπάρχουν παιδιά. Η νηπιαγωγός δεν παρέμβαινε στα παιχνίδια των παιδιών, τα άφηνε ελεύθερα να χρησιμοποιούν τις γωνιές με όποιο τρόπο ήθελαν, χωρίς να τα καθοδηγεί.

14^ο Νηπιαγωγείο

Αυλή: Η αυλή ήταν 'στρωμένη' με τσιμέντο και γρασίδι, ήταν μεσαίου μεγέθους και τετράγωνη. Τα παιδιά έδειχναν ενθουσιασμένα όταν ερχόταν η ώρα να βγούνε στην αυλή. Ιδιαίτερη προτίμηση έδειχναν στο γρασίδι που υπήρχε σε μια γωνιά της αυλής. Και στην υπόλοιπη αυλή, όμως, υπήρχαν παιδιά. Πήγαιναν στην παιδική χαρά, όπου υπήρχαν τραμπάλες, τσουλήθρα κ.ά. και στην αμμοδόχο. Γενικά τα παιδιά έπαιζαν σε ολόκληρη την αυλή. Η νηπιαγωγός αδιαφορούσε για το παιχνίδι των παιδιών και δεν παρέμβαινε καθόλου. Δεν τα καθοδηγούσε και δεν παρατηρούσε το παιχνίδι τους. Τα παιδιά ήταν ελεύθερα να παίζουν σε όποιο σημείο ήθελαν και όποια παιχνίδια επέλεγαν.

Γωνίες: Ο αριθμός των γωνιών ήταν πολύ περιορισμένος, υπήρχαν 4 γωνίες. Ήταν ευδιάκριτες, δηλαδή μπορούσαν τα παιδιά να διακρίνουν που είναι κάθε γωνιά αλλά καθόλου ελκυστικές. Για παράδειγμα, η γωνιά της μουσικής και η γωνιά του παιδαγωγικού υλικού ήταν η μια πάνω από την άλλη και τα παιδιά δεν μπορούσαν να χρησιμοποιούν τη γωνιά της μουσικής. Τα ελάχιστα υλικά που περιλάμβαναν δεν ήταν σε πολύ καλή κατάσταση. Για παράδειγμα, η γωνιά της μουσικής είχε δυο μουσικά όργανα, σε κακή κατάσταση. Τα παιδιά, κυρίως τα αγόρια, πήγαιναν στη γωνιά του οικοδομικού υλικού και έπιανε ο καθένας μια άκρη και μάλωναν για το ποιος θα πάρει να περισσότερα τουβλάκια, μιας και ήταν ένα κουτί με ελάχιστα τουβλάκια. Δεν θέλανε να παίζουνε κάτι συγκεκριμένο. Τα κορίτσια ζωγράφιζαν στα τραπεζάκια που υπήρχαν στην αίθουσα. Πολλές φορές, κάποια παιδιά βγαίνανε στην αυλή ενώ δεν ήταν η ώρα για να βγούνε. Η νηπιαγωγός φρόντιζε να μην μαλώνουν τα αγόρια και να μην βγαίνουν κάποια παιδιά στην αυλή αλλά δεν πρότεινε στα παιδιά κάποια παιχνίδια.

15^ο Νηπιαγωγείο

Αυλή: Η αυλή ήταν μικρή, τριγωνικού σχήματος αλλά πολύ περιποιημένη. Περιλάμβανε τσουλήθρα, τραμπάλες, αμμοδόχο, δέντρα κ.ά.. Η αυλή ήταν ‘στρωμένη’ με χόμα και τσιμέντο και ήταν μια κατάλληλη αυλή. Ο αριθμός των παιδιών ήταν μεγάλος σε σχέση με την αυλή αλλά τα παιδιά έπαιζαν. Χωριζόταν σε ομάδες και πήγαιναν τότε σε ένα σημείο της αυλής και τότε σε ένα άλλο. Κυρίως έτρεχαν γύρω από τα δέντρα, έπαιζαν στην αμμοδόχο κ.ά. Η νηπιαγωγός παρακολουθούσε το παιχνίδι των παιδιών αλλά δεν συμμετείχε και δεν παρέμβαινε. Άφηνε ελεύθερα τα παιδιά να πηγαίνουν σε όποιο σημείο ήθελαν στην αυλή.

Γωνιές: Υπήρχαν ελάχιστες γωνιές και μικρές. Δεν ήταν ευδιάκριτες αλλά στριμωγμένες, αφού ο χώρος του νηπιαγωγείου ήταν πολύ μικρός. Ο αριθμός των υλικών ήταν πολύ περιορισμένος, για αυτό οι γωνιές δεν ήταν καθόλου ελκυστικές. Για παράδειγμα, η γωνιά του μπακάλικου είχε μόνο το έπιπλο για το μπακάλικο και ένα πάκο μακαρόνια. Τα παιδιά δεν πήγαιναν στις γωνιές, παρά μόνο με την παρότρυνση της νηπιαγωγού, που γινόταν κυρίως για να διατηρείται η ησυχία μέσα στην τάξη. Τα όποια παιχνίδια πραγματοποιούσαν τα παιδιά ήταν μικρής διάρκειας και τα παιδιά φαινόταν να μην έχουν κανένα ενδιαφέρον. Κάποια παιδιά είπαν στη νηπιαγωγό πως δεν θέλουν να παίξουν και προτιμούν να ζωγραφίσουν. Η νηπιαγωγός επέμενε να παίξουν στις γωνιές, γιατί όταν ζωγραφίζουν κάνουν φασαρία. Δεν υπήρχε ελευθερία στη μετακίνηση των παιδιών από τη μια γωνιά στην άλλη, μιας και η νηπιαγωγός έλεγε ποιος θα πάει σε κάποια γωνιά και για πόση ώρα.

16° Νηπιαγωγείο

Αυλή: Η αυλή διέθετε παγκάκια, αμμοδόχο και ένα κιόσκι, όχι όμως σε καλή κατάσταση. Ήταν πολύ μικρή και όχι κατάλληλη για το παιχνίδι των παιδιών όχι λόγω του μεγέθους, αλλά λόγω της μέτριας κατάστασης των κατασκευών που υπήρχαν στην αυλή. Δεν ήταν τόσο ασφαλής όσο θα έπρεπε. Βγαίνοντας στην αυλή καθόταν άλλα στην αμμοδόχο και άλλα κάτω από το κιόσκι. Δεν επιδίδονταν σε κανένα παιχνίδι, εκτός από ένα παιδί που ήταν το πιο ζωηρό της τάξης, το οποίο έτρεχε μόνο του στην αυλή. Η νηπιαγωγός έλεγε στα παιδιά να τρέξουν όπως το άλλο παιδί ή να φτιάξουν κάτι στην αμμοδόχο. Προσπαθούσε να τα χωρίσει σε ομάδες και να τα βάλει σε κάποιο σημείο της αυλής, για να παίζουν κάτι. Τα παιδιά δεν έδειχναν να θέλουν να κάνουν κάτι από αυτό που τους πρότεινε η νηπιαγωγός. Πολύ κοντά στην αυλή του νηπιαγωγείου υπήρχε μια παιδική χαρά. Τρία παιδιά ζήτησαν από τη νηπιαγωγό να τους πάει στην παιδική χαρά να παίζουνε.

Γωνιές: Και σε αυτό το νηπιαγωγείο οι γωνιές ήταν λίγες (5), καθόλου ελκυστικές και με λίγα υλικά. Τα υλικά δεν ήταν σε καλή κατάσταση και τα παιδιά δεν είχαν ενδιαφέρον για τα υλικά των γωνιών. Τα παιδιά πετούσαν τα αντικείμενα το ένα στο άλλο, ενώ κάποια άλλα ζωγράφιζαν. Η νηπιαγωγός χώριζε τα παιδιά σε ομάδες και τα έστελνε σε γωνιές. Εκείνα δυσανασχετούσαν και έλεγαν ότι θέλουν να παίζουν όπως πριν. Η νηπιαγωγός τους πρότεινε κάποια παιχνίδια και εκείνα άρχιζαν να παίζουν. Η νηπιαγωγός καθοδηγούσε τα παιδιά και τους έλεγε σε ποιες γωνιές πρέπει να πάνε. Επίσης, τους έλεγε πως θα πρέπει να χρησιμοποιούν τα λίγα υλικά που υπήρχαν. Για παράδειγμα, έλεγε πως τα λίγα προϊόντα που υπήρχαν στη γωνιά του μπακάλικου πρέπει να τα πουλήσουν. Όπως και σε προηγούμενα νηπιαγωγεία, τα παιχνίδια τους δεν είχαν φαντασία, δεν είχαν χρονική διάρκεια και δεν υπήρχαν διάλογοι. Κάποια παιδιά δεν ήθελαν να παίζουν και απλά κάθονταν στην γωνιά που τους είχε βάλει η νηπιαγωγός, μέχρι να έρθει η ώρα του φαγητού ή του διαλείμματος. Η νηπιαγωγός έβαζε τα παιδιά στις γωνιές για να μην τρέχουν και για να μην πετάνε αντικείμενα και όχι για να παίζουν.

17^ο Νηπιαγωγείο

Αυλή: Η αυλή ήταν αρκετά μεγάλη αλλά δεν περιλάμβανε σχεδόν τίποτα. Μόνο παγκάκια αμμοδόχο και λίγα δέντρα. Ήταν ‘στρωμένη’ με τσιμέντο και χαλίκια, σε κακή κατάσταση, με αποτέλεσμα να μην εξασφαλίζει την ασφάλεια των παιδιών. Τα παιδιά δεν επιδίδονταν σε κάποιο παιχνίδι απλά κάποια από αυτά έτρεχαν ενώ άλλα κάθονταν στην αμμοδόχο χωρίς να παίζουν κάτι συγκεκριμένο. Όταν ρώτησα κάποια παιδιά τι παίζουν μου απάντησαν πως δεν παίζουν κάτι απλά κάθονται. Κάποια παιδιά έμπαιναν μέσα στην αίθουσα και καθόταν εκεί, προτιμούσαν να παίζουν μέσα στην αίθουσα. Η νηπιαγωγός ήταν αδιάφορη και δεν παρατηρούσε καθόλου τα παιδιά. Ήταν ελεύθερα είτε να βρίσκονται στην αυλή είτε να πηγαίνουν μέσα στην αίθουσα.

Γωνιές: Υπήρχε μεγάλη ποικιλία γωνιών, αρκετά ευδιάκριτες. Οι γωνιές είχαν μια απόσταση μεταξύ τους και ξεχώριζαν. Τα υλικά που υπήρχαν σε κάθε γωνιά ήταν σε καλή κατάσταση και σε μεγάλη ποικιλία. Για παράδειγμα η γωνιά του μπακάλικου περιλάμβανε ταμειακή μηχανή, νομίσματα, διάφορα προϊόντα κ.ά.. Τα παιδιά έπαιζαν στις γωνιές είτε σε ομάδες, είτε ατομικά. Ήταν όμως χωρισμένες οι ομάδες σε αγόρια- κορίτσια αλλά πήγαιναν σε όλες τις γωνιές. Για παράδειγμα, στη γωνιά του κομμωτηρίου πήγαιναν μόνο κορίτσια. Επίσης, οι γωνιές εμπλουτίζονται με πράγματα που φέρνουν τα παιδιά από το σπίτι, όπως τα προϊόντα του μπακάλικου. Η νηπιαγωγός δεν παρέμβαινε στο παιχνίδι των παιδιών, καθόταν στη γωνιά της βιβλιοθήκης και απλά παρατηρούσε τα παιδιά.

18^ο Νηπιαγωγείο

Αυλή: Η αυλή ήταν αρκετά μεγάλη, με τσιμέντο και γρασίδι. Ήταν τετράγωνη, σε καλή κατάσταση και ασφαλής για τα παιδιά. Είχε παιδική χαρά, δέντρα, αμφιθέατρο. Τα περισσότερα παιδιά πήγαιναν στην παιδική χαρά και έπαιζαν όλα μαζί. Ένας μικρός αριθμός παιδιά πήγαινε στο γρασίδι, όπου υπήρχαν δέντρα και πραγματοποιούσαν κυρίως συμβολικά παιχνίδια (π.χ. κάποια κορίτσια έβγαλαν έξω τις κούκλες τους και είπαν πως πήγαν εκδρομή στο δάσος). Σχεδόν κανένα παιδί δεν πήγαινε στην αμμοδόχο. Η νηπιαγωγός για αρκετή ώρα δεν βρίσκονταν στην αυλή και ως ένα βαθμό αδιαφορούσε για το παιχνίδι των παιδιών. Όταν επέστρεφε στην αυλή δεν παρέμβαινε στο παιχνίδι τους, δεν τους καθοδηγούσε και δεν τους πρότεινε κάποια παιχνίδια.

Γωνιές: Οι γωνιές ήταν αρκετές και ευδιάκριτες αλλά καθόλου ελκυστικές. Δηλαδή, παρόλο που ξεχώριζαν μεταξύ τους και ήταν μεσαίου μεγέθους, δεν είχαν τα κατάλληλα υλικά ώστε να προσελκύουν τα παιδιά. Για παράδειγμα, η γωνιά της μεταμφίεσης είχε μόνο έναν καθρέφτη και η γωνιά του καβαλέτου είχε ένα άσπρο χαρτί. Τα παιδιά δεν ήθελαν να πηγαίνουν στις γωνιές και δεν έπαιζαν. Αντιθέτως, της ζητούσαν να τους αφήσει να βγούνε έξω. Η νηπιαγωγός πρότεινε στα παιδιά να χωριστούν σε ομάδες και να πάνε στις γωνιές. Δεν άφηνε τα παιδιά να αλλάζουν γωνιές όταν ήθελαν, μιας και βαριόταν. Έτσι, τα παιδιά ζητούσαν να βγούνε στην αυλή και πράγματι η νηπιαγωγός τους άφηνε να βγούνε έξω.

19^ο Νηπιαγωγείο

Αυλή: Η αυλή ήταν σε άριστη κατάσταση, τετράγωνη και τα παιδιά έδειχναν να θέλουν πολύ να βγούνε στην αυλή. Ήταν μια μεγάλη αυλή, με τσιμέντο και γρασίδι. Έπαιζαν σε ολόκληρη την αυλή, κυρίως ομαδικά κινητικά παιχνίδια. Όλα τα παιδιά πήγαιναν σε ολόκληρη την αυλή και σε όλα τις γωνιές που υπήρχαν, για παράδειγμα μια ομάδα παιδιών πήγαινε στο γύρω-γύρω όλοι και μετά πήγαινε μια άλλη ομάδα παιδιών. Προτιμούσαν κυρίως να παίζουν στο γρασίδι και την παιδική χαρά. Η νηπιαγωγός δεν παρακολουθούσε το παιχνίδι των παιδιών και δεν παρέμβαινε, αντιθέτως άφηνε τα παιδιά να παίζουν ελεύθερα.

Γωνιές: Οι γωνιές ήταν μικρές και τα παιδιά δεν έπαιζαν. Θέλανε, όπως και σε άλλο νηπιαγωγείο, να βγούνε στην αυλή για να παίζουν ό,τι θέλουν. Τα παιδιά δεν ενδιαφερόταν να παίζουν καθόλου στις γωνιές, γιατί δεν ήταν καθόλου ελκυστικές. Περιλάμβαναν λίγα υλικά και τα ίδια τα παιδιά είπαν πως αυτά τα υλικά τα είχαν χρησιμοποιήσει πολλές φορές, και τα βαρέθηκαν. Για παράδειγμα, τα παζλ της γωνιάς του παιδαγωγικού υλικού τα είχαν φτιάξει πολλές φορές ή τα παραμύθια της βιβλιοθήκης, που ήταν σε κακή κατάσταση τα είχαν 'διαβάσει' πολλές φορές. Η νηπιαγωγός τους έλεγε να βγούνε αν θέλουν στην αυλή, χωρίς να τα παροτρύνει να παίζουν στις γωνιές ή να τους προτείνει κάποια παιχνίδια.

20^ο Νηπιαγωγείο

Αυλή: Η αυλή ήταν μεσαίου μεγέθους και περιλάμβανε παιδική χαρά, δέντρα κ.ά. Ήταν ‘στρωμένη’ με τσιμέντο και γρασίδι, παραλληλόγραμμη και σε καλή κατάσταση. Τα παιδιά επιδίδονταν σε πολλά παιχνίδια, κυρίως ομαδικά, όπως για παράδειγμα έπαιζαν ένα παιχνίδι που τους είχε μάθει η νηπιαγωγός στα δέντρα. Δεν είχαν ιδιαίτερη προτίμηση σε κάποιο χώρο της αυλής, χρησιμοποιούσαν ολόκληρη την αυλή, όλα τα παιδιά. Η νηπιαγωγός δεν παρέμβαινε στο παιχνίδι των παιδιών αλλά δεν αδιαφορούσε. Παρακολουθούσε και φρόντιζε να κάνει παρατηρήσεις που θα εξασφάλιζαν τη σωματική ακεραιότητα των παιδιών. Τους παρότρυνε να χρησιμοποιούν ολόκληρη την αυλή, χωρίς να τους προστάζει.

Γωνιές: Οι γωνιές ήταν πολύ καλά οργανωμένες και ευδιάκριτες, είχαν μια απόσταση ανάμεσα τους και διακρινόταν η κάθε γωνιά από τα υλικά που περιλάμβανε και τις επιγραφές. Προσέλκυαν τα παιδιά, τα οποία ήθελαν να παίζουν στις γωνιές, όχι μόνο λόγω των υλικών αλλά και λόγω της διακόσμησης την οποία επιμελήθηκαν τα ίδια. Όλες οι γωνιές περιλάμβαναν πολλά υλικά, όπως για παράδειγμα η γωνιά του καβαλέτου είχε χρωματιστά χαρτιά, πινέλα, νερομπογιές κ.ά. Η γωνιά του κομμωτηρίου ήταν αποκλειστικά γωνιά για τα κορίτσια και δεν πήγαιναν καθόλου αγόρια. Επίσης, τους προέτρεπε να δημιουργήσουν και μόνα τους όποια γωνιά ήθελαν. Έτσι, τα αγόρια είχαν φτιάξει το δικό τους κομμωτήριο στη γωνιά του οικοδομικού υλικού. Η νηπιαγωγός άφηνε ελεύθερα τα παιδιά να παίζουν όπως θέλουν και να κάνουν όποιες τροποποιήσεις θέλουν (όπως με το κομμωτήριο).

2.2 ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΚΑΙ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Μετά την ολοκλήρωση των δεδομένων έγινε η ταξινόμηση και η επεξεργασία τους. Ανάλογα με τις παρατηρήσεις μας προέκυψαν οι παρακάτω κατηγορίες για το παιχνίδι στην αυλή και για το παιχνίδι στις γωνιές.

Πριν προχωρήσουμε πρέπει να αναφέρουμε τη διαφοροποίηση ανάμεσα στην παρέμβαση και τη συμμετοχή της νηπιαγωγού. Λέγοντας παρέμβαση εννοούμε τις επιπλήξεις που αφορούν την ασφάλεια τους (π.χ. μην πάνε όλοι μαζί στην αμμοδόχο/στη γωνιά του κουκλόσπιτου), την προτροπή της νηπιαγωγού (π.χ. παίξτε στο αμφιθέατρο/ πάτε και στη γωνιά της μουσικής), το να δίνει ερεθίσματα (π.χ. αυτά μπορείτε να τα πουλήσετε), το να επιβάλει στα παιδιά που και τι θα παίξουν (π.χ. τους χωρίζει σε ομάδες). Μπορεί, δηλαδή, να είναι θετική ή αρνητική παρέμβαση.

Σημαντικός, όμως, είναι ο τρόπος και ο λόγος της παρέμβαση. Μπορεί η νηπιαγωγός να προτείνει κάτι αλλά ο τόνος της φωνής της να είναι επιτακτικός και προστακτικός και ο λόγος που να θέλει να παίξουν τα παιδιά να είναι η διατήρηση της δικής της ησυχίας, να μην την ενοχλούν.

Συμμετοχή είναι ο ενεργός ρόλος που αναλαμβάνει η νηπιαγωγός μέσα στο παιχνίδι (π.χ. κάνει το δέντρο στο παιχνίδι 'δέντρα και λαγοί'). Με τη συμμετοχή δεν παρατηρεί απλώς τα παιδιά αλλά γίνεται ένα μαζί τους.

Για το παιχνίδι στην αυλή έχουμε τις εξής κατηγορίες:

- 1) Τα παιδιά παίζουν σε κατάλληλη αυλή και δεν παρεμβαίνει η νηπιαγωγός,
- 2) Τα παιδιά παίζουν σε κατάλληλη αυλή και υπάρχει η παρέμβαση της νηπιαγωγού,
- 2) Τα παιδιά παίζουν σε μη- κατάλληλη αυλή και υπάρχει η συμμετοχή της νηπιαγωγού,
- 3) Τα παιδιά δεν παίζουν σε μη-κατάλληλη αυλή, παρά την παρέμβαση της νηπιαγωγού,
- 4) Τα παιδιά δεν παίζουν σε μη-κατάλληλη αυλή και δεν παρεμβαίνει η νηπιαγωγός.

Για το παιχνίδι στις γωνιές προέκυψαν οι εξής κατηγορίες:

- 1) Τα παιδιά παίζουν σε οργανωμένες γωνιές, μετά την παρέμβαση της νηπιαγωγού,
- 2) Τα παιδιά παίζουν σε οργανωμένες γωνιές και δεν παρεμβαίνει η νηπιαγωγός,
- 3) Τα παιδιά παίζουν σε μη-οργανωμένες γωνιές, μετά την παρέμβαση της νηπιαγωγού,

4) Τα παιδιά δεν παίζουν σε μη-οργανωμένες γωνιές, παρά την παρέμβαση της νηπιαγωγού,

5) Τα παιδιά δεν παίζουν σε μη-οργανωμένες γωνιές και δεν παρεμβαίνει η νηπιαγωγός.

Πιο συγκεκριμένα, προέκυψαν τα εξής αποτελέσματα. Όσον αφορά το παιχνίδι στην αυλή από τα 20 νηπιαγωγεία που παρατηρήσαμε στα 15 τα παιδιά έπαιζαν, ενώ στα άλλα 5 δεν έπαιζαν.

Ειδικότερα, από τα 15 νηπιαγωγεία, όπου τα παιδιά έπαιζαν στα 13 υπήρχε κατάλληλη αυλή και υπήρχε προτροπή ή προσταγή από την πλευρά της νηπιαγωγού. Στα άλλα 2 νηπιαγωγεία δεν υπήρχε κατάλληλη αυλή, υπήρχε όμως παρέμβαση από την πλευρά της νηπιαγωγού.

Από τα 5 νηπιαγωγεία στα οποία τα παιδιά δεν έπαιζαν, στα 4 δεν υπήρχε κατάλληλη αυλή και η νηπιαγωγός δεν έκανε καμία παρέμβαση. Στο 1 νηπιαγωγείο, όπου επίσης δεν υπήρχε κατάλληλη αυλή, η νηπιαγωγός παρενέβη στο παιχνίδι των παιδιών.

Συνολικά δεν υπήρχε κατάλληλη αυλή σε 7 νηπιαγωγεία αλλά μόνο σε τρία έγινε παρέμβαση από τη νηπιαγωγό. Από αυτά στα 2 νηπιαγωγεία τα παιδιά έπαιζαν στην αυλή.

Σε δυο νηπιαγωγεία, όπου η αυλή ήταν «μη-κατάλληλη» υπήρξε η συμμετοχή της νηπιαγωγού στα παιχνίδια των παιδιών. Τα παιδιά, και στις δυο περιπτώσεις, έπαιζαν.

Όσον αφορά το παιχνίδι στις γωνιές του νηπιαγωγείου είχαμε τα παρακάτω αποτελέσματα. Από τα 20 νηπιαγωγεία που παρατηρήσαμε στα 12 νηπιαγωγεία έπαιζαν στις γωνιές, ενώ στα άλλα 8 δεν έπαιζαν.

Πιο συγκεκριμένα, από τα 12 νηπιαγωγεία, στα οποία έπαιζαν, στα 7 νηπιαγωγεία οι γωνιές ήταν οργανωμένες και έπαιζαν ανεξάρτητα από την παρέμβαση της νηπιαγωγού. Στα άλλα 5 νηπιαγωγεία οι γωνιές ήταν μη-οργανωμένες και υπήρξε παρέμβαση από τη νηπιαγωγό.

Από τα 8 νηπιαγωγεία, στα οποία τα παιδιά δεν έπαιζαν στις γωνιές οι γωνιές ήταν μη-οργανωμένες. Η παρέμβαση από τη νηπιαγωγό υπήρξε μόνο σε 2 νηπιαγωγεία.. Συνολικά υπήρξαν 13 νηπιαγωγεία με μη-οργανωμένες γωνιές. Από αυτά έγινε παρέμβαση της νηπιαγωγού σε 7 νηπιαγωγεία και έπαιζαν τα παιδιά σε 5 νηπιαγωγεία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

3.1 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΣΤΗΝ ΑΥΛΗ

Από την παρατήρηση των αυλών των νηπιαγωγείων και των παιχνιδιών των παιδιών προέκυψαν τέσσερις κατηγορίες, ως προς το παιχνίδι. Πιο συγκεκριμένα, τα παιδιά έπαιζαν σε 15 νηπιαγωγεία και δεν έπαιζαν σε 5 νηπιαγωγεία.

Τα νηπιαγωγεία τα οποία διέθεταν κατάλληλη αυλή και τα παιδιά έπαιζαν ήταν τα εξής: 1°, 2°, 6°, 7°, 8°, 10°, 12°, 13°, 14°, 15°, 18°, 19°, 20°. Σε αυτά τα νηπιαγωγεία δεν υπήρχε παρέμβαση της νηπιαγωγού. Με βάση την ταξινόμηση που έγινε στο προηγούμενο κεφάλαιο έχουμε τα εξής: στην πρώτη κατηγορία -τα παιδιά παίζουν χωρίς την παρέμβαση της νηπιαγωγού- ανήκουν όλα τα νηπιαγωγεία που διέθεταν κατάλληλη αυλή, μιας και σε κανένα δεν υπήρξε η παρέμβαση της νηπιαγωγού.

Ακολουθεί ανάλυση των χώρων της αυλής σε σχέση με το πώς ήταν 'στρωμένες', με το μέγεθος, με το σχήμα, με τον αριθμό των παιδιών και με τις κατασκευές που διέθεταν. Επίσης, γίνεται μια αναφορά στο ρόλο των νηπιαγωγών και στα παιχνίδια που προτιμούν τα παιδιά.

Καταρχήν, λέγοντας 'στρωμένη' εννοούμε τα υλικά από τα οποία αποτελούνταν το έδαφος των αυλών. Έτσι, διαπιστώσαμε ότι επικρατούν τα εξής: τσιμέντο, γρασίδι και χώμα. Βέβαια, υπήρχε συνδυασμός των παραπάνω.

Ειδικότερα, οι αυλές των νηπιαγωγείων ήταν 'στρωμένες' κυρίως με τσιμέντο και γρασίδι (1°, 2°, 6°, 7°, 8°, 12°, 14°, 18°, 19°, 20°), η αυλή του 10^{ου} νηπιαγωγείου ήταν 'στρωμένη' με γρασίδι και χώμα, ενώ με τσιμέντο και χώμα ήταν οι αυλές των εξής νηπιαγωγείων: 13°, 15°.

Παρατηρούμε ότι όλες οι αυλές ήταν 'στρωμένες' με κυρίαρχο υλικό το τσιμέντο. Οι περισσότερες διέθεταν και γρασίδι κάτι που άρεσε πολύ στα παιδιά και το προτιμούσαν. Για παράδειγμα, στο 8° νηπιαγωγείο τα παιδιά έκαναν πικ-νικ. Το χώμα από την άλλη δεν προσέλκυε πολύ τα παιδιά και προτιμούσαν να πηγαίνουν στην αμμοδόχο.

Αναφορικά με το μέγεθος των αυλών διαπιστώθηκε ότι μια κατάλληλη αυλή είναι απαραίτητο να είναι μεγάλου ή μεσαίου μεγέθους. Καμία κατάλληλη αυλή δεν ήταν μικρού μεγέθους και ο λόγος είναι ότι μια μικρή αυλή δεν θα μπορούσε να περιλαμβάνει αυτά που πρέπει να περιλαμβάνει μια κατάλληλη αυλή.

Ειδικότερα, μεγάλου μεγέθους αυλές διέθεταν τα εξής νηπιαγωγεία: 1°, 2°, 6°, 10°, 12°, 15°, 18°, 19°, ενώ μεσαίου μεγέθους αυλή διέθεταν τα εξής νηπιαγωγεία: 7°,

8°, 13°, 14°, 20°. Από τα παραπάνω διαπιστώνουμε ότι οι ήταν μεγάλου μεγέθους (8 στις 13, 61.53%) και οι υπόλοιπες ήταν μεσαίου μεγέθους (5 στις 13, 38.46%). Από αυτό διαπιστώνουμε ότι το μέγεθος της κατάλληλης αυλής είναι κυρίως μεγάλο, για το λόγο που αναφέραμε και παραπάνω. Μια μεγάλη αυλή μπορεί να περιλαμβάνει περισσότερες κατασκευές και να εξασφαλίζει μεγαλύτερη ασφάλεια και άνεση στο παιχνίδι των παιδιών σε σχέση με τη μεσαίου μεγέθους αυλή.

Το σχήμα των αυλών ήταν κυρίως τετράγωνη στα εξής νηπιαγωγεία: 1°, 2°, 6°, 7°, 10°, 12°, 14°, 18°, 19°. Από τις τετράγωνες αυλές οι περισσότερες ήταν μεγάλου μεγέθους. Υπήρχαν τρίγωνες αυλές στα 8°, 13°, 15° και παραλληλόγραμμη στο 20°. Αναφορικά με το μέγεθος και το σχήμα παρατηρήθηκε ότι οι μεγάλες αυλές ήταν τετράγωνου σχήματος και οι μεσαίου μεγέθους αυλές ήταν τριγωνικού σχήματος.

Βέβαια μεγάλη σημασία παίζει ο αριθμός των παιδιών που χρησιμοποιεί μια αυλή, αλλά αυτό δεν αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα στο παιχνίδι των παιδιών, όταν η αυλή είναι κατάλληλη.

Ο αριθμός των παιδιών ήταν από 12 παιδιά έως 21. Τα περισσότερα νηπιαγωγεία αποτελούνταν από 15-16 παιδιά. Σε μεσαίου μεγέθους αυλές ο αριθμός των παιδιών ήταν από 15 έως 20. Σε μεγάλου μεγέθους αυλές ο αριθμός των παιδιών ήταν από 12-21. Τα παιχνίδια τους όμως διέφεραν. Η διαφορά δεν υπήρχε στα παιχνίδια των παιδιών αλλά στην ασφάλεια και την άνεση που υπήρχε κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού.

Για παράδειγμα, στο 10° νηπιαγωγείο όπου υπήρχαν 12 παιδιά χρησιμοποιούνταν ολόκληρη η αυλή με μεγαλύτερη ασφάλεια και άνεση από τα παιδιά. Αντίθετα, στο 6° όπου υπήρχαν 21 παιδιά δημιουργούνταν μεγάλη αναστάτωση και υπήρχε λιγότερη ασφάλεια. Τα παιδιά έτρεχαν και χρησιμοποιούσαν ολόκληρη την αυλή αλλά υπήρχε ο κίνδυνος να χτυπήσουν μεταξύ τους. Μια ενδιάμεση κατάσταση επικρατούσε στα νηπιαγωγεία όπου υπήρχαν 15-16 παιδιά.

Σύμφωνα με τα παραπάνω μια κατάλληλη αυλή είναι μεγάλου ή μεσαίου μεγέθους. Ο αριθμός των παιδιών μπορεί να επηρεάσει, ως ένα βαθμό την ασφάλεια των παιδιών, όταν είναι μεγάλος, π.χ. 21 παιδιά, και η αυλή είναι μεσαίου μεγέθους. Τα παιδιά δεν σταματούν να παίζουν όταν μαζεύονται πολλά μαζί σε ένα μέρος, αλλά συνεχίζουν. Απλά, δεν υπάρχει άνεση και ασφάλεια.

Οι κατασκευές που περιλαμβάνει μια κατάλληλη αυλή είναι μια από τις ουσιαστικότερες διαφορές από την μη-κατάλληλη αυλή. Το μέγεθος της αυλής

μπορεί να επηρεάσει το είδος και τον αριθμό των κατασκευών που υπάρχουν σε μια κατάλληλη αυλή, αλλά θα υπάρχουν κατασκευές. Λέγοντας κατασκευές εννοούμε τις κούνιες, τις τραμπάλες, παιχνίδια αναρρίχησης και όσες κατασκευές υπάρχουν σε μια παιδικά χαρά. Επίσης, το κιόσκι και η αμμοδόχος. Τέλος, μια κατάλληλη αυλή μπορεί να διαθέτει δέντρα, αμφιθέατρο και πεζούλια.

Τα παραπάνω υπήρχαν σε κατάλληλες αυλές αλλά όχι όλα μαζί. Δηλαδή, αμφιθέατρο ή πεζούλια δεν διέθεταν όλες οι αυλές των νηπιαγωγείων. Παρατηρήσαμε, όμως, ότι στα παιδιά αρέσει να παίζουν σε τέτοιους χώρους και τους προτιμούν περισσότερο σε σχέση, για παράδειγμα, με τις κατασκευές της παιδικής χαράς. Στο 1^ο νηπιαγωγείο τα κορίτσια προτιμούσαν να χρησιμοποιούν το κιόσκι ως εξοχικό, μεταφέροντας κάποια υλικά από το κουκλόσπιτο της τάξης.

Τα παιχνίδια των παιδιών σε κατάλληλες αυλές ήταν κυρίως κινητικά. Στα περισσότερα νηπιαγωγεία χρησιμοποιούσαν τις όποιες κατασκευές διέθετε η κάθε αυλή. Προτιμούσαν να τρέχουν από το ένα σημείο της αυλής στο άλλο και να μπορούν έτσι να χρησιμοποιούν ό,τι διέθετε η αυλή. Υπήρχαν όμως και συμβολικά παιχνίδια, όπως στο 10^ο όπου τα παιδιά πήγαν στο αμφιθέατρο και πραγματοποίησαν μια θεατρική παράσταση.

Οι νηπιαγωγοί δεν είχαν καμία παρέμβαση στο παιχνίδι των παιδιών και αρκετές αδιαφορούσαν (1^ο, 2^ο, 14^ο, 18^ο, 19^ο) ή παρακολουθούσαν το παιχνίδι των παιδιών (7^ο, 10^ο, 12^ο, 13^ο, 15^ο, 20^ο). Σε κάποια νηπιαγωγεία, όπως για παράδειγμα στο 6^ο νηπιαγωγείο, η νηπιαγωγός άφηνε μεν ελεύθερα τα παιδιά να παίζουν αλλά τους φώναζε όταν μαζευόταν πολλά παιδιά σε ένα σημείο. Στο 8^ο νηπιαγωγείο υπήρχε η προτροπή της νηπιαγωγού να χρησιμοποιούν και άλλα μέρη της αυλής.

Παρατηρούμε ότι τα παιδιά παίζουν σε κατάλληλες αυλές λόγω του χώρου. Σε κανένα νηπιαγωγείο οι νηπιαγωγοί δεν παρενέβησαν στο παιχνίδι των παιδιών. Τα παιδιά, όμως, έπαιζαν σε ολόκληρη την αυλή είτε σε ομάδες είτε ατομικά. Ο χώρος της αυλής τους θύμιζε, πιθανόν, τις παιδικές χαρές που επισκέπτονται και μπορούσαν να παίζουν για ώρες. Δεν είναι τυχαίο ότι σε νηπιαγωγεία με μη-οργανωμένες γωνιές και με κατάλληλη αυλή (18^ο) τα παιδιά ήθελαν να παίζουν στην αυλή.

Τα νηπιαγωγεία που διέθεταν **μη-κατάλληλη αυλή** ήταν τα εξής: 3^ο, 4^ο, 5^ο, 9^ο, 11^ο, 16^ο, 17^ο. Με βάση την κατηγοριοποίηση που προέκυψε στον προηγούμενο κεφάλαιο έχουμε: στη δεύτερη κατηγορία-τα παιδιά παίζουν σε μη-κατάλληλη αυλή, με τη συμμετοχή της νηπιαγωγού- ανήκουν το 4^ο και το 5^ο νηπιαγωγείο. Στην τρίτη κατηγορία- τα παιδιά δεν παίζουν σε μη-κατάλληλη αυλή παρά την παρέμβαση της

νηπιαγωγού- ανήκει το 16^ο νηπιαγωγείο. Τέλος, τα υπόλοιπα νηπιαγωγεία, 3^ο, 9^ο, 11^ο, 17^ο, ανήκουν στην τέταρτη κατηγορία: τα παιδιά δεν παίζουν σε μη-κατάλληλη αυλή και παράλληλα δεν παρεμβαίνει η νηπιαγωγός.

Συνεπώς, τα παιδιά δεν παίζουν σε μη-κατάλληλη αυλή παρά μόνο με τη συμμετοχή της νηπιαγωγού. Επίσης, στα περισσότερα νηπιαγωγεία οι νηπιαγωγοί δεν παρενέβαιναν και δεν έδιναν ερεθίσματα στα παιδιά. Ακολουθεί ανάλυση των χώρων της αυλής σε σχέση με το πώς ήταν 'στρωμένες', με το μέγεθος, με το σχήμα, με τον αριθμό των παιδιών και το τι διέθεταν. Επίσης, γίνεται αναφορά στο ρόλο των νηπιαγωγών.

Αρχικά θα αναφέρουμε το πώς ήταν 'στρωμένες'. Παρατηρήσαμε ότι ήταν 'στρωμένες' με τσιμέντο, δυο (4^ο και 17^ο) διέθεταν χαλίκια και ένα (5^ο) διέθετε και χώμα. Η κατάσταση των μη-κατάλληλων αυλών χαρακτηρίζεται από μέτρια έως κακή.

Αναφορικά με το μέγεθος των αυλών υπήρξε μια αυλή μεγάλου μεγέθους (17^ο νηπιαγωγείο), δυο αυλές μεσαίου μεγέθους (5^ο και 9^ο νηπιαγωγείο) και τέσσερις αυλές μικρού μεγέθους (3^ο, 4^ο, 11^ο, 16^ο). Παρατηρούμε ότι οι μη-κατάλληλες αυλές είναι κυρίως μικρού μεγέθους. Το μέγεθος είναι ένας σημαντικός παράγοντας που μπορεί να επηρεάσει το παιχνίδι των παιδιών, ανεξάρτητα από τον αριθμό των παιδιών.

Το σχήμα των αυλών ήταν σχεδόν σε όλα τα σχήματα και είχε ως εξής: περιμετρική ήταν η αυλή του 3^{ου} νηπιαγωγείου, τρίγωνη ήταν οι αυλές του 4^{ου} και του 11^{ου} νηπιαγωγείου, τετράγωνη ήταν οι αυλές του 5^{ου} και του 16^{ου} νηπιαγωγείου, κυκλική του 9^{ου} νηπιαγωγείου και τέλος, παραλληλόγραμμη του 17^{ου}. Παρατηρούμε μια ποικιλία σχημάτων στις μη-κατάλληλες αυλές. Συνεπώς, μια αυλή μπορεί να είναι μη-κατάλληλη ανεξάρτητα από το σχήμα.

Ο αριθμός των παιδιών σε αυτά τα νηπιαγωγεία ήταν 13-20, με τα περισσότερα νηπιαγωγεία να διαθέτουν 19-20 παιδιά. Ο αριθμός των παιδιών δεν φάνηκε να επηρεάζει το παιχνίδι τους, μιας και είτε τα παιδιά ήταν λίγα είτε πολλά επέλεξαν να μην παίζουν.

Τα νηπιαγωγεία με μη-κατάλληλη αυλή δεν διέθεταν κατασκευές. Όλα τα νηπιαγωγεία είχαν αμμοδόχο, τα περισσότερα διέθεταν παγκάκια (3^ο, 11^ο, 16^ο, 17^ο). Γενικά δεν διέθεταν τις κατασκευές της παιδικής χαράς κάτι που τα παιδιά επιθυμούσαν πάρα πολύ. Για παράδειγμα, τα παιδιά από το 16^ο νηπιαγωγείο ζήτησαν

από τη νηπιαγωγό να τους πάει στην παιδική χαρά που υπήρχε απέναντι από το νηπιαγωγείο.

Τα παιδιά δεν έπαιζαν και υπάρχουν δυο κατηγορίες. Τα παιδιά που κάθονται στην αμμοδόχο και δεν παίζουν κάτι και τα παιδιά που κάθονται σε παγκάκια ή όπου υπάρχει χώρος και κοιτούν ή καυγαδίζουν συχνά, όπως για παράδειγμα στο 11^ο νηπιαγωγείο όπου τα παιδιά μάλωναν επειδή δεν χωρούσαν όλοι στην αμμοδόχο. Συνεπώς, τα παιδιά δεν είχαν όρεξη να παίξουν στην αυλή μιας και δεν υπήρχαν οι κατάλληλες κατασκευές. Στο 17^ο νηπιαγωγείο τα παιδιά ήθελαν να μπουνε μέσα στην αίθουσα για να παίξουν, πράγμα που γινόταν. Γενικά αυτό που έκαναν τα παιδιά ήταν να κοιτούν άλλα παιδιά, να μαλώνουν λόγω συνωστισμού ή να τρέχουν χωρίς λόγο, όπως συνέβαινε στο 17^ο νηπιαγωγείο.

Οι νηπιαγωγοί έδειχναν αδιαφορία για το παιχνίδι των παιδιών (3^ο, 9^ο, 17^ο). Δεν πρότειναν παιχνίδια στα παιδιά και δεν έδιναν ερεθίσματα. Κυρίως καθόταν σε ένα παγκάκι ή σε ένα πεζούλι και σε κάποιες περιπτώσεις, όπως στο 3^ο νηπιαγωγείο, δεν φρόντιζε ούτε για την ασφάλεια των παιδιών.

Στο 16^ο νηπιαγωγείο η νηπιαγωγός παρενέβη αλλά τα παιδιά δεν ήθελαν να παίζουν. Ο τρόπος που παρότρυνε τα παιδιά να παίξουν ήταν προστακτικός, δηλαδή ήθελε να τους επιβάλει να παίξουν κάτι για να μην την ενοχλούν.

Τέλος, θα γίνει μια αναφορά στο 4^ο και 5^ο νηπιαγωγείο, όπου παρόλο που δεν υπήρχε κατάλληλη αυλή τα παιδιά έπαιζαν χάρη στην συμμετοχή της νηπιαγωγού.

Σημαντικός ο ρόλος της νηπιαγωγού κυρίως με τη συμμετοχή της. Στα δυο νηπιαγωγεία όπου υπήρξε η συμμετοχή της νηπιαγωγού (4^ο και 5^ο) τα παιδιά έπαιζαν. Οι νηπιαγωγοί έδιναν ιδέες και συμμετείχαν ενεργά στο παιχνίδι των παιδιών, αναλάμβαναν ένα ρόλο. Αυτό λειτούργησε θετικά ως προς το παιχνίδι των παιδιών. Για παράδειγμα, στο 5^ο νηπιαγωγείο ενώ δεν είχαν δέντρα και η νηπιαγωγός τους πρότεινε το παιχνίδι 'δέντρα και πουλιά' τα παιδιά στην αρχή ξαφνιάστηκαν και της είπαν πως δεν έχουν δέντρα και δεν γίνεται να παίξουν. Τότε η νηπιαγωγός είπε: «Θα γίνω εγώ δέντρο, ποιος άλλος θέλει;». Στα παιδιά άρεσε η ιδέα να παραστήσουν κάποιοι τα δέντρα.

Ειδικότερα, το 4^ο νηπιαγωγείο διέθετε μια μικρή αυλή, η οποία περιλάμβανε αμμοδόχο, δέντρα, πεζούλια και βρύσες. Η νηπιαγωγός, όμως, πρότεινε στα παιδιά παιχνίδια και τους έδινε ερεθίσματα. Δεν είχαν παρεμβατικό χαρακτήρα οι προτάσεις της όσο προτρεπτικό. Η συμμετοχή της νηπιαγωγού υπήρξε καθοριστικός παράγοντας ώστε τα παιδιά να παίξουν σε μια μη-κατάλληλη αυλή. Δεν ήταν

αδιάφορη και φάνηκε να απολαμβάνει το παιχνίδι κάτι που έκανε τα παιδιά να μην βαριούνται και να μην θέλουν να παίζουν. Είπε στα παιδιά να πάρουν τις μπάλες και τα στεφάνια και να παίζουν κάτι όλοι μαζί. Η ίδια η νηπιαγωγός πήρε πρώτη ένα στεφάνι και τους έδειξε τι μπορούν να κάνουν με αυτό. Ένα- ένα, τα παιδιά, πήγαιναν και έπαιρναν ό,τι υλικό έβρισκαν και πρότειναν παιχνίδια, παράδειγμα τα στεφάνια να είναι κάτι αντίστοιχο με τις καρέκλες, στο παιχνίδι ‘μουσικές καρέκλες’.

Στο 5^ο νηπιαγωγείο η αυλή ήταν μεσαίου μεγέθους και διέθετε μόνο αμμοδόχο και πεζούλια. Και εδώ η νηπιαγωγός οργάνωνε, μαζί με τα παιδιά, διάφορα παιχνίδια. Υποστήριζε ότι μπορεί να μην υπάρχει κατάλληλη αυλή αλλά μπορούν να χρησιμοποιήσουν όσα υλικά διαθέτουν μέσα στην αίθουσα. Έτσι, έπαιζαν μουσικές καρέκλες ή ‘δέντρα και πουλιά’. Επειδή στην αυλή δεν είχαν δέντρα τα παιδιά προτιμούσαν να παίζουν ‘δέντρα και πουλιά’. Η νηπιαγωγός είχε ενεργό ρόλο στο παιχνίδι, για παράδειγμα έπαιζε μαζί τους μουσικές καρέκλες ή έκανε το δέντρο στο παιχνίδι ‘δέντρα και πουλιά’.

Ο ρόλος της νηπιαγωγού σε αυτό το παιχνίδι ήταν ο κακός πειρατής που ήθελε να μπερδέψει την κάθε ομάδα, για να μη βρουν το θησαυρό.

Συγκρίνοντας το 16^ο νηπιαγωγείο με το 4^ο και 5^ο, διαπιστώνουμε κάτι πολύ σημαντικό. Όταν η αυλή είναι μη-κατάλληλη ο ρόλος της νηπιαγωγού είναι πολύ σημαντικός. Ο τρόπος που η νηπιαγωγός θα προτείνει παιχνίδια ή θα προσεγγίσει τα παιδιά είναι αυτός που επηρεάζει τα παιδιά. Στην περίπτωση του 16^{ου} νηπιαγωγείου η νηπιαγωγός δεν ενδιαφερόταν να παίζουν τα παιδιά αλλά ήθελε να μην την ενοχλούν. Ο τρόπος της ήταν προστακτικός κάτι που έκανε τα παιδιά να μην ενδιαφέρονται να παίζουν. Επιπλέον δεν έδινε τα κατάλληλα ερεθίσματα.

Αντίθετα, στα άλλα δυο νηπιαγωγεία οι νηπιαγωγοί συμμετείχαν στα παιχνίδια των παιδιών. Ίσως, τελικά, σε μη-κατάλληλες αυλές αυτό που κάνει τα παιδιά να παίζουν, είναι η συμμετοχή της νηπιαγωγού στα παιχνίδια τους και όχι τόσο η προτροπή της, με προστακτικό τόνο. Τα παιδιά ένιωσαν το ενδιαφέρον των νηπιαγωγών και παρά το ότι η αυλή τους δεν διέθετε αυτά που θα έπρεπε, εκείνα είχαν όρεξη για παιχνίδι.

Στις μη-κατάλληλες αυλές υπάρχει ένας βαθμός επικινδυνότητας για δυο λόγους: α) το μέγεθος τους σε συνδυασμό με τον αριθμό των παιδιών, για παράδειγμα στο και β) οι κακή κατασκευή της αυλής και η ύπαρξη επικίνδυνων υλικών, όπως για παράδειγμα στο 3^ο νηπιαγωγείο όπου η αυλή ήταν περιμετρική και στο πίσω μέρος της υπήρχαν σιδερόβεργες. Επίσης, δεν διαθέτουν χώρους όπου θα μπορούσαν να

πραγματοποιήσουν τα παιχνίδια τους. Διαπιστώνουμε ότι ο μη-κατάλληλος χώρος επηρέασε αρνητικά το παιχνίδι των παιδιών. Για παράδειγμα, στο 16^ο νηπιαγωγείο τα παιδιά ήθελαν να παίξουν αλλά δεν υπήρχε ο κατάλληλος χώρος. Αυτό φάνηκε από την επιθυμία τους να πάνε σε μια παιδική χαρά που υπήρχε απέναντι από το νηπιαγωγείο.

ΠΙΝΑΚΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ**Πίνακας 1: Σχέση γώρου και συμπεριφοράς νηπιαγωγού**

ΧΩΡΟΣ	ΚΑΤΑΛΛΗΛΗ ΑΥΛΗ	ΜΗ-ΚΑΤΑΛΛΗΛΗ ΑΥΛΗ
ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ		
ΑΔΙΑΦΟΡΕΙ	1°, 2°, 14°, 18°, 19°	3°, 9°, 17°
ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΕΙ	7°, 10°, 12°, 13°, 15°, 20°	11°
ΠΡΟΤΡΕΠΕΙ	8°	-
ΠΡΟΣΤΑΖΕΙ	6°	16°
ΚΑΘΟΔΗΓΕΙ	-	-
ΣΥΜΜΕΤΕΧΕΙ	-	4°, 5°

Πίνακας 2: Σχέση χώρας και παιχνιδιού των παιδιών

ΧΩΡΟΣ	ΚΑΤΑΛΛΗΛΗ ΑΥΛΗ	ΜΗ-ΚΑΤΑΛΛΗΛΗ ΑΥΛΗ
ΠΑΙΔΙΑ		
ΠΑΙΖΟΥΝ	1°, 2°, 6°, 7°, 8°, 10°, 12°, 13°, 14°, 15°, 18°, 19°, 20°	4°, 5°
ΔΕΝ ΠΑΙΖΟΥΝ	-	3°, 9°, 11°, 16°, 17°

Πίνακας 3: Σχέση παιχνιδιού των παιδιών και συμπεριφοράς της νηπιαγωγού

ΠΑΙΔΙΑ	ΠΑΙΖΟΥΝ	ΔΕΝ ΠΑΙΖΟΥΝ
ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ		
ΑΔΙΑΦΟΡΕΙ	1°, 2°, 14°, 18°, 19°	3°, 9°, 17°
ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΕΙ	7°, 10°, 12°, 13°, 15°, 20°	11°
ΠΡΟΤΡΕΠΕΙ	8°	-
ΠΡΟΣΤΑΖΕΙ	6°	16°
ΚΑΘΟΔΗΓΕΙ	-	-
ΣΥΜΜΕΤΕΧΕΙ	4°, 5°	-

3.2 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΣΤΙΣ ΓΩΝΙΕΣ

Επισκεφτήκαμε 20 νηπιαγωγεία και παρατηρήσαμε την οργάνωση των γωνιών και το παιχνίδι των παιδιών σε αυτές. Τα παιδιά έπαιζαν στις γωνιές σε 12 νηπιαγωγεία και δεν έπαιζαν σε 8. Διαπιστώσαμε ότι μόνο σε 7 νηπιαγωγεία υπήρχαν οργανωμένες γωνιές.

Τα νηπιαγωγεία τα οποία διέθεταν **οργανωμένες γωνιές** και τα παιδιά έπαιζαν ήταν τα εξής: 1°, 2°, 5°, 7°, 13°, 17°, 20°. Σε όλα τα νηπιαγωγεία όπου υπήρχαν οργανωμένες γωνιές τα παιδιά πήγαιναν στις γωνιές και έπαιζαν.

Με βάση την ταξινόμηση που έγινε στο προηγούμενο κεφάλαιο έχουμε δυο κατηγορίες για το παιχνίδι των παιδιών σε οργανωμένες γωνιές και είναι οι εξής: στην πρώτη κατηγορία- τα παιδιά παίζουν σε οργανωμένες γωνιές, μετά την παρέμβαση της νηπιαγωγού- ανήκουν τα νηπιαγωγεία: 1°, 5°. Στη δεύτερη κατηγορία- τα παιδιά παίζουν σε οργανωμένες γωνιές, χωρίς την παρέμβαση της νηπιαγωγού- ανήκουν τα νηπιαγωγεία: 2°, 7°, 13°, 17°, 20°.

Στην πρώτη κατηγορία, τα παιδιά έπαιζαν στις οργανωμένες γωνιές του νηπιαγωγείου άλλα υπήρχε η παρέμβαση των νηπιαγωγών. Η παρέμβαση της νηπιαγωγού γινόταν μέσω των ερεθισμάτων που έδιναν οι νηπιαγωγοί. Για παράδειγμα, στο 1° νηπιαγωγείο η νηπιαγωγός τους πρότεινε παιχνίδια που θα μπορούσαν να παίξουν στις γωνιές. Στο 5° νηπιαγωγείο η παρέμβαση της νηπιαγωγού γινόταν με το να λέει η νηπιαγωγός, στα παιδιά, σε ποιες γωνιές να πηγαίνουν. Η παρέμβαση τους, όμως, γινόταν με ενθαρρυντικό τρόπο και με προτρεπτικό ύφος.

Στην δεύτερη κατηγορία, τα παιδιά έπαιζαν στις οργανωμένες γωνιές του νηπιαγωγείου χωρίς να υπάρχει η παρέμβαση των νηπιαγωγών. Κυρίως άφηναν ελεύθερα τα παιδιά και αδιαφορούσαν για το παιχνίδι τους.

Ακολουθεί ανάλυση των οργανωμένων γωνιών ως προς το ποιες γωνιές υπήρχαν, ως προς το μέγεθος τους, τα υλικά που διέθεταν, την ελκυστικότητα τους και αν ήταν ευδιάκριτες. Επίσης, αναφέρονται τα παιχνίδια των παιδιών και οι προτιμήσεις τους σε κάποιες γωνιές, καθώς και αν υπήρξε σχέση ανάμεσα στο παιχνίδι και τον αριθμό των παιδιών που βρίσκονταν σε μια αίθουσα.

Οι γωνιές που υπήρχαν σε όλα τα νηπιαγωγεία με οργανωμένες γωνιές ήταν οι εξής: η γωνιά της μουσικής, οι γωνιές του οικοδομικού και παιδαγωγικού υλικού, η γωνιά του καβαλέτου και η γωνιά της βιβλιοθήκης. Υπήρχαν όμως και άλλες γωνιές που δεν τις διέθεταν όλα τα νηπιαγωγεία και είναι: η γωνιά του κουκλόσπιτου (1°, 2°, 20°).

7°, 13°, 17°), η γωνιά του κομμωτηρίου (1°, 5°, 17°, 20°), η γωνιά του μπακάλικου (1°, 2°, 5°, 13°, 17°) και η γωνιά της μεταμφίεσης (1°, 7°, 13°). Το 5° νηπιαγωγείο ήταν μεν το μεγαλύτερο αλλά δεν διέθετε όλες τις γωνιές επειδή οι γωνιές που υπήρχαν ήταν μεγάλες. Τις περισσότερες γωνιές διέθετε το 1° νηπιαγωγείο και ήταν μεσαίου μεγέθους.

Οι γωνιές ήταν μεγάλοι, μεσαίου και μικρού μεγέθους. Όλα τα νηπιαγωγεία, με οργανωμένες γωνιές, διέθεταν αρκετές γωνιές, όπως είδαμε και παραπάνω. Αυτό που επηρέαζε το μέγεθος των γωνιών ήταν το μέγεθος της αίθουσας. Νηπιαγωγεία με μικρή αίθουσα διέθεταν γωνιές μικρότερου μεγέθους σε σχέση με νηπιαγωγεία με μεγαλύτερες αίθουσες.

Ειδικότερα, ως προς το μέγεθος των γωνιών, έχουμε τα εξής: Μεγάλες γωνιές διέθετε μόνον το 5° νηπιαγωγείο, που ήταν και το μεγαλύτερο νηπιαγωγείο από τα υπόλοιπα. Μεσαίου μεγέθους γωνιές διέθεταν τα εξής νηπιαγωγεία: 1°, 13°, 17°, 20°. Τέλος, μικρού μεγέθους γωνιές διέθεταν τα 2° και 7° νηπιαγωγεία. Συνεπώς, το μέγεθος της αίθουσας μπορεί να επηρεάσει το μέγεθος των γωνιών αλλά ακόμα και οι μικρές γωνιές μπορούν να είναι οργανωμένες γωνιές.

Αναφορικά με τα υλικά που διέθεταν οι γωνιές μπορούμε να πούμε ότι υπάρχουν δυο παράγοντες που αφορούν τα υλικά: η ποικιλία και ο αριθμός τους.

Σε όλες τις οργανωμένες γωνιές τα υλικά υπήρχαν σε μεγάλη ποικιλία. Για παράδειγμα, η γωνιά του κουκλόσπιτου διέθετε κούκλες, τραπεζάκι, τηλέφωνο. Υλικά που έδιναν ερεθίσματα στα παιδιά για παιχνίδι. Ο αριθμός των υλικών ήταν ικανοποιητικός σε σχέση με τον αριθμό των παιδιών. Για παράδειγμα, η γωνιά του παιδαγωγικού υλικού διέθετε πολλά παζλ, ώστε να έχουν τη δυνατότητα να επισκέπτονται τη συγκεκριμένη γωνιά πολλά παιδιά. Σε όλα τα νηπιαγωγεία με μη-οργανωμένες γωνιές τα υλικά δεν ήταν σε καλή κατάσταση. Για παράδειγμα, τα παραμύθια στη γωνιά της βιβλιοθήκης ήταν σχισμένα, στη γωνιά του παιδαγωγικού υλικού ήταν σε ένα κουτί δυο παζλ, Επιπλέον δεν υπήρχε μεγάλη ποικιλία από παζλ, παραμύθια, τουβλάκια, κούκλες στις αντίστοιχες γωνιές.

Τόσο η ποικιλία των υλικών όσο και ο αριθμός τους επηρεάζει το παιχνίδι των παιδιών. Για παράδειγμα, στο 2° νηπιαγωγείο, στη γωνιά του κουκλόσπιτου που ήταν μικρή, υπήρχαν 6 κορίτσια αλλά έπαιζαν αρμονικά χάρη στο μεγάλο αριθμό των υλικών.

Ο αριθμός των παιδιών που υπήρχε σε μια αίθουσα ήταν από 15-20. Ακόμα και όταν η αίθουσα αποτελούνταν από μικρές γωνιές και μεγάλο αριθμό παιδιών, π.χ.

στο 7^ο νηπιαγωγείο, δεν επηρεαζόταν το παιχνίδι των παιδιών. Ο λόγος είναι, κυρίως, τα υλικά που υπήρχαν σε μεγάλο αριθμό. Έτσι, αποφεύγονταν τσακωμοί ανάμεσα στα παιδιά. Συνεπώς, τα υλικά είναι ένας σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει το παιχνίδι των παιδιών.

Λέγοντας ελκυστικότητα των γωνιών εννοούμε σε ποιο βαθμό προσέλκυαν τα παιδιά. Οι οργανωμένες γωνιές ήταν αρκετά ελκυστικές και αυτό οφειλόταν: είτε στη διακόσμηση (1^ο, 5^ο, 13^ο, 17^ο, 20^ο) που φρόντιζαν τα ίδια τα παιδιά, είτε στην καλή κατάσταση των υλικών και τα χρώματα που υπήρχαν στις γωνιές (2^ο, 7^ο). Επίσης, οι γωνιές ήταν ελκυστικές χάρη στην αλλαγή τους (2^ο, 7^ο, 17^ο, 20^ο), για παράδειγμα στο 7^ο νηπιαγωγείο η γωνιά του μπακάλικου άλλαζε ανάλογα με την εποχή και γινόταν μαγαζάκι με χριστουγεννιάτικα, πασχαλιάτικα ή αποκριάτικα, ή τον εμπλουτισμό τους (1^ο, 5^ο) με τη βοήθεια των παιδιών, για παράδειγμα φέρνουν υλικά από το σπίτι ή κατασκευάζουν στο νηπιαγωγείο (π.χ. όργανα μουσικής). Η συμμετοχή τους στη διαμόρφωση των γωνιών έκανε τις γωνιές ποιο ελκυστικές.

Λέγοντας ευδιάκριτες εννοούμε: α) αν οι γωνιές ξεχώριζαν μεταξύ τους και σε σχέση με το χώρο, δηλαδή δεν ήταν δυο γωνιές μαζί και β) αν υπήρχαν 'σημάδια' (π.χ. εικόνες) που να βοηθούσαν τα παιδιά να ξεχωρίζουν ποια είναι η κάθε γωνιά.

Ένας τρόπος που βοηθούσε να ξεχωρίζουν οι γωνιές μεταξύ τους ήταν, κυρίως, οι ταμπέλες που υπήρχαν πάνω από κάθε γωνιά. Σε όλα τα νηπιαγωγεία με οργανωμένες γωνιές υπήρχαν ταμπέλες. Επίσης, κάθε γωνιά καταλάμβανε το δικό της χώρο στην αίθουσα, δηλαδή δεν έκρυβε η μια την άλλη και δεν υπήρχαν δυο γωνιές σε ένα σημείο μαζί. Επιπλέον, υπήρχε χώρος ώστε να κινούνται τα παιδιά ανάμεσα στις γωνιές.

Οι γωνιές ήταν ελκυστικές σε όλα τα νηπιαγωγεία, πράγμα που βοηθούσε τα παιδιά στο παιχνίδι τους. Για παράδειγμα, εάν ένα παιδί ήθελε να πάει στη γωνιά της μεταμφίεσης δεν ενοχλούσε ένα παιδί που ήθελε να πάει στη γωνιά του μπακάλικου.

Τα παιδιά πήγαιναν σε όλες τις γωνιές, για τα παιχνίδια τους, και χρησιμοποιούσαν όλα τα υλικά. Κυρίως, τα κορίτσια προτιμούσαν τη γωνιά της μεταμφίεσης, του μπακάλικου και του κομμωτηρίου. Τα αγόρια προτιμούσαν τη γωνιά του οικοδομικού υλικού και του παιδαγωγικού.

Σημαντικός είναι ο ρόλος της νηπιαγωγού στο ποιες γωνιές χρησιμοποιούσαν τα παιδιά. Στο 7^ο νηπιαγωγείο η νηπιαγωγός από την αρχή της χρονιάς παρότρυνε όλα τα παιδιά να χρησιμοποιούν όλες τις γωνιές. Έτσι, τα αγόρια έπαιζαν μαζί με τα κορίτσια στη γωνιά της μεταμφίεσης.

Παρατηρήθηκε, όμως, ότι ελάχιστα παιδιά πήγαιναν στη γωνιά της βιβλιοθήκης παρόλο που ήταν πολύ καλή οργανωμένη. Μπορούμε να πούμε ότι ο ρόλος της νηπιαγωγού, ως προς αυτή τη γωνιά, είναι πολύ σημαντικός. Δηλαδή, αν η ίδια η νηπιαγωγός δεν χρησιμοποιεί τη γωνιά της βιβλιοθήκης σε δραστηριότητες της ή αν δεν έχει κάνει μια συζήτηση με τα παιδιά, τότε η γωνιά δε χρησιμοποιείται όπως οι άλλες. Αυτό συμβαίνει επειδή η γωνιά της βιβλιοθήκης δεν επιλέγεται από τα παιδιά, αλλά είναι μια από τις γωνιές που βρίσκουν στην αίθουσα όταν πηγαίνουν στο νηπιαγωγείο. Πρέπει η νηπιαγωγός να δώσει ερεθίσματα και να προτρέψει τα παιδιά να χρησιμοποιούν τη συγκεκριμένη γωνιά.

Παρατηρούμε ότι έχουν πολλά υλικά και σε μεγάλη ποικιλία, πράγμα που επηρεάζει τη φαντασία και τη δημιουργικότητα των παιχνιδιών. Είναι ελκυστικές και ευδιάκριτες, αλλάζουν και εμπλουτίζονται. Σημαντική είναι η συμμετοχή των παιδιών στην διαμόρφωση και αλλαγή των γωνιών. Σε αυτά τα νηπιαγωγεία, οι γωνιές διαμορφωνόταν από τα παιδιά με βάση τις ανάγκες και τις επιθυμίες τους. Με αυτό τον τρόπο τα παιδιά έπαιζαν στις γωνιές, μιας και τα ίδια επέλεξαν ποιες γωνιές θα υπάρχουν στην τάξη.

Ο χώρος, η διαμόρφωση του, η διακόσμηση του και τα υλικά που υπάρχουν επηρεάζουν το παιχνίδι των παιδιών. Παρατηρήσαμε, όμως, ότι το μέγεθος της αίθουσας δεν μπορεί να επηρεάσει αρνητικά την οργάνωση των γωνιών. Απλά μειώνει το μέγεθος τους, δηλαδή σε ένα μεγάλο νηπιαγωγείο (5^ο) παρατηρήσαμε ότι υπήρχαν πολλές μεγάλες γωνιές. Στα υπόλοιπα νηπιαγωγεία, που ήταν μικρότερα, υπήρχαν οι ίδιες σχεδόν γωνιές αλλά μικρότερες. Αυτό που παρέμενε σταθερό ήταν τα υλικά, που ήταν πιο σημαντικά από το μέγεθος. Σε όλες τις γωνιές, μικρές και μεγάλες, υπήρχε ποικιλία υλικών και μεγάλος αριθμός υλικών. Το μέγεθος των γωνιών δεν επηρέασε αρνητικά το παιχνίδι των παιδιών.

Σημαντικός είναι όμως και ο ρόλος της νηπιαγωγού, καθώς υπήρχε η γωνιά της βιβλιοθήκης, που ήταν πολύ καλά οργανωμένη και ελκυστική, αλλά ελάχιστα παιδιά την χρησιμοποιούσαν.

Τα νηπιαγωγεία τα οποία διέθεταν **μη-οργανωμένες γωνιές** ήταν τα εξής: 3^ο, 4^ο, 6^ο, 8^ο, 9^ο, 10^ο, 11^ο, 12^ο, 14^ο, 15^ο, 16^ο, 18^ο, 19^ο. Σε κάποια νηπιαγωγεία τα παιδιά έπαιζαν και σε κάποια άλλα όχι.

Πιο συγκεκριμένα, με βάση την ταξινόμηση που έγινε στο προηγούμενο κεφάλαιο έχουμε τρεις κατηγορίες, συνέχεια των κατηγοριών για τις οργανωμένες γωνιές, για το παιχνίδι των παιδιών σε μη-οργανωμένες γωνιές και είναι οι εξής: η

τρίτη κατηγορία- τα παιδιά παίζουν σε μη-οργανωμένες γωνιές, μετά την παρέμβαση της νηπιαγωγού- όπου ανήκουν τα νηπιαγωγεία: 3°, 4°, 8°, 15°, 16°. Στην τέταρτη κατηγορία- τα παιδιά δεν παίζουν σε μη-οργανωμένες γωνιές, παρά την παρέμβαση της νηπιαγωγού- όπου ανήκουν τα νηπιαγωγεία: 10°, 18°. Και τέλος, στην πέμπτη κατηγορία- τα παιδιά δεν παίζουν σε μη-οργανωμένες γωνιές, χωρίς την παρέμβαση της νηπιαγωγού- όπου ανήκουν τα εξής νηπιαγωγεία: 6°, 9°, 11°, 12°, 14°, 19°.

Στην τρίτη κατηγορία τα παιδιά πηγαίνουν στις γωνιές που δεν είναι οργανωμένες. Αυτό γίνεται όμως μετά από την παρέμβαση της νηπιαγωγού. Εδώ έχουμε δυο υποκατηγορίες: α) τα νηπιαγωγεία όπου τα παιδιά παίζουν αλλά υπάρχει μια διαφορά ανάμεσα στο παιχνίδι των παιδιών σε οργανωμένες γωνιές και στο παιχνίδι των παιδιών σε μη-οργανωμένες γωνιές και β) τα νηπιαγωγεία όπου τα παιδιά δεν παίζουν στις γωνιές, απλά κάθονταν.

Στην πρώτη υποκατηγορία ανήκουν το 4° και 16ο νηπιαγωγείο. Υπήρχε όμως και η προτροπή των νηπιαγωγών χωρίς να είναι με προστακτικό τρόπο. Για παράδειγμα, στο 4° νηπιαγωγείο η νηπιαγωγός προσπαθούσε να κάνει να παιδιά να παίζουν στις γωνιές και τους χώριζε σε ομάδες. Στο 16° νηπιαγωγείο η νηπιαγωγός πρότεινε στα παιδιά να παίζουν στο μπακάλικο. Και στις δυο περιπτώσεις τα παιδιά έπαιζαν αλλά τα παιχνίδια τους ήταν μικρής διάρκειας και χωρίς να περιέχουν στοιχεία φαντασίας.

Στην δεύτερη υποκατηγορία νηπιαγωγό ανήκουν τα εξής νηπιαγωγεία: 3°, 8°, 15°. Εδώ, οι νηπιαγωγοί έλεγαν στα παιδιά να πάνε στις γωνιές για να κάνουν ησυχία, για παράδειγμα: « Πάτε στη γωνιά της μουσικής και κάντε ησυχία!». Έτσι, τα παιδιά από τη μια δεν έχουν τα κατάλληλα υλικά και από την άλλη δεν έχουν τη σωστή παρέμβαση της νηπιαγωγού. Για αυτό το λόγο δεν έπαιζαν καθόλου.

Στην τέταρτη κατηγορία τα παιδιά δεν έπαιζαν ακόμα και όταν τα παρότρυνε η νηπιαγωγός. Η παρέμβαση της νηπιαγωγού γινόταν με έντονο ύφος και ουσιαστικά οι νηπιαγωγοί επέβαλαν στα παιδιά τι να παίζουν, σε ποιες γωνιές να πάνε και πώς να χρησιμοποιούν τα υλικά. Έλεγαν στα παιδιά να χρησιμοποιούν τα υλικά σωστά. Έτσι, τα παιδιά δεν ήθελαν να παίζουν στις γωνιές και προτιμούσαν να βγούνε στην αυλή (18°).

Στην πέμπτη, και τελευταία κατηγορία των οργανωμένων γωνιών, τα παιδιά δεν έπαιζαν και δεν υπήρχε καμία παρέμβαση από την πλευρά των νηπιαγωγών. Σε όλα τα νηπιαγωγεία, εκτός από το 14° νηπιαγωγείο, οι νηπιαγωγοί άφηναν ελεύθερα τα παιδιά και αδιαφορούσαν. Τα παιδιά έτρεχαν μέσα στην τάξη και πετούσαν

αντικείμενα. Στο 14^ο νηπιαγωγείο επικρατούσε η ίδια κατάσταση με μόνη διαφορά το γεγονός ότι η νηπιαγωγός φρόντιζε να μην μαλώνουν τα παιδιά.

Ακολουθεί ανάλυση των μη-οργανωμένων γωνιών ως προς το ποιες γωνιές υπήρχαν, τα υλικά που διέθεταν, ως προς το μέγεθος τους, την ελκυστικότητα τους και αν ήταν ευδιάκριτες.

Οι γωνιές που υπήρχαν σε όλα τα νηπιαγωγεία με μη-οργανωμένες γωνιές ήταν οι εξής: η γωνιά της μουσικής, οι γωνιές του οικοδομικού, η γωνιά του παιδαγωγικού υλικού και η γωνιά της βιβλιοθήκης. Υπήρχαν όμως και άλλες γωνιές που δεν τις διέθεταν όλα τα νηπιαγωγεία και είναι: η γωνιά του κουκλόσπιτου (3^ο, 4^ο, 12^ο, 16^ο, 18^ο), η γωνιά του καβαλέτου (3^ο, 8^ο, 9^ο, 11^ο, 18^ο), η γωνιά του μπακάλικου (10^ο, 15^ο, 18^ο) και η γωνιά της μεταμφίεσης (11^ο, 18^ο, 19^ο). Παρατηρούμε ότι οι γωνιές είναι ίδιες είτε είναι οργανωμένες είτε όχι. Η διαφορά τους είναι κυρίως στα υλικά και στην ελκυστικότητα τους.

Όσον αφορά το μέγεθος υπήρχαν οι εξής γωνιές: μεγάλο μεγέθους γωνιές δεν υπήρχαν, μεσαίου μεγέθους γωνιές υπήρχαν στα εξής νηπιαγωγεία: 3^ο, 4^ο, 8^ο, 10^ο, 12^ο, 18^ο και μικρού μεγέθους γωνιές υπήρχαν στο 6^ο, 9^ο, 11^ο, 14^ο, 15^ο, 16^ο, 19^ο νηπιαγωγείο. Διαπιστώνουμε ότι οι μη-οργανωμένες γωνιές ήταν κυρίως μεσαίου και μικρού μεγέθους. Αυτό πιθανόν να συμβαίνει επειδή οι μη-οργανωμένες γωνιές δεν έχουν πολλά υλικά και δεν απαιτείται χώρος για να τοποθετηθούν.

Ως προς τα υλικά οι μη-οργανωμένες γωνιές δεν διέθεταν πολλά υλικά και όσα διέθεταν δεν ήταν σε καλή κατάσταση. Για παράδειγμα, στη γωνιά του καβαλέτου υπήρχε μόνο ένα λευκό χαρτί σε αντίθεση με την οργανωμένη γωνιά του καβαλέτου όπου υπήρχαν χρωματιστά χαρτιά, πινέλα και άλλα υλικά. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να μην υπάρχουν υλικά για να χρησιμοποιήσουν τα παιδιά. Αλλά και ο αριθμός των υλικών ήταν περιορισμένος. Για παράδειγμα, στη γωνιά του παιδαγωγικού υλικού συνήθως υπήρχαν 2-3 παζλ.

Οι μη-οργανωμένες γωνιές δεν ήταν καθόλου ελκυστικές για τα παιδιά. Ένας λόγος είναι η έλλειψη υλικών, αφού υπήρχαν ελάχιστα υλικά, που δεν έφταναν για όλους, χωρίς καμία ποικιλία. Επίσης, τα υλικά που υπήρχαν δεν ήταν σε καλή κατάσταση και στις περισσότερες περιπτώσεις τα παιδιά δεν χρησιμοποιούσαν τα υλικά για κάποιο παιχνίδι αλλά τα πετούσαν.

Τέλος, οι μη-οργανωμένες γωνιές δεν ήταν ευδιάκριτες, δηλαδή δεν ξεχώριζαν μεταξύ τους. Για παράδειγμα, η γωνιά του παιδαγωγικού υλικού ήταν μαζί

με τη γωνιά της μουσικής (π.χ 14° νηπιαγωγείο). Τα παιδιά όταν πήγαιναν σε κάποια γωνιά δεν ήξεραν ποια γωνιά είναι.

Διαπιστώνουμε ότι τα υλικά είναι ένας πολύ σημαντικός παράγοντας που μπορεί να επηρεάσει το παιχνίδι. Ακόμα και όταν μια γωνιά δεν είναι οργανωμένη, όπως θα έπρεπε, μπορεί η ύπαρξη υλικών να επηρεάσει θετικά τα παιδιά. Για παράδειγμα αν η γωνιά του κομμωτηρίου διαθέτει μόνο έναν καθρέφτη, η ύπαρξη υλικών, όπως χτένες, κοκαλάκια, μπορούν να λειτουργήσουν θετικά στο παιχνίδι. Είναι υλικά που μπορούν εύκολα να βρουν και τα παιδιά και είναι τα ελάχιστα υλικά που πρέπει να διαθέτει μια τέτοια γωνιά.

Παρατηρούμε ότι οι μη-οργανωμένες γωνιές δεν διαθέτουν, όχι μόνο υλικά σε μεγάλη ποικιλία αλλά ούτε καν τα απαραίτητα. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα τα παιδιά να μην επιλέγουν τις γωνιές για τα παιχνίδια τους. Επίσης, είναι γωνιές που δεν διακρίνονται η μια από την άλλη, δεν εμπλουτίζονται, δεν αλλάζουν. Με λίγα λόγια δεν λαμβάνονται υπόψη οι ανάγκες και οι επιθυμίες των παιδιών, για αυτό και δεν είναι ελκυστικές για τα ίδια.

Ο ρόλος της νηπιαγωγού είναι σημαντικός αν και δεν είδαμε θετικά αποτελέσματα σε όσα νηπιαγωγεία υπήρξε η παρέμβαση της νηπιαγωγού. Πιθανόν αυτό να συνέβη επειδή η παρέμβαση των νηπιαγωγών γινόταν με σκοπό τη διατήρηση της ησυχίας και με προστακτικό τόνο.

ΠΙΝΑΚΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ**Πίνακας 1: Σχέση γώρου και συμπεριφοράς νηπιαγωγού**

ΧΩΡΟΣ	ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΕΣ ΓΩΝΙΕΣ	ΜΗ-ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΕΣ ΓΩΝΙΕΣ
ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ		
ΑΔΙΑΦΟΡΕΙ	2°, 13°	6°, 9°, 11°, 12°, 19°
ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΕΙ	7°, 17°	14°
ΠΡΟΤΡΕΠΕΙ	1°, 4°, 20°	18°
ΠΡΟΣΤΑΖΕΙ	3°	10°
ΚΑΘΟΔΗΓΕΙ	5°	8°, 15°, 16°
ΣΥΜΜΕΤΕΧΕΙ	-	-

Πίνακας 2: Σχέση χώρου και παιχνίδι των παιδιών

ΧΩΡΟΣ	ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΕΣ ΓΩΝΙΕΣ	ΜΗ-ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΕΣ ΓΩΝΙΕΣ
ΠΑΙΔΙΑ		
ΠΑΙΖΟΥΝ	1°, 2°, 5°, 7°, 13°, 17°, 20°	3°, 4°, 8°, 15°, 16°
ΔΕΝ ΠΑΙΖΟΥΝ	-	6°, 9°, 10°, 11°, 12°, 14°, 18°, 19°

Πίνακας 3: Σχέση παιχνιδιού των παιδιών και συμπεριφοράς της νηπιαγωγού

ΠΑΙΔΙΑ	ΠΑΙΖΟΥΝ	ΔΕΝ ΠΑΙΖΟΥΝ
ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ		
ΑΔΙΑΦΟΡΕΙ	2°, 13°	6°, 9°, 11°, 12°, 19°
ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΕΙ	7°, 17°	14°
ΠΡΟΤΡΕΠΕΙ	1°, 4°, 20°	18°
ΠΡΟΣΤΑΖΕΙ	3°	10°
ΚΑΘΟΔΗΓΕΙ	5°, 8°, 15°, 16°	-
ΣΥΜΜΕΤΕΧΕΙ	-	-

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

4.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΥΛΗΣ

Συνολικά παρατηρήσαμε 20 αυλές νηπιαγωγείων και το παιχνίδι των παιδιών σε αυτές. Από τα οποία τα 13 είχαν κατάλληλες αυλές. Γενικότερα, μπορούμε να πούμε ότι στα περισσότερα νηπιαγωγεία υπάρχουν κατάλληλες και ασφαλείς αυλές.

Αρχίζοντας με τα νηπιαγωγεία όπου υπήρχαν *κατάλληλες αυλές* συμπεραίνουμε ότι, φυσικά, τα παιδιά παίζουν. Το περίεργο όμως είναι ότι στα νηπιαγωγεία, όπου η αυλή ήταν κατάλληλη, η νηπιαγωγός δεν έκανε την παραμικρή παρέμβαση, παρά μόνο σε δυο όπου υπήρξε προτροπή (8^ο νηπιαγωγείο) και προσταγή (6^ο νηπιαγωγείο). Δηλαδή, σε όλα τα νηπιαγωγεία άφηναν τα παιδιά ελεύθερα να κάνουν ό,τι θέλουν, χωρίς οι νηπιαγωγοί να δίνουν ιδιαίτερη σημασία. Συνεπώς, όταν υπάρχει κατάλληλη αυλή τα παιδιά παίζουν χωρίς να χρειάζονται την παρέμβαση ή τη συμμετοχή της νηπιαγωγού.

Ο αριθμός των νηπιαγωγείων που διέθεταν *μη-κατάλληλες αυλές* ήταν 7 νηπιαγωγεία. Στα 5 νηπιαγωγεία τα παιδιά δεν έπαιζαν, πράγμα που σημαίνει ότι ο χώρος επηρέασε αρνητικά το παιχνίδι των παιδιών. Ακόμα και με την παρέμβαση της νηπιαγωγού, σε ένα μόνο νηπιαγωγείο, τα παιδιά δεν έπαιζαν. Συνεπώς, όταν δεν υπάρχει κατάλληλη αυλή τα παιδιά δεν επιδίδονται σε κανένα παιχνίδι ακόμα και αν παρεμβαίνει η νηπιαγωγός (16^ο).

Παρατηρήθηκε όμως και κάτι που αξίζει να αναφερθεί. Σε 2 νηπιαγωγεία τα παιδιά έπαιζαν, αν και η αυλή δεν ήταν κατάλληλη. Ο λόγος που γινόταν αυτό ήταν η συμμετοχή της νηπιαγωγού.

Παρατηρήθηκε ότι σε αυλές όπου υπήρχε γρασίδι ή δέντρα τα παιδιά έδειχναν ιδιαίτερη προτίμηση. Τους άρεσε να παίζουν περισσότερο σε αυτά τα σημεία. Έπειτα σε προτίμηση ακολουθούσαν κατασκευές, όπως τσουλήθρες, κούνιες κ.ά. Σε ένα νηπιαγωγείο όπου δεν υπήρχαν τέτοιες κατασκευές αλλά υπήρχε κοντά παιδική χαρά τα παιδιά εξέφρασαν στην νηπιαγωγό την επιθυμία να πάνε στην παιδική χαρά.

Μπορούμε, λοιπόν, να πούμε ότι προέκυψαν τα εξής συμπεράσματα:

- α) Ο χώρος επηρεάζει, είτε αρνητικά είτε θετικά, σε σημαντικό βαθμό όχι μόνο το είδος του παιχνιδιού αλλά και το αν θα παίζουν ή όχι τα παιδιά,*
- β) Η παρέμβαση της νηπιαγωγού δεν βοηθάει στην προώθηση του παιχνιδιού, όταν ο χώρος δεν είναι κατάλληλος,*
- γ) Η συμμετοχή της νηπιαγωγού μπορεί να προωθήσει το παιχνίδι των παιδιών, ακόμα και αν ο χώρος δεν είναι κατάλληλος.*

Συνοψίζοντας, επιβεβαιώνεται η αρχική μας υπόθεση ότι ο χώρος επηρεάζει, θετικά ή αρνητικά, το παιχνίδι των παιδιών. Είναι δυο ανάλογες μεταβλητές : όταν υπάρχει κατάλληλη αυλή τα παιδιά παίζουν, όταν δεν υπάρχει κατάλληλη αυλή τα παιδιά δεν παίζουν.

Επίσης, επιβεβαιώνεται και η δεύτερη υπόθεση μας, ότι η συμμετοχή της νηπιαγωγού μπορεί να επηρεάσει, θετικά, το παιχνίδι των παιδιών. Και υποστηρίζουμε ότι μπορεί να επηρεάσει θετικά το παιχνίδι γιατί και στις δυο περιπτώσεις, όπου υπήρχε συμμετοχή της νηπιαγωγού, τα παιδιά έπαιζαν ανεξάρτητα από το χώρο που υπήρχε για παιχνίδι.

4.2 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΩΝ ΓΩΝΙΩΝ

Αυτό που διαπιστώσαμε από την έρευνα που πραγματοποιήσαμε είναι ότι, δυστυχώς, μόνο τα 7 από τα 20 νηπιαγωγεία διέθεταν οργανωμένες γωνιές.

Στα νηπιαγωγεία όπου υπήρχαν οργανωμένες γωνιές τα παιδιά έπαιζαν, σχεδόν, σε όλες. Στη διάρκεια του παιχνιδιού τους χρησιμοποιούσαν τα υλικά που διέθετε κάθε γωνιά και το παιχνίδι τους χαρακτηριζόταν από φαντασία και δημιουργικότητα. Παρατηρήθηκε, όπως και στην αυλή, ότι οι νηπιαγωγοί δεν έδειχναν ενδιαφέρον για το παιχνίδι των παιδιών. Συνεπώς, τα παιδιά παίζουν στις γωνιές, όταν είναι οργανωμένες, χωρίς να χρειάζονται την παρέμβαση της νηπιαγωγού.

Από τα 13 νηπιαγωγεία, τα οποία δεν διέθεταν οργανωμένες γωνιές, στα 5 υπήρξε η παρέμβαση της νηπιαγωγού. Τα παιδιά πήγαν στις γωνιές και άρχισαν να παίζουν. Υπάρχει όμως μια σημαντική διαφορά με το παιχνίδι των παιδιών που έπαιζαν σε οργανωμένες γωνιές και είχε τα εξής χαρακτηριστικά: α) ήταν σύντομο, β) δεν είχε ενδιαφέρον, από τη μεριά των παιδιών και γ) έλειπε η φαντασία. Σύμφωνα, λοιπόν, με τα παραπάνω, η παρέμβαση της νηπιαγωγού επηρεάζει θετικά το παιχνίδι των παιδιών και οι μη-οργανωμένες γωνιές επηρεάζουν, αρνητικά, την ποιότητα του παιχνιδιού των παιδιών.

Στα 8 νηπιαγωγεία που δεν διέθεταν οργανωμένες γωνιές τα παιδιά δεν έπαιζαν. Η παρέμβαση της νηπιαγωγού έγινε σε δυο νηπιαγωγεία αλλά τα παιδιά δεν πήγαν στις γωνιές. Συνεπώς, όταν οι γωνιές είναι μη-οργανωμένες, ακόμα και με την παρέμβαση της νηπιαγωγού, τα παιδιά δεν παίζουν.

Τα παιδιά δεν έδειξαν να έχουν προτίμηση σε κάποια γωνιά. Σε κάποια νηπιαγωγεία τα παιδιά έπαιζαν μαζί σε όλες τις γωνιές. Παρατηρήθηκε, όμως, και το αντίθετο. Δηλαδή, σε κάποιες γωνιές να πηγαίνουν μόνο κορίτσια (π.χ. στη γωνιά του κομμωτηρίου).

Τέλος, παρατηρήθηκε ότι τα υλικά μπορούν να επηρεάσουν το παιχνίδι των παιδιών. Γωνιές με ποικίλα υλικά και σε αριθμό ώστε να μπορούν να παίζουν αρκετά παιδιά, επηρεάζουν θετικά το παιχνίδι.

Προέκυψαν, λοιπόν, τα εξής συμπεράσματα:

α) Οι οργανωμένες γωνιές επηρεάζουν θετικά τόσο το παιχνίδι των παιδιών όσο και την ποιότητα του παιχνιδιού τους,

- β) Η παρέμβαση της νηπιαγωγού μπορεί να επηρεάσει θετικά το παιχνίδι των παιδιών σε μη-οργανωμένες γωνιές και*
- γ) Οι μη-οργανωμένες γωνιές μπορούν να επηρεάσουν αρνητικά την ποιότητα του παιχνιδιού των παιδιών, όταν υπάρχει παρέμβαση της νηπιαγωγού,*
- δ) Οι μη-οργανωμένες γωνιές μπορούν να επηρεάσουν αρνητικά το παιχνίδι των παιδιών, ακόμα και αν υπάρχει παρέμβαση της νηπιαγωγού.*
- ε) Τα υλικά μπορούν να επηρεάσουν θετικά ή αρνητικά το παιχνίδι, ανάλογα με τον αν υπάρχουν, σε ποια κατάσταση βρίσκονται και αν είναι ποικίλα.*

Συνοψίζοντας, μπορούμε να πούμε ότι και εδώ επιβεβαιώνονται οι αρχικές μας υποθέσεις. Όσον αφορά το χώρο, συμπεραίνουμε ότι μπορεί να επηρεάσει, θετικά ή αρνητικά, το παιχνίδι των παιδιών: όταν υπάρχουν οργανωμένες γωνιές τα παιδιά παίζουν, όταν δεν υπάρχουν οργανωμένες γωνιές τα παιδιά είτε παίζουν είτε δεν παίζουν.

Στην συγκεκριμένη περίπτωση, όμως, προκύπτει μια σημαντική διαφοροποίηση που αφορά περισσότερο την ποιότητα του παιχνιδιού: η παρέμβαση της νηπιαγωγού επηρεάζει, θετικά, το παιχνίδι των παιδιών -από τα 7 νηπιαγωγεία με μη-οργανωμένες γωνιές, τα παιδιά έπαιζαν σε 5- αλλά οι μη-οργανωμένες γωνιές επηρεάζουν αρνητικά την ποιότητα του παιχνιδιού. Δηλαδή, το παιχνίδι σε μη-οργανωμένες γωνιές στερείται φαντασίας και δημιουργικότητας.

Τέλος, προέκυψε ένας ακόμα παράγοντας που μπορεί να επηρεάσει το παιχνίδι των παιδιών και είναι τα υλικά. Όταν τα υλικά είναι σε μικρό αριθμό τότε δημιουργούνται καυγάδες ενώ όταν δεν υπάρχουν σε ποικιλία δεν προωθείται η φαντασία και η δημιουργικότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ
ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ

5.1 ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ-ΑΥΛΗΣ

Ο εξωτερικός χώρος του νηπιαγωγείου, η αυλή, χρησιμοποιείται από τα παιδιά για τα παιχνίδια τους. Για αυτό το λόγο θα πρέπει να είναι ένας χώρος που να εξασφαλίζει την ασφάλεια των παιδιών αλλά και να προωθεί το παιχνίδι τους. Θα πρέπει να είναι ένας χώρος «ευρύχωρος, ευχάριστος, ασφαλής και εξοπλισμένος με παιχνίδια που καλλιεργούν τη δημιουργικότητα και τη φαντασία» (Οδηγός Νηπιαγωγού, 2006:57).

Ο εξωτερικός χώρος του νηπιαγωγείου δεν μπορεί να σχεδιαστεί και να οργανωθεί από μια νηπιαγωγό. Είναι σκόπιμο, όμως, να γνωρίζει τι πρέπει να διαθέτει μια αυλή για να εξασφαλίζει δημιουργικό και διασκεδαστικό παιχνίδι στα παιδιά.

Η αυλή θα πρέπει να είναι μεγάλη και η αναλογία είναι 3 τ.μ. για κάθε παιδί και όχι λιγότερο από 150 τ.μ. για 50 παιδιά (Δαράκη Π.- Χατζηκωνσταντίνου Φ. 1981: 142). Το νηπιαγωγείο θα πρέπει να είναι χτισμένο στην άκρη του οικοπέδου για δυο λόγους: ο πρώτος είναι για να εξασφαλιστεί περισσότερος χώρος για την αυλή και ο δεύτερος, και σημαντικότερος, για να μπορεί η νηπιαγωγός να έχει τον έλεγχο των παιδιών κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού τους.

Με σωστή οργάνωση της αυλής τα παιχνίδια θα είναι τοποθετημένα στη σωστή θέση και θα εξασφαλίζονται χώροι για έντονο παιχνίδι, για άλλες δραστηριότητες αλλά και για χαλάρωση.

Θα πρέπει να είναι δεντροφυτεμένη, σε κάποια σημεία με γκαζόν και «με πάγκους ξύλινους με ερεισίνωτο, ύψος καθίσματος 0,20 εκ. Ένα μέρος της αυλής θα είναι στεγασμένο» (Δαράκη Π.- Χατζηκωνσταντίνου Φ. 1981:143). Επίσης, μπορεί να διαθέτει ένα κίосκι με δέντρα και παγκάκια και φυσικά βρύσες με πόσιμο νερό.

Σίγουρα θα πρέπει να υπάρχει μια ξύλινη, χαμηλή και σκεπαστή αμμοδόχος και μεγάλα πλαστικά παιχνίδια. Θα πρέπει να διατηρείται υγρή για να διευκολύνει τα παιδιά κατά τη διάρκεια των κατασκευών τους και να αποφεύγεται η δημιουργία ξερής σκόνης που εισπνέουν τα νήπια.

Μπορεί να περιλαμβάνει μια ξύλινη κατασκευή για τις κινητικές δραστηριότητες των παιδιών, όπως κορμοί ισορροπίας, σχοινένια σκάλα, κ.ά. Βρύσες με κτιστές λεκάνες για παιχνίδια με το νερό, χώρο για πικ-νικ κ.ά. Μια παιδική χαρά με τσουλήθρες, τραμπάλες, γύρω-γύρω όλοι, επιδαπέδια παιχνίδια, ταΐστρες για πουλιά, ένα παρτέρι και εργαλεία κηπουρικής κ.ά. (Οδηγός Νηπιαγωγού, 2006:58).

Φυσικά «δεν είναι απαραίτητο να ισοπεδώνεται και να εξομαλύνεται ο χώρος που προορίζεται για το παιχνίδι των παιδιών». Ακόμα και οι τυχόν ανωμαλίες του εδάφους μπορούν να προσφέρουν πολλές δυνατότητες για παιχνίδι και να προκαλούν το ενδιαφέρον των παιδιών (Δαράκη Π.- Χατζηκωνσταντίνου Φ. 1981:143).

5.2 ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ-ΓΩΝΙΕΣ

Ο εσωτερικός χώρος του νηπιαγωγείου χωρίζεται σε γωνιές, δηλαδή σε περιοχές, χώρους διαφορετικών ενδιαφερόντων. Κάθε χώρος-γωνιά έχει συγκεκριμένο θέμα λειτουργίας και περιλαμβάνει το κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό (Γερμανός, 2002).

Οι γωνιές χωρίζονται σε δυο επιμέρους κατηγορίες: α) γωνιές που λειτουργούν σε όλη τη διάρκεια της χρονιάς και β) γωνιές που αλλάζουν κατά τη διάρκεια της χρονιάς ανάλογα με τα ενδιαφέροντα των παιδιών και τις δραστηριότητες που αναπτύσσονται κάθε φορά (Οδηγός Νηπιαγωγού, 2006: 59).

Ο χρόνος του παιχνιδιού των παιδιών στις γωνιές, κατά τη διάρκεια της ημέρας, είναι αρκετός για αυτό η οργάνωση των γωνιών είναι ένας παράγοντας που επηρεάζει το παιχνίδι.

Το μέγεθος και ο αριθμός των γωνιών εξαρτάται από τον εσωτερικό χώρο του νηπιαγωγείου. Ο αριθμός των παιδιών που είναι καλό να χρησιμοποιούν τη γωνιά, για να λειτουργεί σωστά η γωνιά, είναι από 4-6.

Η νηπιαγωγός πριν ξεκινήσει την οργάνωση και το σχεδιασμό των γωνιών καλό είναι να έχει σημειώσει τις λεπτομέρειες που μπορεί να έχουν συνέπειες στην υγεία ή την ασφάλεια των παιδιών. Όπως για παράδειγμα να υπάρχουν γωνιές κοντά σε εστίες θέρμανσης ή να είναι αθέατες από τη ίδια κ.ά. (Δαράκη Π.-Χατζηκωνσταντίνου Φ. 1981: 147).

Κατά τη διάρκεια του σχεδιασμού και της οργάνωσης των γωνιών θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη κάποια πράγματα. Αρχικά θα πρέπει να είναι μακριά οι «ήσυχες» γωνιές (π.χ. γωνιά βιβλιοθήκης) από τις «θορυβώδεις» (π.χ.κουκλόσπιτο). Οι γωνιές θα πρέπει να είναι ευδιάκριτες, για να μην ενοχλούνται τα νήπια κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού τους και να μπορεί η νηπιαγωγός να επιβλέπει την τάξη. Τα υλικά που περιλαμβάνει κάθε γωνιά θα πρέπει να είναι τοποθετημένα σε ράφια και στο ύψος των παιδιών ώστε να μπορούν να χρησιμοποιούν όποιο υλικό θέλουν, ανάλογα με τις ανάγκες, τις κλίσεις και τις ικανότητες του (Κυριαζοπούλου-Βαληνάκη Π., τόμος 2: 96).

Οι γωνιές θα πρέπει να είναι άνετες, ελκυστικές και ενδιαφέρουσες, με χρώματα και σχέδια των παιδιών, να ανανεώνονται και να εμπλουτίζονται. Πολλά από τα υλικά που περιλαμβάνουν οι γωνιές μπορούν να κατασκευαστούν από τα ίδια τα παιδιά.

Ο σχεδιασμός των γωνιών καλό είναι να γίνεται μαζί με τα παιδιά γιατί με αυτόν τον τρόπο τα παιδιά γίνονται «πιο υπεύθυνοι χρήστες των υλικών, αφού γνωρίζουν για ποιο λόγο αποφάσισαν τα συγκεκριμένα υλικά στην κάθε γωνιά και για ποιες δραστηριότητες τους είναι απαραίτητα» (Οδηγός Νηπιαγωγού, 2006: 64).

Με τον ερχομό των παιδιών στο νηπιαγωγείο θα υπάρχουν κάποιες γωνιές, κυρίως αυτές που μένουν σταθερές κατά τη διάρκεια της χρονιάς, όπως η γωνιά της βιβλιοθήκης, η γωνιά του καβαλέτου, η γωνιά του οικοδομικού υλικού. Στη συνέχεια μέσα από τη συζήτηση και τις προτάσεις που γίνονται, τόσο από τη νηπιαγωγό όσο και από τα παιδιά, αποφασίζονται οι γωνιές και τα υλικά που θα περιλαμβάνουν. Η νηπιαγωγός θα πρέπει να ενθαρρύνει τα παιδιά να εκφράζουν τις απόψεις και τις ιδέες τους και να τους κάνει διάφορες ερωτήσεις. Μέσα από τις ερωτήσεις μπορεί να εντοπίσει τα ενδιαφέροντα, τις ανάγκες και τις επιθυμίες των παιδιών.

Στη συνέχεια, ακολουθεί μια σύντομη παρουσίαση του τρόπου οργάνωσης γωνιών, τις οποίες χρησιμοποιούν τα παιδιά για τα παιχνίδια τους, και των υλικών που θα πρέπει να περιλαμβάνουν ώστε να προωθούν το παιχνίδι των παιδιών.

- **Γωνιά μουσικής:** Η γωνιά της μουσικής μπορεί να είναι πάνω σε ένα τραπέζι με ρόδες, κινητή, πάνω στον τοίχο, πάνω σε ράφια. Συνήθως η γωνιά της μουσικής είναι πάνω στον τοίχο, δηλαδή τα μουσικά όργανα είναι κρεμασμένα στον τοίχο. Και εδώ θα πρέπει τα μουσικά όργανα να είναι τοποθετημένα, ώστε να μπορούν να χρησιμοποιούνται από τα παιδιά. Τα μουσικά όργανα που θα πρέπει να υπάρχουν σε αυτή τη γωνιά είναι: κουδουνάκια, τρίγωνα, τύμπανα, πιατίνια, καστανιέτες, φλογέρες, μαράκες, ξυλάκια, ξύστρα, φλογέρες. Επίσης, καλό είναι να υπάρχει κασετόφωνο, κασετόφωνο ηχογράφησης και εικόνες διακεκριμένων μουσικών (Οδηγός Νηπιαγωγού, 2006:63).
- **Γωνιά εικαστικών:** Συνήθως τοποθετείται σε ένα ευρύχωρο και γεμάτο φως σημείο. Η γωνιά των εικαστικών θα πρέπει να περιλαμβάνει τα εξής έπιπλα: τραπεζάκια και καρέκλες, καβαλέτα (είτε ένα μεγάλο είτε 2-3 μικρά), για να επιλέγουν τα παιδιά τον τρόπο που θέλουν να ζωγραφίσουν. Επίσης, θα πρέπει να περιλαμβάνει τα εξής υλικά: νερομπογιές, τέμπερες, πηλός, χαρτιά, κλωστές, μαρκαδόρους, ψαλίδια, πινέλα, κόλλες, πλαστελίνη, κ.ά. Να υπάρχουν

εικόνες από έργα τέχνης και φωτογραφίες καλλιτεχνών. Τέλος, καλό είναι να υπάρχουν πλαστικές ποδιές και εφημερίδες για να μην λερώνονται τα παιδιά.

- **Γωνιά κουκλόσπιτου:** Το κουκλόσπιτο είναι χωρισμένο σε διαμερίσματα, μπορεί να είναι μονώροφο ή διώροφο και ο εξοπλισμός του αφορά τη ζωή της κούκλας μέσα σε αυτό και είναι πανομοιότυπος με τη ζωή του παιδιού στο σπίτι. Έτσι, περιλαμβάνει: ντουλάπια και συρτάρια πιατικών, ηλεκτρική κουζίνα για το χώρο της κουζίνας, κρεβατάκια, ντουλάπες για την κρεβατοκάμαρα, πολλές και διάφορες κούκλες, ρούχα και υφάσματα, καναπέ, τηλέφωνο και τηλεφωνικό κατάλογο, βιβλία συνταγών μαγειρικής κ.α.
- **Γωνιά παιδαγωγικού υλικού:** Μπορεί να περιλαμβάνει παιχνίδια, ατομικά και ομαδικά, όπως: παιχνίδια ανασύνθεσης εικόνων (puzzles), τόμπολες, ντόμινο, χάντρες, εσφηνώματα κ.ά. Τα παιχνίδια τοποθετούνται μέσα σε κουτιά σε ράφια ή καλάθια. Κοντά στη γωνιά καλό είναι να υπάρχει ένα χαλάκι.
- **Γωνιά κουκλοθέατρου:** Σε αυτή τη γωνιά περιλαμβάνονται τα εξής: καρεκλάκια για θεατές, το έπιπλο του κουκλοθέατρου, κούκλες κουκλοθέατρου, φιγούρες του Καραγκιόζη, κ.ά.,
- **Γωνιά μεταμπίεσης:** Η γωνιά της μεταμπίεσης περιλαμβάνει τα εξής υλικά: πουκάμισα, καπέλα, τσάντες, γραβάτες, καθρέφτης κ.ά.,
- **Γωνιά κομμωτηρίου:** Συνήθως, σε αυτή τη γωνιά, περιλαμβάνονται καθρέφτης, χτένες, ρολά για τα μαλλιά κ.ά.,
- **Γωνιά παρατήρησης και ανακάλυψης:** Αυτή η γωνιά μπορεί να περιλαμβάνει μεγεθυντικούς φακούς, μαγνήτες, ακουστικά, φακούς για φωτισμό, μικροσκόπιο, μια γυάλα με ψαράκια κ.ά.,
- **Γωνιά των μεταφορικών μέσων:** Υπάρχουν σήματα του ΚΟΚ, φανάρια, αυτοκίνητα ή μηχανάκια κ.ά.,
- **Γωνιά επαγγελματιών:** Αυτή η γωνιά αλλάζει κατά τη διάρκεια της χρονιάς. Έτσι μπορεί να είναι:

- η γωνιά του ιατρείου, η οποία μπορεί να περιλαμβάνει εργαλεία γιατρού, λευκή μπλούζα, μπλοκ για συνταγές, θερμόμετρο κ.ά.,
 - η γωνιά του καπετάνιο, η οποία μπορεί να περιλαμβάνει καπέλο, πυξίδα, χάρτες κ.ά.,
 - η γωνιά του μαέστρου, η οποία μπορεί να περιλαμβάνει παπιγιόν, μπαγκέτα, αναλόγια, κ.ά.,
 - η γωνιά της δασκάλας, η οποία μπορεί να περιλαμβάνει τσάντα, βιβλία, γυαλιά κ.ά.
- **Γωνιά σύγχρονης τεχνολογίας:** Εδώ μπορούν να τοποθετηθούν η τηλεόραση, το βίντεο ή το DVD, μια φωτογραφική μηχανή κ.ά.,
- **Γωνιά «το μαγαζάκι»:** Αυτή η γωνιά, όπως και η γωνιά των επαγγελματιών, αλλάζει κατά τη διάρκεια της χρονιάς. Ως ένα βαθμό συνδέεται με τη γωνιά των επαγγελματιών. Παρακάτω παρουσιάζονται κάποιες ενδεικτικές γωνιές:
 - το μπακάλικο, το οποίο μπορεί να περιλαμβάνει ζυγαριά, ταμειακή μηχανή, νομίσματα, χαρτοσακούλες, ζάχαρη, αλάτι, ζυμαρικά, ταμπέλες στα προϊόντα κ.ά.,
 - το βιβλιοπωλείο, το οποίο μπορεί να περιλαμβάνει μολύβια, γόμες, ξύστρες, βιβλία, ταμειακή μηχανή, νομίσματα κ.ά.,
 - το μανάβικο, το οποίο μπορεί να περιλαμβάνει φρούτα και ξηρούς καρπούς, ταμειακή μηχανή, ζυγαριά κ.ά.,
 - η «boutique», η οποία μπορεί να περιλαμβάνει γάντια, καπέλα, κολόνιες, τσάντες, χαρτί για περιτύλιγμα κ.ά.,
 - το ανθοπωλείο, το οποίο μπορεί να περιλαμβάνει γλάστρες, λουλούδια, διάφορα φυτά κ.ά.,
 - το μαγαζί με χριστουγεννιάτικα είδη, το οποίο μπορεί να περιλαμβάνει στολίδια όπως μπάλες, γιρλάντες, κάρτες, καμπανίτσες κ.ά.,
 - το μαγαζί με αποκριάτικα είδη, το οποίο μπορεί να περιλαμβάνει χαρτοπόλεμο, μάσκες, σερπαντίνες, στολές, κ.ά.,
 - το μαγαζί με πασχαλινά είδη, το οποίο μπορεί να περιλαμβάνει πολύχρωμα αυγά, λαγουδάκια, πουλάκια νερομπογιές κ.ά.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

«Τα παιχνίδια που έπαιζα παιδί, σχεδόν όλα τα παιχνίδια δημιουργημένα μέσα στην μοναξιά, ρυθμισμένα μοναχ' από τη φαντασία. Τα παιχνίδια που γύρευα, που αυτοσχεδίαζα, που καλλιτεχνούσα, που αγαπούσα, και που μεθούσα μ' εκείνα...

»Γινόμουν αράδα αράδα, κατά την περίπτωση και κατά τα κέφια μου, δεσπότης, ιεροκήρυκας, δημοδιδάσκαλος, καθηγητής, περιηγητής, γιατρός, στρατηγός, στρατιώτης, συνομιλητής, λιμαδόρος. Φλυαρούσα, ξεφώνιζα, κουβέντιαζα, ρητόρευα, λειτουργούσα, έφελνα, έδερνα, ανεβοκατέβαινα, αγωνιζόμουν με τους καναπέδες και τις καρέκλες, με τα βιβλία και με τα έπιπλα, με τα βιβλία και με τα τραπέζια, έπιανα γνωριμίες και ξεσυνερίσματα με τους τοίχους, με τα ξύλα, με τα έπιπλα, με τα φουστάνια. Είχα δοσοληψίες με τα λουλούδια και με τις κοπριές, με τα μυρμήγκια της γλάστρας και με τα σαμάρια των γαϊδουριών· μόνο τους ανθρώπους γύρω μου δε τους λογάριάζα.

»Το ρυθμό του κόσμου του αναποδογύριζα. Οι άνθρωποι μου ήτανε τα υλικά και τ' άψυχα· δεν καταδεχόμουν να τα προσέξω. Οι ζωντανοί μου, όσοι ήτανε για τους άλλους τ' άψυχα».

Κωστής Παλαμάς (1940:26)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- **ΑΓΑΛΙΩΤΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ**, *Η αντιμετώπιση του παιχνιδιού στη σημερινή κοινωνία και ο θεμελιώδης ρόλος του στην διανοητική ανάπτυξη*, «Σύγχρονη Εκπαίδευση», τεύχος 38, Αθήνα 1988
- **ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ Δ. ΒΑΣΙΛΗΣ**, *Γλωσσικό υλικό για το νηπιαγωγείο (από τη θεωρία στην πράξη)*, 'Βασική βιβλιοθήκη προσχολικής εκπαίδευσης', 5^η έκδοση, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2001
- **ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ Α.** *Το παιχνίδι*, University Studio Press, Θεσσαλονίκη, 1994
- **ΑΜΠΑΤΖΟΓΛΟΥ Γ.**, *Το παιδί, το παιχνίδι και η δημιουργικότητα*, «Διαβάζω», τεύχος 361, 1989
- **ΑΥΓΗΤΙΔΟΥ ΣΟΦΙΑ**, *Το παιχνίδι σύγχρονες ερευνητικές και διδακτικές προσεγγίσεις*, Εκδόσεις Δαρδανός, Αθήνα 2000
- **ΒΟΣΝΙΑΔΟΥ ΣΤΕΛΛΑ**, *Κείμενα εξελικτικής ψυχολογίας*, τόμος 2^{ος} 'Σκέψη', Εκδόσεις GUTENBERG, Αθήνα, 1994
- **ΓΕΡΟΥ ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΣ**, *Το συμβολικό παιχνίδι βάση και αφετηρία καλλιτεχνικής δραστηριότητας στο σχολείο*, Εκδόσεις Δίπτυχο, Αθήνα 1984
- **ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ**, *Χώρος και διαδικασίες αγωγής: Η παιδαγωγική ποιότητα του χώρου*, 'Παιδαγωγική Σειρά', Εκδόσεις GUTENBERG, Αθήνα 1998
- **ΓΙΑΝΝΙΚΟΠΟΥΛΟΥ ΑΓΓΕΛΙΚΗ**, *Από την προανάγνωση στην ανάγνωση*, «Βασική βιβλιοθήκη του νηπιαγωγού», 3^η έκδοση, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα, έτος 1^{ης} έκδοσης 1998
- **ΓΚΟΥΓΚΟΥΛΗ ΚΛΕΙΩ- ΚΟΥΡΙΑ ΑΦΡΟΔΙΤΗ**, *Παιδί και παιχνίδι στη νεοελληνική κοινωνία (19^{ος} και 20^{ος} αιώνες)*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2000
- **ΔΑΡΑΚΗ ΠΕΠΗ**, *Ομαδικά παιχνίδια των παιδιών μας*, 'Παιδαγωγική σειρά', Εκδόσεις GUTENBERG, Αθήνα 1994
- **ΔΑΡΑΚΗ ΠΕΠΗ- ΧΑΤΖΗΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΦΡΟΣΩ**, *Παιδικοί σταθμοί και νηπιαγωγεία*, Εκδόσεις Δίπτυχο, Αθήνα 1981
- **ΚΑΚΑΝΑ ΔΟΜΝΑ**, *Θεωρία και μεθοδολογία δραστηριοτήτων στην προσχολική αγωγή*, Εκδοτικός οίκος Αδερφών Κυριακίδη Α.Ε, Θεσσαλονίκη 1994
- **ΚΑΝΑΚΗΣ ΜΑΝΟΛΗΣ**, *Το παιχνίδι και ο ρόλος του στην ανάπτυξη του παιδιού*, «Διαβάζω», τεύχος 236, 1989

- **ΚΑΝΤΑΡΤΖΗ Ε.**, *Παιχνίδι αγοριών και κοριτσιών*, «Σύγχρονη εκπαίδευση», τεύχος 38, 1988
- **ΚΑΡΑΜΠΑΤΣΟΣ ΑΝΤΩΝΗΣ**, *Το παιδικό παιχνίδι. Τα είδη και η σημασία του στην παιδαγωγική διαδικασία*, «Διαβάζω», τεύχος 236, Αθήνα 1989
- **ΚΑΨΑΛΗΣ Α.**, *Παιδαγωγική Ψυχολογία*, Εκδόσεις Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1989
- **ΚΙΤΣΑΡΑΣ Δ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ**, *Προσχολική Παιδαγωγική*, 2^η έκδοση, Έκδοση του συγγραφέα, Αθήνα 2001
- **ΚΛΗΜΗΣ ΝΑΥΡΙΔΗΣ**, *Το παιχνίδι ως εμπόρευμα*, στο Γκούγκουλη Κ.-Κούρια Α.(επιμ.), *Παιδί και παιχνίδι στη νεοελληνική κοινωνία (19^{ος} και 20^{ος} αιώνας)*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2000
- **ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ ΑΛΚΗΣΤΙΣ**, *Η δραματική τέχνη στην εκπαίδευση*, Εκδόσεις «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ», Αθήνα 2000
- **ΚΟΡΟΠΩΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ**, *Το παιδί και το παιχνίδι: μια ψυχολογική προσέγγιση*, «Διαβάζω», τεύχος 236, 1989
- **ΚΟΥΛΑΚΟΓΛΟΥ Κ.**, *Παιχνιοθεραπεία*, στο Ασημάκης Π. (επιμ.), *Σύγχρονες ψυχοθεραπείες στην Ελλάδα: Από τη θεωρία στη εφαρμογή*, Ινστιτούτο Προσωπικής ανάπτυξης, Αθήνα 1999
- **ΚΟΦΦΑΣ Κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ**, *Γενική διδακτική μεθοδολογία δραστηριοτήτων προσχολικής αγωγής*, Ρέθυμνο 1994
- **ΚΥΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟΥ- ΒΑΛΗΝΑΚΗ Π.**, *Νηπιαγωγική- Συστήματα και μέθοδοι, Σύγχρονες τάσεις και κατευθύνσεις*, τόμος 1^{ος}, Εκδόσεις ΑΔΕΛΦΟΙ ΒΛΑΣΣΗ, Αθήνα 1977
- **ΚΥΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟΥ- ΒΑΛΗΝΑΚΗ Π.**, *Νηπιαγωγική- Μεθοδολογία Α'*, τόμος 2^{ος}, Εκδόσεις ΑΔΕΛΦΟΙ ΒΛΑΣΣΗ, Αθήνα 1977
- **ΚΥΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟΥ- ΒΑΛΗΝΑΚΗ Π.**, *Νηπιαγωγική- Μεθοδολογία Β'*, τόμος 3^{ος}, Εκδόσεις ΑΔΕΛΦΟΙ ΒΛΑΣΣΗ, Αθήνα 1977
- **ΜΑΚΡΥΝΙΩΤΗ ΔΗΜΗΤΡΑ**, *Το παιχνίδι στο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου*, στο Γκούγκουλη Κ.- Κούρια Α.(επιμ.), *Παιδί και παιχνίδι στη νεοελληνική κοινωνία (19^{ος} και 20^{ος} αιώνας)*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2000
- **ΜΑΤΣΑΓΓΟΥΡΑΣ ΗΛΙΑΣ**, *Ψυχοπαιδαγωγικά θέματα προδημοτικής και πρωτοδημοτικής αγωγής*, Εκδόσεις Φελέκη, Αθήνα 1982
- **ΜΠΟΝΩΤΗ ΦΩΤΕΙΝΗ**, *Κοινωνική συμπεριφορά των παιδιών στην προσχολική ηλικία*, Πανεπιστημιακές σημειώσεις, Βόλος 1991

- **ΜΠΟΤΣΟΓΛΟΥ ΚΑΦΕΝΙΑ**, *Η παιδαγωγική ποιότητα των υπαίθριων χώρων*, στο Αυγητίδου Σ. (επιμ.), *Το παιχνίδι ερευνητικές και διδακτικές προσεγγίσεις*, Εκδόσεις Τυπωθήτω, Αθήνα 2001
- **ΟΔΗΓΟΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ**, *Εκπαιδευτικοί σχεδιασμοί, δημιουργικά περιβάλλοντα μάθησης*, Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων, Αθήνα 2006
- **ΠΑΝΤΑΖΗΣ ΣΠΥΡΟΣ**, *Η παιδαγωγική και το παιχνίδι-αντικείμενο στο χώρο του νηπιαγωγείου*, Ερευνητική προσέγγιση, Εκδόσεις GUTENBERG, Αθήνα 1997
- **ΠΑΠΥΡΟΥΣ ΛΑΡΟΥΣ ΜΠΡΙΤΑΝΙΚΑ**, τόμος 47, Αθήνα 1981
- **ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ**, *Εξελικτική ψυχολογία: Η ψυχική ζωή από τη σύλληψη ως την ενηλικίωση*, 2^{ος} τόμος, 'Προσχολική ηλικία', Αθήνα, 1986
- **ΣΑΜΛΙΔΗΣ ΝΙΚΟΣ**, *Το παιδί και το παιχνίδι*, «Σύγχρονη Εκπαίδευση», τεύχος 38, 1988
- **ΣΙΝΑΝΙΔΟΥ ΜΑΡΙΑ**, *Το παιχνίδι και η σημασία του*, «Σύγχρονη Εκπαίδευση», τεύχος 38, 1988
- **ΣΙΒΡΟΠΟΥΛΟΥ ΡΕΝΑ**, *Η οργάνωση και ο σχεδιασμός του χώρου(νηπιαγωγείου) στο πλαίσιο του παιχνιδιού*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2004
- **ΣΟΛΟΜΩΝΙΔΟΥ ΧΡΙΣΤΙΝΑ**, *Εκπαιδευτική τεχνολογία: Μέσα, υλικά, διδακτική χρήση και αξιοποίηση*, 'Το βιβλίο στην εκπαίδευση', Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα: 1999
- **ΤΣΙΑΝΤΖΗ- ΣΜΑΡΑΓΔΑ ΜΑΡΙΑ**, *Αγωγή της προσχολικής Ηλικίας*, 'Παιδαγωγική σειρά', Εκδόσεις GUTENBERG, Αθήνα 1996
- **ΤΣΙΑΝΤΖΗ- ΣΜΑΡΑΓΔΑ ΜΑΡΙΑ**, *Εφαρμοσμένη Παιδαγωγική στα παιδιά της προσχολικής ηλικίας*, 'Παιδαγωγική σειρά', Εκδόσεις GUTENBERG, Αθήνα 1995
- **ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ Γ. ΧΡΥΣΗ**, *Εισαγωγή στη σχολική ψυχολογία*, Εκδόσεις «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, Αθήνα 2004
- **CHATEAU J.**, *Το παιχνίδι του παιδιού*, 'Ψυχολογία του παιδιού', μτφρ: Ευροτήρη Η., Εκδόσεις Κένταυρος, Αθήνα 1974
- **GARVEY C.**, *Το παιχνίδι και η επίδρασή του στην εξέλιξη του παιδιού*, μτφρ: Σταυροπούλου Σ., Εκδόσεις Κουτσουμπός, Αθήνα 1990

- **HUIZINGA J.**, *Ο άνθρωπος και το παιχνίδι*, μτφρ: Ροζάκης Σ., Λυκιαρδόπουλος Γ., Εκδόσεις Γνώση, Αθήνα 1989
- **LOUIS COHEN- LAWRENCE MANION**, *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*, μτφρ: Μητσοπούλου Χρυσούλα- Φιλοπούλου Μάνια, 'Επιστήμες της αγωγής', Εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα 1994
- **MICHAEL COLE- SHEILA R. COLE**, *Η ανάπτυξη των παιδιών- Γνωστική και ψυχοκοινωνική ανάπτυξη κατά την νηπιακή και μέση παιδική ηλικία*, Εκδόσεις Τυπωθήτω –Γιώργος Δαρδάνος, Αθήνα 2002
- **NICKY HAYES**, *Εισαγωγή στην ψυχολογία*, 'Βασικά εγχειρίδια ψυχολογικής γνώσης', Εκδόσεις «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ», Αθήνα 1998
- **PIAGET-INHELDER**, *Η ψυχολογία του παιδιού*, μτφρ: Κίτσου Κ, Εκδόσεις Ζαχαροπούλου Ι, Αθήνα, χ.χ.ε
- **STIG BROSTROM**, *Οι νηπιαγωγοί και τα πεντάχρονα παιδιά παίζουν μαζί*, στο Αυγητίδου Σοφία (επιμ.), *Το παιχνίδι, Σύγχρονες ερευνητικές και διδακτικές προσεγγίσεις*, Εκδόσεις Τυπωθήτω, Αθήνα 2001
- **WINNICOTT D**, *Το παιδί, η οικογένεια και ο εξωτερικός του κόσμος*, μτφρ: Παραδέλλης Φ., Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1976
- **WINNICOTT D.**, *Το παιδί, το παιχνίδι και η πραγματικότητα*, μτφρ: Κωστόπουλος Γ., Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2000
- **WOOD ELIZABETH- NEVILLE BENNETT**, *Οι θεωρίες των εκπαιδευτικών για το παιχνίδι. Κονστρουκτιβισμός ή κοινωνικός κονστρουκτιβισμός;*, στο Αυγητίδου Σοφία (επιμ.), *Το παιχνίδι, Σύγχρονες ερευνητικές και διδακτικές προσεγγίσεις*, Εκδόσεις Τυπωθήτω, Αθήνα 2001
- **ZICK RUBIN**, *Οι φίλιες του παιδιού*, μτφρ: Κελεσίδου Άννα, Εκδόσεις Π. Κουτσούμπος Α.Ε. Αθήνα 1987

ΠΗΓΕΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

- **ΚΥΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟΥ- ΒΑΛΗΝΑΚΗ Π.**, *Νηπιαγωγική*, τόμος 1^{ος}, Εκδόσεις ΑΔΕΛΦΟΙ ΒΛΑΣΣΗ, Αθήνα 1977, σελ.
- **ΔΑΡΑΚΗ ΠΕΠΗ- ΧΑΤΖΗΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΦΡΟΣΩ**, *Παιδικοί σταθμοί και νηπιαγωγεία*, Εκδόσεις Δίπτυχο, Αθήνα 1981, σελ. 177

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΟΣ

- ▣ Οδηγοί παρατήρησης.....σελ.148
- ▣ Κατόψεις γωνιών των νηπιαγωγείων.....σελ.269
- ▣ Φωτογραφίες από τις αυλές των νηπιαγωγείων.....σελ.274
- ▣ Φωτογραφίες από τις γωνιές των νηπιαγωγείων.....σελ.280
- ▣ Προτάσεις για την οργάνωση των αυλώνσελ.294
- ▣ Προτάσεις για την οργάνωση των γωνιών.....σελ.300

ΟΔΗΓΟΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ

ΑΥΛΗ

- **Τι μέγεθος έχει;**
 - α) Μεγάλη
 - β) Μεσαία
 - γ) Μικρή

- **Πως είναι «στρωμένη»;**
 - α) Γσιμέντο
 - β) Γρασίδι
 - γ) Χώμα
 - δ) Άλλο:.....

- **Τι περιλαμβάνει;**
 - α) Κούνιες
 - β) Τραμπάλες
 - γ) Παγκάκια
 - δ) Τσουλήθρα
 - ε) Γύρω-γύρω όλοι
 - στ) Αμμοδόχο
 - ζ) Δέντρα
 - η) Αμφιθέατρο
 - θ) Πεζούλια
 - ι) Βρύσες
 - κ) Άλλο: κίосκι

- **Σε τι κατάσταση είναι;**
 - α) Άριστη
 - β) Καλή
 - γ) Μέτρια
 - δ) Κακή

- **Είναι περιφραγμένη;** α) Ναι β) Όχι

- **Τι σχήμα έχει;**
 - α) Κυκλική
 - β) Τετράγωνη
 - γ) Τρίγωνη
 - δ) Παραλληλόγραμμη
 - ε) Άλλο:.....

- **Είναι κατάλληλη;** α) Ναι β) Όχι

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- **Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα παροτρύνει;** α) Ναι β) Όχι
- **Δίνει ερεθίσματα;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα καθοδηγεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Αδιαφορεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Συμμετέχει;** α) Ναι β) Όχι

ΓΩΝΙΕΣ

- **Ποιες γωνιές υπάρχουν;**
 - α) Κουκλόσπιτο
 - β) Μουσικής
 - γ) Οικοδομικού υλικού
 - δ) Παιδαγωγικού υλικού
 - ε) Καβαλέτου
 - στ) Κομμωτηρίου
 - ζ) Βιβλιοθήκης
 - η) Μπακάλικο
 - θ) Άλλο:.....

- **Τι μέγεθος έχουν;**
 - α) Μεγάλες
 - β) Μεσαίες
 - γ) Μικρές

- **Είναι ευδιάκριτες;** α) Ναι β) Όχι

- **Περιλαμβάνουν πολλά υλικά;** α) Ναι β) Όχι

- **Ποια υλικά περιλαμβάνει κάθε γωνιά;**

α) **Κουκλόσπιτο:** κούκλες, ηλεκτρική κουζίνα, καρεκλάκια, πιατάκια, τηλέφωνο, συνταγές

β) **Μουσικής:** καστανιέτες, ταμπουρίνο, μαράκες, πιατίνια, τύμπανα, κουδουνάκια

γ) **Οικοδομικού υλικού:** τουβλάκια σε διάφορα χρώματα και σχήματα

δ) **Παιδαγωγικού υλικού:** ντόμινο, τόμπολες, παζλ, χάντρες

ε) **Καβαλέτου:** πινέλα, χαρτιά άσπρα και χρωματιστά, τέμπερες, νερομπογιές

στ) **Βιβλιοθήκης:** Παραμύθια, περιοδικά, βιβλία για ζώα

ζ) **Μπακάλικο:** ταμειακή μηχανή, ζυμαρικά, αλάτι, ταμπέλες στα προϊόντα, ζυγαριά, σακούλες

- **Είναι ελκυστικές;** α) Ναι β) Όχι
- **Αν ναι/ όχι, γιατί;** Τα υλικά που περιλάμβαναν οι γωνιές ήταν σε πολύ καλή κατάσταση. Οι γωνιές είχαν χρώματα και ζωγραφιές των παιδιών.
- **Αλλάζουν ή εμπλουτίζονται κατά τη διάρκεια της χρονιάς;**
α) Ναι β) Όχι

Παράδειγμα: Οι γωνιές εμπλουτιζόταν με τη βοήθεια των παιδιών με υλικά που έφεραν τα παιδιά.

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά; α) Ναι β) Όχι
- Τα παροτρύνει; α) Ναι β) Όχι
- Δίνει ερεθίσματα; α) Ναι β) Όχι
- Τα καθοδηγεί; α) Ναι β) Όχι
- Αδιαφορεί; α) Ναι β) Όχι
- Συμμετέχει; α) Ναι β) Όχι

ΑΥΛΗ

- **Τι μέγεθος έχει;**
 - α) Μεγάλη
 - β) Μεσαία
 - γ) Μικρή

- **Πως είναι «στρωμένη»;**
 - α) Τσιμέντο
 - β) Γρασίδι
 - γ) Χώμα
 - δ) Άλλο:.....

- **Τι περιλαμβάνει;**
 - α) Κούνιες
 - β) Τραμπάλες
 - γ) Παγκάκια
 - δ) Τσουλήθρα
 - ε) Γύρω-γύρω όλοι
 - στ) Αμμοδόχο
 - ζ) Δέντρα
 - η) Αμφιθέατρο
 - θ) Πεζούλια
 - ι) Βρύσες
 - κ) Άλλο: κιόσκι

- **Σε τι κατάσταση είναι;**
 - α) Άριστη
 - β) Καλή
 - γ) Μέτρια
 - δ) Κακή

- **Είναι περιφραγμένη;** α) Ναι β) Όχι

- **Τι σχήμα έχει;**
 - α) Κυκλική
 - β) Τετράγωνη
 - γ) Τρίγωνη
 - δ) Παραλληλόγραμμη
 - ε) Άλλο:.....

- **Είναι κατάλληλη;** α) Ναι β) Όχι

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά; α) Ναι β) Όχι
- Τα παροτρύνει; α) Ναι β) Όχι
- Δίνει ερεθίσματα; α) Ναι β) Όχι
- Τα καθοδηγεί; α) Ναι β) Όχι
- Αδιαφορεί; α) Ναι β) Όχι
- Συμμετέχει; α) Ναι β) Όχι

ΓΩΝΙΕΣ

- **Ποιες γωνιές υπάρχουν;**
 - α) Κουκλόσπιτο
 - β) Μουσικής
 - γ) Οικοδομικού υλικού
 - δ) Παιδαγωγικού υλικού
 - ε) Καβαλέτου
 - στ) Κομμωτηρίου
 - ζ) Βιβλιοθήκης
 - η) Μπακάλικο
 - θ) Άλλο:.....

- **Τι μέγεθος έχουν;**
 - α) Μεγάλες
 - β) Μεσαίες
 - γ) Μικρές

- **Είναι ευδιάκριτες;** α) Ναι β) Όχι

- **Περιλαμβάνουν πολλά υλικά;** α) Ναι β) Όχι

- **Ποια υλικά περιλαμβάνει κάθε γωνιά;**

α) Κουκλόσπιτο: κούκλες, ηλεκτρική κουζίνα, καρεκλάκια, πιατάκια, τηλέφωνο, συνταγές

β) Μουσικής: καστανιέτες, ταμπουρίνο, μαράκες, πιατίνια, τύμπανα, κουδουνάκια

γ) Οικοδομικού υλικού: τουβλάκια σε διάφορα χρώματα και σχήματα

δ) Παιδαγωγικού υλικού: ντόμινο, τόμπολες, παζλ, χάντρες

ε) Καβαλέτου: πινέλα, χαρτιά άσπρα και χρωματιστά, τέμπερες, νερομπογιές

στ) Βιβλιοθήκης: Παραμύθια, περιοδικά, βιβλία για ζώα

ζ) Μπακάλικο: ταμειακή μηχανή, ζυμαρικά, αλάτι, ταμπέλες στα προϊόντα, ζυγαριά, σακούλες

- **Είναι ελκυστικές;** α) Ναι β) Όχι
- **Αν ναι/ όχι, γιατί;** Τα υλικά που περιλάμβαναν οι γωνιές ήταν σε πολύ καλή κατάσταση. Οι γωνιές είχαν ζωντανά χρώματα και ήταν περιποιημένες.
- **Αλλάζουν ή εμπλουτίζονται κατά τη διάρκεια της χρονιάς;**
α) Ναι β) Όχι

Παράδειγμα: Το μαγαζάκι από μπακάλικο, αργότερα, θα γίνει γωνιά επαγγελματιών (π.χ. ιατρείο).

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- **Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα παροτρύνει;** α) Ναι β) Όχι
- **Δίνει ερεθίσματα;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα καθοδηγεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Αδιαφορεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Συμμετέχει;** α) Ναι β) Όχι

ΑΥΛΗ

- Τι μέγεθος έχει; α) Μεγάλη
 β) Μεσαία
 γ) Μικρή

- Πως είναι «στρωμένη»; α) Τσιμέντο
 β) Γρασίδι
 γ) Χώμα
 δ) Άλλο:.....

- Τι περιλαμβάνει; α) Κούνιες
 β) Τραμπάλες
 γ) Παγκάκια
 δ) Τσουλήθρα
 ε) Γύρω-γύρω όλοι
 στ) Αμμοδόχο
 ζ) Δέντρα
 η) Αμφιθέατρο
 θ) Πεζούλια
 ι) Βρύσες
 κ) Άλλο: κιόσκι

- Σε τι κατάσταση είναι; α) Άριστη
 β) Καλή
 γ) Μέτρια
 δ) Κακή

- **Είναι περιφραγμένη;** α) Ναι β) Όχι

- **Τι σχήμα έχει;**
 - α) Κυκλική
 - β) Τετράγωνη
 - γ) Τρίγωνη
 - δ) Παραλληλόγραμμη
 - ε) Άλλο: Περιμετρική

- **Είναι κατάλληλη;** α) Ναι β) Όχι

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- **Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα παροτρύνει;** α) Ναι β) Όχι
- **Δίνει ερεθίσματα;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα καθοδηγεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Αδιαφορεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Συμμετέχει;** α) Ναι β) Όχι

ΓΩΝΙΕΣ

- Ποιες γωνιές υπάρχουν;

α) Κουκλόσπιτο	☒
β) Μουσικής	☒
γ) Οικοδομικού υλικού	☒
δ) Παιδαγωγικού υλικού	☒
ε) Καβαλέτου	☒
στ) Κομμωτηρίου	☐
ζ) Βιβλιοθήκης	☒
η) Μπακάλικο	☐
θ) Άλλο:.....	☐

- Τι μέγεθος έχουν;

α) Μεγάλες	☐
β) Μεσαίες	☒
γ) Μικρές	☐

- Είναι ευδιάκριτες;

α) Ναι	☐	β) Όχι	☒
--------	--------------------------	--------	-------------------------------------

- Περιλαμβάνουν πολλά υλικά;

α) Ναι	☐	β) Όχι	☒
--------	--------------------------	--------	-------------------------------------

- Ποια υλικά περιλαμβάνει κάθε γωνιά;

α) Κουκλόσπιτο: κούκλες, καρεκλάκια

β) Μουσικής: ταμπουρίνο, πιατίνια

γ) Οικοδομικού υλικού: ένα κουτί με τουβλάκια

δ) Παιδαγωγικού υλικού: παζλ

ε) Καβαλέτου: πινέλα, χαρτιά άσπρα

στ) Βιβλιοθήκης: Παραμύθια

- Είναι ελκυστικές;

α) Ναι	☐	β) Όχι	☒
--------	--------------------------	--------	-------------------------------------

- **Αν ναι/ όχι, γιατί;** Δεν περιλάμβαναν πολλά υλικά και όσα υλικά είχαν ήταν από μέτρια έως κακή κατάσταση.

- **Αλλάζουν ή εμπλουτίζονται κατά τη διάρκεια της χρονιάς;**

α) Ναι β) Όχι

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- **Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα παροτρύνει;** α) Ναι β) Όχι
- **Δίνει ερεθίσματα;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα καθοδηγεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Αδιαφορεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Συμμετέχει;** α) Ναι β) Όχι

ΑΥΛΗ

- Τι μέγεθος έχει; α) Μεγάλη
 β) Μεσαία
 γ) Μικρή

- Πως είναι «στρωμένη»; α) Τσιμέντο
 β) Γρασίδι
 γ) Χώμα
 δ) Άλλο: *χαλίκια*

- Τι περιλαμβάνει; α) Κούνιες
 β) Τραμπάλες
 γ) Παγκάκια
 δ) Τσουλήθρα
 ε) Γύρω-γύρω όλοι
 στ) Αμμοδόχο
 ζ) Δέντρα
 η) Αμφιθέατρο
 θ) Πεζούλια
 ι) Βρύσες
 κ) Άλλο: κιόσκι

- Σε τι κατάσταση είναι; α) Άριστη
 β) Καλή
 γ) Μέτρια
 δ) Κακή

- **Είναι περιφραγμένη;** α) Ναι β) Όχι

- **Τι σχήμα έχει;**
 - α) Κυκλική
 - β) Τετράγωνη
 - γ) Τρίγωνη
 - δ) Παραλληλόγραμμη
 - ε) Άλλο:.....

- **Είναι κατάλληλη;** α) Ναι β) Όχι

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- **Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα παροτρώνει;** α) Ναι β) Όχι
- **Δίνει ερεθίσματα;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα καθοδηγεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Αδιαφορεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Συμμετέχει;** α) Ναι β) Όχι

ΓΩΝΙΕΣ

- **Ποιες γωνιές υπάρχουν;**
 - α) Κουκλόσπιτο
 - β) Μουσικής
 - γ) Οικοδομικού υλικού
 - δ) Παιδαγωγικού υλικού
 - ε) Καβαλέτου
 - στ) Κομμωτηρίου
 - ζ) Βιβλιοθήκης
 - η) Μπακάλικο
 - θ) Άλλο:.....

- **Τι μέγεθος έχουν;**
 - α) Μεγάλες
 - β) Μεσαίες
 - γ) Μικρές

- **Είναι ευδιάκριτες;** α) Ναι β) Όχι

- **Περιλαμβάνουν πολλά υλικά;** α) Ναι β) Όχι

- **Ποια υλικά περιλαμβάνει κάθε γωνιά;**

α) **Κουκλόσπιτο:** κούκλες, πιατάκια

β) **Μουσικής:** καστανιέτες, τύμπανα, κουδουνάκια

γ) **Οικοδομικού υλικού:** λίγα τουβλάκια

δ) **Παιδαγωγικού υλικού:** παζλ

στ) **Βιβλιοθήκης:** Παραμύθια, περιοδικά, βιβλία για ζώα

- **Είναι ελκυστικές;** α) Ναι β) Όχι

- **Αν ναι/ όχι, γιατί;** Τα υλικά που περιλάμβαναν οι γωνιές ήταν σε κακή κατάσταση. Επίσης, δεν ήταν καθόλου ευδιάκριτες γεγονός που εμπόδιζε τα παιδιά να πάνε σε κάποιες γωνιές.

- **Αλλάζουν ή εμπλουτίζονται κατά τη διάρκεια της χρονιάς;**

α) Ναι β) Όχι

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- **Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα παροτρύνει;** α) Ναι β) Όχι
- **Δίνει ερεθίσματα;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα καθοδηγεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Αδιαφορεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Συμμετέχει;** α) Ναι β) Όχι

ΑΥΛΗ

- Τι μέγεθος έχει; α) Μεγάλη
 β) Μεσαία
 γ) Μικρή

- Πως είναι «στρωμένη»; α) Τσιμέντο
 β) Γρασίδι
 γ) Χώμα
 δ) Άλλο:.....

- Τι περιλαμβάνει; α) Κούνιες
 β) Τραμπάλες
 γ) Παγκάκια
 δ) Τσουλήθρα
 ε) Γύρω-γύρω όλοι
 στ) Αμμοδόχο
 ζ) Δέντρα
 η) Αμφιθέατρο
 θ) Πεζούλια
 ι) Βρύσες
 κ) Άλλο: κιόσκι

- Σε τι κατάσταση είναι; α) Άριστη
 β) Καλή
 γ) Μέτρια
 δ) Κακή

- **Είναι περιφραγμένη;** α) Ναι β) Όχι

- **Τι σχήμα έχει;**
 - α) Κυκλική
 - β) Τετράγωνη
 - γ) Τρίγωνη
 - δ) Παραλληλόγραμμη
 - ε) Άλλο:.....

- **Είναι κατάλληλη;** α) Ναι β) Όχι

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- **Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα παροτρύνει;** α) Ναι β) Όχι
- **Δίνει ερεθίσματα;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα καθοδηγεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Αδιαφορεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Συμμετέχει;** α) Ναι β) Όχι

ΓΩΝΙΕΣ

- Ποιες γωνιές υπάρχουν;

α) Κουκλόσπιτο	☐
β) Μουσικής	☒
γ) Οικοδομικού υλικού	☒
δ) Παιδαγωγικού υλικού	☒
ε) Καβαλέτου	☒
στ) Κομμωτηρίου	☒
ζ) Βιβλιοθήκης	☒
η) Μπακάλικο	☒
θ) Άλλο:.....	☐

- Τι μέγεθος έχουν;

α) Μεγάλες	☒
β) Μεσαίες	☐
γ) Μικρές	☐

- Είναι ευδιάκριτες;

α) Ναι	☒	β) Όχι	☐
--------	-------------------------------------	--------	--------------------------

- Περιλαμβάνουν πολλά υλικά;

α) Ναι	☒	β) Όχι	☐
--------	-------------------------------------	--------	--------------------------

- Ποια υλικά περιλαμβάνει κάθε γωνιά;

α) **Μουσικής:** καστανιέτες, ταμπουρίνο, μαράκες, πιατίνια, τύμπανα, κουδουνάκια

β) **Οικοδομικού υλικού:** πολλά τουβλάκια σε διάφορα χρώματα και σχήματα

γ) **Παιδαγωγικού υλικού:** ντόμινο, τόμπολες, παζλ, χάντρες

δ) **Μπακάλικο:** ταμειακή μηχανή, ζυμαρικά, αλάτι, ταμπέλες στα προϊόντα, ζυγαριά, σακούλες

ε) **Καβαλέτου:** πινέλα, χαρτιά άσπρα και χρωματιστά, τέμπερες, νερομπογιές

στ) **Κομμωτηρίου:** Καθρέφτες, βούρτσες, μπικουτί, τσιμπιδάκια

- Είναι ελκυστικές; α) Ναι β) Όχι
- Αν ναι/ όχι, γιατί; Οι γονιές είχαν διακοσμηθεί από τα ίδια τα παιδιά.
- Αλλάζουν ή εμπλουτίζονται κατά τη διάρκεια της χρονιάς;
 α) Ναι β) Όχι

Παράδειγμα: Η γωνιά του κομμωτηρίου εμπλουτίζεται με αντικείμενα που φέρνουν τα παιδιά από το σπίτι τους.

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- **Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα παροτρύνει;** α) Ναι β) Όχι
- **Δίνει ερεθίσματα;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα καθοδηγεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Αδιαφορεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Συμμετέχει;** α) Ναι β) Όχι

ΑΥΛΗ

- **Τι μέγεθος έχει;**
 - α) Μεγάλη
 - β) Μεσαία
 - γ) Μικρή

- **Πως είναι «στρωμένη»;**
 - α) Τσιμέντο
 - β) Γρασίδι
 - γ) Χώμα
 - δ) Άλλο:.....

- **Τι περιλαμβάνει;**
 - α) Κούνιες
 - β) Τραμπάλες
 - γ) Παγκάκια
 - δ) Τσουλήθρα
 - ε) Γύρω-γύρω όλοι
 - στ) Αμμοδόχο
 - ζ) Δέντρα
 - η) Αμφιθέατρο
 - θ) Πεζούλια
 - ι) Βρύσες
 - κ) Άλλο:

- **Σε τι κατάσταση είναι;**
 - α) Άριστη
 - β) Καλή
 - γ) Μέτρια
 - δ) Κακή

- **Είναι περιφραγμένη;** α) Ναι β) Όχι

- **Τι σχήμα έχει;**
 - α) Κυκλική
 - β) Τετράγωνη
 - γ) Τρίγωνη
 - δ) Παραλληλόγραμμη
 - ε) Άλλο:.....

- **Είναι κατάλληλη;** α) Ναι β) Όχι

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- **Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα παροτρύνει;** α) Ναι β) Όχι
- **Δίνει ερεθίσματα;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα καθοδηγεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Αδιαφορεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Συμμετέχει;** α) Ναι β) Όχι

ΓΩΝΙΕΣ

- **Ποιες γωνιές υπάρχουν;**
 - α) Κουκλόσπιτο
 - β) Μουσικής
 - γ) Οικοδομικού υλικού
 - δ) Παιδαγωγικού υλικού
 - ε) Καβαλέτου
 - στ) Κομμωτηρίου
 - ζ) Βιβλιοθήκης
 - η) Μπακάλικο
 - θ) Άλλο:.....

- **Τι μέγεθος έχουν;**
 - α) Μεγάλες
 - β) Μεσαίες
 - γ) Μικρές

- **Είναι ευδιάκριτες;** α) Ναι β) Όχι

- **Περιλαμβάνουν πολλά υλικά;** α) Ναι β) Όχι

- **Ποια υλικά περιλαμβάνει κάθε γωνιά;**
 - α) Μουσικής: ταμπουρίνο, κουδουνάκια
 - β) Οικοδομικού υλικού: λίγα τουβλάκια σε δυο σχήματα
 - γ) Παιδαγωγικού υλικού: παζλ
 - δ) Βιβλιοθήκης: ελάχιστα παραμύθια

- **Είναι ελκυστικές;** α) Ναι β) Όχι

- **Αν ναι/ όχι, γιατί;** Οι γωνιές περιλάμβαναν ελάχιστα υλικά σε κακή κατάσταση.

- **Αλλάζουν ή εμπλουτίζονται κατά τη διάρκεια της χρονιάς;**

α) Ναι

β) Όχι

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- **Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα παροτρύνει;** α) Ναι β) Όχι
- **Δίνει ερεθίσματα;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα καθοδηγεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Αδιαφορεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Συμμετέχει;** α) Ναι β) Όχι

ΑΥΛΗ

- **Τι μέγεθος έχει;**
 - α) Μεγάλη
 - β) Μεσαία
 - γ) Μικρή

- **Πως είναι «στρωμένη»;**
 - α) Τσιμέντο
 - β) Γρασίδι
 - γ) Χώμα
 - δ) Άλλο:.....

- **Τι περιλαμβάνει;**
 - α) Κούνιες
 - β) Τραμπάλες
 - γ) Παγκάκια
 - δ) Τσουλήθρα
 - ε) Γύρω-γύρω όλοι
 - στ) Αμμοδόχο
 - ζ) Δέντρα
 - η) Αμφιθέατρο
 - θ) Πεζούλια
 - ι) Βρύσες
 - κ) Άλλο:

- **Σε τι κατάσταση είναι;**
 - α) Άριστη
 - β) Καλή
 - γ) Μέτρια
 - δ) Κακή

- **Είναι περιφραγμένη;** α) Ναι β) Όχι

- **Τι σχήμα έχει;**
 - α) Κυκλική
 - β) Τετράγωνη
 - γ) Τρίγωνη
 - δ) Παραλληλόγραμμη
 - ε) Άλλο:.....

- **Είναι κατάλληλη;** α) Ναι β) Όχι

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- **Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα παροτρύνει;** α) Ναι β) Όχι
- **Δίνει ερεθίσματα;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα καθοδηγεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Αδιαφορεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Συμμετέχει;** α) Ναι β) Όχι

ΓΩΝΙΕΣ

- **Ποιες γωνιές υπάρχουν;**
 - α) Κουκλόσπιτο
 - β) Μουσικής
 - γ) Οικοδομικού υλικού
 - δ) Παιδαγωγικού υλικού
 - ε) Καβαλέτου
 - στ) Κομμωτηρίου
 - ζ) Βιβλιοθήκης
 - η) Μπακάλικο
 - θ) Άλλο: μεταμφίεσης

- **Τι μέγεθος έχουν;**
 - α) Μεγάλες
 - β) Μεσαίες
 - γ) Μικρές

- **Είναι ευδιάκριτες;**
 - α) Ναι
 - β) Όχι

- **Περιλαμβάνουν πολλά υλικά;**
 - α) Ναι
 - β) Όχι

- **Ποια υλικά περιλαμβάνει κάθε γωνιά;**

α) Κουκλόσπιτο: κούκλες, ηλεκτρική κουζίνα, καρεκλάκια, πιατάκια, τηλέφωνο

β) Μουσικής: καστανιέτες, ταμπουρίνο, μαράκες, πιατίνια, τύμπανα, κουδουνάκια, κασετόφωνο

γ) Οικοδομικού υλικού: τουβλάκια σε διάφορα χρώματα και σχήματα

δ) Παιδαγωγικού υλικού: ντόμινο, τόμπολες, παζλ, χάντρες

ε) Καβαλέτου: πινέλα, χαρτιά άσπρα και χρωματιστά, τέμπερες, νερομπογιές, ποδιές

στ) Βιβλιοθήκης: Παραμύθια, περιοδικά, βιβλία για ζώα

ζ) Μπακάλικο: ταμειακή μηχανή, ζυμαρικά, αλάτι, ταμπέλες στα προϊόντα, ζυγαριά, σακούλες

η) Μεταμφίεσης: καπέλα, υφάσματα, καθρέφτης, τσάντες

- **Είναι ελκυστικές;** α) Ναι β) Όχι

- **Αν ναι/ όχι, γιατί;** Τα υλικά που περιλάμβαναν οι γωνιές ήταν σε πολύ καλή κατάσταση και σε μεγάλο αριθμό.

- **Αλλάζουν ή εμπλουτίζονται κατά τη διάρκεια της χρονιάς;**
 α) Ναι β) Όχι

Παράδειγμα: Η γωνιά του μπακάλικου αλλάζει κατά τη διάρκεια της χρονιάς και ανάλογα με την εποχή. Τα Χριστούγεννα έγινε μαγαζάκι για χριστουγεννιάτικα είδη.

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- **Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα παροτρύνει;** α) Ναι β) Όχι
- **Δίνει ερεθίσματα;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα καθοδηγεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Αδιαφορεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Συμμετέχει;** α) Ναι β) Όχι

ΑΥΛΗ

- Τι μέγεθος έχει; α) Μεγάλη
 β) Μεσαία
 γ) Μικρή

- Πως είναι «στρωμένη»; α) Τσιμέντο
 β) Γρασίδι
 γ) Χώμα
 δ) Άλλο:.....

- Τι περιλαμβάνει; α) Κούνιες
 β) Τραμπάλες
 γ) Παγκάκια
 δ) Τσουλήθρα
 ε) Γύρω-γύρω όλοι
 στ) Αμμοδόχο
 ζ) Δέντρα
 η) Αμφιθέατρο
 θ) Πεζούλια
 ι) Βρύσες
 κ) Άλλο:.....

- Σε τι κατάσταση είναι; α) Άριστη
 β) Καλή
 γ) Μέτρια
 δ) Κακή

- **Είναι περιφραγμένη;** α) Ναι β) Όχι

- **Τι σχήμα έχει;**
 - α) Κυκλική
 - β) Τετράγωνη
 - γ) Τρίγωνη
 - δ) Παραλληλόγραμμη
 - ε) Άλλο:.....

- **Είναι κατάλληλη;** α) Ναι β) Όχι

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- **Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα παροτρύνει;** α) Ναι β) Όχι
- **Δίνει ερεθίσματα;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα καθοδηγεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Αδιαφορεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Συμμετέχει;** α) Ναι β) Όχι

ΓΩΝΙΕΣ

- **Ποιες γωνιές υπάρχουν;**
 - α) Κουκλόσπιτο
 - β) Μουσικής
 - γ) Οικοδομικού υλικού
 - δ) Παιδαγωγικού υλικού
 - ε) Καβαλέτου
 - στ) Κομμωτηρίου
 - ζ) Βιβλιοθήκης
 - η) Μπακάλικο
 - θ) Άλλο:.....

- **Τι μέγεθος έχουν;**
 - α) Μεγάλες
 - β) Μεσαίες
 - γ) Μικρές

- **Είναι ευδιάκριτες;** α) Ναι β) Όχι

- **Περιλαμβάνουν πολλά υλικά;** α) Ναι β) Όχι

- **Ποια υλικά περιλαμβάνει κάθε γωνιά;**

α) Μουσικής: ταμπουρίνο, τύμπανα, κουδουνάκια

γ) Οικοδομικού υλικού: λίγα τουβλάκια

δ) Παιδαγωγικού υλικού: παζλ

ε) Καβαλέτου: χαρτιά άσπρα

στ) Βιβλιοθήκης: ελάχιστα παραμύθια

- **Είναι ελκυστικές;** α) Ναι β) Όχι
- **Αν ναι/ όχι, γιατί;** Οι γωνιές ήταν δυσδιάκριτες και τα υλικά σε κακή κατάσταση.
- **Αλλάζουν ή εμπλουτίζονται κατά τη διάρκεια της χρονιάς;**
α) Ναι β) Όχι

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- **Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα παροτρύνει;** α) Ναι β) Όχι
- **Δίνει ερεθίσματα;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα καθοδηγεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Αδιαφορεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Συμμετέχει;** α) Ναι β) Όχι

ΑΥΛΗ

- **Τι μέγεθος έχει;**
 - α) Μεγάλη
 - β) Μεσαία
 - γ) Μικρή

- **Πως είναι «στρωμένη»;**
 - α) Τσιμέντο
 - β) Γρασίδι
 - γ) Χώμα
 - δ) Άλλο:.....

- **Τι περιλαμβάνει;**
 - α) Κούνιες
 - β) Τραμπάλες
 - γ) Παγκάκια
 - δ) Τσουλήθρα
 - ε) Γύρω-γύρω όλοι
 - στ) Αμμοδόχο
 - ζ) Δέντρα
 - η) Αμφιθέατρο
 - θ) Πεζούλια
 - ι) Βρύσες
 - κ) Άλλο:

- **Σε τι κατάσταση είναι;**
 - α) Άριστη
 - β) Καλή
 - γ) Μέτρια
 - δ) Κακή

- **Είναι περιφραγμένη;** α) Ναι β) Όχι

- **Τι σχήμα έχει;**
 - α) Κυκλική
 - β) Τετράγωνη
 - γ) Τρίγωνη
 - δ) Παραλληλόγραμμη
 - ε) Άλλο:.....

- **Είναι κατάλληλη;** α) Ναι β) Όχι

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- **Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα παροτρύνει;** α) Ναι β) Όχι
- **Δίνει ερεθίσματα;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα καθοδηγεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Αδιαφορεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Συμμετέχει;** α) Ναι β) Όχι

ΓΩΝΙΕΣ

- **Ποιες γωνιές υπάρχουν;**
 - α) Κουκλόσπιτο
 - β) Μουσικής
 - γ) Οικοδομικού υλικού
 - δ) Παιδαγωγικού υλικού
 - ε) Καβαλέτου
 - στ) Κομμωτηρίου
 - ζ) Βιβλιοθήκης
 - η) Μπακάλικο
 - θ) Άλλο: μεταμφίεσης

- **Τι μέγεθος έχουν;**
 - α) Μεγάλες
 - β) Μεσαίες
 - γ) Μικρές

- **Είναι ευδιάκριτες;** α) Ναι β) Όχι

- **Περιλαμβάνουν πολλά υλικά;** α) Ναι β) Όχι

- **Ποια υλικά περιλαμβάνει κάθε γωνιά;**

α) Μουσικής: ταμπουρίνο

β) Οικοδομικού υλικού: λίγα τουβλάκια

γ) Παιδαγωγικού υλικού: παζλ

δ) Καβαλέτου: χαρτιά άσπρα

ε) Βιβλιοθήκης: Παραμύθια

στ) Μεταμφίεσης: Καθρέφτης, λίγα υφάσματα

- **Είναι ελκυστικές;** α) Ναι β) Όχι

- **Αν ναι/ όχι, γιατί;** Τα υλικά που περιλάμβαναν οι γωνιές ήταν σε κακή κατάσταση. Οι γωνιές δεν είχαν πολλά υλικά και ήταν δυσδιάκριτες.

- **Αλλάζουν ή εμπλουτίζονται κατά τη διάρκεια της χρονιάς;**
 α) Ναι β) Όχι

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- **Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα παροτρύνει;** α) Ναι β) Όχι
- **Δίνει ερεθίσματα;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα καθοδηγεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Αδιαφορεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Συμμετέχει;** α) Ναι β) Όχι

ΑΥΛΗ

- **Τι μέγεθος έχει;**
 - α) Μεγάλη
 - β) Μεσαία
 - γ) Μικρή

- **Πως είναι «στρωμένη»;**
 - α) Τσιμέντο
 - β) Γρασίδι
 - γ) Χώμα
 - δ) Άλλο:.....

- **Τι περιλαμβάνει;**
 - α) Κούνιες
 - β) Τραμπάλες
 - γ) Παγκάκια
 - δ) Τσουλήθρα
 - ε) Γύρω-γύρω όλοι
 - στ) Αμμοδόχο
 - ζ) Δέντρα
 - η) Αμφιθέατρο
 - θ) Πεζούλια
 - ι) Βρύσες
 - κ) Άλλο: κιόσκι

- **Σε τι κατάσταση είναι;**
 - α) Άριστη
 - β) Καλή
 - γ) Μέτρια
 - δ) Κακή

- **Είναι περιφραγμένη;** α) Ναι β) Όχι

- **Τι σχήμα έχει;**
 - α) Κυκλική
 - β) Τετράγωνη
 - γ) Τρίγωνη
 - δ) Παραλληλόγραμμη
 - ε) Άλλο:.....

- **Είναι κατάλληλη;** α) Ναι β) Όχι

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- **Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα παροτρύνει;** α) Ναι β) Όχι
- **Δίνει ερεθίσματα;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα καθοδηγεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Αδιαφορεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Συμμετέχει;** α) Ναι β) Όχι

ΓΩΝΙΕΣ

- Ποιες γωνιές υπάρχουν;

α) Κουκλόσπιτο	☐
β) Μουσικής	☒
γ) Οικοδομικού υλικού	☒
δ) Παιδαγωγικού υλικού	☒
ε) Καβαλέτου	☐
στ) Κομμωτηρίου	☐
ζ) Βιβλιοθήκης	☒
η) Μπακάλικο	☒
θ) Άλλο:.....	☐

- Τι μέγεθος έχουν;

α) Μεγάλες	☐
β) Μεσαίες	☒
γ) Μικρές	☐

- Είναι ευδιάκριτες;

α) Ναι	☐	β) Όχι	☒
--------	--------------------------	--------	-------------------------------------

- Περιλαμβάνουν πολλά υλικά;

α) Ναι	☐	β) Όχι	☒
--------	--------------------------	--------	-------------------------------------

- Ποια υλικά περιλαμβάνει κάθε γωνιά;

α) Μουσικής: ταμπουρίνο, τύμπανα

β) Οικοδομικού υλικού: ελάχιστα τουβλάκια

γ) Παιδαγωγικού υλικού: παζλ

δ) Βιβλιοθήκης: ελάχιστα παραμύθια

ε) Μπακάλικο: -

- Είναι ελκυστικές;

α) Ναι	☐	β) Όχι	☒
--------	--------------------------	--------	-------------------------------------

- **Αν ναι/ όχι, γιατί;** Τα υλικά των γωνιών ήταν σε κακή κατάσταση και καθόλου περιποιημένες.

- **Αλλάζουν ή εμπλουτίζονται κατά τη διάρκεια της χρονιάς;**

α) Ναι

β) Όχι

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά; α) Ναι β) Όχι
- Τα παροτρύνει; α) Ναι β) Όχι
- Δίνει ερεθίσματα; α) Ναι β) Όχι
- Τα καθοδηγεί; α) Ναι β) Όχι
- Αδιαφορεί; α) Ναι β) Όχι
- Συμμετέχει; α) Ναι β) Όχι

ΑΥΛΗ

- Τι μέγεθος έχει; α) Μεγάλη
 β) Μεσαία
 γ) Μικρή

- Πως είναι «στρωμένη»; α) Τσιμέντο
 β) Γρασίδι
 γ) Χώμα
 δ) Άλλο:.....

- Τι περιλαμβάνει; α) Κούνιες
 β) Τραμπάλες
 γ) Παγκάκια
 δ) Τσουλήθρα
 ε) Γύρω-γύρω όλοι
 στ) Αμμοδόχο
 ζ) Δέντρα
 η) Αμφιθέατρο
 θ) Πεζούλια
 ι) Βρύσες
 κ) Άλλο: κίосκι

- Σε τι κατάσταση είναι; α) Άριστη
 β) Καλή
 γ) Μέτρια
 δ) Κακή

- **Είναι περιφραγμένη;** α) Ναι β) Όχι

- **Τι σχήμα έχει;**
 - α) Κυκλική
 - β) Τετράγωνη
 - γ) Τρίγωνη
 - δ) Παραλληλόγραμμη
 - ε) Άλλο:.....

- **Είναι κατάλληλη;** α) Ναι β) Όχι

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- **Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα παροτρώνει;** α) Ναι β) Όχι
- **Δίνει ερεθίσματα;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα καθοδηγεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Αδιαφορεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Συμμετέχει;** α) Ναι β) Όχι

ΓΩΝΙΕΣ

- **Ποιες γωνιές υπάρχουν;**
 - α) Κουκλόσπιτο
 - β) Μουσικής
 - γ) Οικοδομικού υλικού
 - δ) Παιδαγωγικού υλικού
 - ε) Καβαλέτου
 - στ) Κομμωτηρίου
 - ζ) Βιβλιοθήκης
 - η) Μπακάλικο
 - θ) Άλλο: μεταμπίεσης

- **Τι μέγεθος έχουν;**
 - α) Μεγάλες
 - β) Μεσαίες
 - γ) Μικρές

- **Είναι ευδιάκριτες;** α) Ναι β) Όχι

- **Περιλαμβάνουν πολλά υλικά;** α) Ναι β) Όχι

- **Ποια υλικά περιλαμβάνει κάθε γωνιά;**

α) Μουσικής: πατίνια, τύμπανα

β) Οικοδομικού υλικού: ελάχιστα τουβλάκια

γ) Παιδαγωγικού υλικού: 2 παζλ

δ) Καβαλέτου: χαρτιά άσπρα, πινέλο

ε) Βιβλιοθήκης: παραμύθια

στ) Μεταμπίεσης: υφάσματα

- **Είναι ελκυστικές;** α) Ναι β) Όχι

- **Αν ναι/ όχι, γιατί;** Τα υλικά ήταν ελάχιστα και όχι σε καλή κατάσταση. Οι γωνιές ήταν πολύ μικρές και καθόλου ευδιάκριτες.

- **Αλλάζουν ή εμπλουτίζονται κατά τη διάρκεια της χρονιάς;**

α) Ναι

β) Όχι

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- **Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα παροτρύνει;** α) Ναι β) Όχι
- **Δίνει ερεθίσματα;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα καθοδηγεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Αδιαφορεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Συμμετέχει;** α) Ναι β) Όχι

ΑΥΛΗ

- **Τι μέγεθος έχει;**
 - α) Μεγάλη
 - β) Μεσαία
 - γ) Μικρή

- **Πως είναι «στρωμένη»;**
 - α) Τσιμέντο
 - β) Γρασίδι
 - γ) Χώμα
 - δ) Άλλο:.....

- **Τι περιλαμβάνει;**
 - α) Κούνιες
 - β) Τραμπάλες
 - γ) Παγκάκια
 - δ) Τσουλήθρα
 - ε) Γύρω-γύρω όλοι
 - στ) Αμμοδόχο
 - ζ) Δέντρα
 - η) Αμφιθέατρο
 - θ) Πεζούλια
 - ι) Βρύσες
 - κ) Άλλο:.....

- **Σε τι κατάσταση είναι;**
 - α) Άριστη
 - β) Καλή
 - γ) Μέτρια
 - δ) Κακή

- **Είναι περιφραγμένη;** α) Ναι β) Όχι

- **Τι σχήμα έχει;**
 - α) Κυκλική
 - β) Τετράγωνη
 - γ) Τρίγωνη
 - δ) Παραλληλόγραμμη
 - ε) Άλλο:.....

- **Είναι κατάλληλη;** α) Ναι β) Όχι

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά; α) Ναι β) Όχι
- Τα παροτρύνει; α) Ναι β) Όχι
- Δίνει ερεθίσματα; α) Ναι β) Όχι
- Τα καθοδηγεί; α) Ναι β) Όχι
- Αδιαφορεί; α) Ναι β) Όχι
- Συμμετέχει; α) Ναι β) Όχι

ΓΩΝΙΕΣ

- **Ποιες γωνιές υπάρχουν;**
 - α) Κουκλόσπιτο
 - β) Μουσικής
 - γ) Οικοδομικού υλικού
 - δ) Παιδαγωγικού υλικού
 - ε) Καβαλέτου
 - στ) Κομμωτηρίου
 - ζ) Βιβλιοθήκης
 - η) Μπακάλικο
 - θ) Άλλο:.....

- **Τι μέγεθος έχουν;**
 - α) Μεγάλες
 - β) Μεσαίες
 - γ) Μικρές

- **Είναι ευδιάκριτες;** α) Ναι β) Όχι

- **Περιλαμβάνουν πολλά υλικά;** α) Ναι β) Όχι

- **Ποια υλικά περιλαμβάνει κάθε γωνιά;**

α) **Κουκλόσπιτο:** κούκλες

β) **Μουσικής:** ταμπουρίνο, πιατίνια, τύμπανα

γ) **Οικοδομικού υλικού:** τουβλάκια

δ) **Παιδαγωγικού υλικού:** παζλ

ε) **Βιβλιοθήκης:** Παραμύθια σε κακή κατάσταση

- **Είναι ελκυστικές;** α) Ναι β) Όχι

- **Αν ναι/ όχι, γιατί;** Τα υλικά ήταν ελάχιστα και όχι σε καλή κατάσταση. Οι γωνιές ήταν ευδιάκριτες αλλά πολύ μικρές.

- **Αλλάζουν ή εμπλουτίζονται κατά τη διάρκεια της χρονιάς;**

α) Ναι β) Όχι

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- **Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα παροτρύνει;** α) Ναι β) Όχι
- **Δίνει ερεθίσματα;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα καθοδηγεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Αδιαφορεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Συμμετέχει;** α) Ναι β) Όχι

ΑΥΛΗ

- **Τι μέγεθος έχει;**
 - α) Μεγάλη
 - β) Μεσαία
 - γ) Μικρή

- **Πως είναι «στρωμένη»;**
 - α) Τσιμέντο
 - β) Γρασίδι
 - γ) Χώμα
 - δ) Άλλο:.....

- **Τι περιλαμβάνει;**
 - α) Κούνιες
 - β) Τραμπάλες
 - γ) Παγκάκια
 - δ) Τσουλήθρα
 - ε) Γύρω-γύρω όλοι
 - στ) Αμμοδόχο
 - ζ) Δέντρα
 - η) Αμφιθέατρο
 - θ) Πεζούλια
 - ι) Βρύσες
 - κ) Άλλο:

- **Σε τι κατάσταση είναι;**
 - α) Άριστη
 - β) Καλή
 - γ) Μέτρια
 - δ) Κακή

- **Είναι περιφραγμένη;** α) Ναι β) Όχι

- **Τι σχήμα έχει;**
 - α) Κυκλική
 - β) Τετράγωνη
 - γ) Τρίγωνη
 - δ) Παραλληλόγραμμη
 - ε) Άλλο:.....

- **Είναι κατάλληλη;** α) Ναι β) Όχι

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- **Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα παροτρύνει;** α) Ναι β) Όχι
- **Δίνει ερεθίσματα;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα καθοδηγεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Αδιαφορεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Συμμετέχει;** α) Ναι β) Όχι

ΓΩΝΙΕΣ

- **Ποιες γωνιές υπάρχουν;**
 - α) Κουκλόσπιτο
 - β) Μουσικής
 - γ) Οικοδομικού υλικού
 - δ) Παιδαγωγικού υλικού
 - ε) Καβαλέτου
 - στ) Κομμωτηρίου
 - ζ) Βιβλιοθήκης
 - η) Μπακάλικο
 - θ) Άλλο: μεταμφίησης

- **Τι μέγεθος έχουν;**
 - α) Μεγάλες
 - β) Μεσαίες
 - γ) Μικρές

- **Είναι ευδιάκριτες;**
 - α) Ναι
 - β) Όχι

- **Περιλαμβάνουν πολλά υλικά;**
 - α) Ναι
 - β) Όχι

- **Ποια υλικά περιλαμβάνει κάθε γωνιά;**

α) **Κουκλόσπιτο:** κούκλες, ηλεκτρική κουζίνα, καρεκλάκια, πιατάκια, τηλέφωνο, συνταγές

β) **Μουσικής:** καστανιέτες, ταμπουρίνο, μαράκες, πιατίνια, τύμπανα, κουδουνάκια, κασέτες, κασετόφωνο

γ) **Οικοδομικού υλικού:** τουβλάκια σε διάφορα χρώματα και σχήματα

δ) **Παιδαγωγικού υλικού:** ντόμινο, τόμπολες, παζλ, χάντρες

ε) **Καβαλέτου:** πινέλα, χαρτιά άσπρα και χρωματιστά, τέμπερες, νερομπογιές

στ) **Βιβλιοθήκης:** Παραμύθια, περιοδικά, βιβλία για ζώα

ζ) **Μπακάλικο:** ταμειακή μηχανή, ζυμαρικά, αλάτι, ταμπέλες στα προϊόντα, ζυγαριά, σακούλες

η) Μεταμπίεση: Καθρέφτης, τσάντες, υφάσματα, γραβάτες, καπέλα, παπούτσια

- **Είναι ελκυστικές;** α) Ναι β) Όχι

• **Αν ναι/ όχι, γιατί;** Τα υλικά που περιλάμβαναν οι γωνιές ήταν αρκετά, ώστε να παίξει ένας ικανοποιητικός αριθμός παιδιών και σε πολύ καλή κατάσταση. Οι γωνιές είχαν ζωγραφιές των παιδιών, που είχαν αναλάβει τη διακόσμηση των γωνιών.

- **Αλλάζουν ή εμπλουτίζονται κατά τη διάρκεια της χρονιάς;**

α) Ναι β) Όχι

Παράδειγμα: Όλες οι γωνιές του νηπιαγωγείου εμπλουτίζονται με καινούργια υλικά που φέρνει η νηπιαγωγός αλλά και τα παιδιά.

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά; α) Ναι β) Όχι
- Τα παροτρύνει; α) Ναι β) Όχι
- Δίνει ερεθίσματα; α) Ναι β) Όχι
- Τα καθοδηγεί; α) Ναι β) Όχι
- Αδιαφορεί; α) Ναι β) Όχι
- Συμμετέχει; α) Ναι β) Όχι

ΑΥΛΗ

- **Τι μέγεθος έχει;**
 - α) Μεγάλη
 - β) Μεσαία
 - γ) Μικρή

- **Πως είναι «στρωμένη»;**
 - α) Τσιμέντο
 - β) Γρασίδι
 - γ) Χώμα
 - δ) Άλλο:.....

- **Τι περιλαμβάνει;**
 - α) Κούνιες
 - β) Τραμπάλες
 - γ) Παγκάκια
 - δ) Τσουλήθρα
 - ε) Γύρω-γύρω όλοι
 - στ) Αμμοδόχο
 - ζ) Δέντρα
 - η) Αμφιθέατρο
 - θ) Πεζούλια
 - ι) Βρύσες
 - κ) Άλλο:

- **Σε τι κατάσταση είναι;**
 - α) Άριστη
 - β) Καλή
 - γ) Μέτρια
 - δ) Κακή

- **Είναι περιφραγμένη;** α) Ναι β) Όχι

- **Τι σχήμα έχει;**
 - α) Κυκλική
 - β) Τετράγωνη
 - γ) Τρίγωνη
 - δ) Παραλληλόγραμμη
 - ε) Άλλο:.....

- **Είναι κατάλληλη;** α) Ναι β) Όχι

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- **Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα παροτρώνει;** α) Ναι β) Όχι
- **Δίνει ερεθίσματα;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα καθοδηγεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Αδιαφορεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Συμμετέχει;** α) Ναι β) Όχι

ΓΩΝΙΕΣ

- **Ποιες γωνιές υπάρχουν;**
 - α) Κουκλόσπιτο
 - β) Μουσικής
 - γ) Οικοδομικού υλικού
 - δ) Παιδαγωγικού υλικού
 - ε) Καβαλέτου
 - στ) Κομμωτηρίου
 - ζ) Βιβλιοθήκης
 - η) Μπακάλικο
 - θ) Άλλο:.....

- **Τι μέγεθος έχουν;**
 - α) Μεγάλες
 - β) Μεσαίες
 - γ) Μικρές

- **Είναι ευδιάκριτες;**
 - α) Ναι
 - β) Όχι

- **Περιλαμβάνουν πολλά υλικά;**
 - α) Ναι
 - β) Όχι

- **Ποια υλικά περιλαμβάνει κάθε γωνιά;**

α) **Μουσικής:** ταμπουρίνο, κουδουνάκια, μαράκες

β) **Οικοδομικού υλικού:** ένα μικρό κουτί τουβλάκια

γ) **Παιδαγωγικού υλικού:** παζλ

δ) **Βιβλιοθήκης:** ελάχιστα παραμύθια

- **Είναι ελκυστικές;**
 - α) Ναι
 - β) Όχι

- **Αν ναι/ όχι, γιατί;** Οι γωνιές ήταν ευδιάκριτες αλλά δεν είχαν πολλά υλικά και δεν ήταν περιποιημένες Τα υλικά που περιλάμβαναν οι γωνιές ήταν σε κακή κατάσταση.

- **Αλλάζουν ή εμπλουτίζονται κατά τη διάρκεια της χρονιάς;**

α) Ναι

β) Όχι

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά; α) Ναι β) Όχι
- Τα παροτρύνει; α) Ναι β) Όχι
- Δίνει ερεθίσματα; α) Ναι β) Όχι
- Τα καθοδηγεί; α) Ναι β) Όχι
- Αδιαφορεί; α) Ναι β) Όχι
- Συμμετέχει; α) Ναι β) Όχι

ΑΥΛΗ

- **Τι μέγεθος έχει;**
 - α) Μεγάλη
 - β) Μεσαία
 - γ) Μικρή

- **Πως είναι «στρωμένη»;**
 - α) Τσιμέντο
 - β) Γρασίδι
 - γ) Χώμα
 - δ) Άλλο:.....

- **Τι περιλαμβάνει;**
 - α) Κούνιες
 - β) Τραμπάλες
 - γ) Παγκάκια
 - δ) Τσουλήθρα
 - ε) Γύρω-γύρω όλοι
 - στ) Αμμοδόχο
 - ζ) Δέντρα
 - η) Αμφιθέατρο
 - θ) Πεζούλια
 - ι) Βρύσες
 - κ) Άλλο:.....

- **Σε τι κατάσταση είναι;**
 - α) Άριστη
 - β) Καλή
 - γ) Μέτρια
 - δ) Κακή

- **Είναι περιφραγμένη;** α) Ναι β) Όχι

- **Τι σχήμα έχει;**
 - α) Κυκλική
 - β) Τετράγωνη
 - γ) Τρίγωνη
 - δ) Παραλληλόγραμμη
 - ε) Άλλο:.....

- **Είναι κατάλληλη;** α) Ναι β) Όχι

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- **Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα παροτρύνει;** α) Ναι β) Όχι
- **Δίνει ερεθίσματα;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα καθοδηγεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Αδιαφορεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Συμμετέχει;** α) Ναι β) Όχι

ΓΩΝΙΕΣ

- **Ποιες γωνιές υπάρχουν;**
 - α) Κουκλόσπιτο
 - β) Μουσικής
 - γ) Οικοδομικού υλικού
 - δ) Παιδαγωγικού υλικού
 - ε) Καβαλέτου
 - στ) Κομμωτηρίου
 - ζ) Βιβλιοθήκης
 - η) Μπακάλικο
 - θ) Άλλο:.....

- **Τι μέγεθος έχουν;**
 - α) Μεγάλες
 - β) Μεσαίες
 - γ) Μικρές

- **Είναι ευδιάκριτες;**
 - α) Ναι
 - β) Όχι

- **Περιλαμβάνουν πολλά υλικά;**
 - α) Ναι
 - β) Όχι

- **Ποια υλικά περιλαμβάνει κάθε γωνιά;**

α) Μουσικής: καστανιέτες, ταμπουρίνο, τύμπανα,

β) Οικοδομικού υλικού: λίγα τουβλάκια

γ) Παιδαγωγικού υλικού: παζλ, τόμπολες

δ) Βιβλιοθήκης: παραμύθια

ε) Μπακάλικου: -

- **Είναι ελκυστικές;**
 - α) Ναι
 - β) Όχι

- **Αν ναι/ όχι, γιατί;** Οι γωνιές ήταν πολύ μικρές και στριμωγμένες. Μερικές, όπως η γωνιά του μπακάλικου, είχε μόνο το ‘έπιπλο’ για το μπακάλικο και καθόλου υλικά.

- **Αλλάζουν ή εμπλουτίζονται κατά τη διάρκεια της χρονιάς;**

α) Ναι

β) Όχι

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- **Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα παροτρύνει;** α) Ναι β) Όχι
- **Δίνει ερεθίσματα;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα καθοδηγεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Αδιαφορεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Συμμετέχει;** α) Ναι β) Όχι

ΑΥΛΗ

- **Τι μέγεθος έχει;**
 - α) Μεγάλη
 - β) Μεσαία
 - γ) Μικρή

- **Πως είναι «στρωμένη»;**
 - α) Τσιμέντο
 - β) Γρασίδι
 - γ) Χώμα
 - δ) Άλλο:.....

- **Τι περιλαμβάνει;**
 - α) Κούνιες
 - β) Τραμπάλες
 - γ) Παγκάκια
 - δ) Τσουλήθρα
 - ε) Γύρω-γύρω όλοι
 - στ) Αμμοδόχο
 - ζ) Δέντρα
 - η) Αμφιθέατρο
 - θ) Πεζούλια
 - ι) Βρύσες
 - κ) Άλλο: κιόσκι

- **Σε τι κατάσταση είναι;**
 - α) Άριστη
 - β) Καλή
 - γ) Μέτρια
 - δ) Κακή

- **Είναι περιφραγμένη;** α) Ναι β) Όχι

- **Τι σχήμα έχει;**
 - α) Κυκλική
 - β) Τετράγωνη
 - γ) Τρίγωνη
 - δ) Παραλληλόγραμμη
 - ε) Άλλο:.....

- **Είναι κατάλληλη;** α) Ναι β) Όχι

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- **Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα παροτρύνει;** α) Ναι β) Όχι
- **Δίνει ερεθίσματα;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα καθοδηγεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Αδιαφορεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Συμμετέχει;** α) Ναι β) Όχι

ΓΩΝΙΕΣ

- **Ποιες γωνιές υπάρχουν;**
 - α) Κουκλόσπιτο
 - β) Μουσικής
 - γ) Οικοδομικού υλικού
 - δ) Παιδαγωγικού υλικού
 - ε) Καβαλέτου
 - στ) Κομμωτηρίου
 - ζ) Βιβλιοθήκης
 - η) Μπακάλικο
 - θ) Άλλο:.....

- **Τι μέγεθος έχουν;**
 - α) Μεγάλες
 - β) Μεσαίες
 - γ) Μικρές

- **Είναι ευδιάκριτες;** α) Ναι β) Όχι

- **Περιλαμβάνουν πολλά υλικά;** α) Ναι β) Όχι

- **Ποια υλικά περιλαμβάνει κάθε γωνιά;**

α) **Κουκλόσπιτο:** κούκλες, καναπές

β) **Μουσικής:** ταμπουρίνο, πατίνια, τύμπανα

γ) **Οικοδομικού υλικού:** τουβλάκια

δ) **Παιδαγωγικού υλικού:** παζλ

ε) **Βιβλιοθήκης:** Παραμύθια, περιοδικά, βιβλία για ζώα

- **Είναι ελκυστικές;** α) Ναι β) Όχι

- **Αν ναι/ όχι, γιατί;** Οι γωνιές ήταν πολύ μικρές και στριμωγμένες. Μερικές γωνιές δεν διακρίνονταν καθόλου ενώ τα υλικά τους ήταν λίγα και σε μέτρια κατάσταση.

- **Αλλάζουν ή εμπλουτίζονται κατά τη διάρκεια της χρονιάς;**

α) Ναι

β) Όχι

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- **Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα παροτρύνει;** α) Ναι β) Όχι
- **Δίνει ερεθίσματα;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα καθοδηγεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Αδιαφορεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Συμμετέχει;** α) Ναι β) Όχι

ΑΥΛΗ

- **Τι μέγεθος έχει;**
 - α) Μεγάλη
 - β) Μεσαία
 - γ) Μικρή

- **Πως είναι «στρωμένη»;**
 - α) Τσιμέντο
 - β) Γρασίδι
 - γ) Χώμα
 - δ) Άλλο: *χαλίκια*

- **Τι περιλαμβάνει;**
 - α) Κούνιες
 - β) Τραμπάλες
 - γ) Παγκάκια
 - δ) Τσουλήθρα
 - ε) Γύρω-γύρω όλοι
 - στ) Αμμοδόχο
 - ζ) Δέντρα
 - η) Αμφιθέατρο
 - θ) Πεζούλια
 - ι) Βρύσες
 - κ) Άλλο:.....

- **Σε τι κατάσταση είναι;**
 - α) Άριστη
 - β) Καλή
 - γ) Μέτρια
 - δ) Κακή

• **Είναι περιφραγμένη;** α) Ναι β) Όχι

• **Τι σχήμα έχει;**

α) Κυκλική	☐
β) Τετράγωνη	☐
γ) Τρίγωνη	☐
δ) Παραλληλόγραμμη	☒
ε) Άλλο:.....	☐

• **Είναι κατάλληλη;** α) Ναι β) Όχι

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά; α) Ναι β) Όχι
- Τα παροτρύνει; α) Ναι β) Όχι
- Δίνει ερεθίσματα; α) Ναι β) Όχι
- Τα καθοδηγεί; α) Ναι β) Όχι
- Αδιαφορεί; α) Ναι β) Όχι
- Συμμετέχει; α) Ναι β) Όχι

ΓΩΝΙΕΣ

- **Ποιες γωνιές υπάρχουν;**
 - α) Κουκλόσπιτο
 - β) Μουσικής
 - γ) Οικοδομικού υλικού
 - δ) Παιδαγωγικού υλικού
 - ε) Καβαλέτου
 - στ) Κομμωτηρίου
 - ζ) Βιβλιοθήκης
 - η) Μπακάλικο
 - θ) Άλλο:.....

- **Τι μέγεθος έχουν;**
 - α) Μεγάλες
 - β) Μεσαίες
 - γ) Μικρές

- **Είναι ευδιάκριτες;** α) Ναι β) Όχι

- **Περιλαμβάνουν πολλά υλικά;** α) Ναι β) Όχι

- **Ποια υλικά περιλαμβάνει κάθε γωνιά;**

α) **Κουκλόσπιτο:** κούκλες, ηλεκτρική κουζίνα, καρεκλάκια, πιατάκια, καναπές

β) **Μουσικής:** καστανιέτες, ταμπουρίνο, μαράκες, πιατίνια, τύμπανα, κουδουνάκια

γ) **Οικοδομικού υλικού:** τουβλάκια σε διάφορα χρώματα, μεγέθη και σχήματα

δ) **Παιδαγωγικού υλικού:** ντόμινο, παζλ, χάντρες

ε) **Καβαλέτου:** πινέλα, χαρτιά άσπρα και χρωματιστά, τέμπερες, νερομπογιές

στ) **Κομμωτηρίου:** Καθρέφτης, καρέκλα, ρολά, χτένες

ζ) **Βιβλιοθήκης:** Παραμύθια, βιβλία για ζώα, εφημερίδες

η) **Μπακάλικο:** ταμειακή μηχανή, ζυμαρικά, ταμπέλες στα προϊόντα, ζυγαριά

- **Είναι ελκυστικές;** α) Ναι β) Όχι
- **Αν ναι/ όχι, γιατί;** Τα υλικά που περιλάμβαναν οι γωνιές ήταν σε πολύ καλή κατάσταση. Οι γωνιές είχαν χρώμα και ζωγραφιές των παιδιών.
- **Αλλάζουν ή εμπλουτίζονται κατά τη διάρκεια της χρονιάς;**
α) Ναι β) Όχι

Παράδειγμα: Η γωνιά του κομμωτηρίου αργότερα θα γίνει γωνιά της μεταμπίεσης. Επίσης, οι γωνιές εμπλουτίζονται με υλικά που φέρνουν τα παιδιά από το σπίτι, όπως η γωνιά του μπακάλικου: τα παιδιά φέρνουν κάποια προϊόντα από το σπίτι.

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- **Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα παροτρύνει;** α) Ναι β) Όχι
- **Δίνει ερεθίσματα;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα καθοδηγεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Αδιαφορεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Συμμετέχει;** α) Ναι β) Όχι

ΑΥΛΗ

- **Τι μέγεθος έχει;**
 - α) Μεγάλη
 - β) Μεσαία
 - γ) Μικρή

- **Πως είναι «στρωμένη»;**
 - α) Τσιμέντο
 - β) Γρασίδι
 - γ) Χώμα
 - δ) Άλλο:.....

- **Τι περιλαμβάνει;**
 - α) Κούνιες
 - β) Τραμπάλες
 - γ) Παγκάκια
 - δ) Τσουλήθρα
 - ε) Γύρω-γύρω όλοι
 - στ) Αμμοδόχο
 - ζ) Δέντρα
 - η) Αμφιθέατρο
 - θ) Πεζούλια
 - ι) Βρύσες
 - κ) Άλλο:.....

- **Σε τι κατάσταση είναι;**
 - α) Άριστη
 - β) Καλή
 - γ) Μέτρια
 - δ) Κακή

- **Είναι περιφραγμένη;** α) Ναι β) Όχι

- **Τι σχήμα έχει;**
 - α) Κυκλική
 - β) Τετράγωνη
 - γ) Τρίγωνη
 - δ) Παραλληλόγραμμη
 - ε) Άλλο:.....

- **Είναι κατάλληλη;** α) Ναι β) Όχι

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά; α) Ναι β) Όχι
- Τα παροτρύνει; α) Ναι β) Όχι
- Δίνει ερεθίσματα; α) Ναι β) Όχι
- Τα καθοδηγεί; α) Ναι β) Όχι
- Αδιαφορεί; α) Ναι β) Όχι
- Συμμετέχει; α) Ναι β) Όχι

ΓΩΝΙΕΣ

- **Ποιες γωνιές υπάρχουν;**
 - α) Κουκλόσπιτο
 - β) Μουσικής
 - γ) Οικοδομικού υλικού
 - δ) Παιδαγωγικού υλικού
 - ε) Καβαλέτου
 - στ) Κομμωτηρίου
 - ζ) Βιβλιοθήκης
 - η) Μπακάλικο
 - θ) Άλλο: μεταμφίεσης

- **Τι μέγεθος έχουν;**
 - α) Μεγάλες
 - β) Μεσαίες
 - γ) Μικρές

- **Είναι ευδιάκριτες;**
 - α) Ναι
 - β) Όχι

- **Περιλαμβάνουν πολλά υλικά;**
 - α) Ναι
 - β) Όχι

- **Ποια υλικά περιλαμβάνει κάθε γωνιά;**

α) **Κουκλόσπιτο:** κούκλες, καρεκλάκια, πιατάκια

β) **Μουσικής:** καστανιέτες, ταμπουρίνο, τύμπανα

γ) **Οικοδομικού υλικού:** τουβλάκια

δ) **Παιδαγωγικού υλικού:** παζλ

ε) **Καβαλέτου:** λερωμένο χαρτί, άδεια μπουκάλια από χρώμα, πινέλα

στ) **Βιβλιοθήκης:** παραμύθια

ζ) **Μπακάλικο:** λίγα προϊόντα

η) **Μεταμφίεσης:** καθρέφτης

- **Είναι ελκυστικές;** α) Ναι β) Όχι

- **Αν ναι/ όχι, γιατί;** Οι γωνιές, παρόλο που δεν ήταν μικρές και ήταν ευδιάκριτες δεν περιλάμβαναν πολλά υλικά. Επίσης, τα υλικά ήταν σε κακή κατάσταση και διασκορπισμένα σε διάφορες γωνιές.

- **Αλλάζουν ή εμπλουτίζονται κατά τη διάρκεια της χρονιάς;**
 α) Ναι β) Όχι

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- **Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα παροτρύνει;** α) Ναι β) Όχι
- **Δίνει ερεθίσματα;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα καθοδηγεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Αδιαφορεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Συμμετέχει;** α) Ναι β) Όχι

ΑΥΛΗ

- **Τι μέγεθος έχει;**
 - α) Μεγάλη
 - β) Μεσαία
 - γ) Μικρή

- **Πως είναι «στρωμένη»;**
 - α) Τσιμέντο
 - β) Γρασίδι
 - γ) Χώμα
 - δ) Άλλο:.....

- **Τι περιλαμβάνει;**
 - α) Κούνιες
 - β) Τραμπάλες
 - γ) Παγκάκια
 - δ) Τσουλήθρα
 - ε) Γύρω-γύρω όλοι
 - στ) Αμμοδόχο
 - ζ) Δέντρα
 - η) Αμφιθέατρο
 - θ) Πεζούλια
 - ι) Βρύσες
 - κ) Άλλο:.....

- **Σε τι κατάσταση είναι;**
 - α) Άριστη
 - β) Καλή
 - γ) Μέτρια
 - δ) Κακή

• Είναι περιφραγμένη; α) Ναι β) Όχι

• Τι σχήμα έχει; α) Κυκλική
β) Τετράγωνη
γ) τρίγωνη
δ) Παραλληλόγραμμη
ε) Άλλο:.....

• Είναι κατάλληλη; α) Ναι β) Όχι

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- **Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα παροτρώνει;** α) Ναι β) Όχι
- **Δίνει ερεθίσματα;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα καθοδηγεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Αδιαφορεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Συμμετέχει;** α) Ναι β) Όχι

ΓΩΝΙΕΣ

- **Ποιες γωνιές υπάρχουν;**
 - α) Κουκλόσπιτο
 - β) Μουσικής
 - γ) Οικοδομικού υλικού
 - δ) Παιδαγωγικού υλικού
 - ε) Καβαλέτου
 - στ) Κομμωτηρίου
 - ζ) Βιβλιοθήκης
 - η) Μπακάλικο
 - θ) Άλλο: μεταμφίεσης

- **Τι μέγεθος έχουν;**
 - α) Μεγάλες
 - β) Μεσαίες
 - γ) Μικρές

- **Είναι ευδιάκριτες;** α) Ναι β) Όχι

- **Περιλαμβάνουν πολλά υλικά;** α) Ναι β) Όχι

- **Ποια υλικά περιλαμβάνει κάθε γωνιά;**

α) Μουσικής: ταμπουρίνο, πιατίνια, τύμπανα

β) Οικοδομικού υλικού: δυο κουτιά τουβλάκια

γ) Παιδαγωγικού υλικού: παζλ

δ) Βιβλιοθήκης: παραμύθια

ε) Μεταμφίεσης: τσάντες

- **Είναι ελκυστικές;** α) Ναι β) Όχι

- **Αν ναι/ όχι, γιατί;** Οι γονιές ήταν λίγες (4) και σχεδόν ανύπαρκτες. Υλικά σε μικρή ποσότητα και κακή κατάσταση.

- **Αλλάζουν ή εμπλουτίζονται κατά τη διάρκεια της χρονιάς;**

α) Ναι β) Όχι

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- **Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα παροτρύνει;** α) Ναι β) Όχι
- **Δίνει ερεθίσματα;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα καθοδηγεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Αδιαφορεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Συμμετέχει;** α) Ναι β) Όχι

ΑΥΛΗ

- **Τι μέγεθος έχει;**
 - α) Μεγάλη
 - β) Μεσαία
 - γ) Μικρή

- **Πως είναι «στρωμένη»;**
 - α) Τσιμέντο
 - β) Γρασίδι
 - γ) Χώμα
 - δ) Άλλο:.....

- **Τι περιλαμβάνει;**
 - α) Κούνιες
 - β) Τραμπάλες
 - γ) Παγκάκια
 - δ) Τσουλήθρα
 - ε) Γύρω-γύρω όλοι
 - στ) Αμμοδόχο
 - ζ) Δέντρα
 - η) Αμφιθέατρο
 - θ) Πεζούλια
 - ι) Βρύσες
 - κ) Άλλο:.....

- **Σε τι κατάσταση είναι;**
 - α) Άριστη
 - β) Καλή
 - γ) Μέτρια
 - δ) Κακή

- **Είναι περιφραγμένη;** α) Ναι β) Όχι

- **Τι σχήμα έχει;**
 - α) Κυκλική
 - β) Τετράγωνη
 - γ) Τρίγωνη
 - δ) Παραλληλόγραμμη
 - ε) Άλλο:.....

- **Είναι κατάλληλη;** α) Ναι β) Όχι

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

- **Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα παροτρύνει;** α) Ναι β) Όχι
- **Δίνει ερεθίσματα;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα καθοδηγεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Αδιαφορεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Συμμετέχει;** α) Ναι β) Όχι

ΓΩΝΙΕΣ

- **Ποιες γωνιές υπάρχουν;**
 - α) Κουκλόσπιτο
 - β) Μουσικής
 - γ) Οικοδομικού υλικού
 - δ) Παιδαγωγικού υλικού
 - ε) Καβαλέτου
 - στ) Κομμωτηρίου
 - ζ) Βιβλιοθήκης
 - η) Μπακάλικο
 - θ) Άλλο:.....

- **Τι μέγεθος έχουν;**
 - α) Μεγάλες
 - β) Μεσαίες
 - γ) Μικρές

- **Είναι ευδιάκριτες;** α) Ναι β) Όχι

- **Περιλαμβάνουν πολλά υλικά;** α) Ναι β) Όχι

- **Ποια υλικά περιλαμβάνει κάθε γωνιά;**

α) **Μουσικής:** καστανιέτες, ταμπουρίνο, μαράκες, πιατίνια, τύμπανα, κουδουνάκια

β) **Οικοδομικού υλικού:** τουβλάκια σε διάφορα χρώματα και σχήματα

γ) **Παιδαγωγικού υλικού:** ντόμινο, τόμπολες, παζλ

δ) **Καβαλέτου:** πινέλα, χαρτιά άσπρα και χρωματιστά, τέμπερες, νερομπογιές, ποδιές

ε) **Κομμωτηρίου:** Καθρέφτης, πιστολάκι, μικουτί ρολά, χτένες, βούρτσες

στ) **Βιβλιοθήκης:** Παραμύθια, βιβλία για ζώα, περιοδικά, εφημερίδες

- **Είναι ελκυστικές;** α) Ναι β) Όχι

- **Αν ναι/ όχι, γιατί;** Τα υλικά που περιλάμβαναν οι γωνιές ήταν σε πολύ καλή κατάσταση και περιποιημένες. Τα παιδιά της διατηρούσαν καθαρές. Τα υλικά των γωνιών ήταν πολλά και σε άριστη κατάσταση, ενώ φρόντιζαν τα ίδια για τη διακόσμηση.

- **Αλλάζουν ή εμπλουτίζονται κατά τη διάρκεια της χρονιάς;**

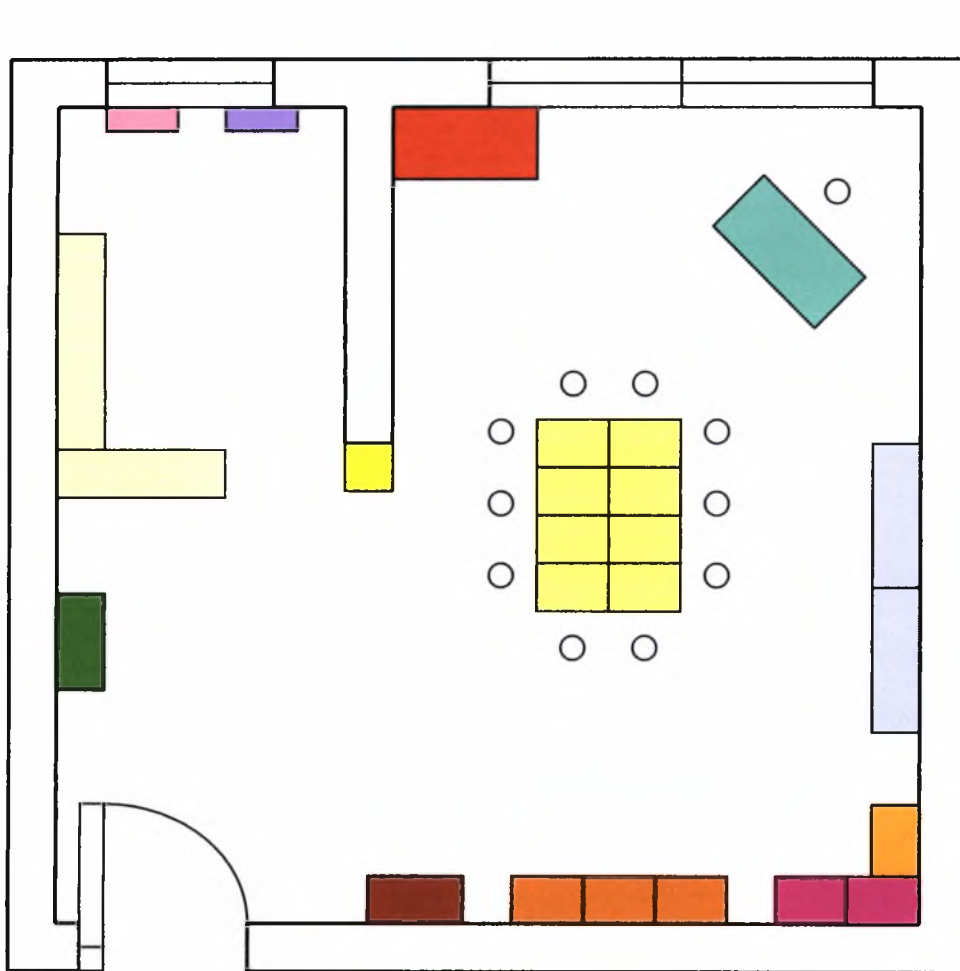
α) Ναι β) Όχι

Παράδειγμα: Η γωνιά της μουσικής αργότερα θα γίνει γωνιά της ποίησης και θα δημιουργηθεί η γωνιά του βιβλιοπωλείου δίπλα στη γωνιά της βιβλιοθήκης.

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

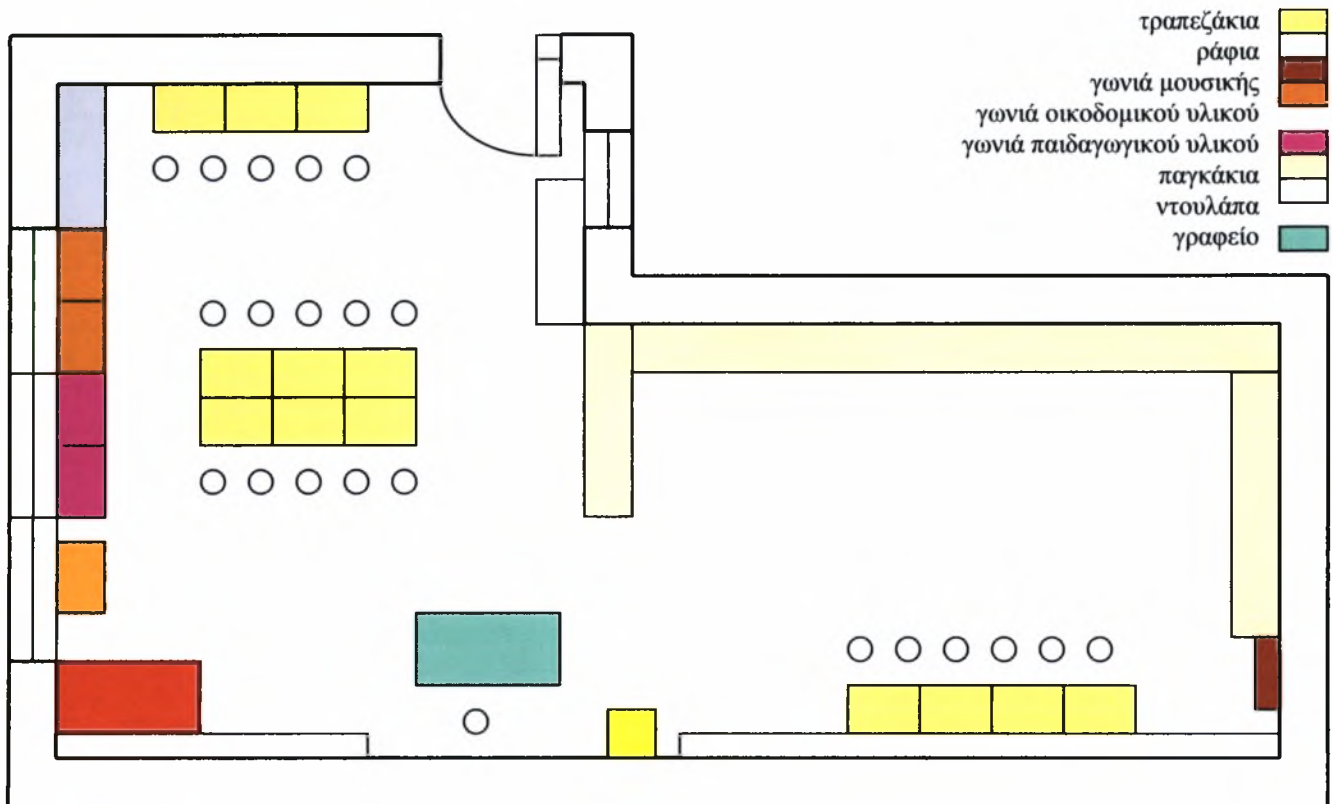
- **Αφήνει ελεύθερα τα παιδιά;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα παροτρώνει;** α) Ναι β) Όχι
- **Δίνει ερεθίσματα;** α) Ναι β) Όχι
- **Τα καθοδηγεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Αδιαφορεί;** α) Ναι β) Όχι
- **Συμμετέχει;** α) Ναι β) Όχι

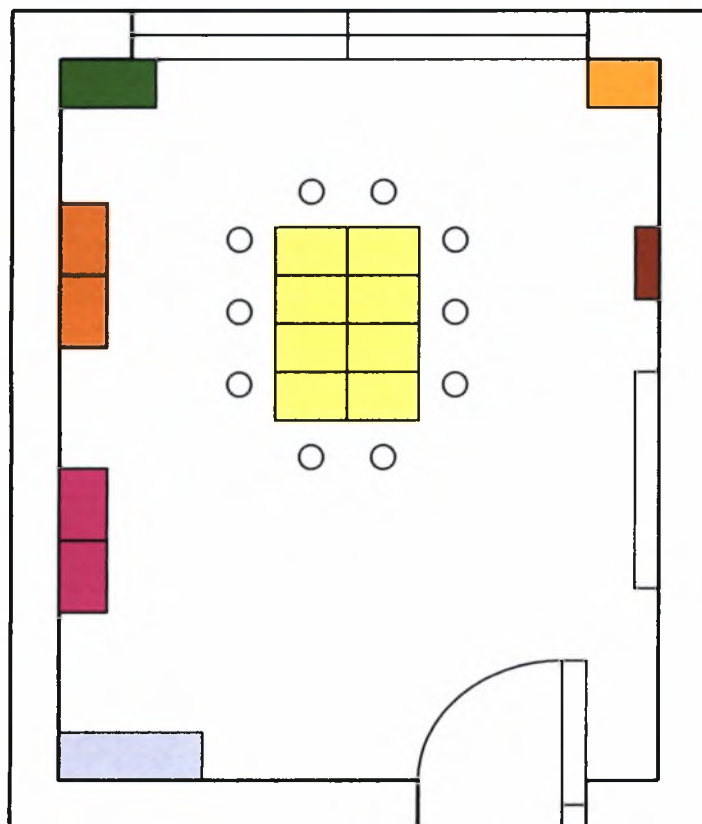
*ΚΑΤΟΨΕΙΣ ΤΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ-
ΤΩΝΙΩΝ*

1^ο ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ

- γωνιά κουκλόσπιτου
- γωνιά παιδ/κού υλικού
- γωνιά μπακάλικου
- γωνιά καβαλέτου
- γωνιά βιβλιοθήκης
- γωνιά κομμωτηρίου
- καρέκλες

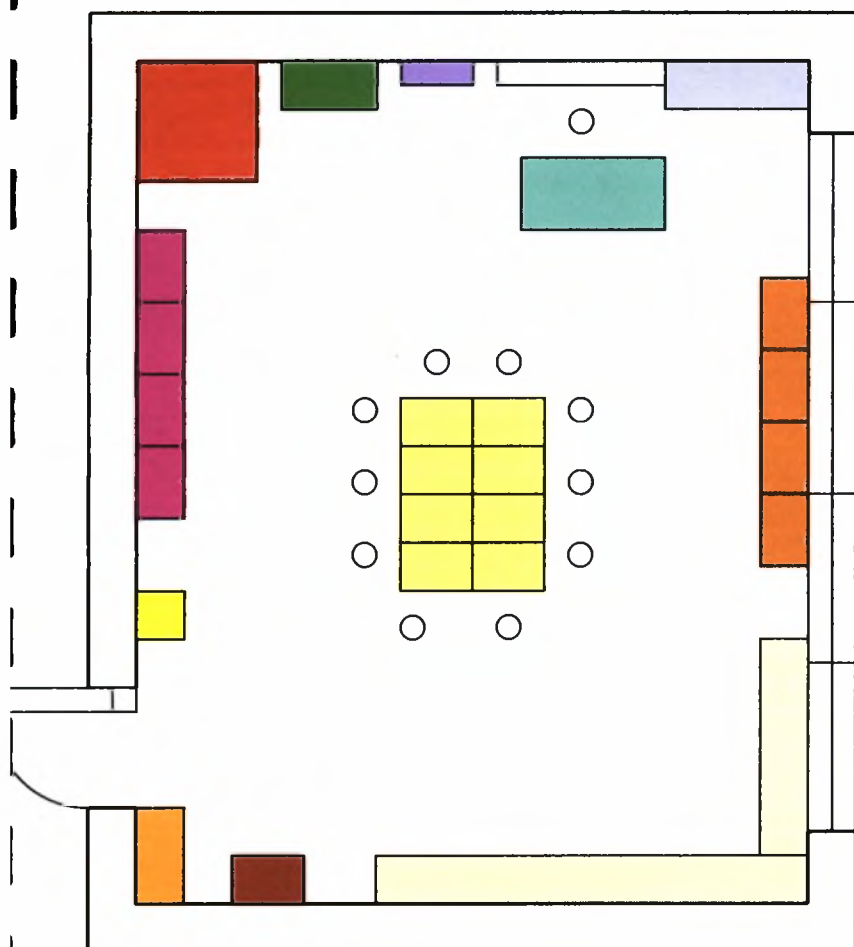

3° ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ

10^ο ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ

- τραπεζάκια
- βιβλιοθήκη
- γωνιά οικοδομικού υλικού
- γωνιά παιδαγωγικού υλικού
- γωνιά μουσικής
- ράφια
- ντουλάπα
- καρέκλες

17^ο ΝΗΣΙΑΓΩΓΕΙΟ

- τραπεζάκια
- βιβλιοθήκη
- γωνιά οικοδομικού υλικού
- γωνιά παιδαγωγικού υλικού
- γωνιά κομμωτηρίου
- ράφια
- γωνιά μακάλικου
- γωνιά μουσικής
- παγκάκια
- γωνιά κουκλόσπιτου
- γραφείο
- γωνιά καβαλέτου
- καρέκλες

**ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΑΠΟ ΑΥΛΕΣ
ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΩΝ¹**

1. Οι φωτογραφίες από τις αυλές των νηπιαγωγείων δεν είναι από όλα τα νηπιαγωγεία γιατί οι χώροι ήταν, λίγο-πολύ, ίδιοι. Οι φωτογραφίες είναι αντιπροσωπευτικές.

1^ο νηπιαγωγείο

3^ο νηπιαγωγείο

4^ο νηπιαγωγείο

5^ο νηπιαγωγείο

6^ο νηπιαγωγείο

7^ο νηπιαγωγείο

9^ο νηπιαγωγείο

16^ο νηπιαγωγείο

17^ο νηπιαγωγείο

20^ο νηπιαγωγείο

*ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΑΠΟ ΓΩΝΙΕΣ
ΝΗΣΙΑΤΩΤΕΙΩΝ*

1^ο νηπιαγωγείο: Γωνιά μπακάλικου

2^ο νηπιαγωγείο: Γωνιά μπακάλικου

3^ο νηπιαγωγείο: Γωνιά μουσικής και γωνιά παιδαγωγικού υλικού

4^ο νηπιαγωγείο: Γωνιά ;

5^ο νηπιαγωγείο: Γωνιά μουσικής

6^ο νηπιαγωγείο: Γωνιά οικοδομικού υλικού

7^ο νηπιαγωγείο: Γωνιά μπακάλικου

8^ο νηπιαγωγείο: Γωνιά βιβλιοθήκης

9^ο νηπιαγωγείο: Γωνιά οικοδομικού και παιδαγωγικού υλικού

10^ο νηπιαγωγείο: Γωνιά βιβλιοθήκης

11^ο νηπιαγωγείο: Γωνιά μεταμόρφωσης

12^ο νηπιαγωγείο: Γωνιά μεταμώσεως

13^ο νηπιαγωγείο: Γωνιά κουκλόσπιτου

14^ο νηπιαγωγείο: Γωνιά παιδαγωγικού υλικού και γωνιά μουσικής

15^ο νηπιαγωγείο: Γωνιά παιδαγωγικού υλικού

16^ο νηπιαγωγείο: Γωνιά κουκλόσπιτου

17^ο νηπιαγωγείο: Γωνιά βιβλιοθήκης

18ο νηπιαγωγείο: Γωνιά καβαλέτου

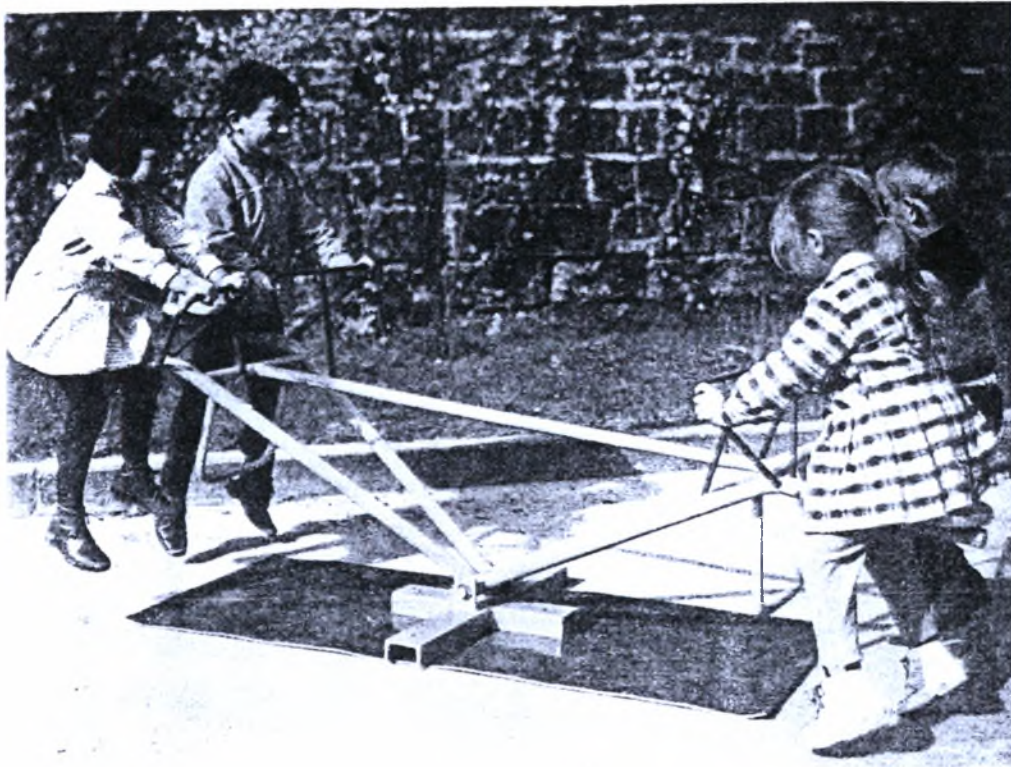

19^ο νηπιαγωγείο: Γωνιά παιδαγωγικού υλικού και μεταμόρφωσης

20^ο νηπιαγωγείο: Γωνιά κουκλόσπιτου

*ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ
ΑΥΛΗΣ*

Τραμπόλα με ποδηλάτο

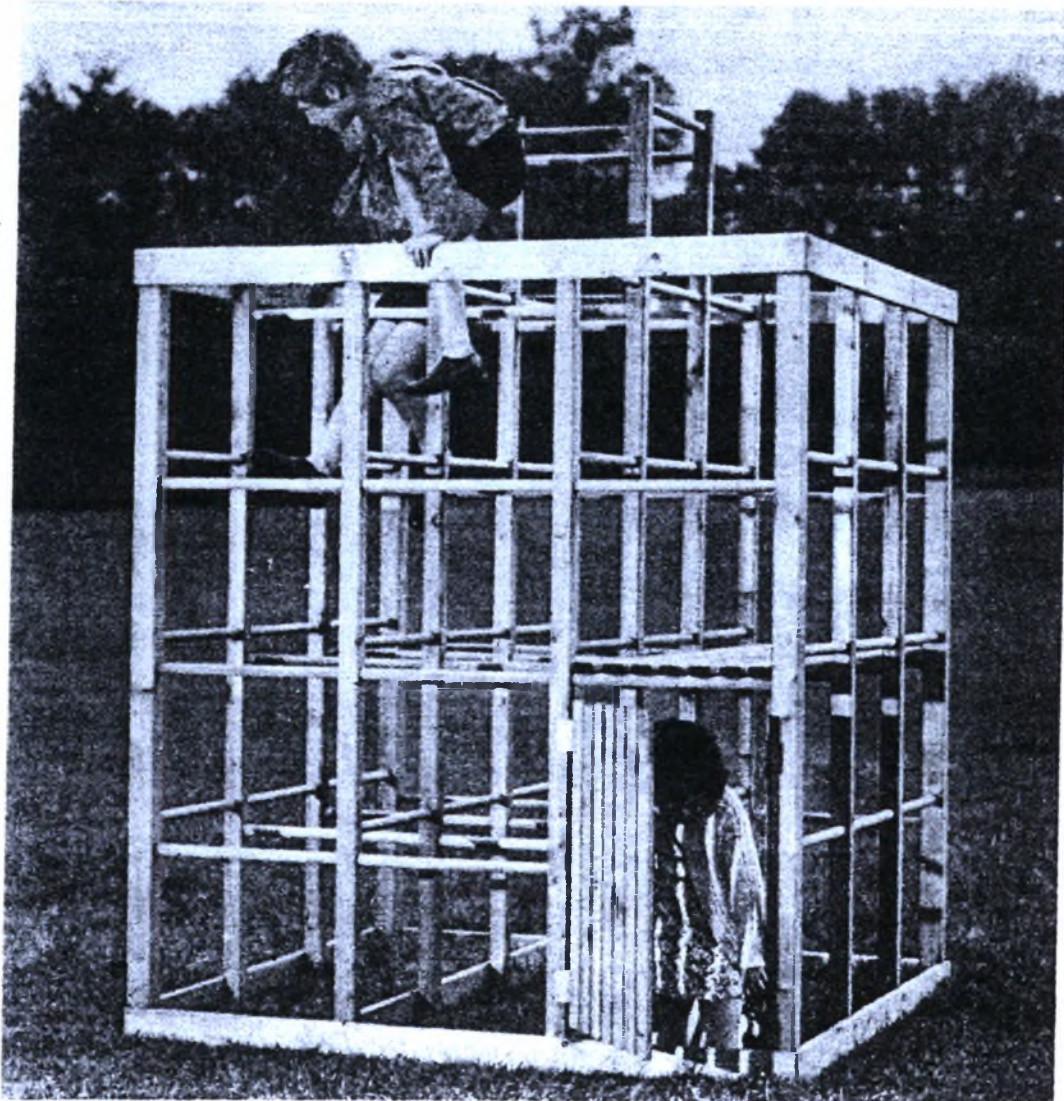

Ὁ μύλος

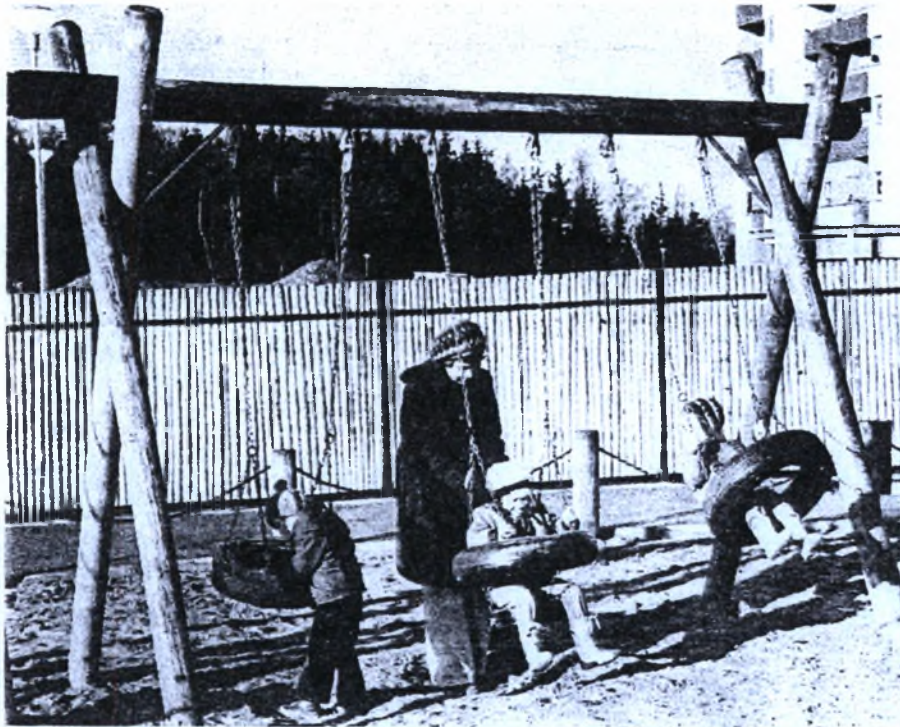

Ἡ καλύβα καὶ τὰ τοῦβλα σὲ μεγάλες διαστάσεις ἀπὸ ἐλαφρὸ ξύλινο ὕλικὸ γιὰ τὸ παίγνιδι στὸ ὑπαιθρο

Τσουλήθρα

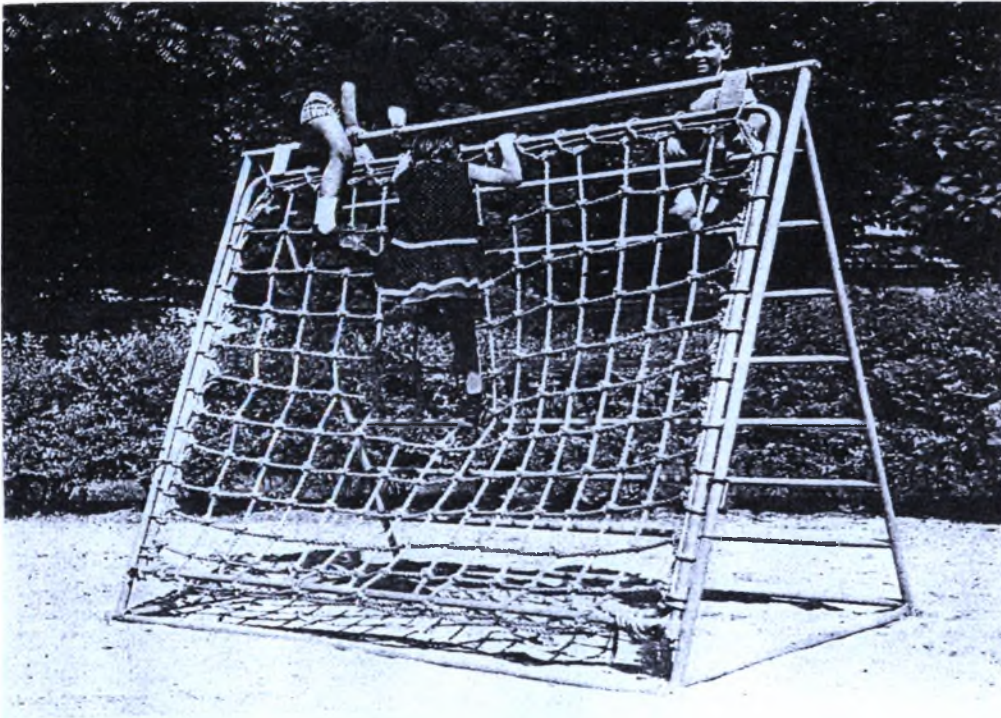
Ξύλινο κλουβί για αναρρίχηση

Κούνιες με λάστιχα αυτοκινήτου στην «παιδική χαρά» του νηπιαγωγείου της Bromma. Σουηδία (1975).

Μπάσκετ

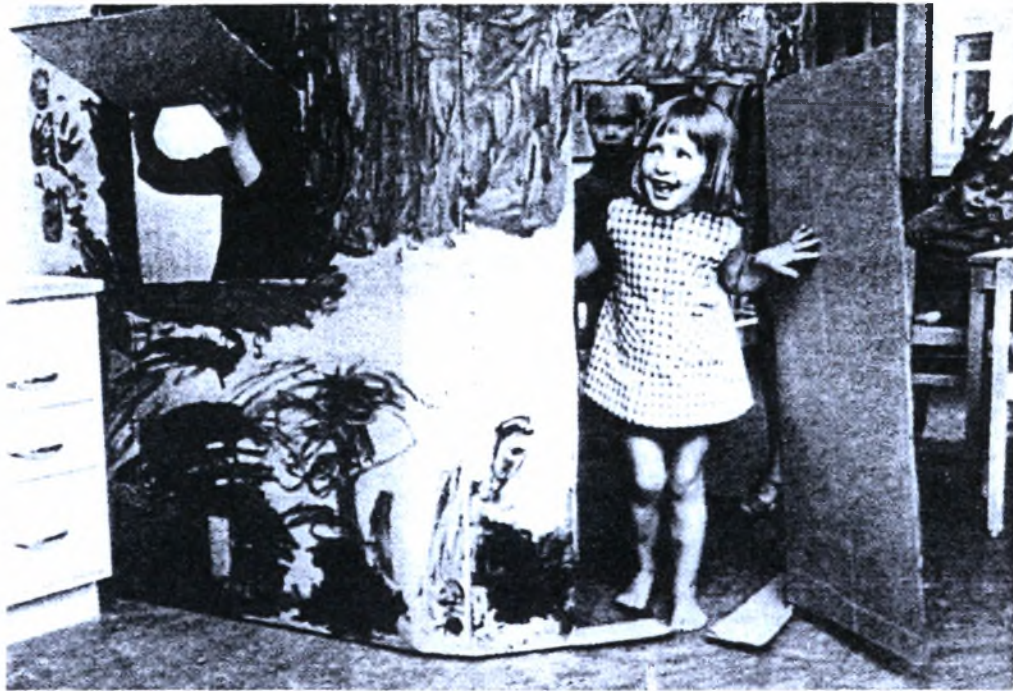

Δίκτυο για άναρρίχηση

Παιγνίδα ισορροπίας

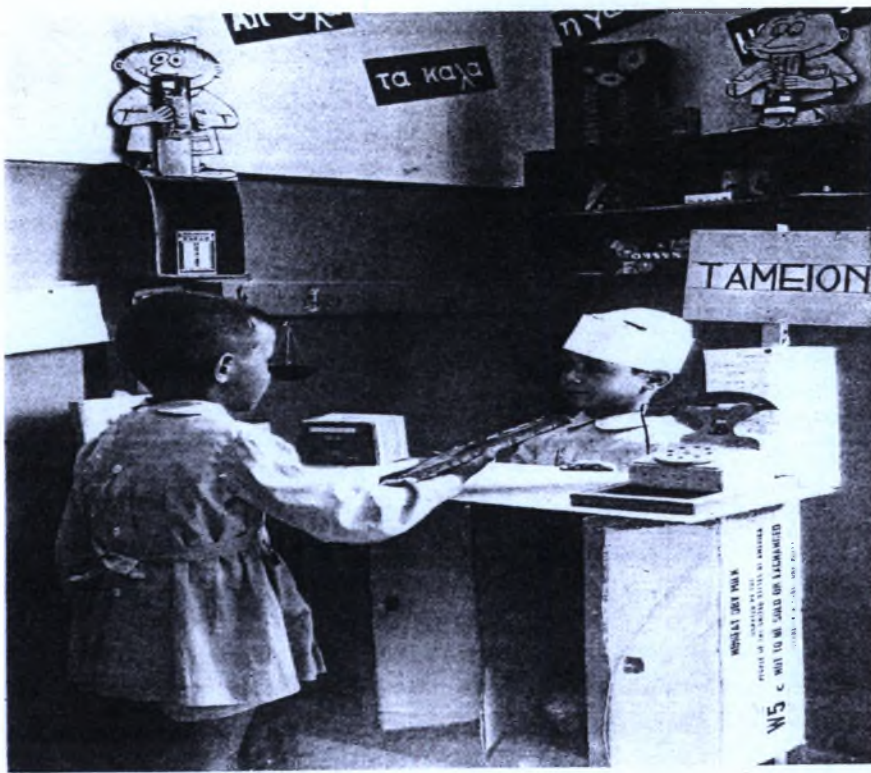
*ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΩΝ
ΓΩΝΙΩΝ*

Τό ταχυδρομείο από χαρτόκουτο σε νηπιαγωγείο της Στοκχόλμης

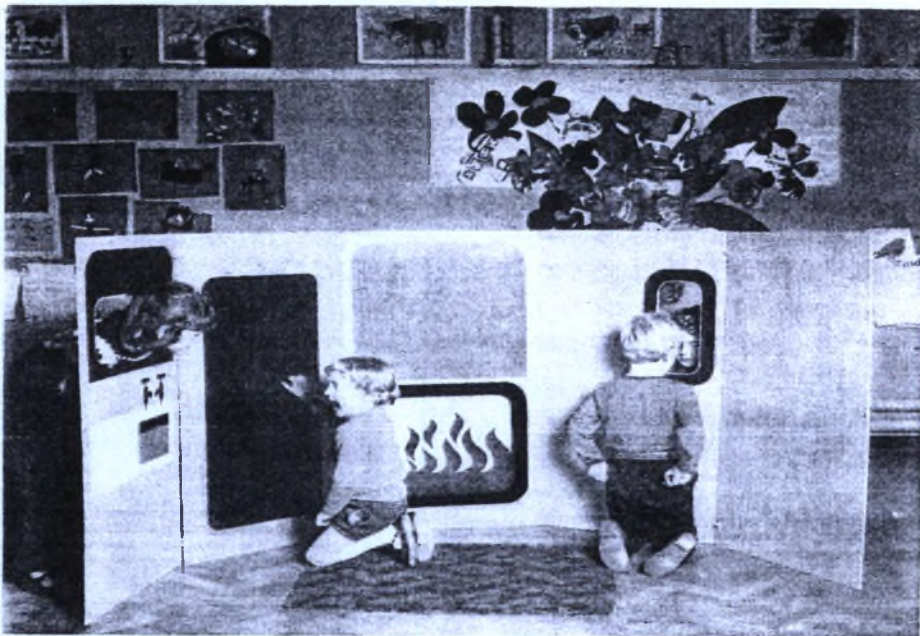
Ἡ γωνιὰ τοῦ μαγαζιῶ στο 1ο πρότυπο νηπιαγωγείο τῆς Σ.Ν.Κ. (1958)

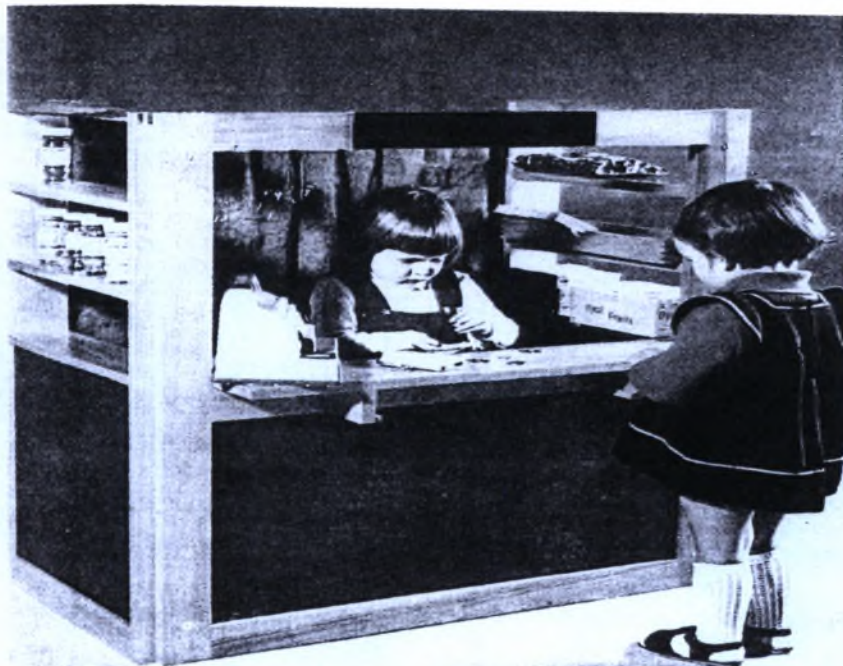
ΓΩΝΙΑ ΚΡΕΟΠΩΛΕΙΟΥ

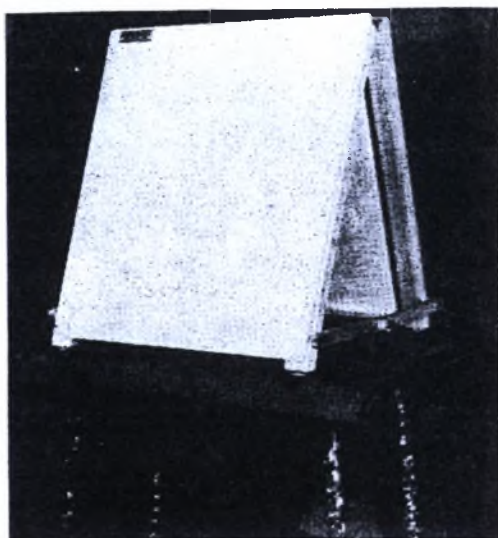
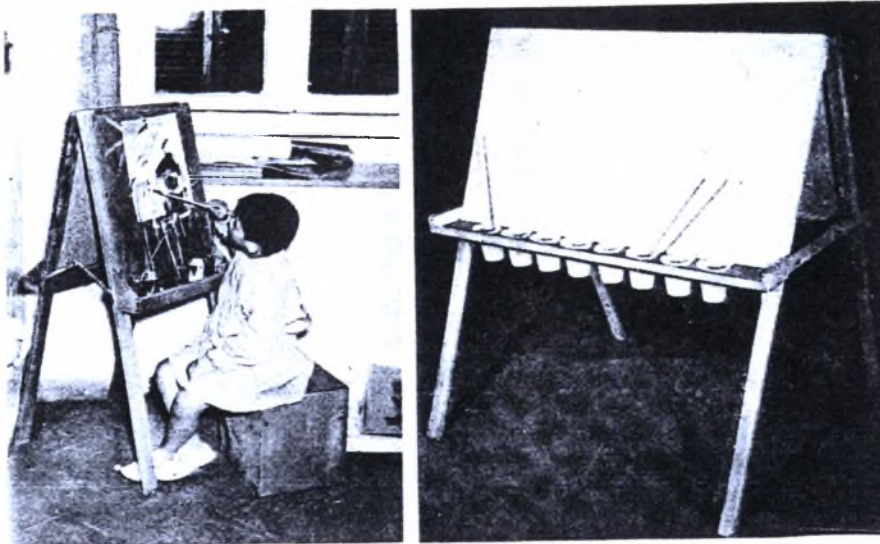
ΓΩΝΙΑ ΚΟΥΚΛΟΣΠΙΤΟΥ

Τὸ παραβάν - μαγαζάκι σ' ἓνα ἀγγλικὸ νηπιαγωγεῖο

ΓΩΝΙΑ 'ΤΟ ΜΑΓΑΖΑΚΙ'

ΓΩΝΙΑ ΚΑΒΑΛΕΤΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000085015